

Regeringens proposition

1976/77:108

om alkoholpolitiken;

beslutad den 24 februari 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

RUNE GUSTAVSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen presenteras ett samlat alkoholpolitiskt program. Missbruk av alkohol bedöms vara ett av våra största sociala problem. Propositionen innehåller förslag till socialpolitiska insatser av skilda slag i syfte att söka undanröja orsakerna till alkoholmissbruk och motverka ett bruk av alkohol som leder till skador. I samma syfte föreslås att åtgärder vidtas med inriktning på en begränsning av den totala alkoholkonsumtionen. Samhällets insatser mot missbruk av alkohol föreslås bli samordnade med insatser mot missbruk av narkotika och andra liknande medel. Tyngdpunkten i förslaget läggs på insatser för ungdomen.

Socialstyrelsen tilldelas det centrala ansvaret för samhällets alkoholpolitik. Till styrelsen knyts en nämnd för alkoholfrågor med bred förankring i samhällslivet. Riksskatteverkets hittillsvarande uppgifter på alkoholområdet överförs till socialstyrelsen.

Ökade resurser föreslås till förebyggande åtgärder och upplysningsverksamhet. Samhället skall kunna lämna ekonomiskt bidrag till riksomfattande informationskampanjer och till särskilda informationsprojekt t. ex. inom arbetslivet. En utvidgad undervisning om alkoholfrågor i skolan förordas liksom fortbildning av skolans personal. Försöksverksamhet med fritidsaktiviteter föreslås för grupper av människor som är särskilt utsatta för risken att hamna i alkoholmissbruk. Samhällets stöd till nykterhetsorganisationer m. fl. föreslås utbyggt. Förslaget innehåller åtgärder för en utvidgad forskning kring alkohol.

Då det gäller försäljning av alkoholdrycker föreslås att restriktionerna begränsas till sådana som av en bred allmänhet kan uppfattas som meningsfulla. I gengäld bör man enligt förslaget satsa på att bättre än i dag övervaka

att nykterhetspolitiska olägenheter inte uppkommer i samband med försäljning av alkoholdrycker. I detta syfte föreslås en betydande ökning av den personal hos länsstyrelserna som sysslar med hithörande frågor. Det kommunala inflytandet vid försäljning av alkoholdrycker förstärks. En gemensam lag för handel med drycker föreslås träda i stället för nuvarande skilda försäljningslagar. Lagen innebär förenklingar i förhållande till gällande regler och större enhetlighet vid handel med olika slag av alkoholdrycker.

I fråga om beskattning och prissättning på alkoholdrycker föreslås att gällande ordning behålls. Enligt förslaget bör beskattningen och därmed prissättningen på alkoholdrycker användas som ett instrument i konsumtionsbegränsande syfte. Detta innebär att priserna på alkoholdrycker även i fortsättningen kommer att sättas relativt högt och fortlöpande anpassas till den allmänna prisutvecklingen.

De kostnader som förslaget medför innebär ett ökat medelsbehov för helt verksamhetsår om ca 13,8 milj.kr. över statsbudgeten. Härtill kommer projektmedel ur allmänna arvsfonden med ett beräknat belopp om 5 milj. kr.

Förslaget är avsett att genomföras den 1 januari 1978, fränsett vissa förslag främst i fråga om nu utgående budgetanslag och förslaget om förstärkning av personalen hos länsstyrelserna, som bör genomföras redan den 1 juli 1977.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1977-02-24

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo.

Föredragande: statsråden Gustavsson, Mundebo, Wikström och Mogård.

Proposition om alkoholpolitiken

Statsråden anmäler sina förslag i fråga om alkoholpolitiken. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Gustavsson hemställer att regeringen i en gemensam proposition föreslår riksdagen

att antaga de förslag som han och övriga statsråd har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall bifogas propositionen som bilagorna 1-4.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-24

Föredragande: statsrådet Gustavsson

Anmälan till proposition om alkoholpolitiken

1 Inledning

1954 års nykterhetsreform innebar genomgripande ändringar i den tidigare alkohol- och nykterhetspolitiken. Motbokssystemet avskaffades. Tyngdpunkten i alkoholpolitiken lades på positiva åtgärder. Forskning, undervisning och upplysning avsågs bli intensifierade. Genom reformen skulle den enskilde så långt möjligt få större frihet under större ansvar. Man sökte göra reglerna enklare och efterlevnaden lättare att kontrollera. Under åren efter 1954 års reform vidtogs ett flertal åtgärder av betydelse på alkohol- och nykterhetspolitikens område. De innebar framför allt justeringar i 1954 års reform.

Sedan de principer, på vilka 1954 års reform byggde, hade tillämpats i tio år, bedömdes alkoholfrågan alltjämt vara ett allvarligt samhällsproblem i vårt land. Åtskilliga frågor ansågs ännu stå olösta. Med anledning härav tillkallades i oktober 1965 sakkunniga med uppdrag att se över alkohol- och nykterhetspolitiken. De sakkunniga, som antog namnet alkoholpolitiska utredningen (APU), avlämnade i december 1974 sitt slutbetänkande (SOU 1974:90-93) Alkoholpolitik. Betänkandet innehöll omfattande och detaljerade förslag om den närmare utformningen av alkoholpolitiken.

APU:s betänkande blev föremål för en omfattande remissbehandling. Remissinstanserna riktade i flera avseenden stark kritik mot utredningens förslag, samtidigt som en rad nya förslag och synpunkter fördes fram. De vid remissbehandlingen framförda invändningarna mot APU:s förslag gällde bl. a. den grundläggande frågan om den allmänna inriktningen av alkoholpolitiken.

Vid regeringssammanträde i februari 1976 framhöll dåvarande chefen för socialdepartementet att huvudansvaret för alkoholpolitiken framdeles borde ligga på socialdepartementet. Handläggningen av beskattningsfrågorna m. m. skulle dock behållas i finansdepartementet och utbildnings- och forskningsfrågorna m. m. skulle ligga kvar i utbildningsdepartementet.

Med anledning av remissutfallet över APU:s förslag fann departementschefen det angeläget att snabbt kunna få till stånd en samlad belysning av de alkoholpolitiska frågorna. Arbetet med att redovisa beslutsunderlag för bedömning av de alkoholpolitiska frågorna borde bedrivas i en till socialdepartementet knuten beredningsgrupp med representanter för andra berörda departement. Dess uppgift borde vara att, på grundval av APU:s betänkande och remissbehandlingen därav, redovisa ett samlat underlag för regeringens ställningstagande till de alkoholpolitiska frågorna. Frågor som gällde alkoholreklamen borde överlämnas för fortsatt behandling i tobaksreklamutredningen som prövade motsvarande frågor avseende tobaksvaror.

Departementschefen erhöll begärt bemyndigande och tillkallade samma dag en beredningsgrupp (S 1976:02) för frågor avseende alkoholpolitiken¹.

Samma dag utvidgades tobaksreklamutredningens (H 1974:06) uppdrag till att även gälla frågan om alkoholreklam.

Under våren 1976 fattade riksdagen principbeslut (SkU 1975/76:64, rskr 1975/76:384) om att öl med högre alkoholhalt än 2,8 viktprocent inte skall få säljas i allmänna handeln efter den 30 juni 1977, det s. k. mellanölsförbudet. I skatteutskottets av riksdagen godkända betänkande uttalades bl. a. att den lagreglering och de övriga åtgärder som föranleddes av principbeslutet fick prövas i samband med den fortsatta beredningen av alkoholpolitiken. Vidare borde det få ankomma på den av chefen för socialdepartementet tillsatta beredningsgruppen att överväga de åtgärder som erfordrades för att kompensera det skattebortfall som kunde bli följden av mellanölets slopande.

Beredningsgruppen har i januari 1977 redovisat uppdraget i en rapport (Ds S 1977:1). I rapporten lämnas en ingående redogörelse för APU:s och remissinstansernas ställningstaganden i olika frågor. Beredningsgruppens egna överväganden och förslag bygger i väsentliga delar på dessa ställningstaganden. Efter det att förslagen i rapporten har övervägts i samråd med bl. a. särskilt utsedda företrädare för de tre regeringspartierna avser jag nu att ta upp de frågor som berör socialdepartementet. Då det gäller frågornas tidigare behandling kommer jag mot den här angivna bakgrunden i huvudsak att begränsa framställningen till beredningsgruppens förslag och hänvisar i fråga om närmare redogörelse för APU:s förslag och remissyttrandena däröver till beredningsgruppens rapport. Beskattningsfrågorna m. m. anmäls av chefen för budgetdepartementet. Frågor som berör utbildning, forskning m. m. anmäls av chefen för utbildningsdepartementet och statsrådet Mogård.

Reklamfrågorna övervägs f. n. i handelsdepartementet på grundval av tobaks- och alkoholreklamutredningens betänkande (SOU 1976:63) Reklamen

¹ Rättschefen i socialdepartementet Björn Sjöberg, ordförande, kanslirådet Sven-Runo Bergqvist, kommundepartementet, departementsrådet Hans Fridolin, budgetdepartementet, sekreteraren Karin Jonsson, statsrådsberedningen, (t. o. m. den 6 oktober 1976), departementsrådet Nils Magnusson, socialdepartementet, och departementsrådet Hans-Erik Östlund, utbildningsdepartementet.

för alkohol och tobak, som den 29 oktober 1976 överlämnades till chefen för handelsdepartementet.

Socialstyrelsen har med skrivelse den 16 april 1975 överlämnat en rapport från styrelsens arbetsgrupp för åtgärder mot sniffning. Socialstyrelsen hemställer bl. a. om en tjänst för aktiv bevakning av sniffningsproblemen samt om medel för informationsinsatser rörande sniffning och för en referensgrupp under styrelsen med uppgift att bevaka frågor rörande sniffning och ge underlag för beslut i sådana frågor. Jag vill i detta sammanhang beröra även nu nämnda frågor.

2 Gällande rätt och utveckling av konsumtion och alkoholskador

Under perioden 1919–1955 dominerades svensk alkoholpolitik av det s. k. Brattsystemet. Syftet med detta var bl. a. att i huvudsak eliminera privata ekonomiska intressen inom alkoholhanteringen och att genom motboks-systemet åstadkomma en individuell kontroll av utminutereringen. Den reform som beslutades år 1954 och trädde i kraft den 1 oktober 1955 avsåg att så långt möjligt ge den enskilde större frihet men samtidigt större ansvar. Många av de tidigare specialreglerna och restriktionerna förenklades eller upphävdes.

2.1 Alkohollagstiftningen

Den nuvarande alkohollagstiftningen bygger i huvudsak på 1954 års alkoholpolitiska reform. Regelsystemet för försäljning av maltdrycker reviderades emellertid genom lagstiftning år 1961. Den 1 oktober 1965 trädde författningsändringar i kraft som möjliggjorde försäljning i allmänna handeln av mellanöl (alkoholhalt högst 3,6 viktprocent) under samma villkor som försäljning av den tidigare tillåtna s. k. pilsnern med högsta alkoholhalt 2,8 viktprocent.

Lagstiftningen på området finns i huvudsak i följande författningar. I lagen (1961:180) om tillverkning av sprit och vin (ändrad senast 1975:715) finns bestämmelser om tillverkning av sådana varor. Lagen innehåller även vissa bestämmelser med syfte att motverka olaga dryckestillverkning. Beskattningen av drycker regleras dels i lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin (omtryckt 1975:140, ändrad senast 1975:1402), dels i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker (omtryckt 1975:142, ändrad senast 1975:1403). Den senare innehåller även bestämmelser om tillverkning av maltdrycker (starköl, öl och lättöl) och vissa alkoholfria drycker. Handeln med spritdrycker, vin och starköl regleras i rusdrycksförsäljningslagen (1954:521, ändrad senast 1976:908), Rfl och handeln med öl, dvs. mellanöl och pilsner i ölförsäljningslagen (1961:159, ändrad senast 1975:714), Öfl. Genom förordningen (1955:38) om försäljning av alkoholfria drycker (ändrad senast 1963:223) regleras försäljningen av dessa drycker. I lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga

preparat (ändrad senast 1975:716) slutligen regleras handeln med sprit, vin och starköl som används för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt och annat liknande ändamål.

För tillämpningen av nu nämnda lagstiftning har meddelats kompletterande bestämmelser i en rad författningar.

2.1.1 *Tillverkning av sprit och vin*

För tillverkning av sprit krävs särskilt tillstånd av regeringen. Detsamma gäller i fråga om tillverkning av vin för återförsäljning.

Genom riksdagsbeslut hösten 1974 (prop. 1974:139, SkU 1974:52, rskr 1974:305) infördes skärpta bestämmelser i syfte att motverka olaga tillverkning av sprit och obehörig rening av denaturerad sprit. De nya bestämmelserna, som trädde i kraft den 1 december 1974, innebär i huvudsak att destillationsapparater, dvs. apparater som kan användas för tillverkning av sprit, och delar till sådana apparater inte får tillverkas, importeras, innehas eller överlåtas utan tillstånd av riksskatteverket. Från tillståndstvånget gäller vissa undantag.

Riksskatteverket utövar kontroll över tillverkningen av sprit och vin.

2.1.2 *Tillverkning av maltdrycker*

Enligt lagen om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker indelas maltdryckerna efter alkoholhalten i tre huvudtyper, nämligen lättöl (alkoholhalt högst 1,8 viktprocent), öl (alkoholhalt över 1,8 men ej över 3,6 viktprocent), och starköl (alkoholhalt över 3,6 viktprocent). Öl indelas dessutom i typ A (pilsner) och typ B (mellanöl). Till typ A hänförs öl med en alkoholhalt av högst 2,8 viktprocent, medan till typ B räknas öl med en alkoholhalt däröver. Tillverkning för försäljning av starköl med en alkoholhalt över 4,5 viktprocent får ske endast för export och för vissa särskilda, bl. a. vetenskapliga ändamål.

Öl och starköl för eget behov får var och en tillverka i hemmet utan tillstånd. För tillverkning av öl och starköl för försäljning fordras däremot tillstånd av riksskatteverket, som också utövar kontroll över tillverkningen.

2.1.3 *Handel med rusdrycker*

Enligt Rfl indelas försäljningen av spritdrycker, vin och starköl (rusdrycker) i partihandel och detaljhandel. Till detaljhandel hänförs både utminuterering och utskänkning (servering).

Partihandel är förbehållen AB Vin- & Spritcentralen (i fortsättningen kallad Spritcentralen) och detaljhandeln i form av utminuterering Systembolaget AB (Systembolaget). Spritcentralen har också monopol på import av rusdrycker.

För att få utskänka rusdrycker krävs särskilt tillstånd.

Såväl utminuterung som utskänkning skall ordnas och handhas på sådant sätt att så ringa skada som möjligt uppkommer.

Systembutik får inrättas endast i tätort med minst 5 000 invånare. Dispens för inrättande av systembutik i mindre ort kan lämnas av regeringen. För att distribuera varor till köpare på orter som inte har någon systembutik kan bolaget inrätta s. k. utlämningsställen, där kunderna kan lämna in rekvisitioner på drycker. Kund på ort som saknar både systembutik och utlämningsställe kan få beställa varor som levereras utan särskild kostnad till närmaste post- eller järnvägsstation.

Vid 1954 års alkoholpolitiska reform sattes åldern för inköp i systembutik lika med myndighetsåldern, som då var 21 år. I samband med att myndighetsåldern den 1 juli 1969 sänktes från 21 till 20 år sänktes också inköpsåldern till 20 år, en åldersgräns som fortfarande gäller. När myndighetsåldern senare sänktes ytterligare till 18 år, fick nämligen inköpsåldern kvarstå oförändrad i avbidan på APU:s ställningstagande.

Den som inte har uppnått 20 års ålder saknar således rätt att köpa spritdrycker, vin och starköl i systembutik. Inköp skall också vägras den som är synbarligen berörd av alkohol eller annat berusningsmedel eller är upptagen på s. k. spärrlista. Detsamma gäller när anledning till misstanke föreligger att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon.

Länsnykterhetsnämnd eller i vissa fall kommunal nykterhetsnämnd kan hos riksskatteverket begära att viss person skall uppföras på spärrlista. På spärrlista skall också bl. a. uppföras person som genom lagakraftägande dom har befunnits skyldig till olovlig försäljning. Detsamma gäller den som vid mer än ett tillfälle inom ett år har befunnits skyldig till rattfylleri eller rattonykterhet.

Före den 1 januari 1977 skulle även den som hade gjort sig skyldig till upprepat fylleri föras upp på spärrlista. Sedan fylleriet har avkriminaliserats sker inte längre spärrning av denna anledning.

Utminuterung av rusdrycker får bedrivas vardagar mellan kl. 9.00 och kl. 18.00. Dag före sön- och helgdag får utminuterung dock inte pågå längre än till kl. 16.00.

För utskänkning av rusdrycker krävs tillstånd. Detta meddelas av länsstyrelsen i det län där restaurangen är belägen. Länsstyrelsen skall inhämta yttranden från länsnykterhetsnämnden och från polismyndigheten och fullmäktige i den kommun där utskänkningen skall ske.

För att tillstånd skall meddelas måste sökanden uppfylla vissa krav på personlig lämplighet. I formellt hänseende krävs bl. a. att han skall vara myndig och inte vara försatt i konkurs. Tillstånd kan även utfärdas för juridisk person. I sådant fall skall föreståndare för rörelsen utses. I tillståndsärendet inhämtar länsstyrelsen upplysning bl. a. om serveringslokalernas läge och beskaffenhet, vilken omfattning serveringen skall få och till vem serveringen riktar sig.

I fråga om utskänkning har kommunerna tillerkänts ett långtgående inflytande i form av den s. k. kommunala vetorätten. Denna ger kommun möjlighet att förhindra att begärd utskänkingsrättighet beviljas. Kommunen kan dessutom ställa upp vissa bindande detaljvillkor för serveringens bedrivande. Den kommunala vetorätten omfattar dock inte utskänkning som skall äga rum vid enstaka tillfälle till slutet sällskap, s. k. slutet utskänkning, och inte heller trafikutskänkning. Regeringen kan trots kommunalt avstyrkande medge tillstånd till s. k. turistutskänkning på ort som är betydelsefull för turistnäringen.

Länsstyrelsen har att ta ställning till om rättighet i det enskilda fallet skall omfatta rusdrycker av alla slag eller begränsas till vissa slag av dessa drycker. För tillstånd till utskänkning inom område som är tillgängligt för allmänheten som nöjes- eller idrottsplats krävs särskilda skäl.

Tillstånd till utskänkning som skall bedrivas året runt eller årligen under viss period skall avse en tidrymd om fyra år (oktrojperiod), som är gemensam för alla utskänkingsställen. Den nuvarande oktrojperioden löper från den 1 oktober 1973 – den 30 september 1977. Systemet med oktrojperioder har tillkommit för att det skall kunna ske en återkommande samtidig prövning av alla utskänkningstillstånd på en ort. Vid t. ex. nyetablering kan dock prövning ske och tillstånd lämnas under löpande oktrojperiod. Tillstånd ges då regelmässigt för återstoden av oktrojperioden. Om gällande bestämmelser för utskänkning inte iakttas eller om den bedrivna rörelsen inte uppfyller kraven på ordning, nykterhet och trevnad, har länsstyrelsen möjlighet att ålägga innehavaren att vidta rättelse (varning), att återkalla tillståndet eller att meddela särskilda föreskrifter för verksamhetens bedrivande. I förarbetena till nuvarande alkohollagstiftning understryks att tyngdpunkten i samhällskontrollen skall ligga på verksamhetens allmänna karaktär, dvs. att kraven på nykterhet, ordning och trevnad uppfylls.

Prissättningen på rusdrycker vid utskänkning är i princip fri. De enda begränsningar som gäller är att prissättningen inte får främja förtäring av de starkare alkoholdryckerna och att utskänkingspriserna inte får sättas lägre än utminuteringspriserna.

Utskänkning av rusdrycker får inte ske till gäst som är under 18 år eller är synbart berörd av alkohol eller annat berusningsmedel och inte heller till person som vederligtvis missbrukar alkohol.

Rusdrycker får inte utskänkas före kl. 12.00 på vardagar och kl. 13.00 på sön- och helgdagar. Servering till allmänheten skall avslutas senast kl. 22.00. Länsstyrelsen får dock, när särskilda förhållanden påkallar det, föreskriva tidigare tidpunkt för utskänkningens avslutande. Om det föreligger stadigvarande behov av utskänkning efter kl. 22.00, kan länsstyrelsen lämna medgivande härtill. För särskilt tillfälle kan polismyndighet ge dispens.

Utöver vad som redan upptagits innehåller Rf ett flertal bestämmelser som reglerar formerna för utskänkning.

Den som bedriver olovlig försäljning av rusdrycker kan dömas till böter

eller fängelse i högst sex månader. För grovt brott är straffmaximum fängelse i högst två år. I ringa fall skall det inte dömas till ansvar. Rfl innehåller också straffbestämmelser för andra förfaranden som strider mot lagen eller mot föreskrifter som har meddelats med stöd av denna.

Det åligger länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd och kommunal nykterhetsnämnd att övervaka efterlevnaden av Rfl. Polismyndigheten skall se till att ordning råder på ställe där detaljhandel med rusdrycker förekommer. Riksskatteverket meddelar anvisningar för tillsynen. Verket har dessutom rätt att i vissa avseenden utfärda närmare föreskrifter på området.

2.1.4 *Handel med öl*

Partihandel med öl får utövas dels av den som har tillstånd till utminuteri av öl, dels av den som yrkesmässigt bedriver partihandel med matvaror eller yrkesmässigt inför öl till riket.

För utminuteri av öl fordras tillstånd av polismyndigheten. Tillstånd skall efter ansökan som regel meddelas den som yrkesmässigt säljer matvaror till allmänheten, den som yrkesmässigt tillverkar öl, lättöl eller läskedrycker och s. k. allmännyttiga maldrycksföretag.

Även för utskänkning av öl fordras i regel särskilt tillstånd. Detta kan avse antingen årsutskänkning (dvs. utskänkning året runt eller årligen under viss tidsperiod) eller tillfällig utskänkning. Tillstånd meddelas vid tillfällig utskänkning av polismyndigheten på orten och vid årsutskänkning av länsstyrelsen i det län, där utskänkningen är avsedd att bedrivas.

I regel skall yttranden över ansökan om tillstånd till årsutskänkning inhämtas från polismyndigheten och kommunfullmäktige i den kommun där utskänkningen är avsedd att bedrivas. Om kommunfullmäktige avstyrker årsutskänkning får tillstånd inte meddelas. I samband med utskänkningstillstånd kan det meddelas närmare föreskrifter för utskänkningens bedrivande. Enligt Öfl skall var och en som har befattning med försäljning av öl verka för att nykterhet och ordning främjas.

Öl får inte utskänkas eller utminuteri till den som kan antas vara under 18 år. Öl får inte heller utlämnas till den som är synbart berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel. Det är vidare förbjudet att utlämna öl om det föreligger särskild anledning till misstanke att varan skall användas i berusningssyfte eller för olovlig försäljning.

Utminuteri av öl får bedrivas på vardagar mellan kl. 8.00 och kl. 20.00. Möjlighet finns dock att medge förlängd utminuteritid. Utskänkning av öl får inte börja före kl. 7.00 och skall avslutas senast kl. 22.00, om inte tillståndsmyndigheten har föreskrivit tidigare eller medgett senare tidpunkt för utskänkningens avslutande.

Det åligger länsstyrelse, polismyndighet och kommunal nykterhetsnämnd att övervaka att Öfl och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen iakttas. Åsidosätts bestämmelserna, kan tillståndsmyndigheten, efter

hörande av kommunens nykterhetsnämnd meddela ölförsäljaren varning. Sker inte rättelse eller anses det inte vara tillräckligt med en varning, kan myndigheten återkalla tillståndet eller helt eller delvis förbjuda försäljningen för viss tid eller tills vidare. Tillstånd till utminuteri skall dessutom återkallas av polismyndighet då förutsättningarna för rätt att utminutera öl inte längre föreligger. När det anses nödvändigt för ordningens upprätthållande, kan länsstyrelsen eller polismyndigheten för visst tillfälle förbjuda utminuteri och utskänkning av öl eller föreskriva inskränkningar i rätten till sådan försäljning.

Olovlig försäljning och tillhandagående med öl i strid mot lagens bestämmelser straffas, om brottet är grovt, med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, och eljest i annat än ringa fall med dagsböter.

Riksskatteverket utövar tillsyn över tillämpningen av Öfl och meddelar de föreskrifter och anvisningar som behövs.

2.1.5 *Handel med alkoholfria drycker*

Som alkoholfri dryck anses förutom lättöl varje annan dryck som är fri från alkohol eller innehåller högst 2,25 volymprocent alkohol. Handelsn med dessa drycker får i princip ske under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Vissa begränsningar finns dock. Utskänkning av dessa drycker får inte utan polismyndighetens medgivande bedrivas efter kl. 22.00. Härutöver gäller bl. a. att polismyndighet eller länsstyrelse har rätt att, om missförhållanden har förekommit, förbjuda försäljningen eller meddela inskränkande föreskrifter för denna.

2.1.6 *Teknisk sprit m. m.*

I lagen om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat förstås med teknisk sprit sådan sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat likartat ändamål och som är hänförlig till vissa tulltaxenummer. Bestämmelserna om teknisk sprit gäller även vin och starköl för tekniska och andra särskilda ändamål. Teknisk sprit, som har denaturerats så att förtäring därav kan anses utesluten, kallas starkdenaturerad sprit.

Med alkoholhaltigt preparat menas vara som innehåller mer än 2,25 volymprocent eller, såvitt gäller icke flytande vara, 1,8 viktprocent etylalkohol, och som inte är hänförlig till vissa tulltaxenummer och inte heller är läkemedel enligt läkemedelsförordningen (1962:701, ändrad senast 1975:763).

Kontrollen över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat utövas av riksskatteverket, som bl. a. har att tillse att försäljningen inte ger anledning till missbruk.

Teknisk sprit och sådana alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring skall denatureras. När det finns särskilda skäl får riksskat-

teverket dock medge undantag från denatureringstvånget under förutsättning att fara för missbruk inte föreligger. Även alkoholhaltiga preparat som är avsedda för förtäring är underkastade kontroll i syfte att förhindra missbruk.

Spritcentralen får utan tillstånd importera teknisk sprit. För annan införsel av teknisk sprit och för införsel av alkoholhaltiga preparat krävs med vissa undantag tillstånd av riksskatteverket.

Starkdenaturerad sprit och alkoholhaltiga preparat får i princip säljas under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Teknisk sprit som inte är starkdenaturerad får utan tillstånd säljas av Spritcentralen, Systembolaget, tillverkare och apotek. För annan försäljning av sådan sprit krävs riksskatteverkets tillstånd.

Teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat får inte tillhandahållas om det föreligger särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i berusningssyfte.

Vid överträdelse av lagens bestämmelser eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter kan riksskatteverket utfärda varning, förbjuda försäljning eller återkalla meddelat tillstånd.

Olovlig försäljning och olovlig renaturering medför straffansvar.

2.2 Konsumtionsutvecklingen

Den reform av alkoholpolitiken som genomfördes år 1955 innebar en radikal brytning med tidigare alkoholpolitik grundad på Brattssystemet. Syftet med reformen var som tidigare har påpekats att ge större frihet under ökat ansvar. I detta låg samtidigt en strävan att ta bort den lockelse, som restriktionerna i sig antogs medföra.

Förhoppningen att 1955 års reform skulle leda till minskad alkoholkonsumtion infriades emellertid inte. I stället steg alkoholkonsumtionen kraftigt. Som motåtgärder infördes under åren närmast efter reformen regler om avstängning och legitimationskontroll. Skatten på sprit höjdes också.

Till följd av dessa åtgärder hade konsumtionen av spritdrycker år 1958 minskat till 1954 års nivå. Spritkonsumtionen undergick därefter, kvantitativt sett, inga större förändringar förrän år 1974, då den steg med omkring 10 %. År 1975 och under första halvåret 1976 har en fortsatt men mera begränsad uppgång skett. Spritkonsumtionen utgjorde 61,2 milj. liter år 1975.

Vinkonsumtionen har från en låg utgångsnivå stigit i stort sett oavbrutet sedan år 1954 och var år 1975 nära fem gånger så hög som år 1954. Den utgjorde 67,4 milj. liter år 1975. Ökningen avser väsentligen lättvinet, som år 1975 svarade för omkring fem sjättedelar av vinkonsumtionen.

Starkölskonsumtionen sjönk markant i början av 1970-talet men har fr. o. m. år 1973 i stort sett varit konstant. År 1975 konsumerades 24,9 milj. liter starköl. Konsumtionen av mellanöl nådde en topp år 1970. Efter att ha minskat något de närmast följande åren ökade konsumtionen år 1975

och uppgick då till 321 milj. liter. Uppgifterna från första halvåret 1976 visar en viss nedgång i förhållande till motsvarande tid år 1975. Konsumtionen av pilsner har fortsatt den tillbakagång som inleddes när mellanölet introducerades. År 1975 konsumerades 31,5 milj. liter pilsner. Däremot har konsumtionen av lagrat lättöl ökat kraftigt under de senaste åren och uppgår till 102 milj. liter, dvs. omkring en tredjedel av mellanölskonsumtionen.

Under 1970-talet fram till år 1974 var den totala alkoholkonsumtionen i vårt land relativt konstant. Den ökning som skedde år 1974 – från 7,00 till 7,43 liter ren alkohol per invånare 15 år och däröver – hänför sig till övervägande delen till spritkonsumtionen. Totalkonsumtionen år 1975 visar en fortsatt men mer begränsad ökning. För första halvåret 1976 har en obetydlig nedgång skett i förhållande till motsvarande tid år 1975.

Beredningsgruppen har funnit sig kunna konstatera att den totala alkoholkonsumtionen i vårt land är måttlig vid en internationell jämförelse trots den ökning som har skett under senare år. Av riksskatteverkets årsbok 1975 framgår att Sverige ligger som nummer 25 bland de drygt 30 länder där statistiken har sådan utformning att jämförelser kan göras. I Frankrike, som har den högsta konsumtionen, dricker man tre gånger så mycket som i Sverige mätt i ren alkohol per invånare.

Tar man spritkonsumtionen för sig, har den traditionellt varit hög i Sverige vid en internationell jämförelse. Men medan den här under de senaste 25 åren har ökat ganska obetydligt, har ökningen i många andra länder varit kraftig. Vid en jämförelse i dag kan spritkonsumtionen i Sverige enligt beredningsgruppen sägas ligga i närheten av det internationella genomsnittet, medan öl- och vinkonsumtionen fortfarande är låg.

2.3 Ungdomars alkoholvanor

Under år 1971 startade skolöverstyrelsen och Svenska institutet för Opinionsundersökningar SIFO AB (SIFO) två riksomfattande undersökningar i syfte att försöka kartlägga ungdomarnas alkoholvanor. SIFO:s undersökning utförs årligen och omfattar intervjuer med 1 400 ungdomar i åldern 12–24 år. Skolöverstyrelsens undersökning återkommer även den varje år. Den omfattade år 1975 över 16 000 elever.

Av dessa undersökningar att döma har ungdomarnas alkoholvanor under 1970-talet inte undergått mera betydande förändringar. Skolöverstyrelsens undersökningar visar dock att andelen ungdomar i åldern 12–16 år som använder större mängder alkohol en gång i veckan eller oftare har sjunkit ganska markant under perioden 1971–1975. Även antalet ungdomar som dricker mellanöl en gång varje vecka eller oftare har minskat. Denna tendens gäller enligt skolöverstyrelsens undersökningar alla åldersgrupper men är mest markant i de lägsta. Enligt SIFO:s undersökningar visar antalet konsumtionstillfällen per år för mellanöl en klar minskning. Konsumtionstillfällena för spritdrycker har däremot ökat.

Skolöverstyrelsens undersökningar innehåller också uppgifter om hur mycket ungdomar förtär vid de olika dryckestillfällena. På frågan "hur ofta händer det att du dricker alkohol motsvarande minst en halvflaska starksprit eller en helflaska vin vid samma tillfälle" valde 5 % av pojkarna och 2 % av flickorna i årskurs 9 svarsalternativet någon gång i veckan eller oftare och 26 % av pojkarna och 20 % av flickorna alternativet någon till ett par gånger i månaden. Enligt skolöverstyrelsens undersökningar uppger inemot 40 % av ungdomarna i årskurs 9 att de känner sig berusade varje eller nästan varje gång de dricker alkohol. SIFO redovisar liknande resultat.

Av båda de nämnda undersökningarna framgår att de ungdomar i tonåren som använder alkohol i mycket stor utsträckning dricker spritdrycker, vin eller starköl, dvs. systembolagsvaror.

2.4 Alkoholskadeutvecklingen

Beredningsgruppen framhåller i rapporten att bruk av alkohol kan ge negativa effekter av skiftande natur. Vissa av dessa är av den arten att de utan tvekan kan betecknas som alkoholskador. Hit hör bl. a. vissa kroniska förändringar av hälsotillståndet. Även andra menliga följder av alkoholbruk såsom försämrade sociala relationer betecknas ibland som alkoholskador. Begreppet alkoholskada kan alltså ges en vidsträckt betydelse.

Beredningsgruppen erinrar om APU:s definition av alkoholskadebegreppet. Enligt denna utrednings uppfattning är alkoholskada en till följd av alkoholförtäring uppkommen inte obetydlig effekt, som tar sig uttryck på ett eller flera av följande sätt

- a) en försämring av konsumentens fysiska och psykiska hälsa,
- b) en försämring av hans levnadsvillkor i övrigt,
- c) en försämring av honom närståendes fysiska eller psykiska hälsa eller deras levnadsvillkor i övrigt,
- d) skada på annan person eller denne tillhörig egendom,
- e) beteenden som strider mot samhällets strävan att upprätthålla allmän ordning,
- f) produktionsbortfall och liknande,
- g) vårdkostnader och därmed jämförbara kostnader.

Beredningsgruppen betonar att vissa alkoholskador är mätbara eller kan presenteras i statistiskt material. Andra kan vara allvarliga och omfattande utan att de går att verifiera och redovisa på ett sådant sätt.

Under 1960- och hittills under 1970-talet har förändringarna i antalet omhändertaganden för fylleri varit ganska begränsade. En topp år 1967 följdes av en nedgång in på 1970-talet. En ökning av antalet omhändertaganden noterades fr. o. m. år 1972. Första halvåret 1976 noterades dock lägre siffror än motsvarande tid år 1975.

På senare tid har frågan om sambandet mellan alkohol och brotts-

l i g h e t tilldragit sig betydande uppmärksamhet. Att ett sådant samband föreligger även i fråga om vissa former av brottslighet som inte i och för sig förutsätter alkoholpåverkan är väl belagt genom både äldre och nyare undersökningar.

Ett liknande samband föreligger mellan missbruk av andra beroende-framkallande medel och brott. I många fall är bakgrunden till brottsligheten ett missbruk av såväl alkohol som andra medel.

Beträffande t r a f i k n y k t e r h e t s b r o t t e n konstateras i betänkandet (SOU 1970:61) Trafiknykterhetsbrott att den relativa brottsligheten minskade från år 1951 till år 1963 med ett tillfälligt avbrott år 1956. Utvecklingen efter år 1963 var mindre entydig. Frekvensen var dock lägre i slutet av 1960-talet än i början av 1950-talet. De sakkunniga kom till den slutsatsen att denna brottslighet relativt sett har hållits under kontroll.

Under 1970-talets första år var antalet misstänkta trafiknykterhetsbrott per 1 000 fordon i stort sett oförändrat. Under år 1975 skedde en påtaglig minskning som fortsatte även under första halvåret år 1976. Minskningen noteras fr. o. m. den tid (den 1 februari 1975) då polisens försöksverksamhet med rutinmässiga alkoholutandningsprov inleddes. Genom denna försöksverksamhet har alkoholens roll bland förare kunnat studeras närmare. Vid i förväg beordrade trafikkontroller togs under år 1975 närmare 160 000 utandningsprov. Dessa ledde till att 0,26 % av de undersökta förarna fick genomgå blodprov. Av dessa var omkring 80 % straffbart alkoholpåverkade. Materialet tillåter inte några alltför långtgående slutsatser om det s. k. mörktalet vid trafiknykterhetsbrott, dvs. det tal som anger skillnaden mellan det verkliga antalet trafiknyktra förare och det antal som upptäckts. Det torde emellertid stå klart att trafiknykterheten utgör ett allvarligt problem från trafiksäkerhetssynpunkt.

I fråga om utvecklingen för de grövre brotten mot alkohollagstiftningen, nämligen l a n g n i n g , h e m b r ä n n i n g o c h s m u g g l i n g hänvisar beredningsgruppen till APU:s redovisning. Enligt denna har langningsbrotten de senaste åren legat på en oförändrad nivå. År 1975 avdömdes 539 sådana brott. Hembränningsbrotten har de senaste åren visat en ganska kraftig minskning. Antalet sådana brott som kommit till polisens kännedom utgjorde 243 år 1975 mot 315 år 1973. Antalet av tullverket gjorda sprit- och vinbeslag har de senaste åren inte undergått någon nämnvärd förändring.

I betänkandet (SOU 1967:36,37) Nykterhetsvårdens läge, avgivet av 1964 års nykterhetsvårdsundersökning, redovisas en undersökning år 1965 rörande vård och behandling av alkoholmissbrukare. Andelen alkoholmissbrukare vid mentalsjukhus var något mer än 7 % och vid psykiatriska kliniker omkring 14 %. Nykterhetsvårdens strukturgrupp inom socialstyrelsen har gjort en liknande undersökning av förhållandena vid de psykiatriska klinikerna och sjukhusen vid en bestämd tidpunkt år 1974. Utifrån vissa antaganden har därvid andelen alkoholmissbrukare beräknats vara omkring 2 procentenheter högre år 1974 än år 1965 vid såväl

psykiatriska kliniker som psykiatriska sjukhus. Av 1974 års undersökning framgår också att antalet alkoholmissbrukare som har tvångsintagits för psykiatrisk vård enligt lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (ändrad senast 1976:373) uppgick till närmare 1 000. Vid samma tidpunkt vistades omkring 750 tvångsintagna klienter på allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Vid allmänna och enskilda vårdanstalter för alkoholmissbrukare vistades samtidigt därutöver omkring 1 300 frivilligt ingångna klienter.

APU redovisar uppgifter om alkoholbetingade sjukdomar för tiden t. o. m. år 1964. En kraftig ökning ägde enligt denna redovisning rum i anslutning till 1954 års reform. Därefter skedde för männens del en viss nedgång men vid periodens utgång hade antalet intagningar åter närmat sig 1956 års höga nivå.

3 Föredraganden

3.1 Allmänna överväganden

Alkoholpolitiska utredningen (APU) avlämnade i december 1974 sitt slutbetänkande (SOU 1974:90-93) Alkoholpolitik. Sedan betänkandet remissbehandlats tillsattes en beredningsgrupp med uppgift att på grundval av betänkandet och remissyttrandena redovisa ett samlat underlag för regeringens ställningstagande till de alkoholpolitiska frågorna. Beredningsgruppen har i januari 1977 redovisat uppdraget i en rapport (Ds S 1977:1). Jag vill nu ta upp dessa frågor.

Missbruk av alkohol är ett av våra största sociala problem. I samband med principbeslutet våren 1976 (SkU 1975/76:64, rskr 1975/76:384) om förbud mot försäljning av mellanöl anslöt sig riksdagen enhälligt till skatteutskottets uttalande om målet för alkoholpolitiken. Utskottet underströk starkt behovet av en genomgripande alkoholpolitisk reform. Utskottet betonade också att det är av stort värde att alkoholfrågorna i fortsättningen infogas i sitt sammanhang och att ett klart mål uppställs för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket.

Jag lägger här fram förslag till åtgärder som syftar till en sådan begränsning av den totala alkoholkonsumtionen som kan bidra till att alkoholmissbruket trängs tillbaka och alkoholskadorna därmed motverkas. Insatser av detta slag kan dock få genomslagskraft först på något längre sikt. Det bör vidare understrykas att en utveckling i den riktning som jag förordar tillfälligt kan avbrytas, varvid nya åtgärder får prövas. Mot denna bakgrund har jag funnit att någon i fråga om mängd och tid bestämd plan för en sänkning av alkoholkonsumtionen inte är möjlig.

För att komma tillrätta med alkoholmissbruket är det nödvändigt att

upprätthålla vissa restriktioner i handeln med alkoholdrycker. Alkoholfrågan måste vidare sättas in i sitt sociala och samhällspolitiska sammanhang och åtgärder vidtas på en mängd områden i syfte att nedbringa alkoholkonsumtion och alkoholskador. En socialt ansvarsfull politik som syftar till att skapa trygghet och välfärd för alla människor ökar förutsättningarna att komma tillrätta med alkoholmissbruket.

Jag vill framhålla att alkoholpolitiska strävanden måste kompletteras med insatser för vård och rehabilitering av alkoholmissbrukare. Socialutredningen (S 1969:29), som överväger dessa frågor, beräknas komma att överlämna sitt slutbetänkande inom kort.

Risken för alkoholmissbruk ökar om alkoholvanor etableras tidigt i tonåren. Ett flertal av de åtgärder som jag förordar i det följande är därför särskilt inriktade på ungdomen och dess situation.

Det är svårt att med säkerhet fastställa någon enskild orsak till alkoholmissbruk. Även om det oftast är ett symtom på en social störning kan missbruket ha andra orsaker. Beredningsgruppen finner det inte möjligt att i rapporten ge en uttömmande beskrivning av de olika teorier som finns om orsakerna till alkoholmissbruk. Några vanliga orsaker berörs dock av beredningsgruppen.

En orsak som beredningsgruppen nämner är det utbredda dryckesmönster som traditionellt finns i Sverige och som innebär att man koncentrerat, t. ex. under veckosluten, dricker stora kvantiteter alkohol. Under inflytande av berusning följer ibland kriminalitet av olika slag, främst misshandel och liknande. För många kan det vara svårt att bryta ett sådant dryckesmönster. De kan också drabbas av mera permanenta skador. Det är en viktig alkoholpolitisk uppgift att på olika sätt, bl. a. genom en ökad upplysningsverksamhet om alkoholens risker, ändra detta dryckesmönster.

Den sociala misären var tidigare en dominerande orsak till alkoholmissbruk. Som beredningsgruppen konstaterar är orsakerna oftast andra i dagens samhälle. Välfärdspolitiken har under efterkrigstiden inriktats på att generellt öka den personliga tryggheten, förbättra försörjningsmöjligheterna och bättre anpassa arbetslivet till människan. De åtgärder som vidtagits har bl. a. fört med sig en omflyttning mellan regioner, förändrade produktionsätt och nya boendeformer.

Detta har löst viktiga problem för människorna men samtidigt skapat nya såsom osäkerhet i ny miljö och bristande självtillit i nya förhållanden mellan människor, faktorer som kan leda till alkoholmissbruk.

Inom arbetslivet har strukturrationaliseringar medfört många för människorna positiva följder såsom mindre tungt arbete och säkrare försörjning. Samtidigt har emellertid den uppskruvade arbetstakten blivit en allvarlig stressfaktor. Fysiska hälsorisker i form av luftföroreningar och buller liksom olycksfallsrisker står fortfarande kvar och verkar på många psykiskt pressande. I en starkt industrialiserad produktion har vidare individens roll i

arbetet förändrats. För många har det inneburit större möjligheter att utforma sin egen situation, medan andra, som endast har en detalj i produktionen att sköta, känner enformighet i arbetet. De upplever sig också ha små möjligheter att påverka sina arbetsvillkor och arbetsformer.

Arbetslöshet kan för de människor som drabbas eller hotas av den orsaka allvarliga sociala problem. Den sysslolöshet och osäkerhet som kan bli en följd särskilt för unga människor när de inte får någon förankring i arbetslivet kan vara grundläggande orsaker till missbruk.

I skolan står konkurrens och utslagning kvar som betydande problem trots de senaste årtiondenas reformer. Bland dem som inte förmår att hävda sig kan bristande självtillit vålla sociala problem i form av t. ex. alkoholmissbruk.

Urbaniseringen har förändrat människornas fritidsanvändning. Befolkningsomflyttningen har, i varje fall i de stora inflyttningssorterna, förändrat kontakterna mellan människor. Den isolering som vissa människor då har hamnat i skapar otillfredsställelse och är sannolikt en viktig orsak till för stor alkoholkonsumtion.

Samlevnadsproblem i äktenskapet eller familjen kan ofta leda till alkoholproblem.

Mot den bakgrund som här har tecknats anser beredningsgruppen det naturligt att alkoholpolitiken ses i ett nytt sammanhang. Eftersom alkoholmissbruket ofta har sin orsak i sociala förhållanden bör det i första hand angripas med i vid mening socialpolitiska insatser. Det man vill sätta in som specifikt alkoholpolitiskt måste ses som ett komplement till andra åtgärder som syftar till att förbättra förhållandena inom arbetslivet, skolan, familjelivet, boendet och fritidsutnyttjandet.

Beredningsgruppen övergår därefter till att redovisa de mål som under senare år har ställts upp för politiken inom olika samhällsområden och behandlar först den förändring som har skett av socialpolitikens inriktning.

Enligt beredningsgruppen kan man i mycket allmänna termer säga att socialpolitikens mål har vidgats till att skapa en bättre livsmiljö och livskvalitet. Samtidigt har socialpolitikens samspel, i vissa fall integration, med andra samhällsaktiviteter blivit mer markerad.

Vidare innebär kraven på solidaritet mellan samhällsmedlemmarna behov av större inlevelse och engagemang för att skapa möjlighet för människor att stödja varandra och förhindra utslagning. Konkret har de medfört att en ökad tonvikt har lagts på förändringar i den enskildes miljö, dvs. inom arbets-, utbildnings-, boende- och fritidsmiljön.

Således har man t. ex. inom socialvården genom ändrad organisation försökt nå en ökad integration och samordning med närliggande funktioner. Detta har bl. a. inneburit en förskjutning från åtgärder riktade mot individen till generella förebyggande åtgärder, en ökad satsning på öppen vård i stället för institutionsvård och på social service i stället för social kontroll samt

återhållsamhet med tvångsåtgärder till förmån för ökad frivillighet. Denna nya inriktning kommer till uttryck i socialutredningens principbetänkande (SOU 1974:40) Socialvården Mål och Medel.

Samma tendens kan noteras på andra områden. Inom arbetslivet har strävandena i allt större utsträckning inriktats på förbättring av arbetsmiljö och anställningsvillkor. Bostadspolitiken har vidgats till att i högre grad uppmärksamma bostadsmiljöfrågor. Inom utbildningspolitiken har, nu senast genom SIA-reformen (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr 1975/76:367), en förskjutning stegvis skett från individuella till sociala mål. Strävan är att få till stånd ett ökat samspel mellan skola och annan samhällsverksamhet och att vidga kontakten med arbetslivet. För kulturpolitiken har ställts som mål att öka den enskildes kontakter med kulturlivet och nå och engagera fler människor. Inom kriminalpolitiken betonas numera allt starkare vikten av en samverkan mellan kriminalvården och övriga samhällsorgan.

Beredningsgruppen finner att det gemensamma målet för dessa insatser kan sägas vara att skapa en bättre samhällsmiljö. En socialpolitik med den inriktning och de mål som här har antytts motverkar enligt beredningsgruppen aktivt uppkomsten av sociala missförhållanden och minskar därmed på sikt missbruket av alkohol och andra beroendeframkallande medel.

Som jag tidigare har framhållit bör åtgärder vidtas för en sådan begränsning av den totala alkoholkonsumtionen som kan bidra till att tränga tillbaka alkoholmissbruket och motverka alkoholskadorna. Socialpolitiska insatser av skilda slag har också sin givna plats då det gäller att främja en sådan utveckling. En socialpolitik med den inriktning och de mål som beredningsgruppen har antytt bör verksamt bidra till att dämpa missbruket av alkohol och andra beroendeframkallande medel samt att begränsa de skador som följer av missbruket. Restriktioner i handeln med alkoholdrycker krävs också, främst som ett skydd för ungdomen. Socialpolitiska insatser, i samspel med andra åtgärder, bör utgöra grunden för samhällets alkoholpolitik.

Anknytningen till socialpolitiken leder enligt beredningsgruppens mening till att ansvaret för de alkoholpolitiska frågorna på central verksnivå bör anförtros socialstyrelsen. Härigenom skapas goda förutsättningar för en samordning av alkoholpolitiken med åtgärder mot andra missbruksformer och med andra socialpolitiska insatser. Större delen av de uppgifter som nu handhas av alkoholbyrån hos riksskatteverket bör föras över till socialstyrelsen. I övrigt bör de särskilda uppgifter som vissa andra myndigheter och organisationer f. n. har ligga kvar hos dessa. Sålunda bör skolöverstyrelsen även i framtiden bevaka alkoholfrågorna i skolan, statens ungdomsråd fördela anslagen till ungdomsorganisationerna för informationsverksamhet och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) behålla sin viktiga roll som informationskanal för folkrörelserna.

I beredningsgruppens ställningstagande ligger att ett särskilt alkoholpolitiskt råd, som APU har föreslagit, inte bör inrättas. Däremot föreslås att

det till socialstyrelsen knyts en alkoholpolitisk grupp med representanter för arbetsmarknadens parter, folkrörelserna och andra organ inom samhällslivet.

Med anledning av vad jag tidigare har sagt anser jag liksom beredningsgruppen att socialstyrelsen bör anförtros det centrala ansvaret för de alkoholpolitiska frågorna. Som kommer att framgå senare i mitt anförande ansluter jag mig till beredningsgruppens förslag i fråga om fördelningen av uppgifter mellan socialstyrelsen och vissa andra myndigheter och organisationer.

Beredningsgruppens förslag i fråga om den alkoholpolitiska gruppen inom socialstyrelsen är väl underbyggt. Tillkomsten av ett sådant organ bör verkamt bidra till att skapa goda kontakter mellan socialstyrelsen och organisationerna i de alkoholpolitiska frågorna. Jag tillstyrker därför förslaget. Enligt min mening bör gruppen ges benämningen Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor. Nämnden bör ha beslutanderätt i en rad frågor som rör alkoholpolitikens utformning och inriktning och bör kunna ta initiativ till åtgärder med alkoholpolitisk anknytning.

Stat och kommun har gjort kraftigt ökade satsningar på stöd åt föreningslivet. Från statens sida har det centrala stödet byggts ut liksom aktivitetsstödet. Primärkommuner och landsting har nästan genomgående starkt ökat sitt stöd under de allra senaste åren. Trots detta kämpar många organisationer med ekonomiska svårigheter. Detta är otillfredsställande eftersom det engagemang och den normbildning som äger rum i folkrörelserna utgör ett stöd och en stimulans till personlighetsutveckling för dem som engageras i föreningslivet.

Beredningsgruppen framhåller att folkrörelserna och organisationerna har en väsentlig roll att fylla inom alkoholpolitiken. En naturlig väg att föra ut alkoholpolitiska målsättningar är nämligen att använda sig av instrument som människor känner förtroende för. Enligt beredningsgruppen är genomförandet av alkoholpolitiken i mycket en fråga om ett samspel mellan skilda organs insatser. Ett sådant samspel möjliggör både en differentiering och en decentralisering av verksamheten. Genom t. ex. fritids- och kulturpolitiken har ett mönster skapats som har visat sig framgångsrikt och effektivt. Föreningsliv och samhällsorgan samverkar, var och en på sina egna villkor men med gemensamma mål. Strävan har varit att uppnå största möjliga enkelhet och att ge organisationerna ett eget ansvarsområde.

Beredningsgruppen betonar vidare att samhällets åtgärder mot alkoholmissbruk har betydelse inte minst från brottsförebyggande synpunkt. Det föreligger ett samband mellan å ena sidan alkoholpåverkan och alkoholmissbruk, å andra sidan kriminalitet i olika former, särskilt då våldsbrottslighet. Andelen alkoholmissbrukare inom kriminalvårdsklientelet har sedan länge varit hög. På många håll är alkoholmissbruk det klart dominerande problemet bland frivårdsklienterna.

De brottsförebyggande synpunkterna bör därför enligt beredningsgruppen beaktas vid utformningen av riktlinjerna för den framtida alkoholpolitiken. Bevakningen av dessa frågor bör ankomma på brottsförebyggande rådet i dess egenskap av samordnande organ för de brottsförebyggande insatserna.

Enligt beredningsgruppens mening bör ett alkoholpolitiskt program således domineras av socialpolitiska insatser. Det framhålls dock att sådana inte är tillfyllest. Liksom tidigare bör prissättningen på alkoholdrycker användas som ett instrument för att hålla tillbaka konsumtionen. Priserna bör också anpassas så, att konsumtionen inriktas på de alkoholsvagare dryckerna.

Beredningsgruppen diskuterar möjligheterna att genom direkta åtgärder snabbt få till stånd en varaktig minskning av totalkonsumtionen. Enligt beredningsgruppens mening står i så fall i praktiken knappast något annat medel till buds än en kraftig höjning av alkoholpriserna utöver vad som följer av den allmänna prisutvecklingen. Beredningsgruppen påpekar att APU, med beaktande bl. a. av riskerna för hembränning och smuggling vid en höjning av den relativa prisnivån, fann den gällande avvägningen av prisnivån för sprit och vin i huvudsak riktig. Beredningsgruppen ansluter sig till denna uppfattning och framhåller att den av det övervägande antalet remissinstanser lämnades utan erinran. Beredningsgruppen förklarar vidare att redan de skattehöjningar som nu är påkallade med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen kommer att medföra en kraftig höjning av alkoholpriserna.

Beredningsgruppen framhåller slutligen att det även i fortsättningen bör finnas restriktioner, främst som ett led i skyddet av ungdomen. Restriktionerna bör dock begränsas till sådana som av en bred allmänhet kan uppfattas som meningsfulla. I gengäld bör man satsa på att bättre än i dag övervaka att nykterhetspolitiska olägenheter inte uppkommer i samband med försäljning av alkoholdrycker. I detta syfte föreslås en betydande ökning av den personal hos länsstyrelserna som sysslar med hithörande frågor.

Jag ansluter mig till vad beredningsgruppen har anfört i fråga om folk-rörelsernas och organisationernas roll, bevakningen av brottsförebyggande insatser och behovet av restriktioner.

Jag finner det väsentligt att alkoholbeskattningen och därmed prissättningen på alkoholdrycker används som ett instrument i konsumtionsbegränsande syfte. Priserna bör anpassas så, att de underlättar strävandena att åstadkomma en begränsning av den totala alkoholkonsumtionen. Vid höjning av den relativa prisnivån bör dock, som beredningsgruppen påpekar, göras en avvägning mot riskerna för bl. a. hembränning. Man vet ännu alltför litet om den närmare inverkan som olika prisförändringar har på konsumtionen på kortare och längre sikt. Det är angeläget att sambandet mellan pris och konsumtionsutveckling studeras närmare. Det bör ankomma på socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor att ta initiativ i denna fråga.

Chefen för budgetdepartementet kommer att ta upp frågan om de skattehöjningar som beredningsgruppen har aktualiserat.

Jag kommer i det följande att föreslå en kraftigt ökad satsning på information. Utöver de medel som fördelas till ungdomsorganisationer bör medel anvisas socialstyrelsen för kampanjer för helnykterhet i vissa situationer, t. ex. inom arbetslivet och i trafiken, och för andra initiativ, t. ex. i samarbete med de fackliga organisationerna. Jag kommer också att föreslå att särskilda projektmedel skall utgå från allmänna arvsfonden för försök med fritidsaktiviteter, främst för ungdomar.

I linje med vad jag har förordat kommer vidare chefen för utbildningsdepartementet att föreslå en ökning av anslagen till alkoholforskningen och statsrådet Mogård åtgärder för skolans undervisning i alkoholfrågor.

Huvuddelen av förslaget bör genomföras den 1 januari 1978. Som jag senare kommer att närmare utveckla gör sig emellertid särskilda synpunkter gällande i fråga om genomförandet av bl. a. förslaget om ökning av personalen hos länsstyrelserna och vissa förslag som har samband med nu utgående anslag. I dessa frågor föreslås ett genomförande den 1 juli 1977.

3.2 Information

Information i alkoholfrågan bedrivs i dag på ett mycket brett fält. APU lät år 1970 genomföra en kartläggning av den information om alkoholfrågor som kom från myndigheter, institutioner, organisationer och företag. Det visade sig att omkring 1 100 organ då bedrev informationsverksamhet. I denna siffra är inte inräknade t. ex. nykterhetsrörelsens lokala föreningar. Antalet sådana föreningar uppgick år 1970 till 6 746.

Statliga medel till information om alkohol fördelas i huvudsak av statens ungdomsråd. Härtill kommer information genom socialstyrelsens nämnd för hälsouppllysning (h-nämnden), skolan, Systembolaget, olika samhällsorgan i samarbete med folkrörelser, t. ex. i form av kampanjer om nykterhet och trafik, och Föreningen Fruktdrycker.

Av betydelse är även de medel som tilldelas organisationer och Centralförbundet för alkohol- och narkotikauppllysning (CAN).

I prop. 1976/77:100 (bil. 8 s. 184) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Uppllysning i alkoholfrågor m. m. för budgetåret 1977/78 beräkna ett reservationsanslag av 4 milj. kr. och till Föreningen Fruktdrycker beräkna ett anslag av 50 000 kr. Jag anhåller att i detta sammanhang få ta upp dessa frågor.

Chefen för utbildningsdepartementet kommer att anmäla frågor som rör CAN:s information och statsrådet Mogård den informationsverksamhet som bedrivs i skolan.

Budgetåret 1972/73 ställdes första gången medel till statens ungdomsråds förfogande för uppllysning bland ungdom om alkohol- och narkotikaproblem

(prop. 1972:61, SkU 1972:130, rskr 1972:24). Anslag beviljades med 5 milj. kr. för verksamhet under två år. Budgetåren 1974/75 och 1975/76 beviljades ytterligare anslag med 2,5 milj. kr. för vart och ett av åren. För budgetåret 1976/77 disponerar statens ungdomsråd 4 milj. kr. för denna verksamhet. Medlen fördelas i samråd med h-nämnden.

I prop. 1972:61 (s. 20) framhölls att upplysningsverksamheten inte fick bli centralstyrd utan att den skulle genomföras av olika organisationer. Statens ungdomsråd har hittills förmedlat bidrag till 35 organisationer.

Föreningen Fruktdrycker har för budgetåret 1976/77 ett anslag på 50 000 kr. för upplysningsverksamhet rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker. Anslaget innebar en uppräknig med 15 000 kr. från föregående budgetår.

Beredningsgruppen förklarar att den delar APU:s och remissinstansernas uppfattning att resurser behövs för en ökad information om alkoholpolitiska frågor och att informationen måste kombineras med andra åtgärder. Beredningsgruppen framhåller vidare att information i dag ofta bedrivs gemensamt i fråga om alkohol och narkotika. De medel som statens ungdomsråd fördelar är avsedda för information i båda dessa frågor. Enligt beredningsgruppen är det en allmän uppfattning att missbruk av alkohol och narkotika, liksom missbruk av andra medel såsom thinner och läkemedel, beror på likartade sociala störningar.

Det är angeläget att framtida informationsinsatser får till syfte att motverka missbruk av samtliga dessa medel. Samma breda inriktning bör enligt beredningsgruppen gälla inom forskningen, på fritidsområdet, i arbetslivet och i skolan. Informationen bör riktas in på bakomliggande omständigheter som skapar missbruk av beroendeframkallande medel och främja en hjälpsam inställning till missbrukarna. Det är vidare angeläget att informationen får sådan utformning att den bidrar till en ökad debatt och opinionsbildning kring de framtida åtgärderna mot missbruk.

Beredningsgruppen anser att de mål som har ställts upp av riksdagen för de medel som statens ungdomsråd fördelar till olika organisationers informationsverksamhet kan tjäna som vägledning för all information om beroendeframkallande medel.

Det innebär följande. Informationen skall sätta in missbruksproblemen i deras sociala sammanhang. Den skall vidga medvetenheten om att människors sociala svårigheter måste mötas med öppenhet och vilja till solidariska insatser. Slutligen skall den medverka till sådan förändring i synen på de som har skadats genom missbruket att deras delaktighet i den samhälleliga gemenskapen tryggas.

Jag ansluter mig till uppfattningen att resurser behövs för en ökad information om alkoholpolitiska frågor. Som beredningsgruppen framhåller bör informationen omfatta även andra missbruksmedel som narkotika och snifvingsmedel. Då det gäller målet för informationen vill jag för min del, utöver vad beredningsgruppen har pekat på, betona vissa angelägna upp-

gifter. Som jag tidigare har framhållit måste en begränsning av den totala alkoholkonsumtionen ses som ett medel för att tränga tillbaka alkoholmissbruket och motverka alkoholskadorna. I linje härmed bör informationen understryka den fara för skador som ligger i bruket av alkohol. Även information som ger kunskap om alkoholens verkningar från fysiologiska och psykologiska synpunkter är värdefull. Detta gäller i särskilt hög grad för upplysningen till ungdom. Vidare bör informationen betona vikten av helnykterhet under uppväxtåren och i särskilda situationer, t. ex. i trafiken och i arbetslivet. Slutligen är det enligt min uppfattning en angelägen uppgift att ge sådan information om alkohollagstiftningen som bidrar till att skapa förståelse för de regler och restriktioner som finns.

En stor del av informationen bör avse ungdomen. Att påverka ungdomens sociala situation och inställning till alkohol är viktigt. I dag nås ungdomen, främst genom folkrörelserna och skolan, av en omfattande information i alkoholfrågan. Genom det stöd till aktiviteter som jag senare kommer att föreslå kan informationen till ungdomen väntas få än större omfattning. Samtidigt är det som APU och beredningsgruppen understryker viktigt att informationen inte ensidigt riktas in på ungdomsgrupperna. Även de vuxnas situation och attityder behöver påverkas. Utan stöd från den vuxna generationen förfelas lätt informationen till ungdomen. Därför bör i större utsträckning än tidigare informationen också avse vuxna. Detta gäller särskilt föräldrar men även lärare och ungdomsledare av olika slag. Enligt vad beredningsgruppen har funnit är organisationerna intresserade av att ta ansvar för en vidgad information.

Även socialstyrelsen och kommunerna bör enligt min mening i ökad utsträckning rikta informationen mot vuxengrupperna.

Informationsverksamheten bör endast i begränsad omfattning ske genom stora, riksomfattande kampanjer. Kostnaderna för sådana kampanjer är stora liksom riskerna för att de förfelar sitt mål. Inom vissa bestämda områden bör dock större kampanjer kunna sättas in. I arbetslivet, i trafiken och i samband med bad och båtfärder bör ställas särskilda krav på nykterhet. Dessa områden lämpar sig också för riksomfattande kampanjer.

En väg att ge informationen särskild genomslagskraft är att kombinera den med aktiviteter av olika slag. Erfarenheter de senaste åren från bl. a. statens ungdomsråds verksamhet visar att information som sätts in i ett naturligt sammanhang ger särskilt gott resultat. Det är enligt min mening lämpligt att information i alkoholfrågan ingår som ett led i de fritidsaktiviteter som jag i fortsättningen kommer att förorda.

I likhet med beredningsgruppen vill jag kraftigt understryka att det är en fördel om informationen går ut från ett stort antal instanser. Genom att informationen sprids på de vägar som är naturliga för annan kontaktverksamhet ökar möjligheterna att nå ut med informationen. Jag vill i detta sammanhang också betona massmedias stora genomslagskraft.

Folkrörelserna bör ges resurser att även i fortsättningen svara för övervägande delen av alkohol- och narkotikaupplysningen. Det har visat sig att de i många fall då det har gällt att få ut information om alkohol har prövat nya vägar och nått människor utanför sina vanliga medlemsgrupper. Folkrörelsernas möjlighet att väva samman information och aktivitet ger dem vidare särskilda förutsättningar att lyckas med sin informationsuppgift. Av betydelse är också vissa organisationers strävan att bedriva alkohol- och narkotikainformation i små grupper på arbetsplatsen, i skolan och i bostadsområdet. Det är härvid en självklarhet att folkrörelserna självständigt bedriver verksamheten med utgångspunkt i sina egna värderingar och att innehållet får präglas av varje folkrörelses särart.

Jag övergår nu till att beröra socialstyrelsens informationsansvar.

Som jag tidigare har sagt bör socialstyrelsen tilldelas ansvaret på central myndighetsnivå för samhällets alkoholpolitik. I detta ansvar ligger då också det samhälleliga ansvaret för informationsfrågorna.

När det gäller den närmare utformningen av denna uppgift vill jag i likhet med beredningsgruppen och flertalet remissinstanser som har yttrat sig över APU:s förslag peka på riskerna för att samordning av informationsinsatserna kan leda till central styrning av verksamheten. Det kan medföra att informationen begränsas till att gå genom ett fåtal kanaler. Som tidigare har påpekats har den information som kommer från skilda håll i olika utformning och som anknyts till aktiviteter på arbetsplatsen eller på fritiden större möjlighet att bli framgångsrik. I vissa fall kan det finnas skäl som talar för samordning av de informationsinsatser som förekommer på det alkoholpolitiska området. Detta får emellertid inte leda till en centraliserad informationsverksamhet, som begränsar mångfalden och försvårar organisationernas arbete.

I socialstyrelsens ansvar bör ingå att, i den mån detta befinns lämpligt av berörda parter, verka för en samordning av riksomfattande informationskampanjer i de sammanhang som tidigare har nämnts. Sådana kampanjer bör planeras och genomföras i samarbete med organisationerna, varvid dessa självständigt avgör i vad mån de vill medverka. Initiativ till kampanjerna bör, förutom av socialstyrelsen och andra myndigheter kunna tas av organisationerna, t. ex. av arbetsmarknadens parter i fråga om kampanjer på arbetslivets område, av motororganisationerna i fråga om trafiknykterhetskampanjer och av livräddningssällskapet i fråga om kampanjer mot alkohol i samband med bad och båtfärder.

Som beredningsgruppen har föreslagit bör socialstyrelsen tilldelas 3 milj. kr., beräknat för helt verksamhetsår, att användas för att stödja riksomfattande informationskampanjer. Denna summa bör täcka kostnaden för minst en sådan kampanj.

Socialstyrelsen kommer som framgår att få nära kontakt med informationsfrågorna. Hos socialstyrelsen finns vidare en betydande erfarenhet från

angränsande områden. Socialstyrelsen bör därför kunna bedöma om behov uppstår av kompletterande insatser på informationens område. En sådan insats kan vara information till grupper som lever isolerade från samhällsgemenskap och organisationsliv. Dessa grupper nås sällan av information på vanliga vägar. Det kan i stället bli fråga om en uppsökande verksamhet och en särskild utformning av informationsåtgärderna kopplad till aktiviteter av olika slag. De människor det är fråga om är ofta kända av social- och fritidsförvaltningarnas personal. Det bör därför vara en uppgift för kommunerna, gärna i samverkan med frivilliga organisationer, att söka ge dessa grupper del av information. Vissa klientorganisationer som t. ex. länrörelsen fyller här redan i dag en viktig uppgift. I samarbete med den kommunala socialvården bör dessa och andra organisationers insatser kunna utvecklas ytterligare. En sådan verksamhet som jag nu har berört kan emellertid bli kostnadskrävande genom att de personer som skall föra ut informationen kan behöva särskild utbildning. Det är också tänkbart att särskilt material behöver framställas eller att verksamheten på annat sätt måste få en annorlunda inriktning.

Socialstyrelsen bör därför ges resurser att stödja sådan verksamhet. En annan angelägen uppgift för socialstyrelsen kan vara att lämna ekonomiskt bidrag till särskilda projekt på arbetslivets område. Socialstyrelsen bör i enlighet med beredningsgruppens förslag disponera 2 milj. kr., beräknat för helt verksamhetsår, för att stödja insatser av det slag som nu har nämnts och för att täcka andra behov av kompletterande informationsåtgärder.

Om organisationerna önskar bistånd och råd i tekniska frågor när det gäller information bör socialstyrelsen kunna ge önskad hjälp, t. ex. i form av förstärkta ekonomiska resurser som ger organisationerna i fråga möjlighet att anlita den sakkunskap som de anser sig behöva. Samma är förhållandet med material för informationsverksamhet.

Anslaget till Upplysning i alkoholfrågor m. m. räknades för innevarande budgetår upp från 2,5 milj. kr. till 4 milj. kr. Som jag tidigare har framhållit är det viktigt att ungdomen ges upplysning om alkohol, snifvingsmedel och narkotika. I likhet med beredningsgruppen anser jag därför att det för budgetåret 1977/78 bör utgå anslag för denna verksamhet med oförminskat belopp, 4 milj. kr. Statens ungdomsråd svarar för fördelningen av dessa medel. Jag förutsätter att ungdomsorganisationerna inte samtidigt söker anslag till informationsverksamheten hos både socialstyrelsen och statens ungdomsråd.

I likhet med beredningsgruppen anser jag att Föreningen Fruktdrycker fullgör en viktig uppgift med små resurser. För budgetåret 1977/78 bör anslaget till föreningen räknas upp med 20 000 kr. till 70 000 kr. Därefter bör särskilt anslag till föreningen inte föras upp på statsbudgeten. I stället bör det ankomma på socialstyrelsen att inom ramen för medgivna anslag lämna bidrag till föreningen.

Beträffande Sveriges Radios roll som opinionsbildare på alkoholområdet vill jag efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet framhålla att denna berörs av innehållet i gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio och därför bör bedömas av nu sittande radioutredning (U 1974:08).

3.3 Aktivitetsstöd m. m.

3.3.1 Stöd åt fritidsaktiviteter

I beredningsgruppens rapport redovisas ett förslag rörande försöksverksamhet inom fritidsområdet med inriktning på de människor som är särskilt utsatta för risken att hamna i alkoholmissbruk eller missbruk av andra beroendeframkallande medel. Beredningsgruppen framhåller att det inte är fråga om några klart avskiljbara grupper. Gemensamt för de människor som åsyftas är dock att de har sociala problem. Det kan vara fråga om störningar i familjen, skolan eller arbetslivet. Ofta har dessa människor svårt att nå kontakt med andra, de har en negativ inställning till samhället och saknar insikt om vad de kan göra för att ge mening åt tillvaron. De återfinns bland både ungdom och vuxna.

Frivilliga organisationer och kommunala förvaltningar gör redan i dag stora insatser för att nå alla grupper av människor med fritidsverksamhet. Detta är dock beträffande vissa grupper inte möjligt utan intensiv uppsökande verksamhet. De frivilliga organisationerna har små resurser för sådant arbete. Kommunerna har i sin utbyggnad av service inom fritidssektorn inte alltid kunnat ta hänsyn till de skilda behov av stöd och stimulans som finns i olika områden. Dessa begränsningar medför att de grupper som behöver särskild hjälp med sin fritidsverksamhet inte alltid nås av det utbud som finns på fritidssektorn. Det kan dock antas att en målinriktad fritidsverksamhet, anpassad till dessa gruppers särskilda behov och levnadsförhållanden, skulle leda till goda resultat. Erfarenheter av den försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn i åldern 7–12 år som har bedrivits med stöd ur allmänna arvsfonden tyder på detta. Tillräckligt underlag saknas dock för att i dag bestämma formerna för en sådan målinriktad fritidsverksamhet. Jag förordar en försöksverksamhet för att vinna erfarenhet om möjligheterna att nå ut med olika fritidssysselsättningar till de grupper av människor som är i särskilt behov av aktiviteter.

Socialstyrelsen bör tilldelas anslag för verksamhet i enlighet med det anförda. Med hänsyn till verksamhetens syfte bör medel kunna ställas till förfogande ur allmänna arvsfonden. Bidrag till försöksverksamhet bör beviljas frivilliga organisationer. Även kommuner bör kunna erhålla bidrag till försöksprojekt som syftar till att öka erfarenheterna av denna typ av fritidsverksamhet.

Försöksverksamheten bör ges en variationsrik utformning och olika mo-

deller bör prövas. Det är särskilt angeläget att pröva olika former för samarbete mellan kommuner och folkrörelser på detta område som ofta kräver stora insatser av erfarna socialarbetare och fritidsledare.

För att nå sitt syfte bör verksamheten riktas in på gemenskap och aktivitet i små grupper i människornas egen miljö. Det är naturligt att stödet i första hand används för aktiviteter bland ungdom. På lång sikt bedrivs dock det bästa förebyggande arbetet för barn och ungdom med deras föräldrar. Ett allmänt mål för fritidsverksamhet är vidare att överbrygga motsättningar mellan generationer. Bidrag bör därför kunna ges till aktiviteter bland alla åldersgrupper. Det är en fördel om projekten utformas på sådant sätt att de blir tillgängliga för både ungdomar och äldre. Då de grupper som avses med stödet kan ha mycket olika sammansättning är det viktigt att verksamheten inte i förväg låses i bestämda former. Det bör i stället ligga på organisationerna och kommunerna att från fall till fall bestämma den närmare inriktningen av verksamheten. En förutsättning för bidrag till verksamheten bör dock vara att denna avser bestämda projekt, som redovisas i bidragsansökningen.

Inom ramen för försöksverksamheten bör det vidare kunna anordnas nöjesverksamhet i lokaler där alkoholserving inte förekommer. Stödet till sådan verksamhet bör självfallet inte begränsas till att avse endast vissa grupper av människor. Någon begränsning i fråga om arrangörer för verksamheten bör inte heller göras.

Försöksverksamheten bör pågå i högst fem år. Det bör ankomma på socialstyrelsen att med jämna mellanrum utvärdera verksamheten på grundval av redovisningar från kommuner och organisationer som erhållit bidrag. Jag beräknar i likhet med beredningsgruppen att årliga anslag kan beviljas ur allmänna arvsfonden med 5 milj. kr. Anslagens storlek bör dock inom den angivna ramen få bero på tillgången till lämpliga projekt.

3.3.2 *Alkoholfria restauranger*

I prop. 1976/77:100 (bil. 8 s. 223) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till låm för inrättande av alkoholfria restauranger för budgetåret 1977/78 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr. Jag anholder att nu få ta upp denna fråga.

Sedan år 1955 finns möjlighet att erhålla statliga lån till inrättande av alkoholfri restaurang. I mån av tillgång på anvisade medel kan lån beviljas för bl. a. mindre utvidgning och modernisering av restauranglokal och för att täcka behov av rörelsemedel. Däremot utgår ej driftbidrag. Särskilda villkor gäller för lånen.

För budgetåret 1955/56 anvisades 500 000 kr. för låneverksamheten. Mindre årliga anslag har därefter anvisats. Den 30 juni 1976 var behållningen på anslaget 119 000 kr. För budgetåret 1976/77 har anvisats 1 000 kr. Under

perioden 1955–1976 har 28 ansökningar getts in. Endast 13 av dessa har bedömts uppfylla de lånevillkor som gäller. Lån har beviljats för sammanlagt 859 000 kr. Fyra av de lån som har beviljats har ej utnyttjats eller ganska omgående återbetalats.

Beredningsgruppen redovisar att det i Norge finns möjlighet att erhålla lån till alkoholfria restauranger i betydligt större utsträckning än vad som gäller i Sverige. Långivningen har där fått ganska stor omfattning. Den 30 juni 1976 fanns omkring 16 milj. norska kronor placerade i olika lån.

En översyn av lånemöjligheterna för alkoholfria restauranger har nyligen företagits i Norge och har i september 1976 redovisats i ett betänkande (NOU 1976:37) Alkoholfrie hoteller og restauranter. I betänkandet anges att det år 1975 gavs in låneansökningar på sammanlagt 15 milj. norska kronor medan endast en femtedel av detta belopp fanns tillgängligt för utlåning. Det framhålls i betänkandet att de alkoholfria restaurangerna genomgående har en ansträngd ekonomi och att ett stort antal restauranger har fått lägga ned rörelsen de senaste åren. Enligt betänkandet bör i framtiden en ökad satsning ske på olika former av aktiviteter vid sidan av den rena restaurangverksamheten och det föreslås ett engångsanslag av 10 milj. norska kronor för att göra det möjligt att bevilja de mer angelägna av de låneansökningar som för närvarande föreligger.

Beredningsgruppen konstaterar att möjligheten att söka lån till alkoholfria restauranger har utnyttjats i mycket ringa utsträckning. Anledningen till detta är enligt beredningsgruppen säkerligen att lånestödet som det nu är utformat saknar avgörande betydelse då det gäller möjligheten att konkurrera med restauranger av annat slag. Beredningsgruppen anser att lånemöjligheten, om den skall behållas, bör utökas väsentligt och formerna för långivningen omprövas. Med hänsyn bl. a. till erfarenheterna från Norge finner beredningsgruppen dock, i likhet med APU, att lånemöjligheten bör avvecklas.

I Norge har stödet till de alkoholfria restaurangerna kommit att kräva stora kapitalinsatser. Det har där visat sig att de alkoholfria restaurangerna trots detta har svårt att klara sig i konkurrensen med restauranger med alkoholserving. Det finns enligt min mening knappast anledning att tro att utvecklingen i Sverige blir annorlunda om lånemöjligheten utvidgas. En ekonomisk satsning på stöd åt alkoholfria restauranger måste dessutom vägas emot behovet av andra alkoholpolitiska insatser på fritidsområdet. Härvid utgör sannolikt sådan verksamhet som riktas in på aktiviteter ett mera attraktivt alternativ till restauranger med alkoholserving. Detta torde gälla inte minst för ungdomar.

Jag ansluter mig således till beredningsgruppens uppfattning och förordar att möjligheten att ge lån till alkoholfria restauranger avvecklas. Det bör stå nämnden för alkoholfrågor fritt att överväga det alkoholpolitiska behovet av en möjlighet till stöd i andra former åt sådan verksamhet som nu har

berörts. Om nämnden finner att det med rimliga insatser kan åstadkommas ett verksamt stöd bör förslag läggas fram för socialstyrelsen.

Lånemöjligheten bör upphöra vid 1977 års utgång. För budgetåret 1977/78 bör det beräknade investeringsanslaget tas upp. De bestämmelser som nu gäller bör även efter utgången av år 1977 tillämpas på redan beviljade lån.

3.4 Alkoholfrågan i arbetslivet

I arbetslivet har frågor med anknytning till alkohol främst beaktats av samarbetsorgan såsom *Samarbetskommittén för alkoholfrågor* och *Alkohol- och narkotikarådet (ALNA-rådet)*. Som en följd av de reformer på arbetslivets område som har genomförts under senare år har skapats nya organ med förutsättningar att arbeta med frågor kring alkohol och narkotika. Den verksamhet som bedrivs av skyddskommittéer och anpassningsgrupper kan knyta an till sådana frågor. Även företagshälsovården har viktiga uppgifter i detta sammanhang.

Enligt beredningsgruppen har diskussionen kring alkohol och arbete ofta ensidigt rört sig om alkoholens negativa inverkan på arbetsresultatet och risken för den som är alkoholpåverkad på arbetsplatsen att åsamka sig själv eller annan fysisk skada. Missbruk av alkohol i arbetet har därför kommit att uppfattas främst som ett disciplinärt problem. Beredningsgruppen framhåller att APU och remissinstanserna har tagit avstånd från denna snäva inställning och har betonat att förebyggande åtgärder måste komplettera och ersätta varningar och avskedanden. De har vidare ansett att åtgärderna främst måste riktas in på arbetsmiljön men även ta sikte på arbetstagarnas sociala situation i övrigt.

Jag delar denna uppfattning och vill särskilt understryka vikten av det reformarbete som bedrivs på arbetslivets område. För att alkoholpolitiska strävanden skall få största möjliga genomslagskraft krävs det att arbetstagaren upplever sin situation som meningsfylld och att arbetet kan utföras under goda yttre omständigheter.

Jag anser i likhet med APU och remissinstanserna angeläget att insatser för information om alkohol görs på arbetsplatserna. Informationen bör omfatta också andra beroendeframkallande medel. Information på arbetsplatserna har möjlighet att nå ett stort antal människor.

Informationen kan lämpligen förmedlas genom att vissa nyckelgrupper av anställda såsom skyddsombud och fackliga förtroendemän får särskild undervisning som de sedan ger andra del av. Arbetarskyddslagen (1949:1) och lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen torde ge de personer som i första hand bör erhålla undervisning rätt till ledighet för detta ändamål med bibehållna anställningsförmåner.

Som jag har framhållit i annat sammanhang bör det finnas förutsättningar att genomföra riksomfattande informationskampanjer på arbetslivets om-

råde. Ekonomiskt bidrag och annat stöd skall kunna lämnas till sådana kampanjer.

För den arbetstagare som redan missbrukar beroendeframkallande medel eller lever under sådana sociala påfrestningar att risk för missbruk föreligger behövs det hjälpande och stödjande åtgärder utöver information. Åtgärderna kan bestå i läkarvård, kurativa insatser eller hjälp till meningsfull fritidssysselsättning. Behovet av hjälpåtgärder gör sig ofta först märkbart i arbetssituationen.

Ansvar för information och andra alkoholpolitiska åtgärder inom arbetslivet bör i första hand ligga hos arbetsmarknadens parter och hos samarbetsorgan där dessa är företrädda. Härigenom vinner man att insatserna görs av personer som har god kännedom om arbetstagarnas förhållanden och som åtnjuter deras förtroende. Den särskilda verksamhet som bedrivs under ledning av Samarbetskommittén för alkoholfrågor och av ALNA-rådet riktas delvis in på hjälpande och stödjande åtgärder. Det är emellertid knappast möjligt att nå alla arbetsplatser med denna verksamhet. En stor del av ansvaret för alkoholpolitiska åtgärder inom arbetslivet måste därför ligga hos andra samarbetsorgan. Skyddskommittéer, företagshälsovård och anpassningsgrupper har viktiga uppgifter i detta sammanhang.

I både skyddskommittéerna och anpassningsgrupperna finns företrädare för arbetstagare och arbetsgivare. Dessa organ har möjlighet att genom samarbete utnyttja varandras specialkunskaper och att anlita sakkunnig hjälp från andra delar av samhällslivet. Beredningsgruppen uppger att de vid de kontakter som gruppen haft med företrädare för parter på arbetsmarknaden har kommit fram starka önskemål att alkoholpolitiska åtgärder vidtas av de samarbetsorgan som nu finns eller eljest i nära samverkan med arbetstagarnas egna organisationer. Det har särskilt understrukits att man i anpassningsgrupperna avser att rikta ökad uppmärksamhet på frågor rörande missbruk av beroendeframkallande medel. Det har vidare pekats på att den arbetstagare som missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel kan räkna med och i första hand bör få hjälp och stöd från arbetskamrater.

Beredningsgruppen har övervägt om det finns behov av att inrätta en riksomfattande organisation inom arbetslivet med förebild i den i Norge verksamma organisationen Arbeidslivets komité mot alkoholisme og narkomani (AKAN). Enligt beredningsgruppens uppfattning har dock de organ som redan finns på arbetslivets område goda möjligheter att täcka behovet av alkoholpolitiska åtgärder. Jag delar denna mening.

Socialstyrelsen bör som central alkoholpolitisk myndighet noga följa utvecklingen på arbetslivets område och verka för att frågor om alkohol och andra beroendeframkallande medel blir allsidigt belysta. Jag föreslår i annat sammanhang att socialstyrelsen ges möjlighet att vid behov lämna ekonomiskt stöd till informationskampanjer resp. uppdragsforskning med anknytning till arbetslivet.

Socialstyrelsen bör också kunna stödja andra projekt, t. ex. genom att lämna bidrag ur det anslag för kompletterande informationsåtgärder som jag föreslår att styrelsen skall disponera. Som exempel på tänkbara projekt kan nämnas en försöksverksamhet som nyligen genomförts i samverkan mellan Statsanställdas Förbund och Verdandi. Projektet omfattade vissa anställda inom Stockholms teleområde och genomfördes som fältarbete. Målet för verksamheten var bl. a. att bryta isoleringen för de medlemmar som av olika anledningar befann sig i en svår och övergiven situation och att skapa ökad förståelse för människor med alkohol- och narkotikaproblem. Verksamheten har rönt stor uppskattning hos arbetstagarnas organisationer.

Det bör ankomma på socialstyrelsen att informera om de möjligheter styrelsen har att lämna ekonomiskt bidrag till alkoholpolitiska insatser på arbetslivets område.

3.5 Den centrala organisationen

Riksskatteverket utövar den centrala förvaltningen på alkoholområdet och har vidsträckt uppgifter som tillstånds- och tillsynsmyndighet enligt alkohollagstiftningen. Verket har också till uppgift att sammanställa statistiskt material och kontinuerligt följa konsumtion och missbruk av alkohol samt utvecklingen i övrigt på alkoholområdet. Riksskatteverket har hand om det särskilda registret rörande vissa alkoholbrott m. m.

Bland arbetsuppgifter i övrigt för riksskatteverket på alkoholområdet kan nämnas skyldighet att ge information om tillämpning och tolkning av gällande bestämmelser. Huvuddelen av uppgifterna på alkoholområdet handläggs inom riksskatteverket vid byrån för alkoholärenden (alkoholbyrån). Ärenden om uppbörd och redovisning av skatt på alkoholdrycker handläggs på riksskatteverkets avdelning för indirekt skatt.

Socialstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör socialvård, hälso- och sjukvård samt läkemedelsförsörjning. Styrelsen är vidare central myndighet för bl. a. vissa vårdanstalter för alkoholmissbrukare samt tillsynsmyndighet för länsnykterhetsnämnderna. Viss information i alkoholfrågan bedrivs av socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning (h-nämnden). De medel som disponeras av statens ungdomsråd för upplysning i alkoholfrågan fördelas i samråd med h-nämnden.

Skolöverstyrelsen har i sin uppgift som central förvaltningsmyndighet för skolväsendet att bevaka frågor som rör skolans undervisning om alkohol och narkotika. Styrelsen disponerar anslag till CAN och har inseende över CAN:s verksamhet.

Beredningsgruppen delar APU:s uppfattning att det är viktigt att utvecklingen på alkoholområdet följs fortlöpande och ingående och att alkoholpolitiska synpunkter beaktas vid planering av den miljö som människan skall arbeta och bo i. För att så skall kunna ske krävs enligt vad bered-

ningsgruppen betonar samordning inte bara av olika alkoholpolitiska insatser utan även samordning av sådana insatser med allmänpolitiska och socialpolitiska insatser.

APU föreslog att ett alkoholpolitiskt råd med myndighetsuppgifter skulle inrättas. Rådet skulle ha uppgifter i fråga om bl. a. information och forskning, följa och samordna samhällets, organisationers och enskildas insatser mot alkoholmissbruk samt genom utredningar och initiativ medverka i det alkoholpolitiska utvecklingsarbetet. Vid remissbehandlingen av APU:s förslag framförde ett flertal remissinstanser att inrättandet av ett särskilt alkoholpolitiskt organ inte skulle främja en bred samordning av samhällets insatser. I stället skulle risk föreligga att alkoholfrågorna isolerades. Beredningsgruppen ansluter sig till denna mening och tar fasta på den vid remissbehandlingen framförda tanken på att lägga ansvaret för samordningsfrågorna hos socialstyrelsen.

Socialstyrelsens uppgifter har enligt beredningsgruppen stegvis förändrats. Från att ursprungligen ha omfattat enbart vårdfrågor har styrelsens arbetsuppgifter blivit bredare med tyngdpunkt på förebyggande åtgärder inom socialvården och hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen fungerar i dag enligt beredningsgruppens mening som ett samlat socialpolitiskt ansvarsorgan. Inom styrelsen finns erfarenhet av alkoholfrågor och där finns vidare erfarenhet av problemen kring narkotika och andra beroendeframkallande medel. Beredningsgruppen anser det därför naturligt att styrelsen tilldelas uppgiften som samordnande myndighet för alkoholpolitiken.

Jag delar beredningsgruppens uppfattning och föreslår alltså att socialstyrelsen i framtiden skall ha ansvaret för alkoholpolitiken på central verksamhetsnivå. Socialstyrelsens uppgift bör främst bli att verka för att alkoholpolitiska synpunkter noga beaktas i samhällsutvecklingen och att samordna olika alkoholpolitiska insatser med varandra och med insatser på angränsande områden. Socialstyrelsen bör dessutom ta initiativ till särskilda insatser på informationsområdet, inom fritidslivet och på forskningsområdet. Jag har tidigare föreslagit att socialstyrelsen får disponera medel för informationsverksamhet och för stöd åt fritidsaktiviteter. Chefen för utbildningsdepartementet, som i frågan har samrått med mig, kommer i det följande att föreslå att styrelsen får disponera medel också för uppdragsforskning i alkoholfrågan. Det bör ankomma på styrelsen att stimulera till sådana insatser som nu har nämnts och informera om de möjligheter styrelsen har att lämna ekonomiska bidrag.

I likhet med beredningsgruppen erinrar jag om att socialstyrelsen för att kunna fullgöra sina uppgifter måste ha nära kontakt med andra myndigheter och organisationer såsom skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämberbet, CAN, statens ungdomsråd, statens kulturråd och olika folkrörelser. Det är i detta sammanhang viktigt att understryka att socialstyrelsens ökade ansvar för alkoholfrågorna inte får leda till att myndigheter och organisationer

som i övrigt har alkoholpolitiska uppgifter inskränker sin verksamhet. Det bör tvärtom vara en strävan för socialstyrelsen att stödja dessa organ på sådant sätt att de även i fortsättningen kan bedriva alkoholpolitiskt arbete från sina egna utgångspunkter och värderingar.

Beredningsgruppen finner det väsentligt att socialstyrelsens åtgärder får en god förankring hos folkrörelseorganisationerna. Även i övrigt bör enligt beredningsgruppen APU:s strävan att skapa kontakter mellan det centrala alkoholpolitiska organet och samhällslivet tas till vara. Beredningsgruppen föreslår i detta syfte att en särskild alkoholpolitisk grupp knyts till socialstyrelsen. I gruppen bör socialstyrelsens ställningstaganden i allmänna frågor om alkoholpolitikens inriktning förberedas, liksom förslag till åtgärder med alkoholpolitisk inriktning. Gruppen bör vidare höras i budgetfrågor och andra liknande frågor. I gruppen bör ingå en företrädare från vardera av LO, TCO, SAF, Nykterhetsrörelsens landsförbund, De kristna samfundens nykterhetsrörelse (DKSN), Riksidrottsförbundet och Folkbildningsförbundet. Dessutom bör ingå en företrädare för vardera av statens ungdomsråd, Kommunförbundet och Landstingsförbundet. Gruppen bör som ordförande ha socialstyrelsens verkschef och som ställföreträdare för denne en tjänsteman i ledande ställning inom socialstyrelsen. När skatte- och prisfrågor, frågor om undervisning och forskning eller andra frågor som kräver särskild sakkunskap diskuteras bör till gruppen kunna knytas företrädare för andra myndigheter och organ.

Beredningsgruppen föreslår vidare, i syfte att förstärka den alkoholpolitiska gruppens inflytande på alkoholpolitikens utformning, att det i socialstyrelsen skall ankomma på gruppen att fatta beslut om fördelning av de medel som styrelsen föreslås få disponera för information och för stöd åt aktiviteter. Fördelning av medel till uppdragsforskning bör däremot, med hänsyn till kravet på samordning med annan forskning, ankomma på socialstyrelsen i annan sammansättning. Den alkoholpolitiska gruppen bör dock höras i frågor om fördelningen av sådana medel.

Även enligt min mening är det av största vikt att goda kontakter skapas mellan socialstyrelsen och samhällslivet. Detta bör kunna åstadkommas genom den särskilda representation i socialstyrelsen som beredningsgruppen föreslår. Jag tillstyrker därför förslaget i denna del. Organet bör ges benämningen Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor. Nämnden bör dock ges något annorlunda sammansättning än den som beredningsgruppen förordar. Enligt min mening bör i nämnden ingå en företrädare för vardera LO, TCO, SACO/SR, SAF, Riksidrottsförbundet, Folkbildningsförbundet, Kommunförbundet och Landstingsförbundet samt tre företrädare för Nykterhetsrörelsens landsförbund (i vilket DKSN ingår) och två företrädare för statens ungdomsråd. Som beredningsgruppen föreslagit bör nämnden som ordförande ha socialstyrelsens verkschef och som ställföreträdare för denne en tjänsteman i ledande ställning inom socialstyrelsen.

Jag ansluter mig till beredningsgruppens förslag i fråga om nämndens uppgifter. Sammanfattningsvis bör nämnden således ha följande uppgifter:

1. ta initiativ till åtgärder med alkoholpolitisk anknytning,
2. förbereda socialstyrelsens ställningstaganden i frågor som rör alkoholpolitiken,
3. avge yttranden över förslag till anslagsframställning och i andra liknande frågor,
4. fördela medel som ställs till socialstyrelsens disposition för information i alkoholfrågor,
5. fördela medel till den föreslagna försöksverksamheten med fritidsaktiviteter,
6. besluta om bidrag till Föreningen Fruktdrycker,
7. avge yttranden i frågor om fördelning av medel till uppdragsforskning.

Socialstyrelsen och nämnden bör senare kunna överväga förutsättningarna och möjligheterna för nämnden att behandla frågor även om andra missbruksmedel.

Beredningsgruppen föreslår att de uppgifter som nu handläggs inom riksskatteverkets alkoholbyrå – med undantag för de uppgifter som knyter an till det särskilda registret rörande vissa alkoholbrott m. m. – förs över till socialstyrelsen. Härigenom vinnas enligt beredningsgruppen viktiga fördelar genom att samordning, uppföljning och tillsyn på det alkoholpolitiska området handläggs i samma myndighet.

Överflyttningen bör ske i samband med att den föreslagna reformerade lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1978. Beredningsgruppen påpekar att socialstyrelsens organisationsformer är föremål för översyn inom styrelsen. En rapport rörande utredningsläget skall avges under våren 1977 och slutrapport innefattande organisationsförslag vid årsskiftet 1977–78. I den nämnda översynen bör enligt beredningsgruppen även prövas hur handläggningen av alkoholfrågorna organisatoriskt skall placeras in i socialstyrelsen. Beredningsgruppen tar därför inte ställning till alkoholfrågornas framtida placering inom socialstyrelsen men framhåller att alkoholfrågorna har sådan vikt att de bör bilda grundvalen för en särskild enhet inom socialstyrelsen. Med hänsyn till frågornas nära samband med frågor om andra missbruksmedel såsom narkotika, läkemedel etc. bör vidare särskilt övervägas om frågor rörande sådana medel skall ingå i enhetens ansvarsområde.

Beredningsgruppen utgår från att den personal på riksskatteverkets alkoholbyrå, vars arbetsuppgifter förs över till socialstyrelsen, kan beredas motsvarande sysselsättning inom socialstyrelsen. Socialstyrelsen kommer därutöver enligt beredningsgruppen att behöva personalförstärkning med hänsyn till de alkoholpolitiska frågor som tillkommer utöver dem som förs över från riksskatteverket. Det är viktigt att därvid beakta behovet av personal med erfarenhet av sociala frågor och informationsfrågor. Bland de

nyttillkommande uppgifterna kan nämnas att fullgöra kanslifunktionen för den alkoholpolitiska nämnden.

De beslut enligt alkohollagstiftningen som meddelas av länsstyrelse kan i dag överklagas hos regeringen. Besluten är av skiftande natur och avser ofta tillämpningen av en betydande detaljreglering. Avgörandet av vissa frågor kräver omfattande specialkunskaper. Övervägande skäl talar enligt beredningsgruppen för att socialstyrelsen som central myndighet på alkoholområdet också bör tilldelas uppgiften som slutlig besvärinstans i de fall som nu berörs.

Även enligt min mening står viktiga fördelar att vinna genom en sådan förändrad organisation som beredningsgruppen har föreslagit. Jag anser vidare i likhet med beredningsgruppen att alkoholfrågorna bör bilda grundvalen för en särskild enhet inom socialstyrelsen och att frågor rörande olika missbruksmedel organisatoriskt bör knytas nära samman. På enheten bör således kunna handläggas frågor om åtgärder rörande missbruksmedel i övrigt. En sådan fråga är den av socialstyrelsen aktualiserade som avser sniffningsmedlen. En överflyttning av regeringens besvärsprovande funktion till socialstyrelsen står i samklang med strävandena att avlasta regeringen sådana uppgifter som med fördel kan handläggas hos myndigheterna. Jag tillstyrker därför förslaget. De nya uppgifterna för socialstyrelsen medför behov av personalförstärkning inom styrelsen utöver vad som följer av överflyttningen av personal från riksskatteverket. Jag förordar att socialstyrelsen förstärks med fyra handläggare. Behov uppkommer också av förstärkning av biträdespersonalen.

Mitt förslag innebär bl. a. att de arbetsuppgifter som i dag handläggs inom riksskatteverkets alkoholbyrå förs över till socialstyrelsen. I likhet med beredningsgruppen anser jag dock att undantag bör göras beträffande de uppgifter som knyter an till det vid riksskatteverket förda registret rörande vissa alkoholbrott m. m. Registret har bl. a. den funktionen att det lämnar grundmaterial för riksskatteverkets beslut om avstängning från inköp av alkoholdrycker hos Systembolaget. På grundval av riksskatteverkets beslut upprättar Systembolaget spärllistor. Sedan den 1 januari 1977 har besluten om avstängning minskat till en bråkdel av de tidigare med anledning av att avstängningen på grund av fylleri upphört i samband med fylleristrafrens avskaffande. Jag kommer i det följande att föreslå att möjligheten till avstängning från inköp avskaffas. Den framtida sociallagstiftningen kan komma att ytterligare inskränka behovet av den registrering som det här gäller. Enligt min uppfattning är det inte motiverat av vare sig alkoholpolitiska eller socialpolitiska skäl att behålla registret. Med anledning av vad jag har anfört kommer chefen för budgetdepartementet att ta upp frågan om en avveckling av registret. I avvaktan på en avveckling bör registerfunktionen ligga kvar hos riksskatteverket.

Frågor som rör sambandet mellan alkohol och kriminalitet bör förutom

av socialstyrelsen bevakas genom brottsförebyggande rådet. Samarbetet mellan rådet och socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor bör säkras genom att en representant för rådet vid behov knyts till nämnden.

3.6 Försäljning av alkoholdrycker

Försäljningen av alkoholdrycker regleras f. n. huvudsakligen av rusdrycksförsäljningslagen (1954:521), Rfl och ölförsäljningslagen (1961:159), Öfl. Handeln med alkoholfria drycker regleras av förordningen (1955:38) om försäljning av alkoholfria drycker.

Beredningsgruppen föreslår i överensstämmelse med APU vissa förändringar av gällande terminologi på alkohollagstiftningsområdet i syfte att härigenom få överensstämmelse med det allmänna språkbruket. Jag biträder förslaget.

I enlighet härmed används i fortsättningen termen försäljning för varje slags tillhandahållande av alkoholvaror mot ersättning. Försäljning till återförsäljare benämns partihandel. Försäljning till förtäring på stället benämns servering och all annan försäljning detaljhandel.

Alkoholhaltiga varor som är avsedda för dryckeskonsumtion benämns i fortsättningen alkoholdrycker. Övriga alkoholhaltiga varor kan vara antingen teknisk sprit, alkoholhaltiga preparat eller läkemedel.

Alkoholdryckerna indelas med hänsyn till tillverknings sätt, ingredienser m. m. i spritdrycker, vin och maldrycker. Vin indelas efter alkoholstyrka i starkvin och lättvin. På motsvarande sätt indelas maldryckerna i starköl, öl och lättöl. Beteckningen öl bör efter mellanölets avskaffande avse sådan maldryck som i dag betecknas öl av typ A. Lättölet liksom läskedryckerna hör till de alkoholfria dryckerna. De exakta definitionerna återfinns i tillverkningslagstiftningen.

Jag kommer i det följande att beröra vissa grundläggande principer för handeln med alkoholdrycker. I samband därmed kommer jag att översiktligt redovisa förslag i frågor av större vikt. En närmare redogörelse för dessa och övriga frågor lämnas i specialmotiveringen till lagförslagen.

Jag kommer först att behandla den lokala och regionala tillsynsorganisationen, varmed avses ordningen för tillsyn och övervakning av lagens föreskrifter på kommunal nivå och på länsnivå. Därefter behandlas frågor som är speciella för detaljhandel med alkoholdrycker resp. servering av alkoholdrycker. I samband därmed berörs också det kommunala inflytandet i alkoholförsäljningsfrågor.

3.6.1 Den lokala och regionala tillsynsorganisationen

Enligt nuvarande ordning har länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd, polismyndighet och social centralnämnd skyldighet att övervaka all försäljning av drycker. Huvudansvaret åvilar länsstyrelsen. Som central förvaltnings-

myndighet på dryckesområdet fungerar riksskatteverket.

Polismyndigheten lämnar tillstånd till detaljhandel med öl. Övriga tillstånd meddelas huvudsakligen av länsstyrelsen. Tillståndsgivning och övervakning sköts – enligt en år 1970 skapad organisation – hos länsstyrelserna av särskilda handläggare för utskänkingsärenden. Det finns i princip en sådan handläggare i varje län.

Beredningsgruppen framhåller inledningsvis att det är angeläget att det för tillståndsgivning för handel med alkoholdrycker och tillsynen över sådan handel skapas en organisation som på ett meningsfullt och odramatiskt sätt kan förebygga och avhjälpa missförhållanden vid försäljning av alkoholdrycker. Enligt beredningsgruppen kan det, med detta synsätt på verksamheten framstå som naturligt att lägga övervakningsuppgifterna på lokala kommunala organ. Beredningsgruppen finner dock i likhet med APU att en förstärkning av de kommunala socialmyndigheterna är förenad med påtagliga organisatoriska problem. I ett stort antal kommuner får uppgifterna nämligen inte en sådan omfattning att de motiverar inrättandet av särskilda tjänster. Under sådana förhållanden är det enligt beredningsgruppen inte möjligt att rekrytera och behålla personal som har tillfredsställande kunskaper på området.

Beredningsgruppen stannar därför för att länsstyrelserna även i fortsättningen bör ha huvudansvaret för frågor rörande försäljningen av alkoholdrycker. Detta behöver emellertid enligt beredningsgruppen inte innebära att det lokala inflytandet över handeln med alkoholdrycker blir mindre. Beredningsgruppen framhåller att de sociala centralnämnderna ofta har en god kunskap om försäljningsställen som orsakar problem från nykterhetsynpunkt och att det därför bör ingå i nämndernas verksamhet att ha en fortlöpande uppsikt över serveringar och butiker som säljer alkoholdrycker. Att så sker bedöms ha särskild betydelse i förebyggande syfte. På motsvarande sätt är polisen ofta väl informerad om vilka försäljningsställen som medför ofägenheter av skilda slag. Om den sociala centralnämnden eller polisen själva inte lyckas avhjälpa eventuella missförhållanden bör saken enligt beredningsgruppen rapporteras till länsstyrelsen.

Jag anser i likhet med beredningsgruppen att länsstyrelsen även i fortsättningen bör ha huvudansvaret för frågor rörande försäljningen av alkoholdrycker. Som beredningsgruppen framhåller är det dock av vikt att polismyndigheten och kommunala myndigheter medverkar då det gäller att övervaka efterlevnaden av lagens bestämmelser och tar initiativ för att avhjälpa missförhållanden då sådana uppstår.

Beredningsgruppen delar APU:s uppfattning att det bör åligga en speciell länsstyrelsetjänsteman att bereda och föredra ansökningsärenden samt fatta vissa beslut. Tjänstemannen skall vidare fullgöra länsstyrelsens tillsynsuppgifter på fältet. För att klara detta måste han ha kännedom om nykterhetsförhållandena i länet och om där belägna detalj- och partihandelsställen

för alkoholdrycker samt restauranger, hotell, pensionat, allmänna samlingslokaler, festvåningar och därmed jämförliga lokaler, oavsett om serverings-tillstånd föreligger eller ej.

Tjänstemannen skall vara länsstyrelsens expert på ärenden om försäljning av drycker. Tyngdpunkten i hans arbete bör ligga på rådgivande och förebyggande verksamhet. Genom rådgivande verksamhet och en smidig handläggning av ärendena bör det kunna undvikas att administrativa tvångsmedel kommer till annat än begränsad användning.

Tjänstemannen skall verka för att serveringen av och detaljhandeln med alkoholdrycker inom länet bedrivs i enlighet med gällande bestämmelser och föreskrifter samt att nykterhet, trevnad och ordning upprätthålls på försäljningsställena. Han bör i första hand lita till individuell information till rättighetshavare, försäljningsföreståndare samt restaurang- och butiks-personal. När missförhållanden ådagaläggs bör han söka åstadkomma rättelse i första hand på frivillig väg genom överläggningar med tillståndsinnehavaren. För att dessa uppgifter skall kunna fullgöras krävs ett gott samarbete med polis- och socialmyndigheter samt andra myndigheter, institutioner och organisationer som är engagerade i alkohol- och nykterhetsvårdsfrågor i länet. Tjänstemannen bör delta i regionala konferenser och kurser som berör nykterhets- och alkoholfrågor. Det är särskilt viktigt att tjänstemannen har ett fortlöpande samarbete med de sociala centralnämnderna i de olika kommunerna.

Beredningsgruppen framhåller att dess förslag allmänt sett innebär att försäljningen av alkoholdrycker blir mindre kringgärdad med detaljbestämmelser än i dag. Av detta får dock inte följa att olämplig och skadlig försäljning av alkoholdrycker skall tillåtas. Strävandena måste tvärtom enligt beredningsgruppen gå ut på att än mer än som med nuvarande resurser är möjligt undanröja de missförhållanden som kan uppstå.

Enligt min uppfattning bör de synpunkter på fördelning av arbetsuppgifter m. m. mellan olika myndigheter som beredningsgruppen framför vara vägledande vid utformningen av den regionala kontrollen över handeln med drycker. Som APU och beredningsgruppen framhåller bör övervakningen av handeln med alkoholdrycker få en mer offensiv inriktning än hittills med särskild tonvikt på förebyggande insatser och en skärpt lagtillämpning. För att åstadkomma detta krävs en ökning av antalet handläggartjänster hos länsstyrelserna. APU föreslår att antalet tjänster ökas från nuvarande 27,5 till 45 medan beredningsgruppen förordar att tjänsterna ökas till 55. För egen del vill jag förorda att man i första hand prövar en utökning av antalet tjänster enligt APU:s förslag och förordar således, efter samråd med chefen för kommundepartementet att antalet tjänster för ifrågavarande uppgifter ökas till 45.

I samband med förstärkningen av resurserna på länsplanet bör enligt beredningsgruppen polismyndigheterna helt avlastas sina uppgifter som tillståndsmyndighet i alkoholförsäljningsfrågor. Jag delar denna uppfattning.

3.6.2 Detaljhandel med alkoholdrycker

Etablering av systembutiker

Detaljhandelsställen för spritdrycker, vin och starköl får inrättas av Systembolaget, efter hörande av länsnykterhetsnämnd, i tätorter med mer än 5 000 invånare. Regeringen kan medge bolaget att inrätta butik även på mindre ort om särskilda skäl föreligger. 1944 års nykterhetskommitté anförde att sådana särskilda skäl bör vara att orten är ett naturligt handelscentrum för en folkrik bygd och har ett betydande avstånd till ort med systembutik. I prop. 1954:151 betonades att dispensregeln för mindre orter borde tillämpas restriktivt och att prövningen därför borde göras av Kungl. Maj:t. De nu angivna riktlinjerna godtogs av riksdagen och ligger fortfarande till grund för etableringspolitiken.

Beredningsgruppen förklarar sig dela den uppfattning som har förts fram av APU, innebärande att en restriktiv etableringspolitik är motiverad från alkoholpolitiska synpunkter. Enligt beredningsgruppen är det emellertid uppenbart en utbredd uppfattning att den bedrivna etableringspolitiken inte i dagens läge helt svarar mot berättigade krav på service. Detta anses gälla även med beaktande av det betydande antal utlämningsställen för beställda drycker som Systembolaget har inrättat på orter utan systembutik och den utsändning av beställda drycker som bolaget åtar sig utan extra kostnad för kunderna.

Enligt beredningsgruppens uppfattning kan de alkoholpolitiska intressena väl förenas med en etableringspolitik som i högre grad än hittills har varit fallet tillgodoser önskemålet om att systembutik skall finnas inom rimligt avstånd från hemorten. För den övervägande delen av befolkningen är detta önskemål redan tillgodosett. Det är därför enligt beredningsgruppen inte fråga om någon drastisk ändring i etableringspolitiken. I vissa delar av landet kan emellertid butiks nätets anses vara för glest och därför i behov av komplettering. Beredningsgruppen betonar dock att nyetableringarna av såväl alkoholpolitiska som rent praktiska skäl måste ske försiktigt och genomföras successivt. Beredningsgruppen finner det naturligt att sådana nyetableringar som det här gäller skall ske på orter där samhället och näringslivet byggt ut även annan service.

En etableringspolitik enligt nu angivna linjer betyder enligt beredningsgruppen, att det kan bli fråga om inrättande av ett antal förhållandevis små systembutiker. Beredningsgruppen är medveten om att sådana butiker är mindre lönsamma men anser att de rent företagsekonomiska intressena måste stå tillbaka för berättigade serviceintressen och dessutom att det finns utrymme för visst avkall på kravet på lönsamhet för varje systembutik.

För egen del vill jag stryka under beredningsgruppens uppfattning att allmänheten har ett berättigat intresse av att systembutik skall finnas inom rimligt avstånd från hemorten. Som beredningsgruppen påpekar är detta

inte fallet i vissa delar av landet. T. o. m. invånare i vissa större tätorter kan i dag få färdas avsevärda sträckor för att nå ort som har systembutik. Jag förordar därför att det i enlighet med de riktlinjer beredningsgruppen har dragit upp sker en successiv komplettering av butiksnetet där det f. n. är glesast. På orter med litet befolkningsunderlag bör försök kunna göras med butiker som har begränsat öppethållande.

Krav på ett större kommunalt inflytande i frågor rörande etablering av systembutiker har förts fram i olika sammanhang under årens lopp. Någon uttrycklig föreskrift om att kommunerna skall höras i etableringsärenden finns f. n. inte. Enligt beredningsgruppens uppfattning är det självklart att de kommunala myndigheterna bör höras innan Systembolaget beslutar om nyetablering, nedläggning eller flyttning av försäljningsställe. Denna yttranderätt föreslås inskriven i lagen. Vidare föreslår beredningsgruppen att kommunen ges rätt att få bolagets beslut överprövat av regeringen i dessa frågor. I ärenden om tillstånd till servering har kommunen besvärsmätt över länsstyrelsens beslut. Det är därför enligt beredningsgruppen naturligt att kommunen även ges rätt att få tillstånd en överprövning av Systembolagets beslut om nyetablering, nedläggning och flyttning av butik.

Även jag anser att yttranderätt för de kommunala myndigheterna i fråga om försäljningsställets förläggning bör inskrivas i lagen och att kommunerna bör ha rätt att få en överprövning av Systembolagets beslut i sådana frågor. Remiss i anledning av nyetablering eller flyttning av butik bör innefatta butikens placering till visst område inom orten. För att inte försvåra bolagets ansträngningar att anskaffa lokaler och riskera att bolaget nödgades inhämta yttranden i flera omgångar bör det inte krävas att remissen skall omfatta butikens placering vid viss gata eller inom visst kvarter.

Ölförsäljning

Enligt Öfl skall den som yrkesmässigt säljer matvaror till allmänheten och den som yrkesmässigt tillverkar öl, lättöl eller läskedrycker efter ansökan meddelas tillstånd till detaljhandel med öl. Obligatoriskt remissförfarande är inte föreskrivet. Enligt min mening bör samma regler gälla även i framtiden. Om anledning därtill föreligger bör länsstyrelsen höra kommunen innan tillstånd meddelas. Jag återkommer i specialmotiveringen till lagförslagen till frågor som rör etablering av detaljhandelsställen för öl.

Inköpsåldern

Åldersgränsen vid inköp i systembutik knöts vid 1954 års reform till myndighetsåldern. När myndighetsåldern år 1969 sänktes från 21 till 20 år sänktes också inköpsåldern till 20 år. Någon sänkning av inköpsåldern skedde däremot inte i samband med den ytterligare sänkningen av myn-

dighetsåldern år 1974 till 18 år. Det framhölls då att frågan hölls öppen i avbidan på APU:s förslag.

Vid inköp av öl gäller åldersgränsen 18 år.

Beredningsgruppen framhåller inledningsvis att det till myndighetsåldern knyts rättigheter och skyldigheter av många olika slag. Även rätten att göra inköp i systembutik har tidigare haft denna anknytning till myndighetsåldern. Enligt beredningsgruppen är det motsägelsefullt att en person som har rösträtt, rätt att ingå äktenskap och skyldighet att göra värnplikt inte skulle ha rätt att köpa alkoholdrycker i systembutik. Detta understryks ytterligare av att den som har fyllt 18 år har rätt att bli serverad alkoholdrycker på restaurang och att köpa öl i detaljhandelsaffär.

Beredningsgruppen anser att rätten till inköp i systembutik principiellt bör följa myndighetsåldern. Beredningsgruppen anser emellertid att frågan om åldersgränsen har kommit i ett delvis nytt läge genom beslutet om mellanölets avskaffande och åberopar att det har förts fram farhågor för att ungdomars intresse för systembolagsvaror kan komma att öka i samband med att mellanölet försvinner ur handeln. Enligt beredningsgruppens uppfattning kan det inte uteslutas att så blir fallet åtminstone under en övergångsperiod. Att nu sänka åldersgränsen skulle därför innebära vissa risker från alkoholpolitisk synpunkt.

Beredningsgruppen föreslår att den åldersgräns, 20 år, som nu gäller vid inköp i systembutik behålls till dess att tillräcklig erfarenhet har vunnits av de konsekvenser mellanölets avskaffande medför i fråga om ungdomens alkoholvanor.

Beredningsgruppen föreslår vidare att den nuvarande åldersgränsen 18 år behålls i fråga om inköp av öl.

Enligt min mening är missbruk av alkohol bland ungdomar ett mycket allvarligt problem. Ett ställningstagande till frågan om sänkning av den åldersgräns som nu gäller vid inköp i systembutik bör därför anstå till dess följderna för ungdomen av mellanölets avskaffande kan överblickas. Jag ansluter mig därför till beredningsgruppens förslag i denna fråga.

Jag anser vidare i likhet med beredningsgruppen att gällande åldersgräns bör behållas i fråga om inköp av öl.

Avstängning från inköp

Gällande bestämmelser i RfI innebär att länsnykterhetsnämnd eller kommunal nykterhetsnämnd kan begära hos riksskatteverket att viss person skall avstängas från inköp. Den som genom lagakraftätagande dom befunnits skyldig till olovlig försäljning eller olovligt innehav av rusdrycker eller olovligt tillhandagående med alkoholhaltiga drycker skall obligatoriskt avstängas från inköp. Detsamma gäller den som vid mer än ett tillfälle inom ett år har befunnits skyldig till rattfylleri eller rattonykterhet. Före den 1 januari

1977 skulle även den som har gjort sig skyldig till upprepat fylleri avstängas. Sedan fylleriet har avkriminaliserats sker inte längre avstängning av denna anledning. Namnen på de personer som avstängs förs av Systembolaget upp på s. k. spärrlista.

Antalet avstängningar har i stort sett minskat för varje år. Under den senaste tioårsperioden har antalet av nykterhetsnämnd avstängda personer sjunkit från ca 10 000 till ca 1 000 personer. Detta har tolkats så att nämnderna numera ställer sig tveksamma till värdet av avstängning som arbetsinstrument i nykterhetsvården. Den automatiska spärrningen vid upprepat fylleri har varit av väsentligt större omfattning. Upprepade fylleriförseelser var år 1976 anledning till avstängning för ca 10 000 personer. Härtill kom ca 1 000 personer som förts upp på spärrlistan till följd av brott mot försäljningslagstiftningen m. m.

Beredningsgruppen, som i denna fråga är av samma uppfattning som APU och remissinstanserna, anser att systemet med avstängning har förlorat sin effekt och därför bör avvecklas. Enligt beredningsgruppen har systemet under senare år kritiserats skarpt av framför allt de nykterhetsvårdande instanserna. Beredningsgruppen anser vidare att det, när fylleristraflet avskaffats, inte är meningsfullt att behålla avstängningsreglerna för det mycket begränsade antal fall det kan bli fråga om i fortsättningen. Jag ansluter mig till beredningsgruppens uppfattning och förordar att reglerna om avstängning slopas. Med hänsyn till det omfattande administrativa arbete som är förenat med att föra och upprätthålla spärrlistorna förordar jag efter samråd med chefen för budgetdepartementet att möjligheten till avstängning från inköp avvecklas redan från den 1 juli 1977. Detta innebär behov av ändringar i rusdrycksförsäljningslagen och lagen om nykterhetsvård. Förslaget till ändring i rusdrycksförsäljningslagen kommer att anmälas av chefen för budgetdepartementet.

Försäljningstiderna

Försäljningstiderna för sprit, vin och starköl bestäms av Systembolaget inom ramen för regleringen i Rfl. Denna reglering innebär att försäljning får ske på vardagar mellan klockan 9.00 och 18.00. Dag före sön- och helgdag får försäljning inte pågå längre än till klockan 16.00.

Detaljhandel med öl får enligt Öfl äga rum vardagar mellan klockan 8.00 och 20.00. Härifrån kan dock kommunen för särskilt fall medge dispens.

När det gäller detaljhandeln med starkare drycker än öl saknas enligt beredningsgruppens uppfattning bärande skäl till att fortsättningsvis reglera försäljningstiderna i lag.

Beredningsgruppen framhåller att detaljhandeln med spritdrycker, vin och starköl sköts enbart av ett av staten helägt bolag och anser att det bör kunna anförtros åt bolaget att självt bestämma när butikerna skall vara

öppna. Därvid förutsätter beredningsgruppen att några påtagliga förändringar av nu gällande öppethållandetider inte kommer att inträffa.

Då det gäller försäljningstiderna för öl anser beredningsgruppen att frågan har kommit i ett nytt läge genom mellanölsförbudet. Beredningsgruppen framhåller att enligt förslaget nuvarande förutsättningar för att få tillstånd att sälja öl i stort sett skall behållas trots att mellanölet försvinner ur handeln. Mot bakgrund härav torde det enligt beredningsgruppen inte finnas några alkoholpolitiska betänkligheter mot att inte särskilt reglera detaljhandelstiderna för öl i lagstiftningen. Det bör således vara tillåtet att sälja öl under den tid som butiken har öppet. Härigenom nås också den fördelen att öl verkligen kommer att ingå som en naturlig del i affärssortimentet samtidigt som detaljhandlarna kommer ifrån en mängd praktiska problem som de i dag har med avskärmning av ölsortimentet under vissa tider etc. Bedrivs detaljhandeln med öl i ett enskilt fall på ett olämpligt sätt skall tillståndsmyndigheten givetvis vidta åtgärder. Möjlighet bör finnas att av detta eller andra skäl i särskilda fall föreskriva exempelvis att öl inte skall få säljas under viss tid på dygnet. På detta sätt skulle tidsbegränsningar enbart behöva tillämpas i de fall där det verkligen finns skäl för detta. Beredningsgruppen föreslår i enlighet med det anförda att regleringen av försäljningstiderna i detaljhandeln med öl utmönstras ur lagstiftningen.

Jag delar beredningsgruppens uppfattning och föreslår således att lagstiftningen inte längre skall innehålla någon generell reglering av försäljningstiderna för detaljhandel med alkoholdrycker. Om de kommunala myndigheterna i ett enskilt fall finner att tidsbegränsning bör ske av ölförsäljningen, bör de självfallet anmäla detta till länsstyrelsen som får pröva behovet av särskild föreskrift.

3.6.3 Servering av alkoholdrycker

Allmänna synpunkter

Serveringens andel av den totala försäljningen av alkoholdrycker i Sverige är internationellt sett mycket låg och har dessutom under en följd av år visat en vikande utveckling. År 1954 svarade serveringen för omkring 12 % av spritdryckskonsumtionen och 11 % av vinkonsumtionen i volym räknat. År 1975 var motsvarande siffror 4 % resp. 7 %.

Eftersom det här är fråga om en konsumtion som i allmänhet sker offentligt och som kan medföra särskilda ordningsproblem är serveringen tämligen ingående reglerad jämfört med detaljhandeln. Härtill kommer att det privata vinstintresset har ett betydligt större spelrum i fråga om serveringen än i detaljhandeln. Trots att 1954 års reform innebar en betydande liberalisering av serveringsbestämmelserna har kvarvarande restriktioner i förening med prissättningen verkat återhållande på konsumtionen av alko-

holdrycker i restaurangerna. En grundsats för den hittills förda alkoholpolitiken har varit att ordning, nykterhet och trevnad skall råda i samband med serveringen. Konsumtionen av alkoholdrycker skall vara så återhållsam att gästerna inte tillåts bli märkbart onyktra. Den som är synbarligen berusad får inte serveras och inte heller tillåtas uppehålla sig på serveringsstället.

Då det gäller målsättningen för alkoholpolitiken på restaurangområdet ansluter sig beredningsgruppen till APU:s uppfattning att ordning, nykterhet och trevnad på serveringsställena bör eftersträvas och detaljreglering i gör-ligaste mån undvikas. Tillsynsmyndigheten bör enligt beredningsgruppen i ökande utsträckning ägna sin uppmärksamhet åt serveringsrörelser som kan befaras vålla olägenheter i nykterhetskänseende.

Beredningsgruppen framhåller vidare att den snabba utvecklingen på restaurangområdet efter 1954 års reform, som har inneburit etablering av helt nya typer av rörelser, har skett under kontrollerade former. Etablering av serveringsställena som enbart tillhandahåller alkohol har i stort sett kunnat undvikas. En målsättning för samhällets alkoholpolitik måste enligt beredningsgruppen även fortsättningsvis vara att förhindra uppkomsten av rörelser med sådan inriktning. Detta har hittills kunnat ske genom att man fäst stor vikt vid att restaurangerna skall vara matställen. Enligt beredningsgruppen bör servering av alkoholdrycker liksom nu i princip enbart förekomma på egentliga restauranger, dvs. rörelser vars primära uppgift är att tillhandahålla lagad mat. En annan grundprincip bör vara att starkare alkoholdrycker inte får serveras i rörelser som i stor utsträckning vänder sig till ungdomar.

Enligt min uppfattning är den målsättning som beredningsgruppen ger uttryck åt väl ägnad att ligga till grund för alkoholpolitiken på restaurangområdet. I enlighet härmed förordar jag att övervakningen av serveringsrörelserna främst ges sådan inriktning att olägenheter i nykterhetskänseende kan undvikas. Jag vill därvid kraftigt understryka beredningsgruppens uppfattning att särskild uppmärksamhet bör ägnas rörelser som i stor utsträckning besöks av ungdomar.

Tillstånd till servering

I dag gäller att tillstånd krävs för servering av alkoholdrycker. Vid prövning av tillstånd bedöms sökandens personliga lämplighet och lokalens beskaffenhet. Enligt fast praxis meddelas tillstånd endast åt rörelser som har ett förhållandevis omfattande och allsidigt utbud av maträtter. Vissa krav ställs på köks- och ekonomilokalernas beskaffenhet. Kraven i fråga om mathållning och utformning av lokaler har varit mindre stränga då det gällt ansökan om rätt till servering av enbart öl. Om missförhållanden uppkommer i samband med serveringen kan länsstyrelse meddela varning, återkalla tillstånd eller meddela särskild föreskrift.

Beredningsgruppen konstaterar inledningsvis att det råder enighet om att det som huvudregel bör krävas tillstånd för servering av alkoholdrycker. Beredningsgruppen anser till skillnad från APU att även servering till s. k. slutna sällskap alltjämt bör vara tillståndsbunden. Ett undantag för sådan servering skulle leda till gränsdragningsproblem och svårbedömbara situationer. Arbetet med dessa tillstånd anses dessutom inte särskilt betungande vare sig för arrangören eller myndigheterna. Ett undantag skulle vidare kunna underlätta etableringen och försvåra upptäckten av rörelser som utan tillstånd serverar alkoholdrycker till allmänheten. All servering av alkoholdrycker bör således enligt beredningsgruppen i princip vara tillståndsbunden.

För att upprätthålla en kontroll på de alkoholfria serveringarna föreslår beredningsgruppen att i den kommande lagstiftningen möjligheten att av alkoholpolitiska skäl stänga en sådan rörelse behålls. Även möjligheten att inspektera dessa rörelser bör finnas kvar.

Enligt beredningsgruppen bör tillstånden kunna begränsas till att avse enbart vissa alkoholdrycker och även begränsas till att enbart omfatta slutna sällskap. Tillståndens giltighetstid bör också kunna begränsas till att omfatta enbart en viss period, t. ex. under en utställning eller årligen under en återkommande period. Om de s. k. oktrojperioderna avskaffas bör tillstånden meddelas att gälla tills vidare om inte särskilda skäl talar häremot.

Jag anser i likhet med beredningsgruppen att all servering av alkoholdrycker i princip skall vara tillståndsbunden. Som beredningsgruppen har föreslagit bör möjlighet finnas att begränsa tillstånden till att avse enbart vissa slag av alkoholdrycker och att begränsa tillståndens giltighetstid.

I överensstämmelse med APU föreslår beredningsgruppen en utökad prövning av den personliga lämpligheten. En noggrannare tillståndsprovning, som kan förväntas leda till att de renodlade spekulationerna i restaurangrörelser minskar är enligt beredningsgruppen eftersträvansvärd. I enlighet härmed bör det krävas att föreståndare och ersättare har kännedom om alkohollagstiftningen.

Beredningsgruppen framhåller att bristande ekonomiska förutsättningar hos en restauratör kan leda till att denne ger serveringsrörelsen en inriktning som medför alkoholpolitiska olägenheter. En prövning av sökandens förutsättningar att sköta rörelsen på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt anser beredningsgruppen därför alkoholpolitiskt motiverad. Av praktiska skäl måste dock prövningen begränsas till de fall då det genom sökandens tidigare misskötsamhet i ekonomiska frågor eller av andra skäl är uppenbart för tillståndsmyndigheten att risk i berört hänseende föreligger. Beredningsgruppen understryker att prövningen inte får ges det innehållet att sökanden avkrävs ekonomiska garantier för rörelsens bedrivande.

Beredningsgruppen diskuterar därefter ett av APU framlagt förslag om att tillståndsmyndigheten även skall göra en prövning av behovet av den tilltänkta restaurangen i syfte att motverka en överetablering av serverings-

ställen. Enligt beredningsgruppen leder överetablering erfarenhetsmässigt till hårdare konkurrensläge för restaurangerna med åtföljande risk för alkoholpolitiska olägenheter. I nu gällande lagstiftning finns inget krav på att tillståndsmyndigheten gör någon behovsprövning. Däremot förutsätts att de kommunala remissorganen beaktar denna fråga. Beredningsgruppen redovisar att det i remissyttrandena över APU:s förslag pekats på svårigheterna att göra en objektivt riktig behovsprövning utan att samtidigt hindra etableringen av nya restauranger som kanske skulle bättre tillgodose de alkoholpolitiska och konsumentpolitiska intressena än vad redan befintliga restauranger gör.

Enligt beredningsgruppens uppfattning bör prövningen av behovet av en tilltänkt alkoholrestaurang framför allt ske genom kommunens försorg. Man kan dock enligt beredningsgruppens mening inte avhända länsstyrelsen befogenheten att vägra tillstånd efter prövning av behovet. Länsstyrelsen bör således kunna vägra nya serveringsrättigheter i redan överhettade områden med hänvisning till att behov av ytterligare alkoholrestauranger inte finns. En sådan kompletterande behovsprövning bör enligt beredningsgruppen givetvis tillämpas mycket försiktigt. Beredningsgruppen erinrar om att den pågående hotell- och restaurangutredningen har till uppgift att kartlägga näringsens nuläge och utvecklingstendenser samt föreslå förbättringsåtgärder. Bland uppgifterna ingår att allsidigt belysa etableringsfrågorna i branschen och således att bedöma dessa frågor från vidare utgångspunkter än de alkoholpolitiska. Skulle den utredningens arbete utmynna i förslag, som påverkar etableringen i näringen bör enligt beredningsgruppen den av gruppen förordade behovsprövningen tas upp till förnyad bedömning med hänsyn till behovet av administrativ samordning.

Jag anser i likhet med beredningsgruppen att en noggrann tillståndsprövning bör ske i syfte att undanröja riskerna för alkoholpolitiska olägenheter i samband med serveringen. Förslagen om en utökad prövning av sökandens personliga lämplighet och om prövning av behovet av den tilltänkta restaurangen är väl motiverade i detta sammanhang. Jag tillstyrker därför förslagen.

Då det gäller kravet på mathållning delar jag beredningsgruppens uppfattning att det i den kommande lagstiftningen inte bör fastställas någon minimigräns för andelen lagad mat med avgörande betydelse för tillstånd till servering av alkoholdrycker. Tillståndsfrågan bör i stället avgöras på grundval av en total bedömning av restaurangen med beaktande av sådana faktorer som verksamhetens inriktning, kundkrets, lokaler och mathållning. Mathållningen bör dock vara en betydande del i rörelsen och i likhet med vad som gäller i dag bör gälla att lagad mat skall finnas att tillgå under hela serveringstiden. Självfallet bör detta inte betyda att lika stort urval av maträtter som tillhandahålls under de normala måltidstimmarerna också skall kunna serveras t. ex. klockan 01.00 på natten. Kravet på omfattningen

av matutbudet behöver inte heller tillämpas på så sätt att renodlade fisk- eller köttrestauranger diskvalificeras i fråga om rätt att servera alkohol.

Enligt min mening bör även fortsättningsvis rörelser som huvudsakligen vänder sig till en ungdomlig publik och som dessutom främst inriktas på dans och liknande förvägras rättigheter att servera starkare alkoholdrycker än öl.

Den kommunala bestämmanderätten i frågor rörande servering av alkoholdrycker vilar på en gammal och stark tradition. I flertalet serveringsärenden skall länsstyrelsen före beslut inhämta yttrande från kommunen. I vissa fall har kommunen vetorätt. Det gäller dels rätten att bestämma om tillstånd till servering överhuvudtaget skall beviljas, dels rätten att föreskriva vissa detaljbestämmelser om serveringens bedrivande.

Beredningsgruppen konstaterar att det kommunala inflytandet i frågor rörande servering av alkoholdrycker är av stor betydelse inte minst med hänsyn till den lokala kännedomen om serveringsställena och deras lokalisering, serveringspersonal m. m. Denna lokala kännedom bör utnyttjas för att motverka alkoholskador och olägenheter av verksamheten. Kommunerna bör därför även fortsättningsvis ha ett stort inflytande i dessa frågor. Beredningsgruppen ansluter sig till APU:s förslag att vetot bör behållas i vad avser nyetableringar men avskaffas vad gäller detaljföreskrifter. Den kritik som riktas mot vetot har nämligen enligt beredningsgruppen i allt väsentligt gällt detaljföreskrifterna.

I likhet med beredningsgruppen förordar jag att det kommunala vetot behålls oförändrat i fråga om nyetableringar. Ett avskaffande av vetorätten beträffande detaljföreskrifter bör leda till större enhetlighet vid meddelandet av sådana föreskrifter. Jag tillstyrker därför beredningsgruppens förslag även i denna del.

I lagstiftningen bör liksom nu som allmän regel föreskrivas skyldighet för länsstyrelse att före beslut i serveringsfrågor inhämta yttrande från kommunen. I yttrandet bör kommunen bl. a. ge till känna sin uppfattning om behovet av eventuella detaljföreskrifter. Eftersom kommun företrädesvis bör yttra sig över de alkoholpolitiska följderna av ett begärt tillstånd synes emellertid inte nödvändigt att i alla ärendetyper föreskriva obligatorisk remiss. Remiss bör kunna underlåtas t. ex. då ansökan enbart avser överföring av tillstånd på annan restauratör. Finns det i det enskilda ärendet skäl att höra kommunen skall det givetvis ske oavsett att remiss inte är obligatorisk.

För att de kommunala myndigheterna skall kunna bevaka området bör föreskrivas att samtliga beslut som länsstyrelsen meddelar i alkoholförsäljningsärenden skall delges sociala centralnämnden i resp. kommun. Detta bör gälla även beslut som inte har föregåtts av remiss till kommunen. Härigenom tillförsäkras kommunen möjlighet att fortlöpande bevaka alla alkoholfrågor och fullfölja ärendena i de fall man inte är nöjd med länsstyrelsens beslut. Vidare bör ett nära samarbete mellan länsstyrelsernas hand-

läggare av utskänkingsärenden och de sociala centralnämndernas representanter etableras. Ett sådant samarbete bör kunna tillföra bägge parter ytterligare kunskaper inom alkoholområdet samtidigt som handläggarna skulle få en stor nytta av de erfarenheter socialförvaltningens personal har beträffande alkoholproblemen i kommunen. Den sociala personalen upplever i dag en svårighet att få gehör för sina synpunkter i fråga om skötseln av vissa serveringsställen. Ett ökat samarbete i enlighet med vad som här har antytts skulle ge denna personal ett större inflytande.

Beredningsgruppen behandlar i detta sammanhang även frågan om delegering av yttranderätten från fullmäktige till annat kommunalt organ i alkoholförsäljningsfrågor. I nuvarande lagstiftning har fullmäktige rätt att delegera yttranderätten till annat organ i alla frågor som rör ölutskänkingen men enbart i vissa av de frågor som rör rusdrycksutskänking. Beredningsgruppen har inte funnit något bärande skäl för denna skillnad. Det bör enligt beredningsgruppen utan inskränkning få ankomma på kommunfullmäktige att bestämma om yttranderätten i alkoholförsäljningsfrågor helt eller delvis skall delegeras till annat kommunalt organ.

Jag delar beredningsgruppens uppfattning i denna fråga. Några begränsningar av delegationsmöjligheten bör således inte göras i lagstiftningen.

I likhet med beredningsgruppen anser jag att den i lagstiftningen nu inskrivna möjligheten att mot kommunens vilja meddela utskänkingstillstånd på ort som är betydelsefull för turistnäringen, s. k. turistutskänkingstillstånd, inte har någon praktisk betydelse. Jag föreslår därför att bestämmelser härom inte införs i den nya lagstiftningen.

Tillstånd till servering av spritdrycker, vin och starköl, som skall bedrivas året runt eller årligen under viss tidsperiod, skall avse en för alla serveringsställen gemensam tid om fyra år (oktrojperioden). Den nuvarande oktrojperioden löper från den 1 oktober 1973—den 30 september 1977. Om skäl finns kan tillstånd meddelas för del av oktrojperiod, t. ex. för nyetablerade serveringsrörelser.

Beredningsgruppen, som i denna fråga delar APU:s och remissinstansernas uppfattning, anser att systemet med oktrojperioder bör avskaffas. Härigenom kan enligt beredningsgruppen arbetet hos länsstyrelser och kommuner i större utsträckning inriktas på inspektioner och liknande förebyggande uppgifter.

Bakom systemet med oktrojperioder ligger önskemålet att få till stånd en återkommande samtidig prövning av samtliga serveringstillstånd på en ort. Vid oktrojprövningen finns möjlighet att vidta åtgärder i syfte att förhindra bl. a. överetablering av serveringsställen. Även utan denna prövning kan kommunen emellertid genom att utnyttja den kommunala vetorätten i ärenden om nya tillstånd förhindra att det meddelas serveringstillstånd som leder till överetableringar eller andra olägenheter. Oktrojprövningen innebär ett omfattande administrativt arbete främst för länsstyrelserna men även för kommunerna. Av material som APU har presenterat framgår att

det är sällsynt att ett utskänkningstillstånd inte förnyas i samband med en ny oktrojperiod. Det är dessutom enligt APU så, att många restauratörer i stället begagnar tillfället att ansöka om utvidgning av tidigare tillstånd, exempelvis till att omfatta även spritdrycker mot tidigare endast vin och starköl, eller så att den generella serveringstiden utsträcks.

Som ett skäl för att behålla oktrojperioderna har i olika sammanhang framhållits att kommunerna vid oktrojprövningen beaktar om serveringsstället har gett upphov till olägenheter i nykterhetshänseende. Som har påvisats är det emellertid sällsynt att ett utskänkningstillstånd inte förnyas när omprövning sker i samband med ny oktrojperiod och det förefaller därmed föga rationellt att av sådana skäl behålla den administrativa omgång som den obligatoriska omprövningen vållar för såväl näringsidkare som kommuner och länsstyrelser. Enligt min mening ligger det dessutom i systemet med oktrojperioder en risk för att insatser mot nykterhetspolitiska olägenheter uppskjuts i avvaktan på oktrojprövningen. Om systemet med oktrojperioder avskaffas kan missförhållanden komma att tidigare än i dag föranleda ingripande. Den lokala övervakningen av serveringsställena kan vidare intensifieras genom att den kommunala personalen avlastas administrativt arbete. Mot bakgrund av det jag nu har sagt förordar jag i likhet med beredningsgruppen att systemet med oktrojperioder avskaffas.

Jag är medveten om att det i kommuner med ett stort antal serveringstillstånd kan uppstå särskilda problem då möjlighet inte längre finns till den återkommande samtidiga prövning av tillstånden som oktrojperioderna har möjliggjort. Enligt min mening bör dessa problem emellertid kunna lösas på ett smidigt sätt genom att berörda länsstyrelser och kommuner utvecklar metoder för ett nära samarbete vid tillståndsprövningen och övervakningen av serveringsställena.

I likhet med beredningsgruppen anser jag att återkallelse av tillstånd till servering bör kunna ske i de fall då missförhållanden föreligger eller då de förutsättningar som gällde vid meddelandet av tillståndet inte längre är för handen. Självfallet åligger det länsstyrelsen att efter påpekande från t. ex. kommunen utreda om missförhållanden har förekommit och besluta om eventuella åtgärder.

Övervakning m. m.

Jag vill i likhet med beredningsgruppen understryka att tillståndsmyndigheten, dvs. länsstyrelsen, med kraft skall ingripa mot dåligt skötta restauranger. Missförhållanden bör snabbt klaras upp vid direkta kontakter mellan handläggaren vid länsstyrelsen och restauratören. Övervakningen bör dock vara sådan att en försumlig rättighetshavare måste räkna med att lämnat tillstånd kan återkallas vid missförhållanden. Vid prövningen av ifrågasatt återkallelse av tillstånd måste företagsekonomiska övervägan-

den vika för alkoholpolitiska. Ingripande skall även ske om verksamhetens inriktning har ändrats på sådant sätt att tillstånd inte skulle ha meddelats vid en förnyad prövning av verksamhetsformerna.

Jag vill också i detta sammanhang framhålla att länsstyrelsen kan besluta om administrativa påföljder (varning, återkallelse av tillstånd, särskilda föreskrifter) i de fall informella samtal inte ger önskat resultat. Jag utgår från att initiativ till ingripanden tas av t. ex. länsnykterhetsnämnd, polismyndighet och social centralnämnd när missförhållanden uppmärksammas.

Åldersgränsen vid servering av alkoholdrycker är i dag 18 år. Jag anser i likhet med beredningsgruppen att det saknas anledning till ändring av denna åldersgräns.

I likhet med beredningsgruppen förordar jag att nu gällande författningsbestämda tider för servering av spritdrycker, vin och starköl anpassas till vad som i dag – genom dispenser – faktiskt gäller för flertalet restauranger. Då det gäller servering av öl anser jag däremot att nuvarande tidsbegränsningar bör behållas. Jag avser att närmare redogöra för dessa regler i specialmotiveringen till lagförslagen.

3.7 Teknisk sprit m. m.

Förutom som dryck används sprit och vin för en rad tekniska, industriella, medicinska, vetenskapliga och likartade ändamål. De regler som gäller för hantering av sprit och vin för sådana ändamål har ett nära samband med regleringen av tillverkning och försäljning av alkoholdrycker.

Kontrollen över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat utövas av riksskatteverket, som bl. a. har att tillse att försäljningen inte ger anledning till missbruk.

Teknisk sprit och sådana alkoholhaltiga preparat som inte är avsedda för förtäring skall denatureras. När det finns särskilda skäl och fara för missbruk inte föreligger får riksskatteverket dock medge undantag från denatureringstvånget. Även alkoholhaltiga preparat som är avsedda för förtäring är underkastade kontroll i syfte att förhindra missbruk.

Starkdenaturerad sprit och alkoholhaltiga preparat får i princip säljas under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Teknisk sprit som inte är starkdenaturerad får utan tillstånd säljas av Spritcentralen, Systembolaget, tillverkare och apotek. För annan försäljning av sådan sprit krävs riksskatteverkets tillstånd. Med vissa undantag krävs också riksskatteverkets tillstånd för inköp av teknisk sprit som inte är starkdenaturerad.

Under senare delen av 1960-talet och början av 1970-talet förekom ökande tendenser till dryckeskonsumention av sprit och vin som var avsedda till andra ändamål. Genom en hårdare tillämpning av bestämmelserna försökte kontrollstyrelsen och sedermera riksskatteverket att hindra detta missbruk, bl. a. genom att förbjuda försäljningen av T-sprit. Speciellt restriktiv har behand-

lingen varit av ansökningar rörande tilldelning av odenaturerad sprit eller egentliga spritdrycker. Sålunda har tilldelning vägrats i fall där det har ansetts att sprit har kunnat ersättas med annan vara eller att behovet inte har varit tillräckligt styrkt. Vidare har vid tillståndsprövningen stor vikt lagts vid kontrollmöjligheterna. Tilldelningen har begränsats i vad avser både kvantitet och tidsperiod. Övervakningen och kontrollen hos partihandlare och förbrukare har intensifierats.

Beredningsgruppen framhåller att den sprit som används för tekniska ändamål i många fall är identisk med konsumtionsspriten och att det därför är ofrånkomligt att även fortsättningsvis reglera handeln med teknisk sprit. Enligt beredningsgruppen har nu gällande lagstiftning med tillståndstvång och åtföljande behovsprövning visat sig vara flexibel. Den skärpning av tillståndsprövningen som riksskatteverket har gjort under de senaste åren har gett goda resultat. Till de positiva effekterna har främst bidragit att man har lyckats styra förbrukningen av teknisk sprit mot andra produkter som helt eller delvis kan ersätta spriten, liksom att man allmänt har lyckats pressa ned kvantiteterna odenaturerad teknisk sprit. Riksskatteverkets uppmärksamhet på dessa frågor har enligt beredningsgruppen under de senaste åren än mer intensifierats. Med hänsyn härtill bör enligt beredningsgruppens mening några större förändringar av nu gällande lagstiftning inte göras. Skulle emellertid de positiva inslag i handeln som nu kan skönjas förändras till det sämre, bör en omprövning göras. Beredningsgruppen framhåller i likhet med APU behovet av en ökad satsning på att finna lämpligare denatureringsmedel än de nuvarande. Bortsett från vissa rent tekniska ändringar bör enligt beredningsgruppen reglerna om handeln med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat således i stort sett bibehållas. Den nu gällande särställningen för starkdenaturerad sprit, vilken innebär att denna typ av sprit i princip står utanför lagens tillämpningsområde, föreslås dock upphävd. Detta skulle innebära att enhetliga regler i fortsättningen gäller vid hanteringen av all teknisk sprit oberoende av denatureringsgrad. I likhet med vad APU har föreslagit anser beredningsgruppen att nuvarande regler för försäljning av alkoholhaltiga läkemedel bör behållas oförändrade.

Jag tillstyrker beredningsgruppens förslag i de frågor som jag nu har redovisat. Det är som beredningsgruppen framhållit angeläget att utvecklingen av bättre denatureringsmedel fullföljs. Jag vill påminna om att det i avtalet mellan staten och Spritcentralen har föreskrivits skyldighet för Spritcentralen att bekosta forskning på detta område.

I detta sammanhang bör också något beröras den olagliga tillverkningen av sprit eftersom den har vissa beröringspunkter med frågorna kring den tekniska spriten.

All tillverkning av sprit kräver i princip tillstånd. Framställning av sprit i hemmet för eget behov och annan sprittillverkning för vilken tillstånd ej har meddelats är således olaglig.

Under början av 1970-talet fanns tendenser att den olaga tillverkningen (hembränningen) ökade i omfattning. APU bedömde utvecklingen som synnerligen allvarlig och avlämnade i juni 1974 ett delbetänkande med förslag till åtgärder för att komma till rätta med dessa missförhållanden. Efter sedvanlig remissbehandling och efter förslag från regeringen beslöt riksdagen på hösten 1974 om nya regler på detta område, innebärande bl. a. tillståndstvång för innehav av destillationsapparater. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 december 1974.

En av riksskatteverket i början av år 1976 genomförd undersökning visar på en nedgång i hembränningen efter införandet av de nya reglerna. Den oblyga och stötande marknadsföringen och handeln med tillbehör m. m. har kraftigt minskat. Jag finner därför att det f. n. inte finns någon anledning att vidta ytterligare lagstiftningsåtgärder.

Nära besläktad med hembränningen är renatureringen av teknisk sprit. Även om det på senare tid har uppmärksammats några fall av omfattande renaturering finner jag inte heller på detta område anledning att föreslå några speciella åtgärder utöver den fortsatt skärpta övervakning av handeln med teknisk sprit och den ökade forskning om nya denatureringsmedel som tidigare förordats. Tillsynsmyndigheten bör även fortsättningsvis ägna stor uppmärksamhet åt de frågor som jag nu har berört.

3.8 Kostnader och ikraftträdande

Vissa av de förslag jag har lagt fram innebär ökade ekonomiska insatser. Detta gäller främst de förslag som har samband med utformningen av den centrala organisationen på alkoholpolitikens område och stödet till informationsinsatser m. m. Även förslaget i fråga om den regionala tillsynsorganisationen medför ökade kostnader.

För den verksamhet som nu bedrivs inom alkoholbyrån hos riksskatteverket och som enligt mitt förslag skall föras över till socialstyrelsen den 1 januari 1978 har i budgetpropositionen (prop. 1976/77:100 bil. 11, s. 107) beräknats medel för hela budgetåret 1977/78 under anslaget till riksskatteverket under åttonde huvudtiteln. Kostnaderna inom socialstyrelsen för denna verksamhet under andra hälften av budgetåret 1977/78 bör bestridas genom merbelastning av femte huvudtitelns förslagsanslag Socialstyrelsen. En häremot svarande besparing uppkommer i stället under åttonde huvudtitelns förslagsanslag Riksskatteverket. Det ankommer på regeringen att besluta om den närmare regleringen härav.

Jag beräknar kostnaderna för personalförstärkning inom socialstyrelsen, utöver vad som följer av överflyttningen av uppgifter från riksskatteverket, och för den verksamhet som skall bedrivas av nämnden för alkoholfrågor till 600 000 kr.

Socialstyrelsen bör för riksomfattande informationskampanjer och för

kompletterande informationsåtgärder disponera sammanlagt 5 milj. kr. Anslag till stöd åt fritidsaktiviteter med beräknad totalsumma av 5 milj. kr. bedöms kunna utgå ur allmänna arvsfonden.

För Upplysning i alkoholfrågor m. m. föreslås statens ungdomsråd för budgetåret 1977/78 få disponera 4 milj. kr., motsvarande i budgetpropositionen (prop. 1976/77:100 bil. 8, s. 184) beräknat belopp.

Bidrag till Föreningen Fruktdrycker som för budgetåret 1977/78 i budgetpropositionen (prop. 1976/77:100 bil. 8, s. 184) beräknats till 50 000 kr. föreslås utgå med 70 000 kr.

Det investeringsanslag, 1 000 kr., som för budgetåret 1977/78 i budgetpropositionen (prop. 1976/77:100 bil. 8, s. 223) har beräknats till lån för inrättande av alkoholfria restauranger bör utgå oförändrat. Lånemöjligheten föreslås avvecklad den 1 januari 1978.

Förslaget i fråga om ökning av antalet tjänster hos länsstyrelserna beräknas medföra en kostnad av 1,5 milj. kr.

Större delen av de förslag som jag har lagt fram bör genomföras den 1 januari 1978. Förslagen i fråga om anslag till upplysning i alkoholfrågor m. m. och bidrag till Föreningen Fruktdrycker avser budgetåret 1977/78 och bör följaktligen i tillämpliga delar genomföras den 1 juli 1977. Vidare bör personalförstärkningen vid länsstyrelserna genomföras redan från den 1 juli 1977 för att förbereda administrationen av den nya lagstiftningen.

Kostnaderna för de förslag som jag har redovisat är beräknade för helt verksamhetsår. För budgetåret 1977/78 uppkommer således ett medelsbehov över statsbudgeten om ca 8,3 milj. kr., varav ca 4 milj. kr. motsvarar belopp som i budgetpropositionen beräknats i avvaktan på detta förslag. Kostnaden för personalförstärkningen vid länsstyrelserna bör belasta kommunhuvudtiteln och övriga kostnader socialhuvudtiteln. De i budgetpropositionen (prop. 1976/77:100) för länsstyrelserna och socialstyrelsen föreslagna anslagen bör därför räknas upp med 1,5 milj. kr. resp. 300 000 kr.

Inberäknat kostnaderna för de förslag som chefen för utbildningsdepartementet avser att lägga fram i fråga om stöd till nykterhetsorganisationer, till CAN och i fråga om forskarorganisationen samt kostnaderna för förslag av statsrådet Mogård till åtgärder inom skolans område uppkommer ett medelsbehov över statsbudgeten budgetåret 1977/78 om ca 23,3 milj. kr., varav ca 12,4 milj. kr. motsvarar belopp som i budgetpropositionen har beräknats i avvaktan på detta förslag.

För helt verksamhetsår medför förslaget ett ökat medelsbehov om ca 13,8 milj. kr. Härtill kommer projektmedel ur allmänna arvsfonden med ett beräknat belopp om 5 milj. kr.

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om tillverkning av drycker, m. m.,
2. lag om handel med drycker,
3. lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat,
4. lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207),
5. lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård,
6. lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

De under 4 och 6 angivna förslagen har upprättats i samråd med chefen för handelsdepartementet resp. chefen för justitiedepartementet.

5 Specialmotivering till lagtexten

I det följande lämnas specialmotivering till lag om tillverkning av drycker m. m., lag om handel med drycker och lag om ändring i lagen om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat. De lagändringar i övrigt som föreslås har karaktär av följdändringar till den nya lagstiftningen och kommenteras inte särskilt.

5.1 Lag om tillverkning av drycker, m. m.

Lagen om tillverkning av drycker, m. m., i fortsättningen kallad LTD, ersätter främst lagen (1961:180) om tillverkning av sprit och vin (LTSV) och delar av lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker (LTBM).

1 §

I 1–5 §§ lämnas definitioner för vissa drycker. 1 § i förslaget, som definierar begreppet sprit, ersätter 1 § första stycket LTSV. Den gräns vid vars överskridande en vara skall anses som sprit anges i fortsättningen i viktprocent. Skälen härför är bl. a. att viktprocent är ett mera exakt mått än volymprocent.

2 §

Enligt 1 § andra stycket rusdrycksförsäljningslagen (1954:521) (RfL) förstås med spritdryck sådan sprit som inte är att hänföra till teknisk sprit, alkoholhaltigt preparat eller alkoholhaltigt läkemedel. Teknisk sprit och al-

koholhaltigt preparat definieras i 1 § första resp. tredje stycket lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat (LFTA). Vad som är läkemedel anges i läkemedelsförordningen (1962:701).

I lagtexten anges nu positivt vad som avses med spritdryck. Med spritdryck förstås sprit som är avsedd att förtäras som dryck. Teknisk sprit och läkemedel är således inte att anse som spritdryck.

Den i andra meningen intagna regeln saknar motsvarighet i gällande rätt. Regeln innebär att drycker, som med hänsyn till framställningssättet är att anse som sprit, undantagsvis kan hänföras till vin i stället för spritdrycker. En sådan föreskrift kan aktualiseras exempelvis beträffande aperitifen Campari. Drycken har en alkoholhalt som understiger den högsta tillåtna för starkvin. I andra länder klassificeras den som vin. Nuvarande förhållande har lett till upprepade missförstånd och stor irritation vid tullbehandling av resenärer från utlandet.

3 §

I paragrafen anges vad som är att anse som vin. Bestämmelsen ersätter 1 § andra stycket LTSV och 1 § tredje stycket Rfl. Man brukar skilja på vin framställt genom jäsning av färska druvor och vin från andra färska bär, färsk frukt, rabarber eller russin (fruktvin). Enligt förordningen (1933:78) angående beteckning för vissa slag av vin måste vid försäljning av vin som inte är framställt av saft från färska druvor användas beteckning – såsom "fruktvin" e. d. – som tydligt visar att vinet är framställt av annat än druvsaft.

F. n. förstås med vin sådan dryck som är framställd genom alkoholisk jäsning av saft från druvor, bär, frukt eller andra växtdelar och som håller mer än 2,25 men ej mer än 22 volymprocent etylalkohol. Var och en får i hemmet tillverka vin för eget behov. Syftet bakom denna regel är att göra det möjligt för bl. a. odlare av frukt och bär att utnyttja ett överskott av dessa produkter för att göra eget vin. Emellertid har i praktiken gränsdragningen mellan förbjuden sprittillverkning och tillåten hemtillverkning av vin varit svår att dra. Till följd av regeln i förevarande paragraf att endast färska druvor eller andra färska bär, färsk frukt, rabarber eller russin får användas vid tillverkningen samt genom bestämmelsen i 10 § andra stycket om tillsats av socker eller honung bör i framtiden gränsdragningsproblem inte behöva uppkomma. Samtidigt markeras syftet med att tillåta hemtillverkning av vin klarare än i dag. Då russin traditionellt är en ingrediens vid hemtillverkning av vin oavsett vilka produkter som används i övrigt, bör dessa tillåtas även i framtiden.

Även om gränsen till de alkoholfria dryckerna angivits i viktprocent, har gränsen mellan lättvin och starkvin och maximigränsen för vin angivits i volymprocent. Internationellt brukar vinets alkoholstyrka mätas i volym-

procent och det är med hänsyn härtill opraktiskt att använda viktprocent i detta sammanhang.

Gränsen mellan lättvin och starkvin dras f. n. vid en alkoholhalt av 14 volymprocent. Gränsdragningen har betydelse för bl. a. beskattningen. Alkoholhalten i vissa söta viner av lättvinskaraktär ligger just vid 14 volymprocent. Anledning finns därför att något justera upp denna gräns. I likhet med beredningsgruppen anser jag att gränsen bör dras vid 15 volymprocent.

4 §

Paragrafen, som definierar maldrycker, ersätter 1 § LTBM. Maldrycker indelas med hänsyn till alkoholstyrkan i lättöl, öl och starköl. Regeln i 1 § första stycket LTBM, som innebär att hembryggt öl med en alkoholhalt överstigande 4,5 viktprocent blir att anse som sprit, har utgått. Regeln har medfört svåra gränsdragningsproblem med betydelse främst då det gäller fråga om ansvar för olovlig sprittillverkning. I framtiden kan den som över-skrider tillåten viktprocent vid tillverkning av maldrycker fallas till ansvar enligt 28 § i förslaget.

5 §

Paragrafen, som innehåller definitionerna för alkoholfri dryck och läskedryck, ersätter 1 § första stycket Aff och 1 § tredje stycket LTBM. År 1966 började man att sälja läskedrycker med alkoholbenämningar, vilka drycker hade tillförts sprit så att alkoholhalten låg strax under 2,25 volymprocent. Genom överenskommelse mellan kontrollstyrelsen och företrädare för näringslivet beslöts med anledning härav bl. a. att läskedrycker och ej kolsyrade fruktdrycker (s. k. stilldrinks) med högre alkoholhalt än som betingades av tillverkningstekniska förhållanden ej skulle få säljas. Cider och mjöd, vilka drycker framställs genom alkoholjäsning och vilkas alkoholhalt ej överstiger 2,25 volymprocent, berördes sålunda ej av överenskommelsen. Detsamma gällde de s. k. alkoholfria vinerna. Jag finner överenskommelsen i hög grad sakligt motiverad men har inte ansett det erforderligt att ersätta överenskommelsen med lagregler av motsvarande innehåll. Till-synsmyndigheten bör följa utvecklingen på området med uppmärksamhet.

Som tidigare har anförts har i de föreslagna bestämmelserna gjorts en övergång till att ange alkoholhalt i viktprocent i stället för i volymprocent.

6 §

I paragrafen definieras begreppen tillverkare och partihandelsbolag. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 1 § tredje stycket LTSV och 1 § fjärde stycket LTBM.

7 §

Paragrafen ersätter i huvudsak 2 § första och tredje styckena LTSV. I paragrafen förbjuds uttryckligen all tillverkning av sprit utan tillstånd. Särskilda bestämmelser om tillverkning av sprit för vetenskapliga m. fl. ändamål har utmönstrats som överflödiga.

8 §

I paragrafen, som ersätter 2 § fjärde stycket LTSV, slås fast att tillverkning av spritdrycker är förbehållen partihandelsbolaget. Den i dag outnyttjade möjligheten för annan än partihandelsbolaget att yrkesmässigt framställa spritdrycker för export har slopats.

9 §

Paragrafen föreskriver tillståndstvång vid tillverkning av vin, starköl och öl. Utan tillstånd får dock sådana drycker tillverkas i hemmet för eget behov. Reglerna motsvarar 2 § första och andra styckena LTSV samt 2 § 1 mom. och 4 § 1 mom. första stycket LTBM.

10 §

Paragrafen ger vissa grundregler för vinframställning i Sverige. I *första stycket* förbjuds uttryckligen vinframställning av extrakt eller koncentrat av druvmust eller annan fruktsaft.

I *andra stycket* anges hur mycket socker eller honung som får användas vid vintillverkning. Regeln innebär att socker eller honung i angiven mängd får tillsättas även vid s. k. blandade recept, i vilka russin utgör en ingrediens. Om enbart russin används vid tillverkningen får däremot socker eller honung inte tillsättas.

Paragrafen avser både fabriks- och hemtillverkning. Vid fabrikstillverkning eller vid tillverkning för vetenskapligt ändamål eller försöksvis för tekniskt ändamål kan det finnas skäl att medge undantag från de i första och andra styckena givna huvudreglerna. I *tredje stycket* föreslås tillståndsmyndigheten kunna bevilja sådana undantag.

11 §

Paragrafen innehåller grundreglerna för tillverkning av starköl och öl inom riket.

Första stycket motsvarar 5 § första stycket LTBM.

I *andra stycket* ges en mot 10 § andra stycket svarande bestämmelse för maldryckstillverkningen.

Tredje stycket ersätter 2 § 3 mom. LTBM. Någon tillverkning av starköl för vetenskapligt, medicinskt, farmaceutiskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål förekommer enligt uppgift inte och nuvarande regler härom har utmönstrats som obehövlige.

Fjärde stycket motsvarar 5 § andra stycket LTBM. Regeln, som har betydelse endast för färskt lättöl, har begränsats till att gälla sådan dryck.

I *femte stycket* ges på samma sätt som i 10 § tredje stycket en möjlighet för tillståndsmyndigheten att medge undantag från vissa av tillverkningsreglerna.

12 §

I denna och följande två paragrafer (13–14 §§) ges reglerna för tillverkares rätt att förfoga över drycker som han tillverkat.

12 §, som reglerar förfoganderätten över sprit, motsvarar delvis 5 § LTSV.

13 §

Paragrafen innehåller regler för förfoganderätten över spritdrycker, vin, starköl och öl. Reglerna ersätter delvis 5 § LTSV. Tillverkares rätt att förfoga över egen tillverkning av starköl föreslås utvidgad. Starköl får enligt 23 § förslaget till lag om handel med drycker säljas även till restaurang.

14 §

Paragrafen ger ytterligare regler för förfoganderätten över maltdrycker. Även läskedrycker regleras i paragrafen. Bestämmelserna ersätter 2 § 2 mom. och 6 § LTBM.

15 §

Paragrafen, som innehåller uppgifter om tillverkares uppgiftsskyldighet motsvarar 4 § andra stycket LTSV och 4 § 1 mom. andra stycket LTBM.

16 §

Paragrafen innehåller regler om uppgiftsskyldighet för den som avser att tillverka alkoholfria drycker. Den motsvarar 4 § 2 mom. LTBM.

17 §

Paragrafen, som reglerar tillståndsmyndighetens rätt till insyn över tillverkningen, motsvarar 3 § andra stycket LTSV och ersätter 3 § andra och tredje styckena LTBM. Enhetliga regler för all tillverkning har skapats.

18 §

Paragrafen innehåller reglerna för tillverkning, innehav och förfogande i fråga om destillationsapparat. Den motsvarar 9 § första stycket LTSV.

19 §

I paragrafen stadgas förbud i vissa fall mot överlåtelse av aktiverat kol. Sådana regler finns i dag i 9 c § första stycket LTSV.

20 §

Paragrafen innehåller grundläggande regler för tillverkningstillstånd. Reglerna motsvarar delvis 4 § första stycket LTSV och 4 § 1 mom. LTBM. De överensstämmer med vad som f. n. gäller enligt praxis.

21 §

Paragrafen, som anger i vilket fall tillverkningstillstånd skall återkallas, motsvarar delvis 4 § första stycket LTSV och 4 § 1 mom. första stycket andra punkten LTBM.

22 §

Paragrafen föreskriver i vilka fall tillstånd till bl. a. innehav av destillationsapparat skall återkallas. Den motsvarar 9 a § LTSV.

23 §

Paragrafen ersätter 2 § första stycket LTSV och 4 § 1 mom. första stycket första punkten LTBM. Tillstånd till tillverkning av sprit och vin lämnas i dag av regeringen och tillstånd till tillverkning av starköl och öl av riks-skatteverket. Enligt min mening bör socialstyrelsen i framtiden lämna tillstånd i samtliga fall.

24 §

Paragrafen ger vissa regler för förfarandet vid tillsyn över tillverkningen. Första stycket ersätter 4 § 3 mom. LTBM och har utvidgats till att avse all tillverkning.

Andra stycket motsvarar 13 § LTSV.

Tredje stycket ersätter 12 § LTSV.

25 §

I paragrafen föreskrivs att beslut av tillstånds- och tillsynsmyndigheten omedelbart länder till efterrättelse om annat ej förordnas. Regeln motsvarar 3 § tredje stycket LTSV.

26 §

Till dels motsvaras paragrafen av 9 b § LTSV.

27 §

Denna och följande paragrafer (28–34 §§) innehåller bestämmelser om ansvar vid förfarande i strid mot lagen.

27 § motsvarar 7 § 1 mom. LTSV. Straffmaximum för normalbrottet har emellertid enligt förslaget höjts till fängelse i ett år. I ringa fall skall inte dömas till straff.

28 §

Paragrafen ersätter del av 10 § LTSV. Straffsatsen motsvarar vad som f. n. gäller för grovt brott vid tillverkning av öl och starköl. Särskild bestämmelse om grovt brott har därför ansetts kunna undvaras. I ringa fall avses frihet från ansvar inträda.

29 §

I paragrafen stadgas att det inte skall dömas till straff om gärning som avses i 27 och 28 §§ är att anse som ringa.

30 §

Paragrafen motsvarar 9 § andra stycket LTSV.

31 §

Paragrafen motsvarar del av 9 c § första stycket LTSV.

32 §

Paragrafen motsvarar del av 9 och 10 §§ LTBM.

33 §

Paragrafen motsvarar delar av 10 § LTSV och 10 § LTBM.

34 §

Paragrafen ersätter 11 § LTSV. Tillämpningsområdet för reglerna om brottsmedverkan har utsträckts till att omfatta också maltdrycksområdet.

35 och 36 §§

Paragraferna, som innehåller reglerna för förverkande och beslag vid brott enligt lagen, ersätter 7 § 2 mom., 9 § tredje stycket, 9 c § andra stycket och 14 § LTSV. Genom de föreslagna bestämmelserna kommer förverkande och beslag att kunna meddelas också i fråga om maltdrycker.

37 §

Enligt 7 § 3 mom. LTSV döms den som olovligen har tillverkat sprit att betala straffskatt. Enligt förslaget skall straffskatt utdömas även vid olovlig tillverkning av vin, starköl och öl. Minimibeloppet vid tillverkning av sprit har höjts från 100 kr. till 300 kr. För övriga varuslag gäller ett minimibelopp av 100 kr.

Övergångsbestämmelserna

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978.

Tillstånd, medgivande och godkännande som lämnats med stöd av de upphävda lagarna avses gälla för tiden efter ikraftträdandet som om det givits med stöd av den nya lagen. Hänvisningen till den nya lagen medför att lagens bestämmelser kommer att gälla även för äldre tillstånd. Detta innebär t. ex. att tillstånd till tillverkning av sprit, som har lämnats enligt äldre bestämmelser, på grund av den föreslagna regeln i 8 § efter ikraftträdandet inte innefattar rätt att framställa spritdrycker. Tillståndsmyndigheten beslutar om indragning även av äldre tillstånd.

5.2 Lag om handel med drycker

Lagen ersätter rusdrycksförsäljningslagen (Rfl), ölförsäljningslagen (Öfl), förordningen om försäljning av alkoholfria drycker (Aff) och förordningen om förbud i vissa fall mot förtäring och förvaring av rusdrycker och öl m. m. Vidare kan kungörelserna om anordnande och beskaffenhet av lokaler för rusdrycksutskänkning samt om försöksverksamhet med ölutsänkning på militära marketenterier upphävas. Förslaget innebär dels förenklingar i förhållande till gällande regler, dels enhetligare regler för handel med olika slag av alkoholdrycker.

Regleringen i Rfl och Öfl kompletteras i dag bl. a. av bestämmelser i Aff. Sist nämnda bestämmelser har till syfte främst att förhindra okontrollerad förtäring av alkoholdrycker i samband med servering av alkoholfria

drycker. Genom att handeln med samtliga alkoholdrycker och handeln med de alkoholfria dryckerna regleras i samma lag blir lagstiftningen på dryckesområdet mera överskådlig än i dag.

I samband med att den föreslagna lagstiftningen träder i kraft bör nya föreskrifter ersätta nu gällande utskänkingskungörelse (1971:117).

Som framhållits i den allmänna motiveringen har beredningsgruppens uppdrag inte omfattat reklamfrågan. Tobaks- och alkoholreklamutredningens betänkande (SOU 1976:63) Reklamen för alkohol och tobak remissbehandlas f. n. I avbidan på ställningstagande till detta betänkande har vissa nu gällande regler om marknadsföring i sak oförändrade tagits in i lagtexten. Regler av den typ som föreslås av tobaks- och alkoholreklamutredningen kan framdeles placeras in i anslutning till 7 och 8 §§.

Inledande bestämmelser

1 §

Genom bestämmelsen i första stycket fastställs att lagen äger tillämpning på sådan handel som i dag regleras genom Rfl, Öfl och Aff. Termen alkoholdrycker används som samlingsbeteckning för de drycker som i dag omfattas av Rfl och Öfl.

De exakta definitionerna för olika drycker återfinns i lagen om tillverkning av drycker, m. m. Här bör endast nämnas att beslutet om mellanölets avskaffande medför att den definitionsmässiga gränsdragningen mellan starköl och öl sker vid en alkoholhalt av 2,8 viktprocent alkohol i stället för som i dag vid 3,6 viktprocent.

2 §

I paragrafen definieras begreppen försäljning, partihandel, detaljhandel och servering.

Första stycket ersätter 3 § andra stycket Rfl, 2 § första stycket Öfl och 1 § tredje stycket första punkten Aff. I begreppet försäljning ingår export. Med ersättning avses inte enbart betalning i pengar utan även annan motprestation i form av t. ex. varor och tjänster.

I 2 § första stycket andra punkten Öfl stadgas att det inte skall anses som försäljning om arbetsgivare på grund av arbetsavtal tillhandahåller öl åt anställd utan särskild gottgörelse, s. k. dagöl, vilket förekommer på bryggerier. Utan särskild reglering blir förfarandet att anse som detaljhandel. Då det kan förutsättas att alla bryggerier har rätt till detaljhandel är emellertid bestämmelsen överflödigt och kan utgå.

Andra stycket ersätter 2 § Rfl, 2 § andra stycket Öfl och 1 § tredje stycket andra punkten Aff. Som tidigare har framhållits har begreppen utminuterig och utskänkning ersatts med detaljhandel resp. servering.

3 §

I bestämmelsen, som motsvarar 3 § första stycket Rfl och 3 § första stycket första punkten Öfl slås fast att försäljning av alkoholdrycker, vartill rätt ej föreligger enligt lagen, är förbjuden.

4 §

I denna och i följande två paragrafer regleras lagens tillämpningsområde i vissa avseenden.

Första stycket ersätter 6 § 1 mom. första stycket och 6 § 2 mom. tredje stycket Rfl.

Enligt Rfl får vin och starköl som införs som proviant på järnvägståg i internationell trafik utan tillstånd serveras till passagerare. Motsvarande bestämmelser saknas i Öfl. Förslaget innebär att även servering av öl undantas från tillståndsvång. Undantag från lagens tillämpningsområde kommer också att gälla för sådant vin, starköl och öl som under färden anskaffas här i riket.

I 18 § andra stycket i förslaget regleras rätten till införsel av vin och starköl som proviant på järnvägståg i internationell trafik.

Liksom hittills görs undantag från lagens tillämpningsområde i fråga om försäljning av vin för kyrkligt bruk. De föreskrifter som behövs för verksamheten bör i framtiden utfärdas av socialstyrelsen som central förvaltningsmyndighet på alkoholområdet.

Andra stycket ersätter 6 § 2 mom. första stycket Rfl. I förslaget har bestämmelsen utvidgats till att omfatta även öl.

Bestämmelser om provianteringslager finns i 34–36 §§ tullstadgan (1973:671). Enligt 34 § är denna form av tullager avsedd för förvaring av oförtullade varor, som skall användas för proviantering av fartyg eller luftfartyg eller för försäljning i exportbutik. Jag har erfarit att chefen för handelsdepartementet har för avsikt att föreslå regeringen sådan ändring i tullstadgan att försäljning från provianteringslagen kan ske jämväl till utländska ambassader och konsulat här i landet.

Exportbutik får enligt 27 § tullagen (1973:670) inrättas på flygplats efter tillstånd av regeringen och är avsedd för försäljning av oförtullade eller eljest obeskattade varor till flygpassagerare som avreser till utlandet. Närmare bestämmelser om försäljningen finns i förordningen (1962:376) om försäljning i exportbutik, där det också anges var exportbutiker får inrättas. Samtliga exportbutiker som nu finns innehas av SAS. Endast rusdrycker och tobak får säljas och kvantiteterna är begränsade.

5 §

Paragrafen ersätter 6 § 2 mom. andra stycket Rfl. Undantaget från lagens tillämpningsområde har utvidgats till att omfatta även öl. De särskilda bestämmelser som reglerar förfoganderätten återfinns i tullagstiftningen.

6 §

I likhet med vad som gäller i dag regleras handeln med teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat genom särskilda bestämmelser.

7 §

Paragrafen, som ersätter 7 § Rfl och 20 § första stycket Öfl, ger uttryck för de alkoholpolitiska grundprinciper som bör gälla vid försäljning av alkoholdrycker.

Regeln är liksom dess föregångare i Rfl och Öfl att anse som en anvisning främst för de myndigheter och enskilda som har att tillämpa lagens bestämmelser. De allmänt hållna krav som ställs är avsedda att ge uttryck för lagens anda. Någon saklig ändring härvidlag i förhållande till vad som gäller i dag har inte eftersträvats. Som i annat sammanhang understryks bör ökad vikt läggas vid sådan övervakning av lagens efterlevnad som tar sikte på att undanröja olägenheter i nykterhetshänseende. I detta syfte har kravet på ordning, nykterhet och trevnad getts en framskjuten placering i lagstiftningen.

Bestämmelsen är tillämplig vid alla former av försäljning och avser även alkoholfria drycker. Motsvarighet till bestämmelsen saknas i Aff. Även vissa förfaranden i samband med försäljning av alkoholfria drycker kan emellertid leda till olägenheter och skador. Detta gäller särskilt vid servering. Som exempel kan nämnas att serveringsstället utnyttjas för förtäring av alkoholdrycker. Olägenheter från alkoholpolitisk synpunkt kan emellertid också uppkomma i detaljhandeln med alkoholfria drycker. Sålunda har det förekommit att läskedrycker försetts med en mindre tillsats av alkohol och sålts under samma namn som populära alkoholdrycker. I betraktande särskilt av att sådana drycker kan köpas av barn måste förfarandet anses innebära sådana risker för skador att det strider mot lagens anda. Denna fråga har tidigare berörts.

I 64 § regleras de administrativa påföljder som kan sättas in om försäljning av alkoholdrycker medför olägenheter i nykterhetshänseende.

8 §

Bestämmelsen innehåller förbud i vissa fall att lämna alkoholdryck som gåva. Den ersätter 5 § Rfl. För att uppnå enhetlighet på alkoholområdet har den gjorts tillämplig även på öl.

Förbudet i andra stycket har till syfte att förhindra förfarande, varigenom alkoholdrycker ges i gåva som säljargument för andra varor.

9 §

Paragrafen, som reglerar skyldigheten att tillhandahålla alkoholfria drycker, ersätter 48 § Rfl och 21 § första stycket Öfl.

Detaljhandelsbolaget saluför i dag ett ganska omfattande sortiment av alkoholfria festdrycker. I framtiden blir det en lagstadgad skyldighet för bolaget att tillhandahålla sådana drycker.

Tillsynsmyndigheten bör i tillämpningsföreskrifter till lagen påminna om skyldigheten att tillhandahålla alkoholfria drycker och ge anvisningar i fråga om omfattningen av denna skyldighet och urval av drycker.

10 §

I 40 § 1 mom. andra stycket Rfl och i 11 § andra stycket Öfl förbjuds den som är omyndig eller i konkurstillstånd att bedriva alkoholserving. I förevarande paragraf stadgas att den som är omyndig inte får bedriva försäljning av alkoholdrycker.

Enligt 199 a § konkurslagen får gäldenär inte under konkurs driva rörelse, med vars utövande följer bokföringsskyldighet. I den nya bokföringslag, som trädde i kraft den 1 januari 1977, har gjorts en väsentlig utvidgning av kretsen bokföringsskyldiga. Bokföringsskyldighet kommer alltid att föreligga vid yrkesmässig servering av alkoholdrycker. Med hänsyn härtill har något särskilt förbud för den som är försatt i konkurs mot att bedriva alkoholserving inte tagits in i den nya alkohollagstiftningen.

I dag gäller förbud för omyndig att bedriva alkoholserving. Däremot kan detaljhandel med öl bedrivas av omyndig om vissa förutsättningar enligt föräldrabalken är uppfyllda. Denna skillnad är inte motiverad. Jag föreslår att omyndig generellt förbjuds att bedriva försäljning av alkoholdrycker.

11 §

Första stycket reglerar de åldersgränser som föreslås gälla vid inköp av alkoholdrycker. Motsvarande bestämmelser finns i 18 § första stycket och 50 § första stycket Rfl samt 22 § första stycket Öfl. Som jag tidigare har framhållit har nu gällande åldersgränser oförändrade förts över från Rfl och Öfl.

Andra stycket, som innehåller förbud att sälja eller utlämna alkoholdryck till den som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel, motsvarar 19 § första stycket första punkten, 50 § andra stycket första punkten Rfl och 22 § andra stycket första punkten Öfl.

Tredje stycket tar upp en skyldighet att vägra utlämning av alkoholdryck om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon. Bestämmelsen ersätter 19 § första stycket andra punkten Rfl och delvis 22 § tredje stycket Öfl.

I 19 § första stycket Rfl stadgas, att utlämning och försändning av rusdrycker kan vägras när det föreligger anledning till misstanke att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon. I 22 § tredje stycket Öfl talas om att öl inte får utlämnas då särskild anledning till misstanke föreligger, att varan är avsedd att användas i berusningssyfte eller till olovlig försäljning.

Bestämmelserna är ytterst svårtillämpade och har därför fått liten praktisk betydelse. Det måste dock även i framtiden finnas skyldighet att vägra utlämning av alkoholdrycker till personer som försöker komma över sådana varor i olovligt syfte. Sådan skyldighet skall enligt den föreslagna bestämmelsen inträda då det finns särskild anledning anta att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon.

Fjärde stycket reglerar skyldigheten för den som vill inhandla alkoholdrycker att på anfordran styrka sin ålder. Bestämmelser av detta slag finns i dag i 17 § andra stycket Rfl i fråga om detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl. Legitimationskravet har utsträcks till att gälla även vid detaljhandel med öl och vid servering av alkoholdrycker.

Jag har tidigare föreslagit att systemet med spärllistor avskaffas. Vidare har reglerna om att ombud skall kunna förete legitimation även för uppdragsgivare samt av denne utfärdad fullmakt slopats. Detta bör ses mot bakgrund av att bestämmelserna i allt väsentligt mister sin betydelse om spärllistan avskaffas.

12 §

Paragrafen innehåller förbud i vissa fall mot att anskaffa alkoholdrycker åt annan.

Förbudet i första punkten motsvaras av 20 § första stycket Rfl och 22 § fjärde stycket Öfl. Stadgandet i andra punkten motsvaras av 20 § andra stycket Rfl.

Enhetliga regler har ställts upp för samtliga alkoholdrycker. Härigenom har det i Rfl intagna förbudet mot att i större omfattning tillhandagå annan med att anskaffa rusdrycker gjorts tillämpligt även i fråga om öl. I övrigt innebär den nya lydelsen ingen ändring i sak.

13 §

Bestämmelsen, som reglerar förutsättningarna för handel med alkoholfria drycker, motsvarar 2 § första stycket Aff.

14 §

I bestämmelsen föreskrivs att starköl med högre alkoholhalt än 4,5 viktprocent får säljas endast för export. Regeln motsvarar 4 § Rfl.

Parti- och detaljhandelsbolagen

15 och 16 §§

I dessa paragrafer regleras ramen för parti- och detaljhandelsorganisationen.

Efter samråd med chefen för budgetdepartementet, som senare kommer att anmäla frågan om parti- och detaljhandelsorganisationen, har jag överfört vissa nu gällande bestämmelser om parti- och detaljhandelsbolagen i sak väsentligen oförändrade i förslaget till ny lagstiftning. Frågor som rör bolagens verksamhet m. m. kommer att regleras i särskilda avtal med staten.

15 § ersätter delar av 8, 13, 65 och 71 §§ Rfl. I den föreslagna 16 § ersätter första stycket 70 och 75 §§ Rfl. Andra stycket ersätter 69 och 75 §§ Rfl.

Redogörelse för reklamfrågans behandling har lämnats under kapitelrubriken.

Import, export och partihandel

17–19 §§

Bestämmelserna motsvarar i huvudsak de föreskrifter som nu finns i 12 § Rfl.

I 17 § första stycket fastslås principen att spritdrycker, vin och starköl som huvudregel får importeras endast av partihandelsbolaget. I anslutning därtill föreskrivs i andra stycket första meningen att sådan alkoholdryck inte heller får bli föremål för s. k. hemtagning enligt 3 § andra stycket tullagen av annan än partihandelsbolaget.

18 § innehåller vissa undantag från föreskrifterna i 17 §.

I 19 § ges regler för märkning m. m. av maltdrycker som införes till riket.

Enligt lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m. gäller att införselförbjuden eller införselreglerad vara, om inte annat har föreskrivits, får

1. sändas genom tullområdet eller mellan orter inom detta enligt de villkor och föreskrifter som generaltullstyrelsen meddelar (s. k. transitering),
2. förvaras på tullupplag eller tullager eller i frihamn,
3. förstöras under kontroll av tullmyndighet eller annan som denna myndighet godkänner,
4. återutföras,
5. tas om hand av hemtagare under villkor att han förvarar varan i oförändrat skick till dess tullmyndighet meddelat att hinder för vidare förfogande över varan inte föreligger.

I dessa föreskrifter har genom 17 § andra stycket andra meningen lagförslaget gjorts den inskränkningen i fråga om förvaring av spritdrycker, vin och starköl på tullager att annan än partihandelsbolaget får förvara sådan vara endast på provianteringslager. Genom att 1973 års lag, med angivet undantag, är tillämplig i fråga om införsel av sådan alkoholdryck behövs inga särskilda föreskrifter, motsvarande 12 § 4 mom. e) och f) Rfl. Övriga bestämmelser i 12 § 4 mom. motsvaras av föreskrifter i 18 §. 1973 års lag ersätter också till större delen bestämmelserna i 86 § 1 mom. Rfl.

20 §

Paragrafen, som reglerar rätten till partihandel med spritdrycker, vin och starköl, ersätter 8 § första stycket Rfl.

Liksom i dag har partihandelsbolaget med undantag som anges i 22 och 23 §§ förbehållits rätten till partihandel med spritdrycker, vin och starköl. Rätten till export av sådana drycker regleras i 17 och 23 §§ i förslaget.

21 §

Enligt 5 § Öfl får partihandel med öl utövas av den som har tillstånd till utminuterig. Efter anmälan till riksskatteverket får vidare partihandel utövas av den som yrkesmässigt bedriver partihandel med matvaror eller yrkesmässigt inför öl till riket. Vid partihandel är säljaren skyldig att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja varan.

Rätt till partihandel med öl föreligger således i dag alltid för den som har tillstånd till detaljhandel med samma vara. Den nya lagstiftningen innebär ingen ändring i detta avseende. I 31 § anges i vilka fall tillstånd till detaljhandel skall meddelas.

Den som yrkesmässigt bedriver partihandel med matvaror eller yrkesmässigt inför öl till riket avses även i framtiden ha möjlighet att bedriva partihandel med öl. Sådan handel har dock i likhet med vad som i allmänhet gäller vid handel med alkoholdrycker avsetts böra föregås av kontroll i form av tillståndsprövning.

Det anmälningsförfarande som i dag gäller för dessa kategorier har därför i lagförslaget bytts ut mot ett krav på tillstånd.

Regeln i andra stycket överensstämmer med vad som gäller i dag enligt 2 § andra stycket första punkten Öfl.

Den i 5 § Öfl intagna skyldigheten för säljaren att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja varan återfinns nu i 24 §.

22 §

Enligt denna bestämmelse, som motsvarar 10 § Rfl, får detaljhandelsbolaget bedriva partiförsäljning av spritdrycker, vin och starköl till köpare

som har rätt att servera dessa drycker. Att detaljhandelsbolaget har skyldighet att förvissa sig om att sådan rätt föreligger framgår av 24 §.

23 §

Paragrafen innehåller undantag från de i 20 och 21 §§ upptagna villkoren för bedrivande av partihandel.

Första stycket reglerar rätten för tillverkare av vin eller starköl att sälja sådan vara. Stadgandet ersätter 9 § 1 och 3 mom. Rfl samt delar av 5 § LTSV.

Tillverkare av sprit har i dag rätt att sälja av honom tillverkad vara till partihandelsbolaget och för export. Andra svenska sprittillverkare än partihandelsbolaget framställer dock endast råsprit. Denna renas sedan av partihandelsbolaget till sådan sprit, som är avsedd att drickas (spritdryck). Partihandelsbolaget har därför i förslaget till lag om tillverkning av drycker m. m. (8 §) förbehållits rätten att tillverka spritdrycker. Med undantag för det i 22 § angivna fallet kommer vidare i framtiden endast partihandelsbolaget att ha rätt till partihandel med sådana drycker.

Rätten till export av spritdrycker regleras i 17 § tredje stycket.

Liksom i dag bör tillverkare av vin ha rätt att sälja tillverkad vara för export och till partihandelsbolaget.

Beträffande rätten för tillverkare att förfoga över starköl innehåller bestämmelserna vissa ändringar i förhållande till vad som gäller i dag. Således får försäljning till bryggeri ske endast om köparen har rätt att tillverka starköl. Den möjlighet som f. n. finns att sälja starköl också till bryggeri som har rätt att tillverka endast öl är inte sakligt motiverad. – Vidare har gjorts den ändringen att tillverkare av starköl skall få sälja varan direkt till restauratör som har rätt att servera sådan dryck. Den nuvarande ordningen har inneburit en onödig administrativ omgång, då nämligen bryggerierna normalt levererar starkölet direkt till restaurangerna medan försäljningen bokföringsmässigt sker via Systembolaget.

Andra stycket inför en möjlighet för restauratör som skall sälja sin rörelse till annan att utan särskilda kontrollåtgärder från myndigheternas sida överlåta också lagret av alcoholdrycker.

Tredje stycket ger konkursbo m. fl. möjlighet att utan hinder av bestämmelserna i lagen sälja spritdrycker, vin och starköl till parti- eller detaljhandelsbolaget samt starköl och öl till tillverkare av sådan dryck. Bestämmelsen, som ersätter 11 § Rfl, har utvidgats till att gälla även öl.

24 §

I *första stycket* föreskrives skyldighet för säljare att vid partihandel med alcoholdrycker förvissa sig om att köparen har rätt att sälja varan vidare. Regeln ersätter 5 § tredje stycket Öfl i fråga om partihandel med öl. I Rfl

saknas motsvarande bestämmelse. Enhetliga regler kommer att gälla för partihandel med alla slags alkoholdrycker.

Undersökningskyldigheten bör anses fullgjord om köparen visat tillståndsbevis eller genom förfrågan hos vederbörande länsstyrelse.

Andra stycket, som reglerar kravet på föreståndare, motsvarar 3 § tredje stycket Öfl i fråga om partihandel med öl. Stadgandet har utvidgats till att avse även starköl.

I tredje stycket ges bestämmelser om att enbart anställd personal får anlitas vid partihandel med alkoholdrycker. Reglerna ersätter 20 § andra stycket Öfl såvitt avser partihandel med öl. I syfte att uppnå enhetlighet föreslår jag att bestämmelsen blir tillämplig även i fråga om andra alkoholdrycker.

Detaljhandel

Detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl

25 §

Bestämmelsen, som ersätter del av 13 § Rfl, slår fast att detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl får bedrivas endast av detaljhandelsbolaget.

26 §

Bestämmelsen, som ersätter 14 § Rfl, innehåller regler om yttranderätt och rätt till överprövning vid etablering av försäljningsställen. Reglerna har tidigare motiverats ingående. Här bör endast anmärkas följande.

I dag gäller att detaljhandelsbolaget skall höra länsnykterhetsnämnd före beslut i etableringsfrågor. För att ge detaljhandelsbolaget ett mera omfattande och allsidigt underlag för sin bedömning i etableringsfrågor föreslår beredningsgruppen att i framtiden länsstyrelse, kommunfullmäktige och polismyndighet skall höras. Valet av länsstyrelse framför länsnykterhetsnämnd som remissinstans beror främst på att länsstyrelsen har ställning som tillsynsmyndighet inom länet. Det är naturligt att länsstyrelse hör länsnykterhetsnämnd innan yttrande avges.

Som har framhållits i annat sammanhang innefattar begreppet förläggning av försäljningsställe beslut om nyetablering, nedläggning och flyttning av butik.

27 §

Paragrafen, som ersätter del av 2 § andra stycket samt 15 § Rfl, reglerar försäljning till avhämtning och försäljning genom försändning på rekvisition.

Bestämmelserna motsvarar i sak vad som gäller i dag. Regeln att detaljhandelsbolaget skall betala försändningskostnaden innebär bl. a. att postförsöksavgift i fall då sådan förekommer erläggs av bolaget.

28 §

I paragrafen föreskrivs att spritdrycker, vin och starköl inte får utlämnas till köparen förrän varan har betalats. Bestämmelsen motsvarar 17 § första stycket Rfl.

29 §

Paragrafen, som reglerar den s. k. privatimporten, ersätter 21 § Rfl och innebär att detaljhandelsbolaget på begäran skall anskaffa vara som inte hålls i lager om bolaget inte finner hinder föreligga. Liksom hittills bör bolaget kunna kräva att köparen ställer säkerhet för betalning om bolaget finner det påkallat.

Detaljhandel med öl

30 §

Paragrafen innehåller de grundläggande reglerna för rätten till detaljhandel med öl.

Första stycket motsvarar 3 § första stycket första punkten och 6 § första stycket Öfl.

Andra stycket motsvarar 3 § andra stycket och 1 § andra stycket Öfl.

Tredje stycket tar upp möjligheten att meddela särskilda föreskrifter vid detaljhandel med öl. Som jag tidigare har framhållit kan en sådan föreskrift avse förbud mot försäljning viss tid på dygnet. Den kan också innebära att försäljningen skall ske manuellt över disk om det fordras t. ex. på grund av ordningsproblem.

31 §

I paragrafen ges bestämmelser för prövning av ansökan om tillstånd till detaljhandel med öl.

Första stycket motsvarar 7 § Öfl.

Andra stycket ersätter del av 6 § andra stycket Öfl. Enligt Öfl skall den som yrkesmässigt säljer matvaror till allmänheten och den som yrkesmässigt tillverkar öl, lättöl eller läskedrycker meddelas tillstånd till detaljhandel med öl. Tillstånd meddelas av polismyndigheten.

I anslutning till ett av APU lämnat förslag har beredningsgruppen övervägt behovet av att skärpa tillståndsgivningen för detaljhandel med öl. Bered-

ningsgruppen har dock funnit att det mot bakgrund av riksdagens beslut om förbud mot försäljning av mellanöl i den allmänna handeln inte erfordras någon förändring av gällande bestämmelser. Jag delar beredningsgruppens uppfattning.

Tillstånd till försäljning bör liksom nu endast meddelas matvaruhandlare och tillverkare. Drycker skall ingå som en naturlig del i livsmedelsbutikens sortiment. Matvaruhandlare bör den anses vara som säljer ett någorlunda brett sortiment matvaror. Renodlade kaffe-, frukt- och konfektyraffärer bör liksom nu inte komma i fråga.

Reglerna i 6 och 9 §§ Öfl om s. k. allmännyttiga maltdrycksföretag har inte förts över i den nya lagstiftningen. Någon verksamhet som omfattas av de nämnda bestämmelserna bedrivs inte i dag. Vidare är svårigheterna att tillämpa bestämmelserna så stora att det måste antas att de även i framtiden kommer att sakna betydelse.

Tredje stycket reglerar möjligheten att överföra detaljhandelstillstånd. Sådan möjlighet finns redan i dag enligt 18 § andra stycket Öfl. Någon ändring i förhållande till gällande rätt åsyftas inte.

32 §

Första stycket innehåller bestämmelser om föreståndare för detaljhandeln. Bestämmelserna ersätter 3 § tredje stycket Öfl. Förslaget innebär endast den ändringen att det skall finnas ersättare utsedd för den som är föreståndare.

Andra stycket, som motsvarar 20 § andra stycket Öfl, innebär att enbart anställd personal får anlitas vid detaljhandel med öl.

33 §

I *första stycket* föreskrivs att matvaruhandlare får bedriva detaljhandel med öl endast i anslutning till försäljning av matvaror. Regeln motsvarar 21 § andra stycket Öfl.

Andra stycket ersätter 6 § fjärde stycket Öfl som innehåller att tillstånd för tillverkare att bedriva detaljhandel med öl inte innefattar rätt till handel från butik som särskilt inrättats för försäljning av drycker.

Genom bestämmelsen i Öfl har man kunnat förhindra att tillverkare inrättar särskilda dryckesmarknader, skilda från tillverknings- eller lagerstället. Den föreslagna regeln är avsedd att förhindra också att försäljning sker från butik i omedelbar anslutning till dessa lokaler. För att försäljningen skall tillåtas skall den alltså ske från en lager- eller fabrikslokal och inte från en butik med för en sådan lokal karakteristisk inredning och utrustning.

Regeln att tillverkare i samband med detaljhandel inte får sälja andra varor än öl och alkoholfria drycker stämmer överens med vad som gäller

i dag enligt riksskatteverkets föreskrifter.

Beträffande vissa äldre bestämmelser hänvisas till punkt 6 i övergångsbestämmelserna.

Tredje stycket motsvarar 6 § tredje stycket Öfl. Tillstånd till detaljhandel med öl får meddelas den som har rätt att servera alkoholdrycker eller alkoholfria drycker endast om särskilda skäl föreligger.

Servering

Tillståndsfrågor

34 §

Paragrafen, som ersätter 22 § Rfl och 10 § Öfl, föreskriver som huvudregel att servering av alkoholdrycker får ske endast om tillstånd har meddelats.

I dag gäller att tillstånd alltid krävs för servering av spritdrycker, vin och starköl. För servering av öl krävs tillstånd utom i vissa undantagsfall, nämligen vid servering i samband med heminackordering, i kollektivhusmatsal och i personalmatsal. Dessa undantag från tillståndstvånget saknar större praktisk betydelse. Vid en avvägning mot intresset att skapa enhetliga regler för samtliga alkoholdrycker kan undantagen inte heller anses motiverade.

Särskilda regler gäller i dag vid servering av alkoholdrycker på militära områden. Tillstånd till utskänkning av rusdrycker kan efter godkännande av regeringen meddelas restauratörer som bedriver verksamhet inte bara invid utan även inom militärt område. Enligt Öfl och kungörelsen (1961:161) om utskänkning av öl i militära mässar kan sådan mäss räknas som personalmatsal efter prövning av vederbörande befälhavare. Öl får således serveras utan tillstånd.

Beredningsgruppen konstaterar liksom tidigare APU, att det råder en viss osäkerhet i fråga om tillämpningen av gällande bestämmelser om servering i militära mässar. Gränserna har varit svåra att dra och myndigheterna har vanligtvis underlåtit att ingripa. Beredningsgruppen finner inte anledning att göra undantag från serveringsregleringen beträffande militära mässar utan anser att skyldigheten att ansöka om tillstånd till servering bör gälla lika för både civila och militära lokaler. Från tillståndstvång bör dock enligt beredningsgruppen göras undantag för mässar ombord på örlogsfartyg. Jag delar beredningsgruppens uppfattning i denna fråga. Kravet på tillstånd innebär bl. a. att de s. k. förvarings- och förtäringförbuden kommer att bli tillämpliga vid servering på militär mäss.

På fasta militära marketentier bör såsom beredningsgruppen också föreslagit öl stadigvarande få serveras. I likhet med beredningsgruppen finner jag övervägande skäl tala för att även denna servering skall vara tillståndsbunden och omfattas av samma regelsystem som övrig servering.

Enligt min mening bör således all servering av alkoholdrycker med undantag för servering i militär mäss ombord på örlogsfartyg fordra tillstånd.

35 §

Bestämmelsen, som ersätter 2 § andra stycket Aff, gör servering av alkoholfria drycker i visst fall beroende av särskilt medgivande.

Av 13 § framgår att försäljning av alkoholfria drycker är tillåten under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Som tidigare framhållits bör det dock övervakas att denna försäljning inte leder till olägenheter i nykterhetshänseende. I fall då tillstånd att servera alkoholdrycker har återkallats finns det oftast anledning att överväga om olägenheter av nu nämnt slag kan uppstå även vid servering av enbart alkoholfria drycker.

Av 58 § framgår att medgivande till servering av alkoholfria drycker, då sådant erfordras, meddelas av länsstyrelsen i det län där serveringsstället är beläget.

36 §

Första stycket innehåller regeln att tillstånd till servering av alkoholdrycker hänför sig till viss lokal eller annat avgränsat utrymme. Regeln ersätter 3 § andra stycket Öfl. Motsvarande regel saknas i Rfl. Tillstånd till servering av spritdrycker, vin och starköl förutses dock vara lokaliserat till särskilt serveringsställe. Termen "avgränsat utrymme" används i lagtexten med syfte på att servering av alkoholdrycker kan tillåtas även utomhus.

Andra stycket, som reglerar överföring av tillstånd vid överlåtelse av rörelse, motsvarar 42 § 3 mom. Rfl och del av 18 § andra stycket Öfl.

37 §

Första stycket ersätter 25 § Rfl samt 12 och 13 §§ Öfl. I bestämmelsen anges vilka slag av tillstånd som kan meddelas.

Enhetliga regler har skapats för samtliga alkoholdrycker. De ändringar i övrigt som har vidtagits i förhållande till gällande lag är av redaktionell natur.

Då det gäller tillstånd till servering året runt eller årligen under viss tidsperiod kan det vara påkallat med skilda bedömningar om det sökta tillståndet avser servering till allmänheten eller till slutet sällskap. Detta har i lagtexten kommit till uttryck genom den uppdelning som skett i punkterna 1 och 2. I fråga om servering vid enstaka tillfälle eller under enstaka tidsperiod torde det mera sällan vara skäl att särskilt beakta om den krets av personer som avses med det sökta tillståndet är begränsad.

Tillstånd enligt punkt 2 avser servering i förening, klubb eller annat slutet sällskap. Under punkten ryms yrkesmässig servering i form av festvånings-

rörelse. Även vid andra former av servering till slutna sällskap kan tillstånd ges enligt denna punkt. Om det uppkommer ett behov att för representation eller i andra slutna sällskap servera alkoholdrycker i lokal, för vilken serveringstillstånd saknas, eller att där servera andra alkoholdrycker än sådana som omfattas av redan meddelat tillstånd, kan tillstånd enligt punkt 3 meddelas. Detta innebär ingen förändring av vad som gäller i dag. Är det fråga om ett återkommande behov av sådan servering som nu har nämnts kan tillstånd meddelas enligt punkt 2. Tillstånden gäller i regel tills vidare och behöver således inte förnyas. Sådana tillstånd har redan i dag meddelats bl. a. vissa företag och militära mässar. Vid sin prövning av ansökningar om serveringstillstånd skall tillståndsmyndigheten bl. a. ta hänsyn till verksamhetens inriktning. Detta torde allmänt sett medföra att tillståndsprövningen kan göras mindre omfattande då det gäller servering i de sammanhang som jag nu har berört än i de fall då ansökan avser servering till allmänheten.

Andra stycket reglerar tillståndens giltighetstid. Motsvarande regler finns i 26 § Rfl och 14 § tredje stycket första punkten Öfl.

Som tidigare framhållits anser jag att de s. k. oktrojperioderna vid tillståndsgivning för servering av spritdrycker, vin och starköl bör slopas. Systemet med oktrojperioder har redan tidigare avvecklats i fråga om servering av öl.

Tillstånd som avser servering året runt eller årligen under viss tidsperiod avses alltså i framtiden enligt huvudregeln att gälla tills vidare. Enligt den mening som framförs av beredningsgruppen och som jag delar bör tillståndsmyndigheten dock inte helt fråntas möjlighet att begränsa tillståndens giltighet. Situationer kan uppstå då betydande svårigheter föreligger att bedöma om ett sökt tillstånd bör beviljas. Det kan t. ex. ibland vara vanskligt att avgöra om en serveringsrörelse kan ge upphov till olägenheter i nykterhetshänseende på grund av sitt läge. Att i en sådan situation vägra tillstånd kan framstå som opåkallat. Genom att rörelsen drivs en tid i enlighet med det sökta tillståndet kan myndigheterna få ett bättre underlag för sin bedömning. Jag har därför velat hålla möjligheten öppen att begränsa tillståndets giltighetstid om det föreligger särskilda skäl av det slag som här beskrivits. I praxis sker redan i dag sådana begränsningar. Bestämmelsen skall självfallet tillämpas mycket restriktivt och avses inte komma till utbredad användning beträffande en och samma rörelse.

38 §

Paragrafen reglerar vilka slag av alkoholdrycker tillstånden kan avse.

Första stycket i förslaget ersätter 37 § första stycket Rfl. Enligt denna bestämmelse kan tillstånd till servering avse alla slag av rusdrycker, vin och starköl eller, om särskilda skäl föreligger, endast starköl. Den föreslagna bestämmelsen innebär att tillstånd i framtiden kan meddelas för servering

av samtliga alkoholdrycker men också begränsas till att avse endast någon eller några av dessa drycker. Då det gäller servering av enbart starköl har det tidigare framförts farhågor för att sådan servering kan ge upphov till näringsställen av socialt mindre lämplig typ. Det finns i dag ett mindre antal tillstånd som avser enbart starkölservering. Den nya bestämmelsen innebär att man avskaffar den särställning som begäran om tillstånd till enbart starkölservering har haft i förhållande till alla andra typer av ansökningar om serveringstillstånd. Denna särställning har inneburit att det har varit lättare att få ett tillstånd att servera både vin och starköl än ett tillstånd avseende enbart starköl. Detta har ansetts ologiskt. Avsikten med ändringen är givetvis inte att serveringsställen som f. n. inte har tillstånd att servera starkare drycker än mellanöl skall övergå till servering av starköl. Jag vill understryka att det för servering av starköl bör ställas upp samma krav som för servering av spritdrycker och vin. Detta innebär bl. a. att tillstånd får meddelas endast om det kan antas att tillhandahållande av lagad mat kommer att utgöra en betydande del av rörelsen. Med andra ord kommer starköl även i framtiden att kunna serveras endast på egentliga restauranger.

Andra stycket ersätter 37 § andra stycket Rfl. Servering av alkoholdrycker kan ske på fartyg, järnvägståg och luftfartyg som befordrar passagerare i inrikes linjetrafik efter tillstånd av länsstyrelsen till s. k. trafikutskänkning. Tillstånd att servera inte endast vin och starköl utan även spritdrycker får meddelas om särskilda skäl föreligger. I fråga om servering i utrikes trafik finns inga regleringar. En särskild nordisk överenskommelse beträffande bl. a. skattefri proviantering till fartyg i internordisk trafik har dock utnyttjats för att åstadkomma en begränsning bl. a. av utskänkningen ombord på fartyg i trafiken över Öresund.

I likhet med beredningsgruppen anser jag hänsyn till en god ordning på tåg och andra trafikmedel medföra att tillstånd till trafikservering bör omfatta servering av spritdrycker endast om särskilda skäl föreligger. Där emot bör regeln om särskilda skäl inte nödvändigtvis tillämpas så strängt som hittills har skett då det gäller fartyg i reguljär inrikes trafik. Det tidigare kravet på att resan skall sträcka sig över ett dygn bör utan olägenheter kunna mjukas upp. Permanenta rättigheter avseende även spritdrycker bör dock inte komma i fråga ombord på fartyg i reguljär skärgårdstrafik. Detsamma bör gälla passagerarfartyg som inte bedriver reguljär trafik.

I fråga om servering i inrikes trafik föreslår beredningsgruppen endast de ändringarna i gällande ordning, att tillfällig servering av spritdrycker skall kunna medges i speciella fall till slutna sällskap och att servering av vin, starköl och öl skall få ske på järnvägståg i internationell trafik under färd här i landet utan föregående tillståndsprövning. Jag tillstyrker de föreslagna ändringarna.

Det har i olika sammanhang påtalats att allvarliga missförhållanden råder vid servering ombord på fartyg i den internordiska fartygstrafiken. Enligt

APU:s mening bör samma krav ställas på servering ombord på fartyg som i fråga om servering i land. I överensstämmelse med vad som redan gäller i Finland och Norge borde därför tillståndsvång för servering på passagerarfartyg gälla även i trafik mellan Sverige och annat nordiskt land eller annan stat vid Östersjön. I första hand borde det gälla för svenska fartyg men dessutom för sådana utländska fartyg som inte har tillstånd enligt hemlandets lagstiftning. Tillstånd borde vidare utgöra förutsättning för skattefri proviantering i Sverige och borde kunna återkallas om missförhållanden i samband med serveringen konstateras.

Förslaget om tillståndsvång för servering på passagerarfartyg i trafik mellan Sverige och annat nordiskt land eller annan östersjöstat inrymmer praktiska problem, t. ex. med avseende på kontroll, som för sin lösning kräver överenskommelse på regeringsnivå mellan Sverige och andra berörda stater. I likhet med beredningsgruppen anser jag att möjligheterna att uppnå sådana överenskommelser även i fortsättningen bör bevakas bl. a. i det löpande nordiska samarbetet. APU:s tanke att Sverige under vissa förutsättningar skulle ensidigt föreskriva tillståndsvång, sanktionerat genom att skattefri proviantering i Sverige förvägras den som överträder bestämmelserna, synes mindre realistisk eftersom en sådan sanktion knappast är verksam så länge möjligheten till skattefri proviantering utomlands kvarstår oinskränkt.

39 §

Paragrafen reglerar servering av alkoholdrycker på nöjes- och idrottsplatser.

Enligt 36 § Rfl får tillstånd meddelas till utskänkning på nöjes- och idrottsplats som är tillgänglig för allmänheten endast om särskilda skäl föreligger. Undantag från kravet på särskilda skäl gäller vid s. k. slutet utskänkning. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i Öfl. Tillståndsmyndigheterna har varit restriktiva då det gällt servering på nu berörda områden.

I enlighet med beredningsgruppens förslag har bestämmelsen gjorts tillämplig även i fråga om öl. Jag vill understryka att det även i fråga om servering av öl är befogat med en restriktiv tillämpning av bestämmelsen. Vidare måste självfallet de förutsättningar som gäller för tillstånd till servering i allmänhet vara uppfyllda för att servering skall få äga rum på nöjes- och idrottsplatser.

Tillståndsmyndigheten skall alltså vid sin prövning fästa uppmärksamheten på omständigheter som lokalens beskaffenhet och föreståndarens lämplighet.

40 §

I bestämmelsen, som ersätter 40 § 1 mom., 44 § Rfl samt del av 11 § första stycket Öfl, anges ramen för prövningen av ansökan om tillstånd till servering. Jag har i den allmänna motiveringen redovisat de omständigheter som bör vara vägledande vid tillståndsprövningen.

41 §

Första stycket innehåller regler för tillståndsprövningen i fråga om kravet på mathållning. Sådana regler finns inte i gällande lagstiftning. Enligt fast praxis meddelas dock tillstånd endast i rörelser som har ett förhållandevis omfattande och allsidigt utbud av maträtter. Kravet i fråga om mathållning har varit mindre strängt då det gällt ansökan om rätt till servering av enbart öl. Det föreslagna stadgandet avses återspegla rådande praxis. De regler som föreslås gälla för tillstånd till servering av öl innebär att kravet på tillgång till lagad mat kan frångås om särskilda skäl föreligger. Tillämpning av undantagsbestämmelsen bör förutsätta att garantier kan vinnas för att olägenheter i nykterhetshänseende inte uppkommer, varvid det särskilt bör beaktas om rörelsen har sådan karaktär att den är attraktiv främst för ungdom.

Beredningsgruppen framhåller att de detaljrestriktioner som i dag finns i form av förbud mot servering av alkoholdrycker i samband med dans eller varieté och förbud mot servering från drinkbar vid danstillställning har vållat stor irritation. Genom de dispenser som har medgivits har förstnämnda förbud urholkats kraftigt. Beredningsgruppen anser i likhet med APU att ett generellt förbud är föga meningsfullt. Även förbudet mot servering från drinkbar bör enligt beredningsgruppen utgå med hänsyn bl. a. till den obetydliga alkoholpolitiska effekt som förbudet har. APU har föreslagit att detta förbud avskaffas.

Jag har anslutit mig till beredningsgruppens bedömning och har således inte tagit upp någon motsvarighet till de angivna detaljrestriktionerna i den nya lagstiftningen. I likhet med beredningsgruppen vill jag dock framhålla att det kan föreligga en risk för att restauratörerna än mer satsar på dansverksamhet och att den egentliga restaurangverksamheten kommer i bakgrunden. För att motverka detta bör givetvis tillses att restauranger som har alkoholserveringsrättigheter även fortsättningsvis behåller sin karaktär av matställen. Övervakningsmyndigheten får här en viktig uppgift då det gäller att tillse att ett avskaffande av dessa restriktioner inte leder till alkoholpolitiska olägenheter. Speciell uppmärksamhet bör riktas på restauranger med en ungdomlig kundkrets. Skulle missförhållanden uppstå kan länsstyrelsen föreskriva att servering av alkoholdrycker inte får ske vid de tillfällen då dans anordnas i restaurangen.

Andra stycket medger undantag från kravet på mathållning vid servering i teaterlokaler och andra liknande lokaler. Sådan servering har varit föremål för en av APU initierad försöksverksamhet. Utskänkning fick ske i de fasta teatrarnas foajéer i pauserna under föreställningarna. Intresset för utskänkningensformen var måttligt. Försäljningen var jämförelsevis obetydlig.

Beredningsgruppen konstaterar att försöksverksamheten inte vållade några problem. Beredningsgruppen anser därför att ett avsteg från kraven på mathållning bör kunna göras så att servering av alkoholdrycker kan äga rum på fasta teatrar, i konsertlokaler, revylokaler och liknande lokaler under pauser i föreställningarna. Någon servering under annan tid bör inte få förekomma såvida inte de generella kraven på bl. a. mathållning är uppfyllda.

Författningstexten har utformats i enlighet med beredningsgruppens förslag i denna fråga. I likhet med beredningsgruppen vill jag betona att de förutsättningar i övrigt som gäller för tillstånd till servering av alkoholdrycker självfallet skall vara uppfyllda för att servering skall få ske i teatrar och liknande lokaler. Tillståndsmyndigheten skall alltså bl. a. pröva lokalens beskaffenhet, föreståndarens lämplighet och rörelsens inriktning. Detta innebär t. ex. att teater som har ett programutbud med huvudsaklig inriktning på ungdom inte bör få tillstånd att servera starkare alkoholdrycker än öl. Självfallet bör tillstånd till alkoholservering i biograflokaler inte lämnas.

42 §

Paragrafen innehåller regler för ombyggnad av serveringsställe och inrättande av drinkbar. Reglerna ersätter 45 § Rfl och kungörelsen (1963:478) med vissa bestämmelser om anordnande och beskaffenhet av lokaler för rusdrycksutskänkning.

Jag har tidigare förordat att förbudet mot servering av alkoholdrycker från drinkbar vid danstillställningar upphävs. Från den tidigare nämnda kungörelsen har dock förts över kraven på att drinkbar skall vara en mindre väsentlig del av restaurangen och att den skall inrättas i nära anslutning till matsalen.

Liksom i dag bör krävas medgivande av tillståndsmyndigheten till sådan ombyggnad av serveringsställe som medför väsentlig ändring av serveringslokalerna eller som innebär inrättande av drinkbar. Däremot kan stadgandet i 45 § första stycket Rfl om medgivande vid ombyte av utskänkingsställe utgå. Enligt den nya lagstiftningen skall tillstånd till servering av alkoholdrycker alltid hänföras till visst serveringsställe. Tillståndshavare som vill flytta serveringsställe blir härigenom tvungen att söka tillstånd för den nya lokalen.

43 §

Paragrafen, som ersätter 31 och 38 §§ Rfl samt 16 § Öfl, ger tillståndsmyndigheten möjlighet att meddela särskilda föreskrifter för serveringen.

Som jag tidigare utvecklat bör det kommunala vetot avskaffas vad gäller detaljföreskrifter vid servering. Någon motsvarighet till 31 § Rfl har således inte förts över i förslaget.

Tillståndsmyndigheten bör liksom i dag ha möjlighet att i tillstånd till servering lämna särskilda föreskrifter för serveringens bedrivande. Föreskrifterna bör kunna avse bl. a. serveringstider, serveringslokalernas beskaffenhet och särskilda krav på övervakande personal.

De tillstånd som meddelas enligt gällande lag är i stor utsträckning försedda med föreskrifter av nu nämnt slag. Detta har lett till vissa icke önskvärda effekter. För den enskilde näringsidkaren kan svårigheter uppstå att tolka föreskrifternas innebörd. Övervakningen av att meddelade tillstånd efterlevs riskerar att bli eftersatt om tillstånden i större utsträckning görs oenhetliga genom föreskrifter.

Som jag tidigare har framhållit bör övervakningen i framtiden inriktas mera på allmänt alkoholpolitiska aspekter än på efterlevnaden av detaljföreskrifter. Mot denna bakgrund bör tillståndsmyndigheten meddela särskilda föreskrifter endast i de fall då sådana är oundgängligen erforderliga från alkoholpolitisk synpunkt.

Om serveringen medför olägenheter i nykterhetshänseende kan tillståndsmyndigheten med stöd av 64 § meddela särskilda föreskrifter.

44 §

Paragrafen innehåller regler om föreståndare och ersättare för serveringsställe.

Enligt 40 § 2 mom. Rfl får tillstånd till servering av spritdrycker, vin och starköl meddelas annan än enskild person endast om särskild föreståndare för serveringen är utsedd. Vid förfall för föreståndare skall finnas ersättare. Såväl föreståndare som ersättare skall vara godkända av tillståndsmyndigheten. Samma krav på lämplighet som enligt 40 § 1 mom. Rfl ställs upp för sökanden gäller i fråga om föreståndare och ersättare.

I 11 § första stycket Öfl stadgas i fråga om servering av öl att föreståndare för sådan servering med hänsyn till personliga förhållanden skall vara lämplig att utöva verksamheten.

Det föreslagna stadgandet innebär i sak endast den ändringen att det alltid skall finnas föreståndare och ersättare för serveringsställe. Uppgift om dessa skall lämnas i samband med att tillstånd söks. Självfallet kan tillståndshavaren, om denne är enskild person, utöva funktion som föreståndare eller ersättare. Kravet på antalet ersättare får tolkas med hänsyn till rörelsens omfattning. Normalt bör tillståndsmyndigheten utan närmare undersökningar kunna godta sökandens påståenden om behovet av ersättare.

Serveringens bedrivande

45 §

I *första stycket* stadgas att alkoholdrycker inte får serveras om föreståndare eller ersättare inte är närvarande på serveringsstället. Regeln, som saknar motsvarighet i gällande lagstiftning, är liksom den i 44 § vidtagna ändringen ett uttryck för önskemålet att få till stånd en förbättrad övervakning vid servering av alkoholdrycker.

Andra stycket innehåller föreskrifter om att enbart anställd personal får anlitas i serveringsrörelse. Bestämmelsen ersätter del av 20 § andra stycket Öfl. Motsvarande bestämmelse saknas i Rfl. I förslaget har enhetliga regler skapats för samtliga alkoholdrycker.

46 §

Paragrafen innehåller regler för serveringstiderna.

Första stycket ersätter 47 § 1 mom. första stycket och 2–4 mom. Rfl samt 24 § 1–3 mom. Öfl.

Allmän servering av spritdrycker, vin och starköl får enligt nuvarande bestämmelser inte bedrivas före klockan 12 på vardagar och klockan 13 på sön- och helgdagar. Serveringen skall avslutas senast klockan 22 om inte länsstyrelsen förordnat om annan tid. Servering till slutet sällskap får pågå till klockan 01. Utlämning av drycker skall upphöra senast en halvtimme före utskänkningstidens utgång.

Servering av öl får påbörjas klockan 07 och skall avslutas senast klockan 22. Även i detta fall kan länsstyrelsen besluta om avvikelse från huvudregeln.

Regleringen av serveringstiderna syftar främst till att motverka olägenheter i form av bl. a. onykterhet och oordning.

Beredningsgruppen anser att en avveckling av gällande reglering i fråga om serveringstider kan medföra alkoholpolitiska följder som är svåra att överblicka. Restriktioner i detta avseende torde enligt beredningsgruppen inte heller uppfattas som något mera besvärande intrång. Beredningsgruppen anser därför att serveringstiderna även i fortsättningen bör regleras i lag. Tiderna bör dock anpassas till vad som i dag – genom dispenser – faktiskt gäller för flertalet restauranger. Det finns enligt beredningsgruppens mening ingen anledning att föreskriva skilda tider för servering till allmänheten och för servering till slutna sällskap. Beredningsgruppen föreslår att spritdrycker, vin och starköl får serveras från klockan 12 och öl från klockan 07.

Beredningsgruppen förordar vidare att tidpunkten för serveringens avslutande generellt bestäms till klockan 01. Särbestämmelser för öl bedöms inte vara nödvändiga.

Jag ansluter mig till beredningsgruppens förslag i fråga om serverings-

tiderna för spritdrycker, vin och starköl. Jag anser vidare i likhet med beredningsgruppen att servering av öl bör få påbörjas klockan 07. Då det gäller ölserveringens avslutande vill jag påpeka att i dag ett mycket litet antal serveringsställen med tillstånd att servera enbart öl har dispens att avsluta serveringen senare än klockan 22. Serveringsställen med sådana tillstånd som nu nämnts driver ofta verksamhet med stark inriktning på ungdomen. Det kan därför medföra olägenheter från alkoholpolitiska synpunkter att generellt tillåta ölservering under längre tid än som gäller i dag. Jag förordar således att servering av öl liksom i dag skall avslutas senast klockan 22.

Enligt gällande lag kan tillstånd meddelas till utsträckt serveringstid. Jag anser att denna möjlighet bör bibehållas. Med hänsyn till att tidpunkten för serveringens avslutande generellt bestäms till klockan 01 för spritdrycker, vin och starköl har dock det framtida behovet av utsträckt serveringstid för dessa drycker begränsats. I dag kan medgivande inte ges att påbörja serveringen tidigare än vad som eljest föreskrivits. I likhet med beredningsgruppen anser jag att möjligheten till sådant medgivande kan vara motiverad i särskilda fall såsom vid större konferenser och liknande sammanhang. Ett försiktigt utnyttjande av en sådan dispensmöjlighet bör kunna ske utan att konflikt uppkommer med alkoholpolitiska intressen.

Andra stycket motsvarar 47 § 7 mom. Rfl och 24 § 5 mom. Öfl i fråga om trafikservering.

47 §

I paragrafen föreskrivs att serveringsställe skall vara utrymt senast 30 minuter efter serveringstidens utgång.

Enligt 47 § 5 mom. Rfl skall servering av spritdrycker, vin och starköl upphöra senast en halv timme före serveringstidens utgång. Stadgandet kompletteras med bestämmelsen i 6 mom. i samma paragraf om att förtäring av de nämnda dryckerna inte får ske i serveringslokalen under tid då servering inte är medgiven. I 24 § 4 mom. Öfl finns en regel som överensstämmer med 47 § 6 mom. Rfl.

Tillämpningen av de nu återgivna bestämmelserna har föranlett åtskilliga praktiska problem. Dessa torde lösas genom den föreslagna regeln.

48 §

I paragrafen, som ersätter 46 § Rfl, stadgas att lagad mat skall finnas att tillgå vid servering av spritdrycker, vin och starköl. Undantag görs dock i fråga om servering i teaterlokal, konsertlokal eller annan liknande lokal under paus i pågående föreställning.

I 46 § 2 mom. Rfl stadgas att spritdrycker får serveras endast i samband

med måltid, det s. k. måltidstvånget. Undantag får dock medges av regeringen efter hörande av kommunfullmäktige. Dispenser av detta slag har meddelats i så stor omfattning att måltidstvånget kan anses i det närmaste satt ur kraft. Det har mot denna bakgrund inte ansetts motiverat att föra över bestämmelserna i den nya lagstiftningen.

Som framgår av 9 § i förslaget skall alkoholfria drycker finnas att tillgå vid servering av alkoholdrycker.

49 §

I paragrafen, som ersätter 41 § första punkten Rfl, stadgas att tillståndshavare är skyldig att hos detaljhandelsbolaget köpa alla spritdrycker, allt vin och allt utländskt starköl som behövs för rörelsen.

Som jag framhållit vid 23 § första stycket är det min uppfattning att tillståndshavaren i framtiden bör få köpa svenskt starköl direkt av tillverkaren.

50 §

Paragrafen reglerar priserna på alkoholdrycker vid servering. Motsvarande bestämmelse finns i 41 a § Rfl. I Öfl finns ingen bestämmelse av detta slag.

Genom förslaget kommer enhetliga regler att gälla för öl och andra alkoholdrycker.

Prissättningen på spritdrycker, vin och starköl i serveringen är i dag reglerad endast på så sätt, att utskänkingspriset inte får vara lägre än utminuteringspriset på samma vara och att priserna inte får bestämmas så att förtäring av drycker med högre alkoholhalt främjas.

I syfte att underlätta tillämpningen härav har riksskatteverket kommit överens med restauratörerna om vissa relationstal för prissättningen av de olika dryckerna. Till grund för överenskommelsen ligger att priset på spritdrycker inte skall sättas så att kostnaderna för spritdrycksförsäljningen subventioneras med intäkter från annan försäljning, entréavgifter e. d. Priset skall alltså inte underskrida inköpskostnader och de särkostnader som är förenade med hantering och försäljning. Sistnämnda kostnader beräknas motsvara minst 25 % av inköpspriset. Med denna utgångspunkt för spritdryckerna tillämpas relationstalen för övriga drycker.

Beredningsgruppen finner att prissättningen på alkoholdrycker inom serveringsrörelserna i hög grad påverkar konsumtionen. Det är olyckligt om alkoholpriserna blir så höga att man, i stället för att besöka en restaurang där det råder ordnade förhållanden, söker sig till tvivelaktiga miljöer, där konsumtionen sker under okontrollerade former. Höga priser stimulerar också ett drickande före restaurangbesök och, under besöket, ur medhavda

flaskor på toaletter och andra ställen som är svåra att kontrollera. Priserna är enligt beredningsgruppens uppfattning i dag i allmänhet så höga att sådana tendenser som här beskrivits gör sig tydligt märkbara. Beredningsgruppen diskuterar behovet av att, i enlighet med ett av APU framlagt förslag, införa ett system med minimipriser för alkoholdrycker i serveringen. Beredningsgruppen finner dock att det med hänsyn till restaurangernas höga genomsnittspriser saknas motiv för ett sådant system.

Jag ansluter mig till beredningsgruppens bedömning i fråga om prissättningen av alkoholdrycker vid servering. Självfallet bör liksom nu inte tillåtas att alkoholdrycker säljs i restaurangerna till lägre priser än som motsvarar vad dryckerna kostar i inköp hos Systembolaget jämte skäligt påslag för hanteringskostnaderna. Den principiella inställning som ligger till grund för nu gällande överenskommelse mellan riksskatteverket och restaurangnäringen bör enligt min mening vara vägledande även i fortsättningen. Priserna på alkoholdrycker bör alltså inte få underskrida inköpskostnaderna och de särkostnader som är förenade med hantering och försäljning. Restaurangernas prissättning bör noggrant följas av tillsynsmyndigheterna som genom erinringar bör se till att felaktigheter omgående korrigeras. Detta innebär i princip ingen ändring av vad som gäller redan i dag.

51 §

Paragrafen reglerar servering av alkoholdrycker i drinkbar.

Första punkten i förslaget motsvarar 47 § 1 mom. andra stycket Rfl. I andra punkten görs undantag för s. k. turisthotell.

52 §

Paragrafen, som innehåller regler för självservering av spritdrycker, vin och starköl ersätter del av 45 § tredje stycket Rfl.

53 §

Paragrafen motsvarar 55 § första punkten Rfl.

Bestämmelsen innehåller det s. k. animeringsförbudet. Det har i svensk alkohollagstiftning sedan länge ansetts nödvändigt med förbud mot obehörig påverkan till inköp av alkoholdrycker vid servering. Förbudet har ofta kritiserats, varvid det gjorts gällande att även självklara serviceåtgärder från restauratörens sida kan uppfattas som försök att förmå gästen till inköp av alkoholdrycker. Enligt min uppfattning finns det inte anledning att tolka förbudet på sådant sätt. Som beredningsgruppen framhåller har i praxis förfrågan från serveringspersonal om ytterligare alkoholdrycker önskas före serveringstidens utgång inte ansetts strida mot förbudet.

Bestämmelsen har fått liten praktisk tillämpning. Från alkoholpolitisk synpunkt är det dock inte utan betydelse att möjlighet finns till ingripande med stöd av bestämmelsen. Liksom tidigare bör förbudet begränsas till åtgärder som innebär aktiv påverkan.

54 §

Bestämmelsen, som innehåller förbud att medföra alkoholdryck från serveringsställe, motsvarar närmast 55 § andra punkten Rfl.

Förvarings- och förtäringförbud

55 §

Paragrafen, som innehåller regler om förvaring av maltdrycker och alkoholfria drycker motsvarar 21 § tredje stycket Öfl och 4 § första stycket Aff.

Bestämmelserna om märkning innebär bl. a. att ölbehållare för restaurangbruk skall vara försedd med uppgift om tillverkare och varuslag. Behållare som inte är märkt på föreskrivet sätt får ej förvaras på försäljningsstället. Även på tappkran till fatölsanläggning skall finnas för gästerna synlig uppgift om varuslag. Etikett på flaska eller märkning på behållare får ej avlägsnas.

56 §

Paragrafen ersätter 1 § i förordningen (1963:224) om förbud i vissa fall mot förtäring och förvaring av rusdrycker och öl m. m.

Första och andra styckena innehåller de s. k. förtäringförbuden. Härmed avses främst förbud att på serveringsställe förtära andra alkoholdrycker än som har serverats i enlighet med gällande tillstånd.

Tredje stycket, som innehåller regler om förvaring av alkoholdrycker i vissa lokaler, innebär en skärpning i förhållande till vad som gäller i dag. I den tidigare nämnda förordningen sägs, att drycker som inte får serveras i lokalen eller på platsen inte får förvaras på sådant sätt att det kan befaras att de förtärs av gästerna. Enligt den här intagna bestämmelsen får sådana drycker som tidigare nämnts inte förvaras i lokalen eller därtill hörande utrymmen annat än om det är uppenbart att dryckerna inte är avsedda att drickas på stället. Anledningen till skärpningen är att nuvarande bestämmelser ibland visat sig vara otillräckliga vid ingripanden mot illegala klubbar, där alkoholdrycker serveras. Förvaringen av dryckerna har nämligen kunnat ske på sådant sätt att myndigheterna inte ansett sig kunna beslagta dem trots att mycket tytt på att dryckerna skulle användas i den illegala rörelsen.

Förfarandet vid lagens tillämpning

57 §

Paragrafen innehåller reglerna om tillståndsmyndighet i fråga om parti- och detaljhandel med öl.

Enligt 5 § första stycket Öfl får partihandel utövas av den som har tillstånd till detaljhandel. I 8 § Öfl stadgas bl. a. att tillstånd till detaljhandel meddelas av polismyndigheten i den ort, där försäljningsstället är beläget.

I förevarande paragraf har i enlighet med vad jag tidigare förordat angetts att tillstånd till parti- och detaljhandel med öl meddelas av länsstyrelse.

58 §

Paragrafen anger tillståndsmyndighet för servering av alkoholdrycker.

Första stycket ersätter 23 § Rfl, 12 och 13 §§ och 14 § första stycket Öfl samt 2 § andra stycket Aff.

F. n. meddelas tillstånd till servering av öl i vissa fall av polismyndighet och i andra fall av länsstyrelse. I framtiden skall länsstyrelse alltid meddela tillstånd. Härigenom nås överensstämmelse både med de regler som redan i dag gäller för servering av andra alkoholdrycker och dem som enligt 57 § föreslås gälla vid parti- och detaljhandel med öl.

Andra stycket motsvarar 35 § första stycket Rfl och 14 § andra stycket Öfl.

Även i fråga om trafikutskänkning har polismyndighetens befattning med tillståndsfrågor förts över till länsstyrelsen.

59 §

I paragrafen, som ersätter 27 § första stycket Rfl, föreskrivs skyldighet att göra skriftlig ansökan om tillstånd enligt 57 och 58 §§. Motsvarande bestämmelser saknas i Öfl och Aff.

60 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyldighet för tillståndsmyndigheten att inhämta yttranden över ansökningar om tillstånd till servering av alkoholdrycker.

Första stycket ersätter 28 § och del av 35 § andra stycket Rfl samt 15 § första stycket Öfl.

Liksom i dag skall tillståndsmyndigheten i regel inhämta yttranden i ärenden om tillstånd till servering av alkoholdrycker. Den föreslagna bestämmelsen innebär att yttranden alltid skall inhämtas i ärenden om tillstånd till servering av alkoholdrycker enligt 37 § första stycket 1 och 2. Detta stämmer i huvudsak överens med vad som gäller i dag.

Smärre ändringar föreslås i fråga om kretsen av remissinstanser. Således skall yttrande inhämtas från länsnykterhetsnämnd även då det gäller tillstånd till servering av öl. Regeln att fullmäktige skall höra kommunens nykterhetsnämnd föreslås utgå. Det får anses självklart att fullmäktige skaffar sig erforderligt underlag för sin bedömning.

Obligatorisk remiss har inte föreskrivits i ärenden om tillstånd till servering vid enstaka tillfälle eller under enstaka tidsperiod. Detsamma gäller även beträffande andra serveringsärenden såsom överförande av tillstånd på ny ägare, väsentlig ändring av serveringsställe och utsträckt serveringstid. Självfallet skall dock tillståndsmyndigheten om det bedöms vara av värde inhämta yttranden även i sådana ärenden från den eller de myndigheter som anses böra höras.

Av naturliga skäl faller liksom hittills ärenden om trafikservering utanför området för obligatoriskt remissförfarande.

Andra stycket reglerar remissförfarandet vid servering inom eller invid militärt område. Som jag tidigare framhållit bör i framtiden all servering av alkoholdrycker inom militärt område vara tillståndsbounden.

Tredje stycket ersätter 32 § Rfl och 31 § Öfl.

Möjligheten att delegera yttranderätten är i dag enligt Rfl begränsad till tillfällig utskänkning. Den nya bestämmelsen innebär därför en utvidgning av delegeringsmöjligheten.

61 §

Paragrafen, som ersätter 31 § första stycket Rfl och 15 § andra stycket Öfl, reglerar kommunens vetorätt.

Kommunen har i dag dels rätt att bestämma om tillstånd till servering över huvud taget skall beviljas, dels rätt att föreskriva vissa detaljbestämmelser om serveringens bedrivande. I enlighet med vad jag har framhållit i den allmänna motiveringen har vetot bibehållits i vad avser nyetableringar men avskaffats vad gäller detaljbestämmelser. Begränsning av tillståndet till att avse viss alkoholdryck är inte att anse som detaljbestämmelse.

62 §

Paragrafen, som innehåller regler om kungörande av beslut om tillstånd till servering, ersätter 62 § Rfl och 30 § andra stycket Öfl.

I den föreslagna bestämmelsen har med mönster från Rfl skapats enhetliga regler för kungörandet av beslut. Utgångspunkten för besvärstiden har bestämts i enlighet med de förslag till ändringar i bl. a. rusdrycksförsäljningslagen och ölförsäljningslagen som läggs fram i prop. 1976/77:63 med förslag till lag om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m. m.

63 §

Paragrafen ger dödsbo, konkursbo eller förmyndare möjlighet att fortsätta rörelse, som drivits av den avlidne respektive den som försatts i konkurs eller förklarats omyndig. Reglerna ersätter 42 § 1 mom. Rfl och 18 § första stycket Öfl.

Endast sådana ändringar har gjorts som föranleds av att tillstånd till servering enligt 37 § som regel skall meddelas att gälla tills vidare samt att föreståndare enligt 44 § i förslaget alltid skall finnas.

Som jag tidigare har framhållit följer av konkurslagens bestämmelser att den som är försatt i konkurs inte har rätt att bedriva försäljning av alkoholdrycker.

64 §

Paragrafen reglerar möjligheterna att ingripa med administrativa åtgärder mot sådan försäljning av alkoholdrycker som äger rum med tillstånd.

Första stycket ersätter 43 § Rfl och 27 § Öfl.

I paragrafen har enhetliga regler skapats för handeln med alkoholdrycker. Som tidigare framhållits bör övervakningen av försäljningsställen i framtiden riktas in främst på att motverka olägenheter i nykterhetshänseende. Det bör dock, även om sådana olägenheter inte har uppkommit, liksom i dag finnas möjlighet att gripa in med administrativa påföljder mot den som bryter mot bestämmelser i lagen eller särskilda föreskrifter. När missförhållanden av detta slag uppmärksammas bör vederbörande tjänsteman dock i första hand försöka nå rättelse på frivillig väg genom överläggningar med tillståndshavaren.

Andra stycket nämner som grund för ingripande att de förutsättningar som gäller för meddelande av tillstånd ej längre föreligger. Härmed avses bl. a. att tillhandahållande av lagad mat inte längre utgör en betydande del av en serveringsrörelse eller att den som erhållit tillstånd till detaljhandel med öl inte längre är att anse som matvaruhandlare.

Tredje stycket tar upp en möjlighet att återkalla godkännande av föreståndare eller ersättare. I de fall olägenheter i nykterhetshänseende uppkommer kan dessa bero på att föreståndare eller ersättare är olämpliga.

65 §

Den föreslagna bestämmelsen har samma syfte som 64 § men omfattar försäljning av alkoholfria drycker. Bestämmelsen ersätter 8 § 1 mom. Alf och bör tillämpas i överensstämmelse med vad som gäller enligt 64 §.

66 §

Paragrafen, som ger regeringen eller, för visst tillfälle, länsstyrelsen möjlighet att förbjuda eller inskränka försäljning av alkoholdrycker, ersätter 56 § Rfl och 28 § Öfl. Den i Aff intagna möjligheten att för visst tillfälle förbjuda försäljning av alkoholfria drycker har mycket begränsad alkoholpolitisk betydelse. Den har därför inte förts över i den nya lagen.

Enligt Rfl får regeringen förbjuda eller inskränka försäljning av spritdrycker, vin och starköl under krig, vid omedelbar krigsfara, då arbetslöshet eller nöd i större omfattning råder eller eljest när särskilda förhållanden föreligger. I Öfl finns i huvudsak samma omständigheter angivna som skäl för ingripande. Den föreslagna bestämmelsen har utformats så, att ingripande får ske om synnerliga skäl föreligger. Någon ändring i sak åsyftas inte.

Liksom i dag bör regeringen ha möjlighet att delegera beslutanderätten. Delegering bör få ske även till annan myndighet än länsstyrelse.

Den möjlighet som i dag finns för länsstyrelse och polismyndighet att för visst tillfälle förbjuda eller inskränka försäljning av alkoholdrycker har utnyttjats vid marknader, motortävlingar eller större festtillställningar för allmänheten. Tillämpningen har varierat i olika delar av landet.

Med hänsyn till den starkt ökade rörligheten genom främst bilismen är det tveksamt om förbudet har någon nämnvärd alkoholpolitisk betydelse. Det är lätt att föra med sig alkoholdrycker från hemorten eller åka några mil till en plats där försäljning sker. Ett förbud ökar också risken för olovlig försäljning.

Emellertid kan det inte uteslutas att förbud vid särskilda tillfällen kan vara alkoholpolitiskt påkallat. Jag har därför i likhet med beredningsgruppen inte velat föreslå att möjligheten till förbud avskaffas. I syfte att uppnå större enhetlighet i tillämpningen har dock bestämmelsen utformats så att möjligheten att meddela förbud förbehålls länsstyrelse.

67 §

I paragrafen föreskrivs att länsstyrelsens beslut omedelbart länder till efterrättelse om annat inte förordnas. Regeln ersätter 63 § 2 mom. Rfl, 29 § Öfl och 9 § 2 mom. Aff. Endast redaktionella ändringar har gjorts.

68 §

Paragrafen, som innehåller reglerna för besvär, ersätter 63 § 1 mom. Rfl, 30 § Öfl och 9 § 1 mom. Aff. F. n. skall talan mot länsstyrelsens beslut föras hos regeringen. Jag har tidigare motiverat den föreslagna ändringen.

Tillsyn

69 §

I paragrafen anges vilka myndigheter som har att utöva tillsyn över lagens efterlevnad.

Reglerna ersätter 57 § 1 mom. Rfl, 26 § första och andra styckena Öfl och 7 § första och tredje styckena Aff. Jag har tidigare utförligt redogjort för min uppfattning om den framtida tillsynen över handeln med drycker.

Social centralnämnd har ännu inte inrättats i samtliga kommuner. I lagtexten har därför kommunal nykterhetsnämnd angetts som den myndighet som på det kommunala planet skall övervaka lagens efterlevnad.

I 2 § lagen (1970:296) om social centralnämnd m. m. stadgas att vad som i lag eller annan författning föreskrives om nykterhetsnämnd skall äga motsvarande tillämpning i fråga om social centralnämnd.

70 §

Paragrafen ger vissa föreskrifter om hur bokföringen skall vara inrättad i rörelse som avser försäljning av alkoholdrycker.

I 57 § 2 mom. Rfl finns motsvarande bestämmelse i fråga om servering av spritdrycker, vin och starköl. Stadgande saknas i Öfl.

Den föreslagna bestämmelsen avses gälla generellt i fråga om försäljning av alkoholdrycker. Utvidgningen är motiverad av kravet på en ökad övervakning av handeln med alkoholdrycker. Av bokföringen bör kunna utläsas t. ex. hur stor del av omsättningen i en serveringsrörelse som är att hänföra till försäljning av varje särskilt slag av alkoholdrycker. Även vid detaljhandel med öl bör tillståndsmyndigheten ha möjlighet att på ett enkelt sätt få kännedom om ölförsäljningens andel av den totala omsättningen i rörelsen.

71 §

Paragrafen innehåller regler för utövandet av tillsynen.

Första stycket ersätter 58 § Rfl, 26 § tredje stycket Öfl och 7 § andra stycket Aff.

Andra stycket ersätter 87 § Rfl och 35 § Öfl.

Ansvar m. m.

72 §

I denna och följande paragrafer (73–78 §§) ges bestämmelser om straffansvar.

Första stycket andra punkten och *andra stycket* i 72 § motsvarar 80 § 1 mom. Rfl och 32 § 1 mom. Öfl.

Efter förslag av RÅ vid remissbehandlingen av APU:s betänkande har

det högsta straffet för normalbrottet höjts till ett års fängelse främst för att möjliggöra användning av tvångsmedel även i dessa fall. I likhet med vad som f. n. gäller kan bestämmelsen tillämpas även på andra former av olovlig försäljning än s. k. langning. Det har vidare befunnits angeläget att på ett bättre sätt än som gäller f. n. skapa förutsättningar för att med kraft kunna ingripa mot servering av smuggelsprit eller sprit som härrör från hembränning eller renaturering. Under punkten 2 i första stycket har därför tagits upp olovlig försäljning genom servering av spritdrycker, vin eller starköl som ej inköpts från detaljhandelsbolaget. För straffansvar krävs att gärning begåtts uppsåtligen eller av oaktsamhet.

73 §

Bestämmelsen har med viss redaktionell ändring överförs från 86 § 2 mom. Rfl.

74 §

I paragrafen stadgas ansvar för den som anskaffar alkoholdrycker åt någon som inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig. Förfarandet jämföras i fråga om påföljd med olovlig försäljning av alkoholdrycker. Bestämmelsen motsvarar 81 § 1 mom. första stycket Rfl och 33 § första stycket Öfl.

Av olika undersökningar framgår att ungdom under 20 år i ej obetydlig utsträckning använder systembolagsvaror. Jag anser att detta på allt sätt bör motverkas. Detta har kommit till uttryck i den föreslagna bestämmelsen.

Liksom i fråga om gärningarna under 72 § krävs i subjektivt hänseende uppsåt eller oaktsamhet.

75 §

Paragrafen motsvarar 80 § 2 mom. Rfl.

Anledning saknas att undanta ölet även om det praktiska behovet av bestämmelsen när det gäller öl torde vara litet.

76 §

Paragrafen motsvarar 85 § Rfl och 34 § Öfl.

I likhet med beredningsgruppen anser jag att förseelser mot försäljningslagstiftningen i den mån det är möjligt bör beivras administrativt genom varning, föreskrifter eller återkallelse av tillstånd. En kraftig begränsning av de straffbelagda förseelserna har därför skett. När möjlighet till administrativt ingripande saknas har dock förfarandet straffsanktionerats. Endast böter ingår i straffskalan.

För de förseelser som tagits upp i *första stycket* inträder straffansvar redan vid oaktsamhet.

77 §

Paragrafen motsvarar 83 § Rfl och 3 § *andra stycket* förordningen (1963:224) om förbud i vissa fall mot förtäring och förvaring av rusdrycker.

78 §

Paragrafen ersätter 89 § 1 mom. *första stycket* och 2 mom. Rfl.

Genom att öl ej undantagits har en viss utvidgning skett av det straffbelagda området. F. n. gäller att den till vilken alkoholdrycker olovligen försålt eller anskaffats kan straffas för anstiftan. Bestämmelsen har visat sig svårtillämpad. Jag föreslår att straffansvar ej skall förekomma för den till vilken alkoholdrycken olovligen försålt eller anskaffats.

Någon motsvarighet till husbondeansvaret enligt 89 § 3 mom. Rfl har inte tagits in i lagen. Mot innehavare av *detaljhandel eller servering* bör ingripande i stället ske på administrativ väg enligt vad som har närmare utvecklats under 76 §.

79 §

Denna och följande paragraf (80 §) innehåller regler om förverkande.

Första stycket i 79 § ersätter 80 § 3 och 4 mom., 81 § 1 mom. *andra stycket*, 89 § 1 mom. *andra stycket* Rfl samt 32 § 2 mom. och 33 § *andra stycket* Öfl.

En betydande förenkling har skett av bestämmelserna. Eftersom brott kan avse även alkoholfria drycker bör även sådana drycker kunna förverkas.

Andra stycket saknar motsvarighet i gällande rätt. För att i första hand förebygga fortsatt brottslighet har föreslagits att förverkande även skall kunna ske av hjälpmedel som kommit till användning vid brott enligt 72 eller 74 §. Förverkande av hjälpmedel skall även kunna ske om annat särskilt skäl föreligger.

80 §

Enligt 79 § *första stycket* kan rusdrycker som varit föremål för brott enligt lagen förklaras förverkade. I 80 § *första meningen* föreskrivs att lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. skall gälla i tillämpliga delar i fråga om dryck som kan antas bli förverkad enligt vad som nyss har sagts. Detta innebär bl. a. att dryck som har tagits i beslag får förstöras redan innan beslut om förverkande föreligger, om värdet är

ringa eller förstörande annars måste anses försvarligt. I annat fall får dryckerna säljas – alkoholdrycker endast till partihandelsbolaget – varvid köpeskillingen tillfaller staten. Att förstöring eller försäljning får ske trots att förverkandefrågan ännu inte har avgjorts är en nyhet i förhållande till vad som nu gäller enligt 90 § 2 mom. Rfl. Det föreslagna förfarandet innebär att besvär och kostnader som är förenade med förvaringen av dryckerna under beslagstiden undgås.

I 80 § andra meningen har tagits in en regel som motsvarar 86 § 1 mom. Rfl i den mån detta moment inte har ersatts genom att 17 § andra stycket gjort lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor m. m. tillämplig med viss inskränkning på spritdrycker, vin och starköl som förs in från utlandet. Bestämmelser om förvaring av vara på tullupplag finns i 28–33 §§ tullstadgan (1973:671), där det i 32 § föreskrivs att oförtullad vara får förvaras på tullupplag i högst 30 dagar, om inte tullmyndighet av särskilda skäl medger förlängning av förvaringstiden. Mot bakgrund härav har i 80 § andra meningen föreskrivits att dryck som av annan än partihandelsbolaget har lagts upp på tullupplag och inte tagits ut inom 30 dagar från uppläggningsen skall anses förverkad. Detsamma föreslås gälla i fråga om dryck som omhändertagits av tullmyndighet för tillfällig förvaring utan att läggas upp på tullupplag. Härigenom kommer alltså drycken att kunna förstöras eller försälas enligt de nyss nämnda bestämmelserna i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

81 §

Enligt *första stycket* ges möjlighet att medge dispens från bestämmelse i lagen. Det kan visa sig vara av värde att för speciella fall kunna göra undantag från bestämmelserna i lagen. Självfallet bör tillämpningen vara mycket restriktiv. I likhet med beredningsgruppen finner jag det uteslutet att anförtro denna dispensrätt åt annan än regeringen, som på andra områden har liknande befogenhet.

I *andra stycket* föreskrivs möjlighet för chefen för utrikesdepartementet att besluta om undantag från 49 och 56 §§ efter framställning från främmande stat eller internationell organisation. Enligt tullförordningen har främmande stat och internationell organisation rätt till tullfrihet för alkoholdrycker. Bestämmelsen har tillkommit främst för att möjliggöra servering av skattefria varor vid främmande stats representation utanför beskickningen.

Övergångsbestämmelserna

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978.

Av de föreslagna övergångsbestämmelserna torde endast 2–6 fordra kommentarer.

2. I förslaget till lag om handel med drycker har införts en något anorlunda terminologi än i rusdrycksförsäljningslagen och ölförsäljningslagen. Ändringar i anledning härav har företagits i andra författningar endast i det fall det ansetts påkallat av särskilda skäl. För författningar som innehåller termen rusdrycker – en term som saknar motsvarighet i den nya lagstiftningen – har givits en tolkningsregel som innebär att därmed skall avses spritdrycker, vin och starköl såvida inte annat framgår av det sammanhang vari termen har använts.

3. Med stöd av nu gällande bestämmelser sker oktrojprövning under hösten 1977. Jag har därför ansett det onödigt och opraktiskt med förnyad prövning enligt de nya bestämmelserna vid årsskiftet 1977/78. Övergångsbestämmelsen innebär att meddelade tillståndsbevis i regel gäller t. v. i enlighet med sitt innehåll, dock längst till utgången av år 1979. Innan dess måste således omprövning ske enligt den nya lagstiftningen. Med hänsyn till den förordade mera restriktiva inställningen till servering av öl på nöjes- och idrottsplatser bör även nu gällande icke tidsbestämda tillstånd till sådan servering bli föremål för omprövning före utgången av år 1979.

Villkor t. ex. om tiden för utskänkningen gäller i enlighet med vad som antecknats i tillståndet. Har visst klockslag angivits för utskänkningens avslutande skall dock denna tid vid tillämpning av 47 § anses som serveringstidens utgång. I fråga om förhållande som inte regleras i tillståndet gäller de nya reglerna fr. o. m. år 1978.

4. Vad som sagts under punkten 3 äger motsvarande tillämpning på godkännande av föreståndare.

5. Jag har erfarit att chefen för budgetdepartementet kommer att föreslå att staten förvärvar samtliga aktier i Spritcentralen i överensstämmelse med vad som redan gäller i fråga om Systembolaget. 15 § första stycket har utformats i enlighet härmed. Till dess aktierna förvärvats måste Spritcentralen få driva sin verksamhet utan hinder av att samtliga aktier ej ägs av staten. Detta blir möjligt enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen.

6. Enligt 33 § andra stycket får tillverkare bedriva detaljhandel med öl endast genom kringföringsförsäljning och försäljning från lager beläget på tillverkningsstället eller huvudsakligen avsett för kringföringsförsäljning eller partihandel. Bestämmelsen ersätter 6 § Öfl enligt vilken tillstånd för tillverkare av öl inte innefattar rätt att bedriva utminuterig från butik som särskilt inrättats för försäljning av drycker. Enligt punkt 4 i övergångsbestämmelserna till sistnämnda lag får dock tillverkare bedriva utminuterig från sådan butik om den anordnats före den 1 januari 1961. Jag föreslår ingen ändring i detta avseende.

5.3 Lag om ändring i lagen om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat

De föreslagna ändringarna är i huvudsak betingade av ändringarna i alkohollagstiftningen i övrigt och har kommenterats i den allmänna motiveringen. Tillstånds- och kontrollfrågorna på detta område bör fortsättningsvis handhas av socialstyrelsen. Ansvarsbestämmelserna har utformats i direkt anslutning till motsvarande bestämmelser i lagen om handel med drycker och lagen om tillverkning av drycker, m. m. Vidare har begreppet starkdenaturerad sprit utmönstrats ur lagstiftningen i syfte att undvika de gränsdragningsproblem som nu gällande lagstiftning visat sig leda till. Till följd härav kommer enhetliga regler att gälla vid försäljning av all teknisk sprit oavsett denatureringsgrad.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom socialdepartementet upprättade förslag till

1. lag om tillverkning av drycker, m. m.
2. lag om handel med drycker,
3. lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat,
4. lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207),
5. lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård,
6. lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.,

att

7. godkänna de riktlinjer för alkoholpolitiken som jag har förordat,
8. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att den centrala organisation på alkoholområdet som jag har förordat skall kunna genomföras,
9. till *Socialstyrelsen* för budgetåret 1977/78 under femte huvudtiteln utöver i prop. 1976/77:100, bil. 8, föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 300 000 kr.,
10. till *Länsstyrelserna* för budgetåret 1977/78 under femtonde huvudtiteln utöver i prop. 1976/77:100, bil. 18, föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 1 500 000 kr.,
11. till *Informationsåtgärder på alkoholområdet* för budgetåret 1977/78 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.,

12. till *Upplysning i alkoholfrågor m. m.* för budgetåret 1977/78 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,
13. till *Bidrag till Föreningen Fruktdrycker* för budgetåret 1977/78 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 70 000 kr.,
14. till *Lån för inrättande av alkoholfria restauranger* för budgetåret 1977/78 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

1 Förslag till

Lag om tillverkning av drycker, m. m.

Härigenom föreskrives följande.

Definitioner

1 § Med *sprit* förstås vara, som innehåller alkohol i en koncentration av mer än 1,8 viktprocent. Med tillverkning av sprit förstås varje förfarande, varigenom alkohol i sådan koncentration framställs eller utvinnes. Vin eller maltdryck anses dock ej som sprit. Ej heller utgör framställning av sådan dryck tillverkning av sprit.

Med alkohol avses i denna lag etylalkohol.

2 § Med *spritdryck* förstås sprit som är avsedd att förtäras som dryck. Sådan sprit kan dock med hänsyn till alkoholstyrka, vedertagen internationell klassificering eller andra omständigheter hänföras till vin i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver.

3 § Med *vin* förstås dryck som är framställd genom jäsning av saft från färska druvor eller andra färska bär, färsk frukt, rabarber eller russin och som innehåller mer än 1,8 viktprocent men högst 22 volymprocent alkohol.

Vin kallas *lättvin* om det har en alkoholhalt av högst 15 volymprocent och *starkvin* om alkoholhalten överstiger 15 men ej 22 volymprocent.

4 § Med *maltdryck* förstås jäst, odestillerad dryck som är framställd med torkat eller rostat malt som huvudsakligt extraktgivande ämne.

Lättöl är maltdryck som innehåller högst 1,8 viktprocent alkohol. *Färsk lättöl* är lättöl som jäser eller eljest innehåller jäst. Annat lättöl kallas *lagrat lättöl*.

Öl är maltdryck vars alkoholhalt överstiger 1,8 men ej 2,8 viktprocent alkohol.

Starköl är maltdryck som innehåller mer än 2,8 viktprocent alkohol.

5 § Med *alkoholfri dryck* förstås dryck som antingen är fri från alkohol eller innehåller högst 1,8 viktprocent alkohol.

Med *läskedryck* förstås kolsyrad alkoholfri dryck, hänförlig till tulltaxenummer 22.01, och alkoholfri konsumtionsfärdig dryck, hänförlig till tulltaxenummer 22.02, 22.07 eller 22.09. Choklad, kaffe eller te anses dock ej som läskedryck.

6 § *Tillverkare* kallas den som driver yrkesmässig tillverkning enligt denna lag. Med *partihandelsbolaget* förstås det i lagen (1977:000) om handel med drycker omnämnda partihandelsbolaget.

Tillverkning

7 § Sprit får ej tillverkas utan tillstånd.

8 § Endast partihandelsbolaget får tillverka spritdrycker.

9 § Vin, starköl eller öl får ej tillverkas utan tillstånd om det ej gäller tillverkning i hemmet för tillverkarens eget behov.

10 § För tillverkning av vin inom landet får ej användas extrakt eller koncentrat av druvmust eller annan fruktsaft. Destillation får ej ske. Endast vid tillverkning av starkvin får sprit tillsättas (försäkring).

Om färska bär, färsk frukt eller rabarber användes vid tillverkningen får tillsättas högst så mycket socker eller honung som i vikt motsvarar en tredjedel av den sammanlagda vikten av bären eller frukterna eller rabarbern. I annat fall får socker eller honung ej tillsättas.

Tillståndsmyndigheten får för visst fall medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragraf såvitt avser annan tillverkning än hemtillverkning.

11 § För tillverkning av starköl och öl inom landet får användas endast torkat eller rostat malt, omältad spannmål, socker, honung samt humle, jäst och vatten.

Vid tillverkning av starköl och öl får ej mera socker eller honung tillsättas än som i vikt motsvarar en tredjedel av vikten av använt malt. Extrakt eller koncentrat av malt får ej användas.

Starköl med en alkoholhalt som överstiger 4,5 viktprocent alkohol får ej tillverkas i hemmet och av tillverkare endast för utförsel ur landet.

Färskt lättöl med en stamvörtstyrka som överstiger 6 procent får ej tillverkas.

Tillståndsmyndigheten får för visst fall medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragraf såvitt avser annan tillverkning än hemtillverkning.

Tillverkares förfoganderätt

12 § Annan tillverkare av sprit än partihandelsbolaget får föfoga över av honom tillverkad sprit endast för försäljning till nämnda bolag, för export och, efter medgivande av tillståndsmyndigheten, för användning i egen rörelse samt för försäljning enligt lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.

13 § Tillverkare av spritdrycker, vin, starköl eller öl får förfoga över av honom tillverkad dryck för försäljning endast enligt lagen (1977:000) om handel med drycker.

14 § Malt- och läskedrycker får utlämnas från tillverkningsställe endast i slutna kärl eller behållare av typ som har godkänts av tillståndsmyndigheten eller med avseende på rymden blivit godkända enligt lagen (1971:1081) om bestämning av volym och vikt. Utan hinder härav får malt- och läskedrycker utföras ur landet, föras till frihamn, eller, när fråga är om starköl, intagas i exportbutik eller läggas upp på tullager som har inrättats för förvaring av proviant.

Kärl eller behållare som avses i första stycket skall vara försedda med uppgift om dryckestillverkarens namn eller om tillverkningsstället eller med dryckestillverkarens inregistrerade varumärke. På kärl som innehåller malt-dryck skall dessutom finnas uppgift om varuslag (lättöl, öl, starköl) samt på kärl som innehåller läskedryck uppgift om dryckens benämning. Namn och tillverkningsställe får angivas med förkortning, som tillståndsmyndigheten har godkänt. Varuslag får angivas med särskild beteckning, som godkänts av tillståndsmyndigheten. Kärl eller behållare som innehåller malt-dryck får ej förses med uppgift som är ägnad att giva drycken sken av att tillhöra annat varuslag än det som den är hänförlig till.

Omförpackning av maltdrycker får göras endast av tillverkare av sådan vara.

Utän hinder av vad i första stycket sägs får utlämning av läskedrycker i öppet kärl ske från automat som godkänts av tillståndsmyndigheten eller har blivit vederbörligen justerad.

Tillverkares uppgiftsskyldighet m. m.

15 § Den som erhållit tillstånd till tillverkning enligt denna lag skall hos tillståndsmyndigheten i förväg anmäla när han ämnar upptaga tillverkningen. Sådan anmälan skall även göras om tillverkningen lägges ned eller om avbrott göres i den.

16 § Den som ämnar upptaga tillverkning för försäljning av lättöl eller läskedrycker eller övertaga rörelse med sådan tillverkning skall hos tillsynsmyndigheten i förväg anmäla när han ämnar upptaga tillverkningen eller övertaga rörelsen. Sådan anmälan skall även göras om tillverkningen lägges ned eller avbrott göres i den.

17 § Om tillståndsmyndigheten begär det skall tillverkare medgiva tillträde till tillverkningsställe med tillhörande lokaler, tillhandahålla handelsböcker och övriga handlingar som rör verksamheten, utan ersättning biträda med

handräckning vid tillsynen, lämna varuprover som behövs samt redovisa uppgifter om tillverkningens omfattning och utveckling.

Destillationsapparater och aktiverat kol

18 § Den som saknar tillstånd får ej här i landet tillverka, överlåta eller inneha eller till landet införa apparat, som kan användas för tillverkning av sprit (destillationsapparat) eller föremål som uppenbarligen är avsett att ingå i sådan apparat (apparatdel). Vad som sagts nu gäller ej

1. staten,
2. den som har tillstånd att tillverka sprit,
3. apotek, kommunalt laboratorium eller läroanstalt som står under statlig tillsyn,
4. sådant sjukhus som avses i 2 § sjukvårdslagen (1962:242) eller 2 kap. 4 § fjärde stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I fråga om rätt att hantera oförtullade destillationsapparater och apparatdelar gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

19 § Den som innehar aktiverat kol hänförligt till tulltaxenummer 38.03 eller annat renings- eller filtreringsmedel får ej överlåta detta om han har insett eller bort inse att varan skulle komma att användas vid rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit eller vid obehörigt borttagande eller försvagande av denatureringsmedel i sprit eller alkoholhaltigt preparat.

Förfarandet vid lagens tillämpning

20 § Tillverkningstillstånd får meddelas endast den som med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheter i övrigt kan anses lämplig att utöva verksamheten.

Tillstånd gäller tills vidare.

Överlåter tillståndshavare sin rörelse på annan, kan tillståndet efter prövning enligt denna paragraf överföras på denne.

21 § Tillståndsmyndigheten skall återkalla tillverkningstillstånd om

1. rätten enligt tillståndet ej längre utnyttjas,
2. verksamheten ej har bedrivits i enlighet med gällande bestämmelser eller
3. den enligt lagen (1977:000) om dryckesskatt föreskrivna skatten ej har inbetalats.

Tillståndsmyndigheten kan med hänsyn till särskilda förhållanden i stället för att återkalla tillståndet meddela varning.

22 § Tillståndsmyndigheten skall återkalla tillstånd som avses i 18 § om

1. destillationsapparat har använts vid olovlig tillverkning eller rening av sprit och tillståndshavaren icke kan göra sannolikt att det inträffade har skett utan hans vetskap och vilja,

2. tillståndshavaren har överlåtit destillationsapparat eller apparatdel till någon som icke är berättigad att inneha sådan utrustning eller

3. ändring har inträffat i förhållande, på vilket beslut om tillstånd grundats.

Tillståndsmyndigheten får underlåta att återkalla tillstånd enligt första stycket om återkallelsen framstår som uppenbart obillig.

23 § Tillståndsmyndighet enligt denna lag är socialstyrelsen, som också utövar tillsyn över lagens tillämpning.

24 § Tillståndsmyndigheten skall utfärda bevis att tillstånd har meddelats och att anmälan som avses i 15 eller 16 § har fullgjorts.

Vägrar tillverkare att lämna tillräde för kontroll eller att tillhandahålla handelsböcker och övriga till verksamheten hörande handlingar eller att lämna varuprov eller uppgifter om tillverkningen, får tillståndsmyndigheten förelägga vite. Försuttet vite utdömes av myndigheten.

Den som utövar tillsyn enligt denna lag får ej obehörigen yppa vad han därvid inhämtat.

25 § Beslut av tillstånds- och tillsynsmyndigheten enligt denna lag länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas.

26 § Talan mot tillståndsmyndighetens beslut om utdömande av vite föres hos kammarrätten genom besvär. Mot annat beslut av tillstånds- och tillsynsmyndigheten enligt denna lag föres talan hos regeringen genom besvär.

Ansvar m. m.

27 § Den som

1. olovligen tillverkar sprit,
2. bereder mäsik i uppenbart syfte att olovligen tillverka sprit eller
3. forslar, döljer eller förvarar sprit, som uppenbarligen är olovligen tillverkad, eller mäsik, som uppenbarligen är avsedd för olovlig tillverkning av sprit dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst två år.

Vid bedömning om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om sprittillverkningen eller mäsikberedningen har skett i större omfattning eller i syfte att sälja varan.

28 § Den som olovligen tillverkar vin, starköl eller öl dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

29 § Har tillåten alkoholhalt överskridits endast i ringa mån eller är gärning som avses i 27 och 28 §§ av annat skäl att anse som ringa, skall ej dömas till straff.

30 § Den som utan att vara berättigad därtill tillverkar, överlåter eller innehar destillationsapparat eller apparatdel dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Om ansvar för olovlig införsel av destillationsapparat eller apparatdel finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

31 § Den som bryter mot 19 § dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

32 § Den som i strid mot

1. 14 § första stycket utlämnar malt- eller läskedrycker,
2. 14 § tredje stycket omförpackar maldrycker utan att vara tillverkare, dömes till böter.

33 § Den som ej iakttager i 15 eller 16 § föreskriven anmälningsskyldighet dömes till böter, högst femhundra kronor.

34 § Har flera medverkat till gärning som avses i 27, 28, 30 och 31 §§, äger 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken motsvarande tillämpning. Den till vilken vara som avses i 27 och 28 §§ har sålts eller annars anskaffats för personligt bruk skall dock vara fri från ansvar.

Förverkande och beslag

35 § Sprit, vin, starköl och öl samt mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall jämte redskap som har använts vid tillverkningen, råämnen som uppenbarligen har varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage, i vilket varorna har förvarats, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat.

Destillationsapparat eller apparatdel som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av sådan apparat eller apparatdel skall förklaras förverkad. Detsamma gäller även utbyte av brott som har sagts nu.

Begår någon brott som avses i 19 § skall hos honom befintliga förråd av aktiverat kol och annat renings- eller filtreringsmedel förklaras förverkade.

Förordnande om förverkande skall ej meddelas om det är uppenbart obilligt.

36 § Om beslag av sprit, vin, starköl, öl eller mäsik, som kan antagas bli föremål för förverkande enligt 35 §, gäller lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Straffskatt

37 § Den som olovligen har tillverkat sprit skall dömas att betala straffskatt med sjuttiofem kronor per liter, dock minst trehundra kronor.

Den som olovligen har tillverkat vin skall dömas att betala straffskatt med tjugofem kronor per liter, dock minst etthundra kronor.

Den som olovligen har tillverkat starköl eller öl skall dömas att betala straffskatt med fem kronor per liter, dock minst etthundra kronor.

Beslut om straffskatt skall ej meddelas om det är uppenbart obilligt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978 då lagen (1961:180) om tillverkning av sprit och vin samt lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker skall upphöra att gälla.

I samband med ikraftträdandet iakttages följande.

1. Äldre bestämmelser gäller i fråga om förhållande som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3. Tillstånd, medgivande och godkännande som har lämnats med stöd av de upphävda lagarna skall äga giltighet även för tiden efter ikraftträdandet som om det hade givits enligt denna lag.

2 Förslag till Lag om handel med drycker

Härigenom föreskrives följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag gäller försäljning och införsel av spritdrycker, vin, starköl och öl (alkoholdrycker) samt lättöl, läskedrycker och andra alkoholfria drycker.

Beteckning i denna lag har samma betydelse som i lagen (1977:000) om tillverkning av drycker, m. m.

2 § Med försäljning förstås varje form av tillhandahållande av dryck mot ersättning.

Med partihandel avses försäljning till återförsäljare i och för hans rörelse. Annan försäljning benämnes detaljhandel, eller, om den sker för förtäring på stället, servering.

3 § Det är förbjudet att försälja alkoholdrycker om rätt därtill ej föreligger enligt denna lag.

4 § Utan hinder av bestämmelserna i denna lag får vin, starköl och öl serveras till passagerare på järnvägståg i internationell trafik. Vin får säljas för kyrkligt behov enligt föreskrifter som meddelas av regeringen, eller efter regeringens bestämmande socialstyrelsen.

Genom vad som föreskrives i denna lag göres ej inskränkning i den rätt till försäljning som följer av gällande bestämmelser om tullager som har inrättats för förvaring av proviant m. m. samt till försäljning av obeskattade varor i exportbutik.

5 § Om rätt att förfoga över alkoholdrycker som medföres som proviant på fartyg och luftfartyg i internationell trafik gäller särskilda bestämmelser.

6 § Om försäljning av spritdrycker, vin och starköl för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller likartat ändamål gäller lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.

7 § Försäljning av drycker som omfattas av denna lag skall skötas på sådant sätt att skador i möjligaste mån förhindras.

Den som tar befattning med försäljning av drycker skall tillse att ordning, nykterhet och trevnad råder på försäljningsstället.

8 § Den som tillverkar, säljer eller förmedlar försäljning av alkoholdrycker får i sin rörelse lämna sådan dryck som gåva endast i form av varuprov.

Vid handel med andra varor än alkoholdrycker får sådan dryck ej lämnas som gåva.

9 § Vid detaljhandel med och servering av alkoholdrycker skall alkoholfria drycker finnas att tillgå i tillfredsställande urval och omfattning.

10 § Den som är omyndig får ej bedriva försäljning av alkoholdrycker.

11 § Vid detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl får vara ej säljas eller utlämnas till den som kan antagas ej ha fyllt 20 år. Motsvarande gäller vid detaljhandel med öl och servering av alkoholdrycker i fråga om den som kan antagas ej ha fyllt 18 år.

Alkoholdrycker får ej säljas eller utlämnas till den som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel.

Utlämning av alkoholdrycker skall vägras om det finnes särskild anledning att antaga att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon.

Innan alkoholdrycker utlämnas skall mottagaren på begäran styrka sin ålder.

12 § Det är förbjudet att som ombud eller på därmed jämförligt sätt anskaffa alkoholdrycker till den som enligt 11 § ej har rätt att få sådan vara utlämnad till sig. Det är också förbjudet att i större omfattning tillhandagå annan med att anskaffa alkoholdrycker.

13 § Försäljning av alkoholfria drycker är, med de inskränkningar som föreskrives i denna lag, tillåten under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet.

14 § Starköl med högre alkoholhalt än 4,5 viktprocent får säljas endast för export.

Parti- och detaljhandelsbolagen

15 § För import och partihandel med spritdrycker, vin och starköl skall finnas ett särskilt för ändamålet bildat aktiebolag (partihandelsbolag), som staten äger.

För detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl skall finnas ett särskilt för ändamålet bildat aktiebolag (detaljhandelsbolag), som staten äger.

16 § Föreskrifter om bolagens verksamhet och drift samt om särskild kontroll från statens sida skall intagas i avtal som upprättas mellan staten och bolagen.

Bolagen är skyldiga att verka för att reklam och andra marknadsföringsåtgärder för spritdrycker, vin och starköl ej bedrivs på sätt som uppenbarligen står i strid med det i 7 § första stycket angivna syftet.

Import, export och partihandel

17 § Spritdrycker, vin och starköl får, med de undantag som anges i 18 §, införas till landet endast av partihandelsbolaget.

Spritdrycker, vin och starköl får ej tagas om hand på sätt som avses i 3 § andra stycket tullagen (1973:670) av annan än partihandelsbolaget. Sådana varor får av annan än bolaget ej förvaras på annat tullager än sådant som har inrättats för förvaring av proviant m. m. I övrigt gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

Spritdrycker och sådant vin, som ej har tillverkats inom landet, får säljas för export endast av partihandelsbolaget.

18 § Spritdrycker, vin och starköl får införas till landet

1. av den som har rätt till tullfrihet enligt 7 § tullförordningen (1973:979),
2. av handelsresande som medför varan som prov, i och för dennes rörelse,
3. av resande eller av person, som utför arbete på transportmedel, för eget eller familjens bruk eller som gåva till närstående för dennes eller dennes familjs personliga bruk enligt bestämmelser som meddelas av regeringen,
4. i form av enstaka gåvoförsändelse till enskild person för dennes eller dennes familjs personliga bruk enligt bestämmelser som meddelas av regeringen,
5. som proviant på fartyg eller luftfartyg enligt särskilda bestämmelser.

Vin och starköl, som medföres som proviant på järnvägståg i internationell trafik, får införas i den utsträckning som kräves för servering av passagerare under tågets färd inom landet.

19 § Maltdryck som införes till landet skall vara försedd med uppgift om tillverkarens namn samt om varuslag på sätt som anges i 14 § andra stycket lagen (1977:000) om tillverkning av drycker, m. m.

Förförtullad maltdryck som ej är försedd med uppgift enligt första stycket gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

General tullstyrelsen får för visst fall medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragraf.

20 § Partihandel med spritdrycker, vin och starköl får, med de i 22 och 23 §§ angivna undantagen, bedrivas endast av partihandelsbolaget.

21 § Partihandel med öl får bedrivas av den som har tillstånd enligt denna lag till detaljhandel med sådan dryck. Efter särskilt tillstånd får partihandel även bedrivas av den som yrkesmässigt bedriver partihandel med matvaror eller yrkesmässigt inför öl till landet.

Den som driver partihandel med öl får även sälja sådant öl för export.

22 § Detaljhandelsbolaget får sälja spritdrycker, vin och starköl till den som har rätt att servera sådana drycker.

23 § Den som enligt lagen (1977:000) om tillverkning av drycker, m. m. har tillstånd att tillverka vin eller starköl får sälja av honom tillverkad vara för export och till partihandelsbolaget. Tillverkare av starköl får även sälja sådan vara till detaljhandelsbolaget och till annan tillverkare av starköl samt till den som har tillstånd att servera starköl.

Överföres tillstånd till servering av alkoholdrycker enligt 36 § andra stycket på annan, får överlåtaren sälja sitt lager av dessa drycker till sin efterträdare.

För konkursbo eller dödsbo får utan hinder av bestämmelserna i denna lag spritdrycker, vin och starköl säljas till parti- eller detaljhandelsbolaget samt starköl och öl säljas till tillverkare av sådan dryck enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen. eller efter regeringens bestämmande, socialstyrelsen. Motsvarande gäller även i andra fall om särskilda omständigheter annars visas föreligga.

24 § Vid partihandel med alkoholdrycker är säljaren skyldig att förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja varan.

Vid varje lager för partihandel med starköl eller öl skall, om innehavaren ej är enskild person som själv förestår verksamheten, utses en för uppgiften lämplig person, som har tillsyn över försäljningen (föreståndare).

Vid partihandel med alkoholdrycker får endast anlitas anställd personal. Såld vara får dock sändas genom annan till återförsäljare.

Detaljhandel

Detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl

25 § Detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl får bedrivas endast av detaljhandelsbolaget.

26 § Detaljhandelsbolaget beslutar efter hörande av länsstyrelse, kommunfullmäktige och polismyndighet om försäljningsställets förläggning.

Kommunfullmäktige kan hemställa att regeringen prövar lämpligheten av bolagets beslut enligt första stycket. Sådan hemställan skall göras senast två månader efter det att kommunen underrättats om beslutet.

27 § Försäljning får ske antingen som försäljning till avhämtning eller genom försändning på rekvisition.

Försändning på rekvisition skall på begäran ske till köpare i ort där försäljningsställe saknas. För försändningen får detaljhandelsbolaget inrätta särskilt utlämningsställe. Saknas också utlämningsställe, sändes varan med post eller allmänt kommunikationsmedel till lämplig hållplats eller station. Försändningskostnaden betalas av detaljhandelsbolaget.

28 § Vid detaljhandel med spritdrycker, vin och starköl får vara ej utlämnas till köpare förrän den har betalats.

29 § Spritdryck, vin eller starköl som ej hålles i lager skall på begäran anskaffas om ej detaljhandelsbolaget finner hinder härför föreligga.

Detaljhandel med öl

30 § Detaljhandel med öl får bedrivas av detaljhandelsbolaget och av den som har meddelats särskilt tillstånd.

Tillstånd enligt första stycket gäller tills vidare och hänför sig till viss lokal (detaljhandelsställe).

Tillståndsmyndigheten får i tillstånd till detaljhandel med öl meddela de föreskrifter som behövs.

31 § I ärende om tillstånd enligt 30 § skall tillståndsmyndigheten pröva om sökanden med hänsyn till personliga egenskaper och övriga omständigheter kan antagas vara lämplig som tillståndshavare.

Tillstånd till detaljhandel med öl skall om hinder ej föreligger enligt första stycket meddelas den som yrkesmässigt

1. säljer matvaror till allmänheten (matvaruhandlare),
2. tillverkar öl, lättöl eller läskedrycker (tillverkare).

Överlåter tillståndshavare sin rörelse, kan tillståndsmyndigheten medgiva att tillståndet överföres på förvärvaren.

32 § För varje detaljhandelsställe skall, om tillståndsinnehavaren ej är enskild person som själv förestår verksamheten, utses en för uppgiften lämplig person som utövar tillsyn över försäljningen (föreståndaren). För föreståndare skall utses ersättare som är lämplig för uppgiften.

Vid detaljhandel med öl får endast anlitas anställd personal. Såld vara får dock sändas genom annan till köpare.

33 § Matvaruhandlare får bedriva detaljhandel med öl endast i anslutning till försäljning av matvaror.

Tillverkare får bedriva detaljhandel med öl genom kringföringsförsäljning

och försäljning från sådant lager som är beläget på tillverkningsstället eller huvudsakligen avsett för kringföringsförsäljning eller parihandel. I samband med sådan detaljhandel får tillverkare ej sälja andra varor än öl och alkoholfria drycker.

Tillstånd till detaljhandel med öl får meddelas den som har rätt att servera alkoholdrycker eller alkoholfria drycker endast om särskilda skäl föreligger.

Servering

Tillståndsfrågor

34 § Servering av alkoholdrycker får ske endast om tillstånd har meddelats. Utan tillstånd får dock alkoholdrycker serveras i militär mäss ombord på örlogsfartyg.

35 § Har tillstånd att servera alkoholdrycker återkallats, får alkoholfria drycker ej serveras i rörelsen utan särskilt medgivande.

36 § Tillstånd till servering av alkoholdrycker hänför sig till viss lokal eller annat avgränsat utrymme.

Överlåter tillståndshavare rörelsen, kan tillståndsmyndigheten medgiva att tillståndet överföres på förvärvaren.

37 § Tillstånd kan avse servering av alkoholdrycker

1. till allmänheten året runt eller årligen under viss tidsperiod,
2. i förening, klubb eller annat slutet sällskap året runt eller årligen under viss tidsperiod,
3. vid enstaka tillfälle eller under enstaka tidsperiod.

Tillstånd enligt första stycket 1–2 gäller tills vidare. Tillståndsmyndigheten får dock om särskilda skäl föreligger begränsa tillståndets giltighet till viss tid.

38 § Tillstånd till servering kan gälla alla slag av alkoholdrycker eller begränsas till att avse någon eller några av dessa drycker.

Tillstånd till servering på luftfartyg, fartyg eller järnvägståg i inrikes trafik (trafikservering) får avse vin, starköl eller öl eller, om särskilda skäl föreligger, alla slag av alkoholdrycker.

39 § Tillstånd till servering av alkoholdrycker på nöjes- eller idrottsplats får meddelas endast om särskilda skäl föreligger.

Första stycket gäller ej tillstånd till servering i slutet sällskap enligt 37 § första stycket 3.

40 § Vid tillståndsprövningen skall särskilt beaktas behovet av serveringen, sökandens lämplighet och serveringsställets tjänlighet för ändamålet.

41 § Tillstånd till servering får meddelas endast om det kan antagas att tillhandahållande av lagad mat kommer att utgöra en betydande del av rörelsen. Tillstånd till servering av öl får dock meddelas om lagad mat finns att tillgå eller i annat fall om särskilda skäl föreligger.

Utän hinder av vad som sägs i första stycket får tillstånd meddelas till servering av alkoholdrycker i teaterlokal, konsertlokal eller annan liknande lokal under paus i pågående föreställning.

42 § Ombyggnad av serveringsställe som medför väsentlig ändring av serveringslokalerna eller som innebär inrättande av drinkbar kräver särskilt medgivande av tillståndsmyndigheten. Drinkbar skall vara en mindre väsentlig del av restaurangen, inrättad i nära anslutning till matsal.

43 § Tillståndsmyndigheten får i tillstånd till servering av alkoholdrycker meddela de föreskrifter som behövs.

44 § För serveringsställe, där servering kräver tillstånd enligt denna lag, skall finnas föreståndare med uppgift att öva tillsyn över serveringen. För föreståndare skall finnas erforderligt antal ersättare.

Föreståndare och ersättare skall med hänsyn till sina egenskaper och övriga omständigheter vara lämpliga för uppgiften.

Föreståndare och ersättare för serveringsställe där spritdrycker, vin eller starköl får serveras skall vara godkända av tillståndsmyndigheten.

Serveringens bedrivande

45 § Alkoholdrycker får ej serveras om föreståndare eller ersättare ej är närvarande på serveringsstället.

Vid bedrivande av serveringsrörelse för alkoholdrycker får endast anlitas personal som är anställd av tillståndshavaren.

46 § Servering av öl får påbörjas tidigast klockan 07.00 och servering av andra alkoholdrycker tidigast klockan 12.00. Avser tillstånd servering av enbart öl skall serveringen avslutas senast klockan 22.00. I annat fall skall servering av alkoholdrycker avslutas senast klockan 01.00. Tillståndsmyndigheten får dock förordna om andra tider för serveringens bedrivande.

Första stycket gäller ej vid trafikservering.

47 § Serveringsställe skall vara utrymt senast 30 minuter efter serveringstidens utgång (stängningstid).

48 § Vid servering av spritdrycker, vin och starköl skall lagad mat finnas att tillgå, utom i fall som avses i 41 § andra stycket.

49 § Tillståndshavare är skyldig att hos detaljhandelsbolaget köpa alla spritdrycker, allt vin och allt utländskt starköl som behövs för rörelsen.

50 § Priser på alkoholdrycker får vid servering ej sättas lägre än detaljhandelspriset för varan jämte skäligt tillägg för serveringskostnaden. Priserna skall avvägas så att försäljning av drycker med högre alkoholhalt ej främjas.

51 § Servering av alkoholdrycker i drinkbar får endast äga rum om servering samtidigt bedrivs i annan del av serveringsstället. Detta gäller ej hotell, där flertalet gäster har inackordering med helpension.

52 § Självservering av spritdrycker, vin eller starköl får bedrivas endast efter särskilt medgivande av tillståndsmyndigheten.

53 § På serveringsställe får ej åtgärder vidtagas i syfte att förmå gäst till inköp av alkoholdrycker.

54 § Från serveringsställe får ej någon medföra eller tillåtas medföra serverad eller på annat sätt utlämnad alkoholdryck.

Förvarings- och förtäringförbud

55 § Vid försäljning av maldrycker eller alkoholfria drycker får malt- och läskedrycker ej förvaras i annat kärl än det i vilket drycken har levererats av tillverkaren. Kärl eller sådan dryck, som är avsedd för försäljning, får ej förändras av återförsäljaren.

56 § På serveringsställe, för vilket tillstånd till servering av alkoholdrycker gäller, får ej någon dricka eller tillåtas dricka andra alkoholdrycker än som har serverats i enlighet med tillståndet.

Ej heller får någon dricka eller tillåtas dricka alkoholdrycker på serveringsställe där alkoholdrycker ej får serveras eller i lokal, som yrkesmässigt upplåtes för anordnande av sammankomster i slutna sällskap vid vilka mat och dryck tillhandahålles av innehavaren eller genom dennes försorg och där servering av alkoholdrycker ej är tillåten.

Alkoholdryck som ej får serveras i lokal som avses i denna paragraf får ej heller förvaras i sådan lokal eller därtill hörande utrymmen annat än om det är uppenbart att drycken ej är avsedd att drickas på stället.

Förfarandet vid lagens tillämpning

57 § Tillstånd till parti- och detaljhandel med öl meddelas av länsstyrelsen i det län där försäljningsstället är beläget.

58 § Tillstånd till annan servering av alkoholdrycker än trafikservering meddelas av länsstyrelsen i det län där serveringsstället är beläget. Detsamma gäller medgivande till servering av alkoholfria drycker enligt 35 §.

Tillstånd till trafikservering meddelas av länsstyrelsen i det län, där det företag som vill bedriva serveringen har sitt säte. Har företaget ej säte inom landet, meddelas tillstånd av länsstyrelsen i Stockholms län.

59 § Ansökan om tillstånd enligt 57 och 58 §§ göres skriftligen hos tillståndsmyndigheten.

60 § I ärende om tillstånd till servering av alkoholdrycker enligt 37 § första stycket 1 och 2 skall tillståndsmyndigheten alltid inhämta yttranden från länsnykterhetsnämnd, polismyndighet och kommunfullmäktige i den kommun där serveringen skall bedrivas.

I ärende om tillstånd till servering av alkoholdrycker inom eller invid militärt område skall tillståndsmyndigheten, utöver vad som sägs i första stycket, inhämta yttrande från vederbörande militära chef.

Kommunfullmäktige får uppdraga åt kommunalt organ eller åt särskilt utsedda personer att i fullmäktiges ställe avgiva yttrande.

61 § Annat tillstånd till servering av alkoholdrycker än trafikservering och servering enligt 37 § första stycket 3 får ej meddelas om det avstyrkes av kommunen och ej heller omfatta starkare drycker än kommunen tillstyrkt.

62 § Beslut om tillstånd till servering enligt 37 § första stycket 1 och 2 skall kungöras i ortstidning. Tiden för anförande av besvär över sådant beslut skall räknas från den dag då kungörandet har skett.

63 § Har den som fått tillstånd till detaljhandel med öl eller till servering av alkoholdrycker avlidit, försatts i konkurs eller förklarats omyndig och vill dödsboet, konkursboet eller förmyndaren fortsätta rörelsen, skall anmälan göras till tillståndsmyndigheten med uppgift om föreståndare. Anmälan skall ha inkommit senast två månader efter dödsfallet respektive första borgenärssammanträdet eller omyndighetsförklaringen. Har anmälan ej inkommit inom föreskriven tid, upphör tillståndet att gälla den dag anmälningstiden utgick.

64 § Föranleder sådan försäljning av alkoholdrycker som äger rum med tillstånd enligt denna lag olägenheter i fråga om ordning, nykterhet och

trevnad eller iakttages ej bestämmelserna i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter, skall tillståndsmyndigheten återkalla tillståndet eller begränsa det till att avse viss eller vissa drycker. Finns anledning antaga att tillfredsställande förhållanden kan åstadkommas utan att så ingripande åtgärd vidtages, får tillståndshavaren i stället meddelas varning eller särskilda föreskrifter.

Första stycket äger motsvarande tillämpning om de förutsättningar som gäller för meddelande av tillstånd ej längre föreligger.

I ärende enligt första eller andra stycket kan godkännande av föreståndare eller ersättare för föreståndare återkallas.

65 § Föranleder försäljning av alkoholfria drycker olägenheter i fråga om ordning, nykterhet och trevnad skall den som bedriver försäljningen meddelas varning eller förbjudas att fortsätta verksamheten. I sådant ärende kan även meddelas föreskrifter om försäljningens bedrivande.

Ärende som avses i första stycket prövas av länsstyrelsen i det län där försäljningsstället är beläget. Saknas fast försäljningsställe äger 58 § andra stycket motsvarande tillämpning.

66 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får om synnerliga skäl föreligger förbjuda eller inskränka försäljning av alkoholdrycker.

Länsstyrelsen får för visst tillfälle, om det anses påkallat för ordningens upprätthållande, förbjuda eller inskränka försäljning av alkoholdrycker.

67 § Länsstyrelsens beslut enligt denna lag länder omedelbart till efterrättelse, om ej annorlunda förordnas.

68 § Talan mot länsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos socialstyrelsen genom besvär. Mot socialstyrelsens beslut får talan ej föras.

Tillsyn

69 § Socialstyrelsen utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag.

Det åligger länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd, kommunal nykterhetsnämnd och polismyndighet att övervaka efterlevnaden av bestämmelserna i denna lag.

Polismyndighet och kommunal nykterhetsnämnd skall underrätta länsstyrelsen om sådant förhållande som är av betydelse för länsstyrelsens tillsyn.

70 § Bokföring i rörelse som avser försäljning av alkoholdrycker skall vara så utformad att kontroll av verksamheten är möjlig. Den som driver sådan

rörelse är därjämte skyldig att lämna statistiska uppgifter i enlighet med de föreskrifter regeringen eller, efter regeringens bestämmande, socialstyrelsen meddelar.

71 § Tillsynsmyndighet har rätt att på anfordran få upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen enligt denna lag. För fullgörande av åliggandena enligt 69 § är tillsynsmyndighet berättigad till tillträde till tillverknings- och försäljningsställe med tillhörande lokaler.

Den som utövar tillsyn enligt denna lag får ej obehörigen yppa vad han därvid inhämtat.

Ansvar m. m.

72 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. säljer alkoholdrycker utan tillstånd eller, om tillstånd ej behövs, utan rätt enligt denna lag,

2. serverar spritdrycker, vin eller starköl som har anskaffats på annat sätt än som sägs i 49 §, dömes för *olovlig försäljning av alkoholdrycker* till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, dömes till fängelse i högst två år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om försäljningen har utgjort led i en verksamhet som bedrivits yrkesmässigt eller i större omfattning.

73 § Om ansvar för olovlig införsel och utförsel av alkoholdrycker finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

74 § Den som i strid mot 12 § uppsåtligen eller av oaktsamhet anskaffar alkoholdrycker åt annan dömes för *olovligt anskaffande av alkoholdrycker* till påföljd som angives i 72 §.

75 § Den som innehar alkoholdrycker i uppenbart syfte att olovligen sälja dem dömes för *olovligt innehav av alkoholdrycker* till böter eller fängelse i högst sex månader.

76 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller utlämnar alkoholdrycker i strid mot 11 § till någon som kan antagas ej ha uppnått föreskriven ålder eller som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel, eller vid partihandel underlåter att på sätt föreskrives i 24 § första stycket förvissa sig om att köparen har rätt att återförsälja varan, dömes för *olovlig dryckeshantering* till böter.

För olovlig dryckeshantering dömes också den som serverar alkoholfria drycker i strid mot 35 §, förvarar drycker i strid mot 55 § eller tillåter alkoholförtäring eller förvaring av alkoholdrycker i strid mot 56 §.

77 § Bryter gäst på serveringsställe mot 54 eller 56 § dömes till böter, högst femhundra kronor.

78 § I ringa fall skall ej dömas till straff för gärning som avses i 72 och 74–76 §§.

För försök till brott som avses i 72 och 74 §§ dömes till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Har flera medverkat till gärning som avses i 72, 74–76 §§ eller vid försök som avses i andra stycket, äger 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken motsvarande tillämpning. Den till vilken alkoholdrycker har sålts eller annars har anskaffats för personligt bruk skall dock vara fri från ansvar.

79 § Drycker som har varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade, om det ej är uppenbart obilligt.

Föremål som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 72 eller 74 § eller dess värde får förklaras förverkat, om det är påkallat till förebyggande av brott eller av annan grund särskilda skäl föreligger.

80 § I fråga om dryck som kan antagas bli förverkad enligt denna lag gäller lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. i tillämpliga delar. Dryck som har lagts upp på tullupplag av annan än partihandelsbolaget skall anses som förverkad om den ej har tagits ut från upplaget inom 30 dagar från uppläggningsdagen. Vad som nu har sagts gäller även i fråga om sådan dryck som för tillfällig förvaring har omhändertagits av tullmyndighet utan att läggas upp på tullupplag.

81 § Regeringen får om synnerliga skäl föreligger medgiva undantag från bestämmelse i denna lag.

Chefen för utrikesdepartementet får medgiva undantag från 49 och 56 §§ på begäran av främmande stat och internationell organisation som avses i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978. Genom lagen upphäves rusdrycksförsäljningslagen (1954:521), ölförsäljningslagen (1961:159), förordningen (1955:38) om försäljning av alkoholfria drycker, förordningen (1963:224) om förbud i vissa fall mot förtäring och förvaring av rusdrycker och öl m. m. och förordningen (1955:37) med vissa bestämmelser om systembolag.

I samband med ikraftträdandet iakttages följande.

1. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förhållande som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som

har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen. Används i lag eller författning beteckningen rusdrycker skall därmed avses spritdrycker, vin och starköl såvitt ej annat framgår av sammanhanget.

3. Tillståndsbevis avseende försäljning av drycker som har meddelats med stöd av äldre bestämmelser gäller tills vidare. Är tillstånd tidsbegränsat eller avser det servering av öl på nöjes- eller idrottsplats gäller det till utgången av år 1979 om kortare tid ej har angivits i tillståndet. Har i utskänkningstillstånd angivits visst klockslag för utskänkningens avslutande, skall vid tillämpningen av 47 § denna tid anses som serveringstidens utgång.

4. Godkännande enligt äldre bestämmelser av föreståndare för utskänkingsrörelse eller ersättare för denne gäller tills vidare, dock längst till utgången av år 1979.

5. Partihandelsbolaget får tills vidare bedriva i 15 § första stycket angiven verksamhet utan hinder av att bolaget ej helt äges av staten.

6. Tillverkare som vid ikraftträdandet bedriver försäljning av öl från butik som har anordnats före den 1 januari 1961 får fortsätta tills vidare med denna försäljning.

7. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om talan mot beslut som har meddelats enligt den äldre lagstiftningen före den 1 januari 1978.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat

Häri genom föreskrives i fråga om lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat¹

dels att i 3, 4, 16 och 17 §§ ordet "riksskatteverket" skall bytas ut mot "socialstyrelsen",

dels att 1, 2, 5, 6, 8–10 och 12–14 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Med teknisk sprit förstås sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat likartat ändamål och som är hänförlig till tulltaxenummer 22.08 eller 22.09 A eller B. Vad i denna lag stadgas om teknisk sprit skall jämväl gälla vin och starköl, avsedda för ändamål som nu sagts.

Teknisk sprit, som denaturerats så att förtäring därav kan betraktas som utesluten, benämnes starkdenaturerad sprit.

Med alkoholhaltigt preparat förstås vara som innehåller mer än 2,25 volymprocent eller, såvitt avser icke flytande vara, 1,8 viktprocent etylalkohol och som icke är hänförlig till tulltaxenummer 22.03–22.08 eller 22.09 A eller B och ej heller är sådant läkemedel, för vilket läkemedelsförordningens bestämmelser gälla.

Föreslagen lydelse

1 §²

Med teknisk sprit förstås sprit som är avsedd att användas för tekniskt, industriellt, medicinskt, vetenskapligt eller annat likartat ändamål och som är hänförlig till tulltaxenummer 22.08 eller 22.09 A eller B. Vad i denna lag stadgas om teknisk sprit skall jämväl gälla *spritdrycker*, vin och starköl, avsedda för ändamål som nu sagts.

Med alkoholhaltigt preparat förstås vara som innehåller mer än 1,8 viktprocent etylalkohol och som icke är hänförlig till tulltaxenummer 22.03–22.08 eller 22.09 A eller B och ej heller är sådant läkemedel, för vilket läkemedelsförordningens (1962:701) bestämmelser gälla.

¹ Senaste lydelse av

3 § 1974:729

4 § 1973:997

16 § 1974:729

17 § 1974:729

författningens rubrik 1975:716.

² Senaste lydelse 1975:716.

Nuvarande lydelse

Med partihandelsbolaget avses det i rusdrycksförsäljningsförordningen omnämnda partihandelsbolaget och med detaljhandelsbolaget det i samma förordning omnämnda detaljhandelsbolaget.

Föreslagen lydelse

Beteckning i denna lag har samma betydelse som i lagen (1977:000) om handel med drycker.

2 §³

Kontroll över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat utövas av riksskatteverket, som skall tillse att försäljningen icke ger anledning till missbruk. Verket äger utfärda de föreskrifter rörande redovisning och särskilda kontrollanordningar som verket finner erforderliga för kontrollens utövande.

Den som försäljer eller i handels- syfte eller för yrkesmässig förbrukning till riket inför teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat även som den som inköper teknisk sprit enligt särskilt tillstånd eller eljest för yrkesmässig förbrukning åligger att på anfordran av riksskatteverket lämna tillträde till de lokaler som användas i verksamheten, tillhandahålla handelsböcker och övriga handlingar hörande till verksamheten samt utan ersättning biträda med behövlig handräckning och lämna erforderliga varuprov. Kontrollen skall såvitt möjligt ske på sådant sätt och på sådan tid att den icke förorsakar hinder i den därav berörda verksamheten.

Beslut, som riksskatteverket med-

Socialstyrelsen utövar kontroll över försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.

Den som försäljer eller i handels- syfte eller för yrkesmässig förbrukning till riket inför teknisk sprit eller alkoholhaltiga preparat ävensom den som inköper teknisk sprit enligt särskilt tillstånd eller eljest för yrkesmässig förbrukning åligger att på anfordran av socialstyrelsen lämna tillträde till de lokaler som användas i verksamheten, tillhandahålla handelsböcker och övriga handlingar hörande till verksamheten samt utan ersättning biträda med behövlig handräckning och lämna erforderliga varuprov. Kontrollen skall såvitt möjligt ske på sådant sätt och på sådan tid att den icke förorsakar hinder i den därav berörda verksamheten.

Beslut, som socialstyrelsen medde-

³ Senaste lydelse 1975:716.

Nuvarande lydelse

delat enligt denna lag, länder omedelbart till efterrättelse där ej annorlunda särskilt förordnas.

Föreslagen lydelse

lat enligt denna lag, länder omedelbart till efterrättelse där ej annorlunda särskilt förordnas.

5 §⁴

1 m o m . Försäljning av *starkdenaturerad sprit* och alkoholhaltiga preparat i annat fall än som nedan i andra stycket avses, är med de inskränkningar som stadgas i denna lag tillåten under samma villkor som gälla för drivande av handel i allmänhet.

För försäljning av alkoholhaltiga läkemedel gälla de särskilda bestämmelser som regeringen meddelar.

2 m o m . Teknisk sprit *som icke är starkdenaturerad* må, förutom av partihandelsbolaget och detaljhandelsbolaget, utan särskilt tillstånd säljas av den som tillverkat varan. För annan försäljning av *icke starkdenaturerad* sprit, som äger rum annorledes än från apotek, erfordras *riksskatteverkets* tillstånd.

Från apotek må i enlighet med vad regeringen därom förordnar teknisk sprit *som icke är starkdenaturerad* säljas enligt recept ävensom till annat apotek.

1 m o m . Försäljning av alkoholhaltiga preparat i annat fall än som nedan i andra stycket avses är, med de inskränkningar som stadgas i denna lag, tillåten under samma villkor som gälla för drivande av handel i allmänhet.

läkemedel gälla de särskilda bestämmelser som regeringen meddelar.

2 m o m . Teknisk sprit, må förutom av partihandelsbolaget och detaljhandelsbolaget, utan särskilt tillstånd säljas av den som tillverkat varan. För annan försäljning, som äger rum annorledes än från apotek, erfordras *socialstyrelsens* tillstånd.

Från apotek må i enlighet med vad regeringen därom förordnar teknisk sprit säljas enligt recept ävensom till annat apotek.

6 §⁵

Försäljning av teknisk sprit *som icke är starkdenaturerad*, må med nedan i andra stycket angivna undantag ske endast till den som erhållit *riksskatteverkets* tillstånd till inköp.

Tillstånd erfordras ej vid inköp av absolut alkohol, koncentrerad sprit, eau-de-vie och vin för apoteksrörel-

Försäljning av teknisk sprit må med nedan i andra stycket angivna undantag ske endast till den som erhållit *socialstyrelsens* tillstånd till inköp.

Tillstånd erfordras ej vid inköp av absolut alkohol, koncentrerad sprit, eau-de-vie och vin för apoteksrörel-

⁴ Senaste lydelse 1975:716.

⁵ Senaste lydelse 1974:729.

Nuvarande lydelse

ses räkning. Tillstånd erfordras ej heller i fall som avses i 5 § 2 mom. andra stycket. I den mån *riksskatteverket* så medgiver må inköp hos detaljhandelsbolaget, under de villkor *verket* föreskriver, äga rum utan tillstånd.

Föreslagen lydelse

ses räkning. Tillstånd erfordras ej heller i fall som avses i 5 § 2 mom. andra stycket. I den mån *socialstyrelsen* så medgiver, må inköp hos detaljhandelsbolaget, under de villkor *styrelsen* föreskriver, äga rum utan tillstånd.

8 §⁶

Iakttagas icke bestämmelserna i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter må *riksskatteverket* meddela vederbörande varning. Därest rättelse ej vinnes eller varning ej anses vara tillfyllest, må *verket* förbjuda försäljning, eller, där tillstånd till försäljning, införsel eller inköp meddelats, återkalla sådant tillstånd.

Iakttagas icke bestämmelserna i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter må *socialstyrelsen* meddela vederbörande varning. Därest rättelse ej vinnes eller varning ej anses vara tillfyllest, må *styrelsen* förbjuda försäljning eller, där tillstånd till försäljning, införsel eller inköp meddelats, återkalla sådant tillstånd.

Har tillstånd återkallats eller har tillståndshavare avlidit, åligger det tillståndshavaren eller dödsboet att, i den mån *riksskatteverket* därom förordnar, sälja sitt lager av *icke starkdenaturerad* teknisk sprit till partihandelsbolaget, vilket är skyldigt att till skäligt pris inköpa varan.

Har tillstånd återkallats eller har tillståndshavare avlidit, åligger det tillståndshavaren eller dödsboet att, i den mån *socialstyrelsen* därom förordnar, sälja sitt lager av teknisk sprit till partihandelsbolaget, vilket är skyldigt att till skäligt pris inköpa varan.

9 §⁷

Den som säljer *annan* teknisk sprit än *starkdenaturerad sådan* utan att äga rätt därtill enligt denna lag eller överskrider dylik rätt eller bryter mot bestämmelserna i 7 § dömes *såsom* för olovlig försäljning av *rusdrycker* enligt 80 § 1 mom. *rusdrycksförsäljningsförordningen*.

Den som säljer teknisk sprit utan att äga rätt därtill enligt denna lag eller överskrider dylik rätt eller bryter mot bestämmelserna i 7 § dömes för *olovlig försäljning av teknisk sprit till påföljd som anges i 72 § lagen (1977:000) om handel med drycker*.

⁶ Senaste lydelse 1975:716.

⁷ Senaste lydelse 1975:716.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

1 m o m . Vidtager någon obehörigen med denaturerad sprit eller denaturerat alkoholhaltigt preparat åtgärd, varigenom denatureringen försvagas eller borttages, dömes såsom för olovlig tillverkning av sprit enligt 7 § 1 mom. förordningen om tillverkning av sprit och vin.

2 m o m . Den som säljer eller tillhandagår med anskaffande av teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat, varmed vidtagits åtgärd som i 1 mom. avses, så ock den som forslar, döljer eller förvarar sådan vara dömes, där han haft skäligen anledning antaga att med varan vidtagits åtgärd som nu sagts, såsom för olovlig försäljning av rusdrycker enligt 80 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen.

2 m o m . Den som säljer eller tillhandagår med anskaffande av teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat, varmed vidtagits åtgärd som i 1 mom. avses, så ock den som forslar, döljer eller förvarar sådan vara dömes, där han haft skäligen anledning antaga att med varan vidtagits åtgärd som nu sagts, såsom för olovlig försäljning av rusdrycker enligt 80 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen.

12 §⁸

Bryter någon i annat fall än i 9–11 §§ sägs mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, dömes till böter, högst *irehundra* kronor.

Den som olovligen borttager eller försvagar denatureringsmedel i teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat dömes för olovligt förfarande med teknisk sprit till påföljd som angives i 27 § lagen (1977:000) om tillverkning av drycker. m. m.

För den som säljer eller tillhandagår med anskaffande av teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat varmed vidtagits åtgärd enligt första stycket äger 72 § lagen (1977:000) om handel med drycker motsvarande tillämpning. Detsamma gäller för den som forslar, döljer eller förvarar sådan vara.

Bryter någon i annat fall än i 9–11 §§ sägs mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, dömes till böter, högst *femhundra* kronor.

⁸Senaste lydelse 1975:716.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*13 §⁹

Begår någon brott som avses i 9–11 §§ skola, om det ej är uppenbart obilligt, hos honom befintliga förråd av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat tillika med kärl och emballage samt renings- och filtreringsmedel förklaras förverkade. Vad nu stadgats skall även gälla redskap, som nyttjats i fall, varom i 10 § sägs.

Förverkad egendom tillfaller kronan.

Den som förövat gärning som avses i första stycket skall, om det ej är uppenbart obilligt, dömas att för teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat, varmed han förfarit obehörigen, gälda skatt med 50 kronor för liter.

Den som förövat gärning som avses i första stycket skall, om det ej är uppenbart obilligt, dömas att för teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat, varmed han förfarit obehörigen, gälda skatt med 75 kronor för liter.

14 §

Hava flera medverkat till gärning, som i 9 och 10 §§ sägs, gäller vad i 3 kap. 4 och 5 §§ strafflagen är stadgat. Den, till vilken teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat avyttrats eller eljest anskaffats, vare dock ej förfallen till ansvar för annan medverkan än anstiftan.

För försök till brott som avses i 9 och 10 §§ dömes till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Har flera medverkat till gärning som avses i 9 och 10 §§ eller vid försök som avses i första stycket, äger 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken motsvarande tillämpning. Den till vilken teknisk sprit eller alkoholhaltigt preparat avyttrats eller anskaffats för personligt bruk skall dock vara fri från ansvar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förhållande som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁹ Senaste lydelse 1974:729.

4 Förslag till Lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207)

Härigenom föreskrives i fråga om lotteriförordningen (1939:207)¹
dels att 13 § skall upphöra att gälla,
dels att i 1, 7 och 12 §§ orden "Kungl. Maj:t" skall bytas ut mot "regeringen",
dels att 1 a och 1 b §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Spel på mekaniska eller elektroniska apparater (automatspel) må anordnas

a) efter tillstånd av polismyndigheten under förutsättning

att spelet anordnas antingen i samband med offentlig nöjeställning inom föreningslokal, annan samlingslokal eller nöjespark eller liknande anläggning eller i samband med tivolirörelse eller sådan restaurangrörelse, för vilken gäller tillstånd till *utskänkning enligt rusdrycksförsäljningsförordningen (1954:521)*.

att värdet av spelarens insats utgör högst en krona per spel,

att högsta vinsten ej överstiger ett värde, som motsvarar tjugu gånger insatsen,

att tillståndsbeslutet, i original eller bestyrkt avskrift, finnes anbragt på väl synlig plats i lokalen:

b) efter tillstånd av länsstyrelsen under förutsättning

att spelet anordnas i samband med bingospel, som ej är eller kan jämföras med automatbingo,

att spelet anordnas för samma ändamål som bingospelet.

att värdet av spelarens insats utgör högst en krona per spel,

att högsta vinsten ej överstiger ett värde, som motsvarar tjugu gånger insatsen.

Föreslagen lydelse

1 a §

Spel på mekaniska eller elektroniska apparater (automatspel) må anordnas

a) efter tillstånd av polismyndigheten under förutsättning

att spelet anordnas antingen i samband med offentlig nöjeställning inom föreningslokal, annan samlingslokal eller nöjespark eller liknande anläggning eller i samband med tivolirörelse eller sådan restaurangrörelse, för vilken gäller tillstånd till *servering av spritdrycker, vin eller starköl enligt lagen (1977:000) om handel med drycker*.

att värdet av spelarens insats utgör högst en krona per spel,

att högsta vinsten ej överstiger ett värde, som motsvarar tjugu gånger insatsen,

att tillståndsbeslutet, i original eller bestyrkt avskrift, finnes anbragt på väl synlig plats i lokalen:

b) efter tillstånd av länsstyrelsen under förutsättning

att spelet anordnas i samband med bingospel, som ej är eller kan jämföras med automatbingo,

att spelet anordnas för samma ändamål som bingospelet.

att värdet av spelarens insats utgör högst en krona per spel,

att högsta vinsten ej överstiger ett värde, som motsvarar tjugu gånger insatsen.

¹ Förordningen omtryckt 1974:221.

Nuvarande lydelse

att tillståndsbeslutet, i original eller bestyrkt avskrift, finnes anbragt på väl synlig plats i lokalen.

Tillstånd enligt första stycket a) meddelas för sådan nöjesarrangör eller rörelseidkare, som där avses, och gäller för viss tid eller tills vidare. Tillstånd enligt första stycket b) meddelas för den som erhållit tillstånd till bingospelet och gäller för viss tid.

Automatspel, som normalt erbjuder vinst endast i form av ett frispel på automaten må anordnas utan tillstånd.

Föreslagen lydelse

1 b §

Roulettespel må anordnas efter tillstånd av polismyndigheten under förutsättning

att spelet anordnas antingen i samband med offentlig nöjeställning inom nöjespark eller liknande anläggning eller i samband med restaurangrörelse, för vilken gäller tillstånd till *utskänkning enligt rusdrycksförsäljningsförordningen (1954:521)*,

att spelet bedrivs med spelmarker.

att värdet av spelarens insats på varje särskild vinstmöjlighet utgör högst 50 öre,

att högsta vinsten på varje särskild vinstmöjlighet ej överstiger ett värde, som motsvarar trettio gånger insatsen,

att tillståndsbeslutet, i original eller bestyrkt avskrift, finnes anbragt på väl synlig plats i lokalen.

Tillstånd meddelas för innehavaren av spellokalen och gäller för viss tid eller tills vidare.

Roulettespel må anordnas efter tillstånd av polismyndigheten under förutsättning

att spelet anordnas antingen i samband med offentlig nöjeställning inom nöjespark eller liknande anläggning eller i samband med restaurangrörelse, för vilken gäller tillstånd till *servering av spritdrycker, vin eller starköl enligt lagen (1977:000) om handel med drycker*.

att spelet bedrivs med spelmarker,

att värdet av spelarens insats på varje särskild vinstmöjlighet utgör högst 50 öre,

att högsta vinsten på varje särskild vinstmöjlighet ej överstiger ett värde, som motsvarar trettio gånger insatsen,

att tillståndsbeslutet, i original eller bestyrkt avskrift, finnes anbragt på väl synlig plats i lokalen.

Tillstånd meddelas för innehavaren av spellokalen och gäller för viss tid eller tills vidare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978. Tillstånd som meddelats med stöd av äldre bestämmelser skall gälla som om de meddelats enligt denna lag.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1954:579) om nykterhetsvård¹
dels att 14 § 2 mom. skall upphöra att gälla,
dels att 14 § 3 mom. och 59 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

3 m o m .² Närmare bestämmelser om åtgärder enligt 1 och 2 mom. meddelas av regeringen.

3 m o m . Närmare bestämmelser om åtgärd enligt 1 mom. meddelas av regeringen.

59 §

Talan mot nykterhetsnämnds beslut föres hos länsrätten genom besvär, om nämnden avvisat ombud eller biträde eller om beslutet innebär utdömande av vite, förordnande enligt 15 § om övervakning, meddelande av lydadsföreskrift, förverkande av anstånd med verkställighet eller åtgärd som avses i 14 § 2 mom. Över annat av nykterhetsnämnd enligt denna lag meddelat beslut må klagan ej föras.

Talan mot nykterhetsnämnds beslut föres hos länsrätten genom besvär, om nämnden avvisat ombud eller biträde eller om beslutet innebär utdömande av vite, förordnande enligt 15 § om övervakning, meddelande av lydadsföreskrift eller förverkande av anstånd med verkställighet. Över annat av nykterhetsnämnd enligt denna lag meddelat beslut må klagan ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

¹ Lagen omtryckt 1971:307.

Senaste lydelse av 14 § 1 mom. 1975:703.

² Senaste lydelse 1975:703.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.

Härigenom föreskrives, att 1 och 2 §§ lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, vilka påträffas hos den som gör sig skyldig till gärning som avses i 21 kap. 13 eller 14 § brottsbalken och därvid är berusad, så att det framgår av hans åtbörder eller tal, skola vara förverkade, om ej särskilda skäl äro däremot.

Samma lag vare, om sådana drycker eller berusningsmedel påträffas hos den som brutit mot 4 § lagen om straff för vissa trafikbrott, 13 kap. 6 § luftfartslagen eller 325 § sjölagen eller hos någon som medföljt vid tillfället, såframt berusningsmedlen må antagas hava varit avsedda även för den som begått gärningen.

Medför någon i strid mot gällande bestämmelser *rusdrycker* vid offentlig tillställning, skola de ock vara förverkade som i första stycket sägs.

Medför någon i strid mot gällande bestämmelser *spritdrycker, vin eller starköl* vid offentlig tillställning, skola de ock vara förverkade som i första stycket sägs.

2 §²

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning, med följande avvikelser:

1. Beslagtalen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall må egendomen försäljas, *rusdrycker* till det i *rusdrycksförsäljningsförordningen* omnämnda partihandelsbolaget, öl till tillverkare av sådan vara och annan egendom på sätt som med hänsyn till egendomens

Angående beslag av egendom som avses i 1 § skall vad i allmänhet är stadgat om beslag i brottmål äga motsvarande tillämpning med följande avvikelser:

1. Beslagtalen egendom må bevisligen förstöras om dess värde är ringa eller egendomens förstörande eljest måste anses försvarligt. I annat fall må egendomen försäljas, *spritdrycker, vin eller starköl* till det i *lagen (1977:000) om handel med drycker* omnämnda partihandelsbolaget, öl till tillverkare av sådan vara och annan egendom på sätt som med hän-

¹ Senaste lydelse 1976:515 (jfr 1976:910).

² Senaste lydelse 1970:751.

Nuvarande lydelse

beskaffenhet finnes lämpligt. Belopp, som erhållits vid försäljning av beslagtagna egendom, tillfaller kronan.

Beslut om förstörande eller försäljning meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. I fall som avses i 23 kap. 22 § första stycket första punkten rättegångsbalken får sådant beslut meddelas även av polismyndigheten.

Går beslag åter och är egendomen jämlikt denna paragraf förstörd eller såld, skall ersättning av allmänna medel utgå med belopp, som motsvarar egendomens pris vid försäljning till allmänheten eller eljest finnes skäligt. Beslut om ersättning meddelas av åklagaren. Är den som drabbats av beslaget missnöjd med beslut om ersättning, äge han inom en månad från det han erhöll del av beslutet påkalla rättens prövning därav. Ansökan härom göres vid den domstol, som ägt upptaga fråga om beslagets bestånd. Ersättning utbetalas av länsstyrelsen efter framställning av åklagaren.

2. Vad i 27 kap. 7 § rättegångsbalken är stadgat om att åtal skall väckas inom viss tid skall ej gälla i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

3. Har förverkande av beslagtagna egendom ej förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot och väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad enligt 1 §. Förordnande därom meddelas skriftligen. Den, från vilken beslaget skett, äger hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

4. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

5. I fråga om *rusdrycker*, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, äger ordningsvakt som med stöd av myndighets förordnande utövar polisverksamhet vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisman.

Föreslagen lydelse

syn till egendomens beskaffenhet finnes lämpligt. Belopp, som erhållits vid försäljning av beslagtagna egendom, tillfaller kronan.

2. Vad i 27 kap. 7 § rättegångsbalken är stadgat om att åtal skall väckas inom viss tid skall ej gälla i annat fall än då rätten utsatt sådan tid.

3. Har förverkande av beslagtagna egendom ej förelagts och godkänts i samband med strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot och väckes ej åtal, prövar åklagaren, huruvida egendomen skall vara förverkad enligt 1 §. Förordnande därom meddelas skriftligen. Den, från vilken beslaget skett, äger hos åklagaren anmäla missnöje med förordnandet inom en månad från det han erhöll del därav. Anmäles missnöje, har åklagaren att, om ej beslaget finnes böra hävas, väcka talan om egendomens förverkande. Sker det ej inom en månad från det anmälan gjorts, skall beslaget gå åter.

4. Om polisman verkställer beslag och förelägger förverkande av den beslagtagna egendomen i föreläggande av ordningsbot, skall anmälan om beslaget göras hos polismyndigheten.

5. I fråga om *spritdrycker, vin eller starköl*, som i strid mot gällande bestämmelser medföres vid offentlig tillställning, äger ordningsvakt som med stöd av myndighets förordnande utövar polisverksamhet vid tillställningen samma rätt att taga egendomen i beslag som enligt rättegångsbalken tillkommer polisman.

Ordningsvakt som verkställt beslag skall skyndsamt till polismyndigheten göra anmälan härom och överlämna den beslagtagna egendomen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

Bilaga 2

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-24

Föredragande: statsrådet Mundebo

Anmälan till proposition om alkoholpolitiken**1 Inledning**

Chefen för socialdepartementet har tidigare i dag redogjort för regeringens syn på den framtida alkoholpolitiken och i anslutning därtill lagt fram förslag till åtgärder m. m. i de delar av alkoholpolitiken som i fortsättningen skall falla under socialdepartementets verksamhetsområde. Därvid redovisade överväganden och förslag bygger på en rapport (Ds S 1977:1) som i januari i år har lämnats av en beredningsgrupp inom kanslihuset. Denna grupp tillkallades i februari 1976 med uppdrag att lägga fram ett samlat alkoholpolitiskt program på grundval av det slutbetänkande (SOU 1974:90-93) som hade lämnats av den alkoholpolitiska utredningen (APU) och remissbehandlingen därav.

I det följande tar jag upp sådana frågor inom det alkoholpolitiska området som även i fortsättningen skall handläggas inom budgetdepartementet. En sådan fråga gäller organisationen m. m. av det statliga monopolet för parti- och detaljhandel med alkoholdrycker. En annan fråga gäller beskattningen av alkoholhaltiga och andra drycker och därmed sammanhängande spörsmål. I detta sammanhang kommer jag också att behandla de i årets budgetproposition aviserade ändringarna i dryckesbeskattningen. Detta kommer att ske med beaktande även av de åtgärder som betingas av det vid förra riksmötet fattade principbeslutet om förbud mot försäljning av mellanöl i den allmänna handeln efter utgången av juni månad 1977.

2 Parti- och detaljhandelsorganisationen**2.1 Gällande ordning**

Handeln med spritdrycker och vin omhänderhas helt av två statliga monopolbolag, nämligen AB Vin- & Spritcentralen (Spritcentralen) och Systembolaget AB. Spritcentralen svarar för import och partihandel samt bedriver dessutom viss tillverkning. Systembolaget handhar försäljningen till allmänheten och till restaurangerna inte endast av sprit och vin utan även

av allt starköl. Systembolaget ägs helt av staten. I Spritcentralen är staten endast delägare men dock på ett sätt som ger staten ett avgörande inflytande över bolagets verksamhet. Bolagens verksamhet regleras i särskilda avtal med staten. Denna organisatoriska ordning har gällt sedan år 1955. Bolagen sorterade tidigare under finansdepartementet. Efter uppdelningen av detta departement faller bolagen under budgetdepartementets verksamhetsområde.

2.2 Föredraganden

Beredningsgruppen behandlar organisationsfrågan mot bakgrund av att APU förordar att de båda monopolföretagen sammanslås till ett bolag för både parti- och detaljhandelsfunktionerna.

Beredningsgruppen anser i likhet med vissa remissinstanser att en sammanslagning av monopolbolagen saknar alkoholpolitisk betydelse. En på APU:s initiativ verkställd expertutredning visar inte att en sammanslagning skulle ge några väsentligare företagsekonomiska fördelar. Då dessutom de båda bolagen och deras anställda har olika uppfattning i frågan anser sig beredningsgruppen inte böra förorda en sammanslagning. De olägenheter och intressekonflikter som har påtalats av APU bör, enligt gruppen, rimligen kunna överbryggas vid en oförändrad organisation, t. ex. genom en utbyggnad av de gemensamma kontaktorgan som redan finns.

Jag biträder beredningsgruppens slutsats att de båda bolagen bör behållas med i princip oförändrade funktioner under budgetdepartementet.

Jag biträder också gruppens förslag om att de detaljbestämmelser om bolagen och deras förvaltning, som nu finns intagna i rusdrycksförsäljningslagen (1954:521, ändrad senast 1976:513 jfr 1976:908) inte tas in i den nya lagstiftningen. Sådana frågor bör i stället regleras i avtalen med staten.

Beredningsgruppen föreslår att Spritcentralen i likhet med vad som redan gäller för Systembolaget görs till ett av staten helägt bolag. Jag ansluter mig till förslaget men anser att de med en sådan ändring sammanhängande frågorna bör utredas närmare. I avvaktan på resultatet av denna utredning bör bolaget – såsom beredningsgruppen har föreslagit – få bedriva sin verksamhet utan hinder av att det ej helt ägs av staten.

3 Beskattningen av drycker

3.1 Gällande bestämmelser m. m.

Enligt lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin (omtryckt 1975:140, ändrad senast 1975:1402) utgår skatt på sådana drycker i form av en till alkoholhalten knuten grundavgift och en till utminuteringspriset knuten procentavgift. För sprit är grundavgiften 54,2 öre per liter för varje hel vo-

lymprocent alkohol och procentavgiften 50 % av utminuteringspriset exkl. mervärdeskatt. För starkvin, dvs. vin med en alkoholhalt överstigande 14 volymprocent, är grundavgiften 6,15 kr. per liter och för annat vin (lättvin) 2,10 kr. per liter. För såväl starkvin som lättvin är procentavgiften 36 % av utminuteringspriset exkl. mervärdeskatt. Skatten på sprit och vin uppställs och redovisas av Spritcentralen.

För vin av svensk tillverkning utgår dessutom en särskild tillverkningsavgift. Denna avgift utgör 50 öre per liter för mousserande vin och starkvin och 20 öre för annat vin.

Enligt lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker (omtryckt 1975:142, ändrad senast 1975:1403) utgår skatt för lagrat lättöl med 39 öre per liter, för öl av typ A (pilsner) med 1,07 kr. per liter, för öl av typ B (mellanöl) med 1,87 kr. per liter, för starköl med 2,87 kr. per liter, för kolsyrade läskedrycker med 52 öre per liter och för övriga läskedrycker med 32 öre per liter. Skattskyldig är den som inom landet tillverkar skattepliktig dryck eller som inför sådan dryck till landet. För varor som tillverkas inom landet inträder skattskyldigheten i princip när varan utlämnas från tillverkningsstället. Riksskatteverket är beskattningsmyndighet beträffande vara som tillverkas inom landet. Vid införsel av skattepliktig vara erläggs skatten till tullmyndigheten. Tullagen (1973:670, ändrad senast 1976:532) gäller i fråga om skatt vid import.

Nämnas bör också att lagen (1973:37) om avgift på vissa dryckesförpackningar (omtryckt 1975:144) äger tillämpning på flaskor, burkar och andra förpackningar som används för distribution av nu aktuella drycker.

3.2 Föredraganden

3.2.1 *Allmänna överväganden*

Beskattningens betydelse som alkoholpolitiskt instrument har ägnats särskild uppmärksamhet av såväl APU som beredningsgruppen. APU:s överväganden i denna del har lett fram till förslag om införande av ett nytt skatte- och prissystem för sprit och vin. Detta system innebär i korthet följande.

Skatten skall utgå enligt en enhetlig skattesats på monolets omsättning av sprit och vin. Skattesatsen bestäms så att den svarar mot det aktuella samlade överskottet av de nuvarande två monopolföretagens sprit- och vinhantering efter avdrag för omkostnader och skälig vinst. Detta medför automatiskt att priserna måste hållas på oförändrat hög nivå. Regleringen av priserna blir inte längre en skattefråga, men riksdagens inflytande över prissättningen skall tillgodoses i första hand genom att grunderna härför fastställs i lag. I denna skall föreskrivas hur priset skall fastställas för viss spritdryck, s. k. basvara. Som sådan föreslås märkesvaran absolut rent brännvin. Med

utgångspunkt i detta basvarupris bestäms grundpriser för övriga spritdrycker samt för starkvin och lättvin enligt specificerade normer som beaktar skillnader i alkoholstyrka och anskaffningskostnader. Detta leder till en i förhållande till styrkan progressiv prissättning. Sålunda fastställda priser skall därefter av monopolbolaget fortlöpande anpassas till den allmänna prisutvecklingen minst en gång om året. Bolaget skall dessutom kunna höja priset på viss missbruksvara och justera priset på dryck som har en prisrelation till andra drycker som markant avviker från vad som gäller utomlands.

Genom detta system skulle, framhåller APU, de alkoholpolitiska aspekterna få ökat inflytande på prissättningen, alkoholstyrkan i högre grad inverka på priset, prisanpassningen till den allmänna prisutvecklingen bli bättre, hamstringsproblem falla bort och ingripanden mot missbruksdrycker kunna ske snabbt. Systemet skulle dessutom erbjuda administrativa fördelar.

APU:s principiella synpunkter på prispolitiken har allmänt biträttits av remissinstanserna. Däremot avvisas det föreslagna skatte- och prissystemet av flertalet remissinstanser som har berört frågan. Det ifrågasätts också om förslaget är förenligt med riksdagens grundlagsenliga beskattningsrätt. Mot förslaget har särskilt anmärkts att beskattningen inte blir kostnadsrelaterad och därför kan få konsekvenser i företagsekonomiska och konkurrensmässiga hänseenden.

Beredningsgruppen framhåller för sin del, att det knappast råder några delade meningar om nödvändigheten att utnyttja prismekanismen som ett alkoholpolitiskt instrument i syfte att hålla tillbaka konsumtionen av alkoholdrycker. Priserna på dessa drycker måste därför sättas relativt högt och fortlöpande anpassas till den allmänna prisutvecklingen. En medveten prisdifferentiering till förmån för de svagare dryckerna framstår samtidigt som alkoholpolitiskt välgrundad.

Denna inställning är enligt gruppen inte någon nyhet. Den har varit vägledande sedan länge och återspeglas i utformningen och tillämpningen av gällande beskattning inte endast av sprit och vin utan även av maldryckerna. Med relativt korta mellanrum har dryckesbeskattningen höjts. Även om statsfinansiella skäl primärt har åberopats för vissa höjningar, har de alkoholpolitiska aspekterna haft stor betydelse. Skattehöjningarna har regelmässigt också skett med visst hänsynstagande till den allmänna prisutvecklingen. Av APU:s uttalanden att priserna i stort sett är väl avvägda kan man också, enligt gruppens mening, dra den slutsatsen att det gällande skattesystemet både har utformats och tillämpats i överensstämmelse med den målsättning som APU har ställt upp för det nya systemet.

Beredningsgruppen erinrar också om att det genom riksdagsbeslut i december 1975 (prop. 1975/76:29, SkU 1975/76:15, rskr 1975/76:68) har skapats möjligheter att ändra skattesatser för indirekta skatter under tid då riksdagen inte är samlad. Regeringsförslag härom kan då behandlas av ett sammansatt finans- och skatteutskott. Vid riksdagsbehandlingen av propositionen framhölls

särskilt att denna s. k. skattefullmakt kunde vara av alkoholpolitisk betydelse.

Beredningsgruppen ställer sig tveksam till värdet av den av APU föreslagna möjligheten till ingripanden mot missbruksdrycker. Detta gäller även den praktiska tillämpningen av en sådan regel. De av APU återopade administrativa fördelarna med det föreslagna nya systemet skulle, konstaterar beredningsgruppen, i första hand bestå i att någon riksdagens prövning av regeringsförslag om skattesatsändringar inte skulle behöva ske i framtiden. Den enhetliga skattesatsen skulle bestämmas på basis av det vid omläggningen aktuella kostnads- och intäktsläget för hela dryckeshanteringen. Vid den föreslagna skattesatsen 80 % skulle följden enligt gruppen bli en sänkt beskattning av i vart fall de prisbilligare spritdryckerna, eftersom dessa i nuvarande system har en högre skattebelastning än 80 %. För vinerna skulle den motsatta situationen uppkomma med den effekten dessutom att priserna inte skulle ge full kostnadstäckning.

Även om det föreslagna nya systemet skulle vara förenligt med riksdagens exklusiva beskattningsrätt kvarstår enligt gruppen frågan om inte beskattningen och prissättningen av alkoholdrycker är av sådan vikt att riksdagens direkta inflytande däröver bör behållas.

Jag delar uppfattningen om nödvändigheten av att utnyttja prismekanismen som ett aktivt alkoholpolitiskt instrument. Det bör bedrivas en pris- och skattepolitik i syfte inte endast att hålla tillbaka konsumtionen av alkoholdrycker utan också att styra konsumtionen över till de svagare dryckerna. Därför måste priserna på alkoholdrycker vara höga och följa med i den allmänna prisutvecklingen. Jag ansluter mig helt till både APU:s och beredningsgruppens uppfattning i denna principiella alkoholpolitiska fråga. Jag anser emellertid också, i likhet med beredningsgruppen, att regering och riksdag bör ha full frihet att vidta de skattemässiga och därmed också alkoholpolitiska åtgärder som framstår som nödvändiga och att alltså inte endast alkoholpolitiska utan även statsfinansiella skäl måste kunna tas i beaktande. Jag delar beredningsgruppens uppfattning att det gällande systemet ger statsmakterna dessa möjligheter och jag förordar därför den gällande ordningen framför APU:s förslag. Vad gäller maltdryckerna anser jag i likhet med APU och beredningsgruppen att prispolitiken även i fortsättningen bör utövas genom den redan gällande tillverkningskatten.

Beredningsgruppen anser att den särskilda tillverkningsavgift, som utgår för inhemskt vin, i dagens läge saknar betydelse och dessutom synes diskutabel. Jag delar denna uppfattning och biträder gruppens förslag om att denna avgift slopas.

Den särskilda dryckesbeskattningen är i dag, som tidigare har nämnts, reglerad i två författningar, nämligen lagen om skatt på sprit och vin samt lagen om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker. Beredningsgruppen har utarbetat förslag till ny lagstiftning på alkoholområdet. Dessa omfattande lagförslag ansluter till den systematiska uppläggning, som

har förordats av APU och som inte har rönt några invändningar vid remissbehandlingen. Beredningsgruppens i enlighet härmed utarbetade förslag innebär bl. a. att hela den särskilda dryckesbeskattningen sammanförs i en gemensam skattelag.

Vid utformningen av denna skattelag har gruppen även tagit fasta på ett av punktskatteutredningen (Fi 1970:57) i promemorian (Ds Fi 1976:5) Skatten på malt- och läskedrycker framlagt förslag om en anpassning av bestämmelserna för malt- och läskedrycksbeskattningen till den ordning som allmänt gäller för indirekt beskattning av typen omsättningsskatt. Detta utredningsförslag, som allmänt har biträttits vid remissbehandling, är närmast att betrakta som en vidareutveckling av det förslag till skattelag som APU har lagt fram. Beredningsgruppen konstaterar för egen del, att det härigenom har varit möjligt att utforma ett mera enhetligt regelsystem för hela den särskilda dryckesbeskattningen.

I frågan om beskattningen av sprit och vin innebär förslaget att ett deklarerationsförfarande införs motsvarande det som redan gäller för beskattningen av malt- och läskedrycker. I fråga om sistnämnda drycker innebär förslaget att skattskyldigheten som nu inträder, när dryck utlämnas från tillverkningsstället, i stället inträder när dryck levereras till köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning eller finns i lager, när skattskyldighet upphör genom avregistrering. Genom denna anpassning till den ordning som allmänt gäller för andra omsättningsskatter undanröjs vissa nu föreliggande problem i fråga om drycker som förstörs efter utlämnandet, s. k. kross. En följd av förslaget blir också, att dryck som förtärs på tillverkningsstället beskattas utan den inskränkning som nu gäller för lättöl och läskedrycker.

Förslaget innebär vidare, att möjlighet öppnas för importör att bli registrerad som skattskyldig och därmed själv svara för skatten på samma sätt som inhemska tillverkare. Slutligen innebär förslaget, att ett enhetligt deklarerations- och redovisningsförfarande införs. Skatt skall redovisas månatligen och senast den femte dagen i andra månaden efter den månad då skattskyldighet har inträtt. Detta överensstämmer med vad som nu gäller för Spritcentralens skatteredovisning. I fråga om malt- och läskedrycksbeskattningen kan förslaget i det enskilda fallet betyda antingen viss förlängning eller viss förkortning av den tid inom vilken skatten skall redovisas och inbetalas.

Liksom chefen för socialdepartementet anser jag att den föreslagna allmänna uppläggnings- och utformningen av en ny lagstiftning på alkoholområdet är välgrundad. Jag finner det också särskilt värdefullt, att bestämmelserna om dryckesbeskattningen har renodlats och sammanförts i en särskild lag, som därtill präglas av enhetlighet så långt detta synes möjligt. Jag förordar därför att en lag om dryckesskatt införs den 1 januari 1978 med den av gruppen föreslagna utformningen. Vidare förordar jag ett tillägg

i skattebrottslagen (1971:69, ändrad senast 1975:1180) och lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m. (ändrad senast 1975:1266) varigenom dessa lagar blir tillämpliga även på den av mig här förordade lagen om skatt på drycker. Vidare föreslås vissa justeringar i sistnämnda lagartill följd av redan vidtagna författningsändringar. Även dessa ändringar bör träda i kraft den 1 januari 1978.

3.2.2 Dryckesbeskattnings avvägning

En i detta sammanhang väsentlig fråga är avvägningen av dryckesbeskattningen. Beskattningen har ett avgörande inflytande på prissättningen och är det alkoholpolitiska instrument som i första hand står till buds inte endast för att hålla tillbaka konsumtionen av alkoholdrycker utan också för att styra konsumtionen över till de alkoholsvagare dryckerna. Jag har i det föregående poängterat vikten av att skatteinstrumentet utnyttjas som ett aktivt alkoholpolitiskt instrument, i första hand på det sättet att beskattningen fortlöpande anpassas till den allmänna prisutvecklingen. En allmän enighet torde råda om att priserna på alkoholdryckerna inte får utvecklas så att dessa drycker blir relativt sett billigare än andra varor.

Nuvarande skattesatser för den särskilda dryckesbeskattningen har gällt sedan den 11 maj 1975. Redan med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen därefter framstår en allmän skattehöjning på detta område nu som ofrånkomlig. Jag har också i samband med min redogörelse för förslaget till statsbudget för nästa budgetår (prop. 1976/77:100 bil. 2) anfört att regeringen avsåg att under våren föreslå riksdagen ändringar i dryckesbeskattningen.

Beredningsgruppen har tagit upp frågan om avvägningen av dryckesbeskattningen. Härvid har gruppen haft att särskilt beakta konsekvenserna av riksdagens principbeslut våren 1976 (SkU 1975/76:64, rskr 1975/76:384) om att öl med högre alkoholhalt än 2,8 viktprocent inte får säljas i den allmänna handeln efter den 30 juni 1977, det s. k. mellanölsförbudet. I det nämnda utskottsbetänkandet uttalades bl. a. att den lagreglering och de övriga åtgärder som föranleds av principbeslutet får prövas i samband med den fortsatta beredningen av alkoholpolitiken och att det fick ankomma på beredningsgruppen att överväga åtgärder för att kompensera det inkomstbortfall som kunde bli följderna av mellanölets slopande. Det angavs också att de kompensatoriska åtgärderna borde avse dryckesområdet.

Beredningsgruppen framhåller, att de statsfinansiella effekterna av mellanölsförbudet svårigen kan förutses eller beräknas med någon större säkerhet. I vad mån förbudet leder till ett skattebortfall bestäms av konsumtionsutvecklingen för övriga drycker. En allmän uppfattning som även gruppen ansluter sig till är att mellanölet i första hand kommer att ersättas av det i fortsättningen tillåtna 2,8-procentiga ölet, men att det också blir en övergång till såväl lättöl som starköl och ännu starkare drycker. Vid

oförändrade skattesatser är det enligt gruppen troligt att den samlade effekten av mellanölsförbudet blir ett relativt litet inkomstbortfall för staten.

Det föreligger enligt gruppen en uppenbar risk för att mellanölets slopande leder till ökad konsumtion av starkare alkoholdrycker. Därför måste de kompensatoriska åtgärderna samordnas med åtgärder för att motverka en sådan från alkoholpolitiska synpunkter olycklig följdverkan av mellanölsförbudet. Dessa intressen kan, enligt gruppen, tillgodoses genom en skärpt beskattning av de starkare dryckerna.

Under tiden från den senaste justeringen av dryckesbeskattningen i maj 1975 har den allmänna prisnivån stigit kraftigt. Enligt den allmänt accepterade principen om en anpassning av dryckesbeskattningen efter den allmänna prisutvecklingen är därför en skattechöjning nu motiverad. Beredningsgruppen finner det naturligt att, när en skattechöjning är aktuell av nu nämnda skäl, den slutliga avvägningen av de nya skattesatserna sker med beaktande även av konsekvenserna av mellanölsförbudet. Genom att därvid ta fasta på den redan vedertagna principen om en till alkoholstyrkan relaterad progressiv beskattning kan beskattningens roll som aktivt alkoholpolitiskt instrument också markeras.

Beredningsgruppen förordar en något kraftigare prisuppräkning än vad som svarar mot den allmänna prisutvecklingen. Detta bör gälla även det 2,8-procentiga ölet. Det i den allmänna debatten framförda förslaget att beskatta detta öl lika högt som mellanölet beskattas motsätter sig gruppen med hänsyn till riskerna för en övergång till starkare alkoholdrycker, när mellanölet försvinner ur den allmänna handeln.

För egen del vill jag framhålla följande. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till de av gruppen anförda synpunkterna på avvägningen av dryckesbeskattningen inte endast i nuläget utan även för framtiden. Redan i redogörelsen för budgetförslaget för nästa budgetår framhöll jag, att en rikt-punkt för den aviserade höjningen av dryckesbeskattningen borde vara en uppjustering i förhållande till den allmänna prisutvecklingen under den tid nuvarande skattesatser har gällt.

Det gällande skattesystemet på dryckesområdet är, som jag redan inledningsvis har framhållit, utformat så att det ger en i förhållande till alkoholstyrkan progressiv beskattning. Detta gäller i fråga om beskattningen av såväl sprit och vin som maltdrycker. För de senare dryckerna utgår skatt per liter och därmed gäller det nu endast att ta ställning till hur dessa skattesatser bör vara avvägda. Skatten på sprit och vin består, som tidigare har nämnts, av en till alkoholstyrkan relaterad grundavgift och en till detaljhandelspriset relaterad procentavgift. Denna utformning innebär i princip att skatten i absoluta tal räknat blir högre ju starkare och dyrare drycken är. Detta förhållande är mest markant för spritdryckerna, eftersom grundavgiften för dessa är utformad som ett visst belopp per alkoholprocent och liter, under det att grundavgiften för vin utgår med ett för liter bestämt

belopp, som är högre för starkvin än för lättvin. Denna konstruktion av skatten på sprit och vin medför också att skattens procentuella del av priset är lägre för dyrare än för billigare drycker av samma slag.

Senast vidtagna höjningar av skatten på sprit och vin har genomgående skett genom höjning av grundavgifterna. Detta har inneburit att skattehöjningen och därmed också prishöjningen beloppsmässigt blir lika stor för en billigare och dyrare dryck av samma slag. I fråga om spritdryckerna har de tidigare skattehöjningarna regelmässigt beräknats med utgångspunkt i priset på den dominerande spritdrycken, absolut rent brännvin. Om man i stället hade valt att höja procentavgifterna skulle resultatet ha blivit en lika stor procentuell skatte- och prishöjning för hela sortimentet av spritdrycker och vin.

Även om skäl kan anföras för att åstadkomma den nu aktuella skattehöjningen genom höjning av procentavgifterna, förordar jag att den även denna gång sker genom en höjning av grundavgifterna. Här för talar enligt min mening att det primärt är grundavgifterna som ger en i förhållande till alkoholstyrkan progressiv skatteeffekt. Det rör sig dessutom denna gång om en förhållandevis stor skattehöjning. Effekten av att lägga skattehöjningen på procentavgiften skulle därför leda till betydligt ökade prisskillnader i varusortimentet. Det har också hävdats att skattesystemet prismässigt missgynnar varor av högre kvalitet, en effekt som skulle förstärkas genom höjda procentavgifter.

Skattehöjningen bör denna gång omfatta alla nu särbeskattade drycker, dvs. såväl spritdrycker och vin som malt- och läskedrycker. Vid avvägningen av de nya skattesatserna bör i första hand beaktas uppgången i den allmänna prisnivån efter maj månad 1975. Under hänvisning till vad jag tidigare har anfört förordar jag att de nya skattesatserna bestäms med utgångspunkt i en allmän skattehöjning om ca 18 %. Det finns emellertid en påtaglig risk för att det blir en kraftigt ökad konsumtion av mellanöl fram till den 1 juli 1977, då det beslutade förbudet träder i kraft. En sådan utveckling måste enligt min mening motverkas. Det är också angeläget att det blir en lugn omställning till det dryckessortiment som erbjuds efter juni månad 1977. Mot denna bakgrund förordar jag att skattehöjningen på hela dryckessortimentet genomförs den 1 maj 1977. Därmed aktualiseras även en skattehöjning för mellanölet. Av skäl som jag nyss har nämnt förordar jag att skatten på mellanöl höjs med ca 25 %. Även skatten på det 2,8-procentiga ölet bör höjas i motsvarande grad. Med hänsyn till att priserna på alkoholdrycker under perioden våren 1975 – våren 1977 har stigit också av andra skäl kommer de här framlagda förslagen att innebära att priserna på alkoholdrycker kommer att stiga något mera än priserna på andra varor och tjänster. Detta finner jag motiverat från nykterhetspolitiska synpunkter.

Nu förordade höjningar skulle innebära att grundavgifterna höjs för sprit med 11,3 öre till 65,5 öre per alkoholprocent och liter, för starkvin med

1:60 kr. till 7:75 kr. per liter och för lättvin med 70 öre till 2:80 kr. per liter. Då jag utgår från att Systembolaget kan arbeta med i stort sett oförändrade handelsmarginaler i absoluta tal räknat skulle dessa ändringar av grundavgifterna med beaktande även av mervärdesskatten innebära en höjning av priset på en helbutelj "absolut rent" brännvin med ca 8 kr. För starkvin och lättvin skulle prishöjningarna bli ca 2:25 kr. resp. ca 1 kr. per helbutelj.

För malt- och läskedryckerna innebär förslaget höjningar av skattesatserna per liter med 53 öre till 3:40 kr. för starköl, med 48 öre till 2:35 kr. för mellanöl, med 28 öre till 1:35 kr. för pilsner, med 6 öre till 45 öre för lagrat lättöl, med 8 öre till 60 öre för kolsyrade läskedrycker och med 5 öre till 37 öre för s. k. stilldrinkar.

Efter samråd med chefen för handelsdepartementet förordar jag att den s. k. schablontullen på alkoholdrycker höjs i huvudsaklig överensstämmelse med den nu förordade skatthöjningen och att tulltaxan (1971:920) även i övriga hänseenden anpassas till ändringarna i alkohollagstiftningen.

Den statsfinansiella effekten av nu förordade skattesatshöjningar kan inte bestämmas med någon större säkerhet. Överslagsvis synes dock kunna beräknas att resultatet blir en intäktsökning av storleken 750 milj. kr. för helt år räknat.

I detta sammanhang vill jag även framhålla att förslag har förts fram om en utvidgning av dryckesbeskattningen till att omfatta även vissa icke alkoholhaltiga drycker som nu inte är föremål för någon särbeskattning. Denna fråga bör prövas ytterligare innan ett ställningstagande kan ske.

4 Övriga frågor

Den nya alkohollagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978. Det vid 1975/76 års riksmöte beslutade mellanölsförbudet från den 1 juli 1977 kräver ändringar i nu gällande lagstiftning med verkan från nämnda dag. Den av mig förordade skatthöjningen kräver dessutom ändringar i gällande lagstiftning med verkan från den 1 maj 1977. Sistnämnda ändringar gäller dock endast skattesatsjusteringar. Förslag till härav betingade författningsändringar har utarbetats inom budgetdepartementet.

Beredningsgruppen har beaktat de författningssena konsekvenserna av mellanölsförbudet. Gruppen föreslår att den nuvarande uppdelningen av öl i typ A (pilsner) och typ B (mellanöl) bortfaller. Öl med högre alkoholhalt än 2,8 viktprocent hänförs till starköl. Förslaget, som jag biträder, innebär definitionsmässigt en återgång till vad som gällde före den 1 oktober 1965, dvs. innan mellanölet introducerades. Jag har inte heller några invändningar mot de av beredningsgruppen föreslagna övergångsbestämmelserna. Förslaget innebär ändringar i ölförsäljningslagen (1961:159), lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker samt rusdrycksförsäljningslagen (1954:521). Härtill kommer ändringar i tulltaxan (1971:920).

Jag vill i detta sammanhang ta upp ytterligare en fråga som har samband med mellanölsförbudet. Enligt lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor (ändrad senast 1976:1077) utgår sådan skatt på bl. a. mellanöl och starköl. Skatten är 4 resp. 5 öre per liter. I prop. 1976/77:28 behandlades prisutjämningsystemet för maltdrycker, bl. a. med anledning av att kommerskollegium, med hänsyn till en kraftigt minskad import av mellanöl, hade förordat en avveckling av utjämningskatten på dessa drycker. Jag framhöll då att jag torde få anledning att återkomma till denna fråga i samband med den lagreglering som måste vidtas med anledning av det beslutade mellanölsförbudet. Min bedömning nu är dock att frågan om en avveckling av utjämningskatten på maltdrycker bör anstå tills verkningarna av mellanölsförbudet kan överblickas. Jag förordar därför endast att bestämmelserna om utjämningskatt på mellanöl utmönstras ur författningen med verkan fr. o. m. den 1 juli 1977. Härav följer att skattesatsen 5 öre per liter blir tillämplig på vad som från nämnda dag är att hänföra till starköl.

Chefen för socialdepartementet har förordat att bestämmelser om avstängning från inköp av alkoholdrycker hos Systembolaget inte skall ingå i den nya alkohollagstiftningen. På de av socialministern anförda skälen förordar jag att bestämmelserna om avstängning från inköp i den till utgången av år 1977 gällande rusdrycksförsäljningslagen slopas redan från instundande halvårsskifte.

Chefen för socialdepartementet har vidare anført att det register rörande vissa alkoholbrott m. m., som nu förs hos riksskatteverket, inte är motiverat av vare sig alkoholpolitiska eller socialpolitiska skäl. Fråga har uppkommit om registret bör behållas av andra skäl. F. n. utnyttjas registret även inom rättsväsendet. Jag har vid samråd med chefen för justitiedepartementet inhämtat att rättsväsendets behov av registret såvitt gäller brottsuppgifterna kan tillgodoses genom polis- och kriminalregistreringen. De uppgifter om inskrivningar på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare som behövs för rättsväsendets del, bl. a. som underlag för åklagarnas prövning av frågor om åtalsunderlåtelse enligt 75 § lagen (1954:579) om nykterhetsvård, torde kunna erhållas från socialstyrelsen.

Det nu anförda talar för att riksskatteverkets register bör kunna avskaffas helt. En översyn av de praktiska frågor som därvid blir aktuella pågår f. n. inom samarbetsorganet (Ju 1968:59) för rättsväsendets informationssystem (SARI). Sedan denna översyn har slutförts, vilket beräknas ske inom kort, avser jag att ta upp de frågor som hör samman med en avveckling av registret. Det ankommer på regeringen att fatta beslut härom.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga inom budgetdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin,
2. lag om ändring i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker,
3. lag om ändring i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker,
4. lag om ändring i ölförsäljningslagen (1961:159),
5. lag om ändring i rusdrycksförsäljningslagen (1954:521),
6. lag om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor,
7. lag om ändring i tulltaxan (1971:920),
8. lag om dryckesskatt,
9. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69),
10. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.,
11. lag om ändring i tulltaxan (1971:920),
12. lag om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor.

Bilaga 2:1
Budgetdepartementets
lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin

Härigenom föreskrives att 2 § 1 mom. lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

1 m o m . Skatten upptages vid detaljhandelsbolagets inköp av sprit och vin och utgår, där ej annat i 2 mom. stadgas,

a) för sprit dels med en grundavgift för liter motsvarande 54,2 öre för varje hel volymprocent alkohol dels med en procentavgift motsvarande 50 procent av utminuteringspriset; samt

b) för vin dels med en grundavgift, såvitt avser vin med en alkoholhalt överstigande 14 volymprocent (starkvin), av 6 kronor 15 öre för liter och, såvitt avser annat vin (lättvin), av 2 kronor 10 öre för liter dels med en procentavgift motsvarande 36 procent av utminuteringspriset.

a) för sprit dels med en grundavgift för liter motsvarande 65,5 öre för varje hel volymprocent alkohol dels med en procentavgift motsvarande 50 procent av utminuteringspriset; samt

b) för vin dels med en grundavgift, såvitt avser vin med en alkoholhalt överstigande 14 volymprocent (starkvin), av 7 kronor 75 öre för liter och, såvitt avser annat vin (lättvin), av 2 kronor 80 öre för liter dels med en procentavgift motsvarande 36 procent av utminuteringspriset.

Utminuteringspriset utgöres av det belopp, som, skatten inberäknad, betingas vid varornas utminutering.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1977.

¹ Lagen omtryckt 1975:140

Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:140.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker

Härigenom föreskrives att 7 § lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 §

För lagrat lättöl, öl, starköl och läskedrycker, som tillverkas inom landet, skall, om ej annat följer av 8 § fjärde stycket, skatt erläggas av tillverkaren. Skattskyldigheten inträder då varan utlämnas från tillverkningsstället eller, såvitt angår öl eller starköl, där förtäres.

Införes lagrat lättöl, öl, starköl och läskedrycker till landet skall, utom i fall som avses i 8 § femte stycket, skatt erläggas till tullmyndighet. Tullagen (1973:670) gäller i fråga om skatten. Därjämte gäller 46 § lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Skatten utgår för liter med
trettionio öre för lagrat lättöl,
en krona *sju* öre för öl av typ A,

en krona åttiosju öre för öl av typ
B,
två kronor åttiosju öre för starköl,
femtio två öre för kolsyrade läskedrycker, och
trettio två öre för övriga läskedrycker.

Skatten utgår för liter med
fyr tio fem öre för lagrat lättöl,
en krona *trettio fem* öre för öl av
typ A,
två kronor trettio fem öre för öl av
typ B,
tre kronor fyr tio öre för starköl,
sex tio öre för kolsyrade läskedrycker, och
trettiosju öre för övriga läskedrycker.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1977.

¹Lagen omtryckt 1975:142

Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:142.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker

Härigenom föreskrives att 1 och 6–8 §§ lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med maltdryck förstås varje odestillerad dryck, som framställts med torkat eller rostat malt såsom huvudsakligt extraktgivande ämne; dock skall genom hembrygd tillverkad sådan dryck anses såsom maltdryck allenast om den innehåller högst 4,5 viktprocent alkohol.

Maltdryck betecknas som lättöl, om alkoholhalten icke överstiger 1,8 viktprocent, som ölköl, om alkoholhalten överstiger 1,8 men icke 3,6 viktprocent, och som starköl, om alkoholhalten överstiger 3,6 viktprocent. Lättöl skall anses såsom färskt, om det är jäsende eller eljest innehåller jäst. Annat lättöl betecknas som lagrat. Ölskall anses vara av typ A, om alkoholhalten icke överstiger 2,8 viktprocent, och i annat fall av typ B.

Maltdryck betecknas som lättöl, om alkoholhalten icke överstiger 1,8 viktprocent, som ölköl, om alkoholhalten överstiger 1,8 men icke 2,8 viktprocent, och som starköl, om alkoholhalten överstiger 2,8 viktprocent. Lättöl skall anses såsom färskt, om det är jäsende eller eljest innehåller jäst. Annat lättöl betecknas som lagrat.

Med läskedryck förstås kolsyrad dryck, hänförlig till tulltaxenummer 22.01, och sådan konsumtionsfärdig dryck, hänförlig till tulltaxenummer 22.02, 22.07 eller 22.09, som innehåller högst 2,25 volymprocent alkohol. Med läskedryck förstås dock ej dryck som utgör choklad, kaffe eller te.

Tillverkare kallas den som bedriver tillverkning av malt- eller läskedrycker för försäljning.

6 §

Malt- och läskedrycker må utlämnas från tillverkningsställe endast på slutna kärl eller behållare av typ som godkänts av riksskatteverket, eller med avscende på rymden blivit godkända enligt lagen (1971:1081) om bestämning av volym och vikt. Utan hinder härav får malt- och läskedrycker utföras ur riket, föras till frihamn, eller, såvitt avser starköl, intagas i exportbutik eller läggas upp på tullager som inrättats för förvaring av proviant.

¹ Lagen omtryckt 1975:142

Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:142.

Nuvarande lydelse

Kärl eller behållare som avses i första stycket skola vara försedda med uppgift om dryckestillverkarens namn eller om tillverkningsstället eller med dryckestillverkarens registrerade varumärke. På kärl som innehåller maltdryck skall dessutom finnas uppgift om varuslag (lättöl, öl, starköl) och, *i fråga om öl, typbeteckning samt* på kärl som innehåller läskedryck uppgift om dryckens benämning. Namn och tillverkningsställe må angivas med förkortning, som riksskatteverket godkänt. Varuslag och, *i fråga om öl, typ* må angivas med särskild beteckning, som godkänts av riksskatteverket. Kärl eller behållare, innehållande maltdryck, må icke förses med uppgift, ägnad att giva drycken sken av att tillhöra annat varuslag eller, *i fråga om öl, annan typ* än vartill drycken är hänförlig.

Utän hinder av vad i första stycket sägs, må utlämning av läskedrycker i öppet kärl ske från automat, som godkänts av riksskatteverket eller ock blivit vederbörligen justerad.

7 §²

För lagrat lättöl, öl, starköl och läskedrycker, som tillverkas inom landet, skall, om ej annat följer av 8 § fjärde stycket, skatt erläggas av tillverkaren. Skattskyldigheten inträder då varan utlämnas från tillverkningsstället eller, såvitt angår öl eller starköl, där förtäres.

Införes lagrat lättöl, öl, starköl och läskedrycker till landet skall, utom i fall som avses i 8 § femte stycket, skatt erläggas till tullmyndighet. Tullagen (1973:670) gäller i fråga om skatten. Därjämte gäller 46 § lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Skatten utgår för liter med fyrtiofem öre för lagrat lättöl, en krona trettiofem öre för öl av <i>typ A,</i> <i>två kronor trettiofem öre för öl av</i> <i>typ B,</i>	Skatten utgår för liter med fyrtiofem öre för lagrat lättöl, en krona trettiofem öre för öl,
--	--

² Med nuvarande lydelse avses 7 § enligt författningsförslag nr. 2.

Nuvarande lydelse

tre kronor fyrtio öre för starköl,
sextio öre för kolsyrade läskedrycker, och
trettiosju öre för övriga läskedrycker.

Föreslagen lydelse

tre kronor fyrtio öre för starköl,
sextio öre för kolsyrade läskedrycker, och
trettiosju öre för övriga läskedrycker.

8 §

Tillverkare skall lämna deklARATION till riksskatteverket för varje kalendermånad, under vilken tillverkning eller utlämning av skattepliktiga drycker förekommit, med uppgift om den myckenhet sådana drycker, som utlämnats från tillverkningsstället, samt den myckenhet på tillverkningsstället förtärt öl eller starköl, som där tillverkats. Särskild deklARATION skall avgivas för varje tillverkningsställe.

Deklaration skall insändas inom femton dagar efter utgången av den månad deklARATIONEN avser.

Om särskilda skäl därtill äro, äger riksskatteverket medgiva, att deklARATION må insändas senare än i andra stycket sägs, dock senast inom tre månader efter utgången av den månad deklARATIONEN avser.

I deklARATION må särskilt för varje varuslag och, i fråga om öl, typ avdrag göras för myckenhet, som

a) utförts ur riket eller förts till svensk frihamn för annat ändamål än att förbrukas där eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller lagts upp på tullager som inrättats för förvaring av proviant,

b) tillverkats vid annat tillverkningsställe eller vid införsel belagts med skatt,

c) utlämnats som kontrollprov,

d) efter utlämning återinförts till tillverkningsställets lager och för vilken avdrag icke gjorts med stöd av bestämmelserna under a)-c) ovan,

e) förstörts utanför tillverkningsstället, medan varan befunnit sig i tillverkarens besittning,

f) försållts med förlust för den skattskyldige, i den mån förlusten hänför sig till bristande betalning från köpare.

I deklARATION må särskilt för varje varuslag avdrag göras för myckenhet, som

a) utförts ur riket eller förts till svensk frihamn för annat ändamål än att förbrukas där eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller lagts upp på tullager som inrättats för förvaring av proviant,

b) tillverkats vid annat tillverkningsställe eller vid införsel belagts med skatt,

c) utlämnats som kontrollprov,

d) efter utlämning återinförts till tillverkningsställets lager och för vilken avdrag icke gjorts med stöd av bestämmelserna under a)-c) ovan,

e) förstörts utanför tillverkningsstället, medan varan befunnit sig i tillverkarens besittning,

f) försållts med förlust för den skattskyldige, i den mån förlusten hänför sig till bristande betalning från köpare.

Nuvarande lydelse

Vid införsel till landet av starköl i den ordning som avses i 12 § 4 mom. h *rusdrycksförsäljningsförordningen* (1954:521) skall skatt ej erläggas.

Föreslagen lydelse

Vid införsel till landet av starköl i den ordning som avses i 12 § 4 mom. h *rusdrycksförsäljningslagen* (1954:521) skall skatt ej erläggas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

De nya bestämmelserna i 6 § om märkning av kärl m. m. får efter prövning av riksskatteverket tillämpas redan för tid från och med den 1 juni 1977.

Utan hinder av de nya bestämmelserna i 6 § får öl till och med den 31 december 1977 även betecknas öl av typ A.

4 Förslag till Lag om ändring i ölförsäljningslagen (1961:159)

Härigenom föreskrives att 1, 4 och 14 §§ ölförsäljningslagen (1961:159)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Med öl förstås maltdryck vars alkoholhalt överstiger 1,8 men icke 3,6 viktprocent.

Med öl förstås maltdryck vars alkoholhalt överstiger 1,8 men icke 2,8 viktprocent.

4 §³

Öl som införes till riket skall vara försett med uppgift om tillverkarens namn *samt om* varuslag *och typ*. I stället för uppgift om varuslag *och typ* må användas av riksskatteverket godkänd beteckning. I fråga om hantering av oförtullat öl gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

Öl som införes till riket skall vara försett med uppgift om tillverkarens namn *och* varuslag. I stället för uppgift om varuslag må användas av riksskatteverket godkänd beteckning. I fråga om hantering av oförtullat öl gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

Öl som nu sagts må icke förses med uppgift ägnad att giva drycken sken av att tillhöra annat varuslag *eller annan typ* än vartill den är hänförlig.

Öl som nu sagts må icke förses med uppgift ägnad att giva drycken sken av att tillhöra annat varuslag än vartill den är hänförlig.

Generaltullstyrelsen äger för särskilda fall medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragraf.

14 §⁴

Tillstånd till utskänkning meddelas, utom i fall som avses i andra stycket, vid tillfällig utskänkning av polismyndigheten i den ort och, vid årsutskänkning, av länsstyrelsen i det län, där utskänkningen är avsedd att bedrivas.

Tillstånd till utskänkning på fartyg, järnvägståg eller luftfartyg meddelas vid tillfällig utskänkning av polismyndigheten i den ort och, vid årsutskänkning, av länsstyrelsen i det län, där fartygets rederi, järnvägens styrelse eller luftfartsföretaget har sitt säte. Har rederiet eller luftfartsföretaget icke säte inom riket, meddelas tillstånd av överståthållarämbetet.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:714.

² Senaste lydelse 1965:287.

³ Senaste lydelse 1973:998.

⁴ Senaste lydelse 1965:287.

Nuvarande lydelse

Tillstånd meddelas att gälla tills vidare, för bestämd tid eller för visst tillfälle. *Tillstånd må begränsas till att avse öl av typ A.*

Föreslagen lydelse

Tillstånd meddelas att gälla tills vidare, för bestämd tid eller för visst tillfälle.

Om tillstånd till utskänkning skall utfärdas tillståndsbevis.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

De nya bestämmelserna i 4 § om märkning m. m. får efter prövning av riksskatteverket tillämpas redan för tid från och med den 1 juni 1977.

Utan hinder av de nya bestämmelserna i 4 § får öl till och med den 31 december 1977 även betecknas öl av typ A.

5 Förslag till Lag om ändring i rusdrycksförsäljningslagen (1954:521)

Härigenom föreskrives att 1, 18, 19 och 20 §§ samt 63 § 2 mom. och 64 § 1 mom. rusdrycksförsäljningslagen (1954:521)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Till rusdrycker hänföras i denna lag spritdrycker, vin och starköl.

Med spritdryck förstås sådan sprit som icke är att hänföra till teknisk sprit, alkoholhaltigt preparat eller läkemedel.

Med vin förstås varje dryck, som är framställd genom alkoholisk jäsningsavsaft från druvor, bär, frukt eller andra växtdelar och som håller mer än två och en fjärdedels men ej mer än tjugutvå volymprocent etylalkohol.

Med starköl förstås malt-dryck, vars alkoholhalt överstiger tre och sex tiondels viktprocent.

Med starköl förstås malt-dryck, vars alkoholhalt överstiger två och åtta tiondels viktprocent.

18 §³

Rusdrycker må ej utminuterat till den som kan antagas ej hava fyllt tjugo år.

Utminutering må vägras den som är upptagen på särskild förteckning (spärllista).

På spärllista skall upptagas

1) den beräffande vilken nykterhetsnämnd meddelat beslut som avses i 14 § 2 mom. lagen om nykterhetsvård;

2) den som icke må försälja rusdrycker och som genom laga kraftägande dom befunnits skyldig till brott som avses i 80 eller 81 § eller till försök eller medverkan som avses i 89 § 1 och 2 mom. denna lag eller till sådant förfarande med alkoholhaltiga drycker

¹ Senaste lydelse av rubriken 1975:702.

² Senaste lydelse 1975:702.

³ Senaste lydelse 1976:513 (jfr 1976:908).

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

som avses i 69 § lagen om nykterhetsvård eller 89 § barnavårdslagen; så ock

3) den som genom laga kraftägande dom befunnits hava vid mer än ett tillfälle inom en tidrymd av tolv månader gjort sig skyldig till rattfylleri eller brott enligt 4 § 2 mom. lagen om straff för vissa trafikbrott.

Spärllista skall av detaljhandelsbolaget upprättas för län eller annat lämpligt område. Den som enligt vad under 2) i tredje stycket sägs må vägras utminutering skall upptagas på mer än en sådan förteckning i den mån så finnes erforderligt för att hindra honom från inköp. Förteckningarna skola förnyas för varje månad.

Om upptagande på spärllista beslutar riksskatteverket. Den som upptagits på spärllista skall avföras därifrån, i fall som under 1) i tredje stycket avses vid utgången av den tid som nykterhetsnämnden bestämt, i det under 2) i tredje stycket nämnda fallet efter tolv månader samt i det under 3) i samma stycke avsedda fallet efter sex månader.

19 §⁴

Rusdrycker må ej utlämnas till den som är synbarligen berörd av alkoholhaltiga drycker eller annat berusningsmedel. Utlämning och försändning av rusdrycker må vägras, när anledning till misstanke föreligger, att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon.

Rusdrycker må ej inköpas genom ombud som kan antagas ej hava fyllt tjugu år.

Föreligger beträffande ombud förhållande som i 18 § andra stycket sägs, må utlämning av rusdrycker vägras.

⁴ Senaste lydelse 1969:171.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §⁵

Ej må någon såsom ombud eller på därmed jämförligt sätt med anskaffande av rusdrycker tillhandagå den som kan antagas ej hava fyllt tjugu år eller missbruka alkoholhaltiga drycker eller vara berörd av sådana drycker eller annat berusningsmedel eller den som enligt 18 § må vägras utminuterung.

Ej må någon genom särskild, för ändamålet driven rörelse eller eljest i större omfattning tillhandagå annan med anskaffande av rusdrycker.

Det är vidare förbjudet att, genom personlig hänvändelse eller genom ombud, för egen eller annans vinning söka förmå annan än återförsäljare av rusdrycker att inköpa sådana drycker på utminuteringsställe.

Ej må någon såsom ombud eller på därmed jämförligt sätt med anskaffande av rusdrycker tillhandagå den som kan antagas ej hava fyllt tjugu år eller missbruka alkoholhaltiga drycker eller vara berörd av sådana drycker eller annat berusningsmedel.

63 §

2 m o m .⁶ Beslut som länsstyrelse eller polismyndighet meddelat enligt denna lag så ock beslut som riksskatteverket meddelat enligt 18 § lagen länder omedelbart till efterrättelse, där ej annorlunda är föreskrivet eller särskilt förordnas.

2 m o m . Beslut som länsstyrelse eller polismyndighet meddelat enligt denna lag länder omedelbart till efterrättelse, där ej annorlunda är föreskrivet eller särskilt förordnas.

64 §

1 m o m .⁷ Meddelande om beslut, som avses i 18 § femte stycket lagen, skall av riksskatteverket i rekommenderat brev snarast tillsändas den som beslutet avser.

1 m o m .

Avskrift av beslut, som länsstyrelse meddelat i utskänkingsärende, skall, då fråga ej är om sluten utskänkning eller om trafikutskänkning, tillställas länsnykterhetsnämnden, polismyndigheten och kommunens nykterhetsnämnd.

Har polismyndighet meddelat beslut enligt denna lag, skola länsstyrelsen och kommunens nykterhetsnämnd underrättas därom.

Länsstyrelsen skall underrätta detaljhandelsbolaget om det eller de slag

⁵ Senaste lydelse 1969:171.

⁶ Senaste lydelse 1975:702.

⁷ Senaste lydelse 1975:702.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

av rusdrycker som meddelat tillstånd till utskänkning avser. Sker ändring i detta avseende eller återkallas tillståndet, skall bolaget även underrättas därom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

Den som den 1 juli 1977 är upptagen på spärlista skall avföras därifrån.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor

Härigenom föreskrives att 2-4, 7 och 8 §§ lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Utjämningskatt skall utgå för
a) choklad- och konfektyrvaror,
som äro skattepliktiga enligt *förordningen* (1941:251) om särskild varuskatt;

b) biscuits och wafers, hänförliga till tulltaxenummer 19.08;

c) öl av typ B och starköl.

Utjämningskatt skall utgå för
a) choklad- och konfektyrvaror,
som äro skattepliktiga enligt *lagen* (1941:251) om särskild varuskatt;

b) biscuits och wafers, hänförliga till tulltaxenummer 19.08;

c) starköl.

3 §³

I fråga om skattskyldighet samt den tidpunkt då sådan skyldighet inträder äga, för inom riket tillverkat öl av typ B och starköl, bestämmelserna i *förordningen den 27 maj 1960 (nr 253)* om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker samt i övrigt bestämmelserna i *förordningen* om särskild varuskatt motsvarande tillämpning. Skattskyldighet skall dock ej föreligga vid tillverkning i allenast ringa omfattning av varor som avses i 2 § b och c.

I fråga om skattskyldighet samt den tidpunkt då sådan skyldighet inträder äga, för inom riket tillverkat starköl, bestämmelserna i *lagen* (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker samt i övrigt bestämmelserna i *lagen* (1941:251) om särskild varuskatt motsvarande tillämpning. Skattskyldighet skall dock ej föreligga vid tillverkning i allenast ringa omfattning av varor som avses i 2 § b.

4 §⁴

För choklad- och konfektyrvaror som avses i 2 § a samt för biscuits och wafers utgår skatten med 90 öre för kilogram. I varans vikt inräknas sådant förefintligt emballage med vilket varor av ifrågavarande slag försäljes i detaljhandeln.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:918.

² Senaste lydelse 1972:800.

³ Senaste lydelse 1968:360.

⁴ Senaste lydelse 1976:1077.

Nuvarande lydelse

För öl av typ B utgår skatten med 4 öre för liter och för starköl med 5 öre för liter.

Föreslagen lydelse

För starköl utgår skatten med 5 öre för liter.

7 §⁵

Bestämmelserna angående anmälan och registrering i 5 § *förordningen* om särskild varuskatt äga motsvarande tillämpning i fråga om utjämningskatt för varor som avses i 2 § b och c.

Bestämmelserna angående anmälan och registrering i 5 § *lagen (1941:251)* om särskild varuskatt äga motsvarande tillämpning i fråga om utjämningskatt för varor som avses i 2 § b.

8 §⁶

Deklaration till riksskatteverket skall avlämnas för varje kalendermånad eller, där verket så medger, för varje kalenderkvartal, varunder skattskyldighet uppkommit.

Deklaration skall insändas inom en månad efter varje beskattningsperiods utgång. Riksskatteverket må, om särskilda skäl därtill äro, medgiva, att deklARATION må insändas senare än nu sagts, dock inom två månader efter utgången av den beskattningsperiod deklARATIONEN avser.

I deklARATIONEN skall lämnas uppgift om den myckenhet skattepliktiga varor som under beskattningsperioden levererats till köpare eller, beträffande öl av typ B och starköl, utlämnats från tillverkningsställe eller där tillverkats och förtärts. Från denna myckenhet må avdrag göras för varor, vilka

a) använts vid tillverkning som deklARATIONEN avser eller, beträffande öl av typ B och starköl, utlämnats från tillverkningsställe och som visas hava tidigare blivit påförda utjämningskatt;

b) återtagits;

c) enligt bevis av tullmyndighet utförts ur riket eller förts till frihamn eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller

I deklARATIONEN skall lämnas uppgift om den myckenhet skattepliktiga varor som under beskattningsperioden levererats till köpare eller, beträffande starköl, utlämnats från tillverkningsställe eller där tillverkats och förtärts. Från denna myckenhet må avdrag göras för varor, vilka

a) använts vid tillverkning som deklARATIONEN avser eller, beträffande starköl, utlämnats från tillverkningsställe och som visas hava tidigare blivit påförda utjämningskatt;

b) återtagits;

c) enligt bevis av tullmyndighet utförts ur riket eller förts till frihamn eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller

⁵ Senaste lydelse 1968:360.

⁶ Senaste lydelse 1973:990.

Nuvarande lydelse

lagts upp på tullager som inrättats
för förvaring av proviant.

Föreslagen lydelse

lagts upp på tullager som inrättats
för förvaring av proviant.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

7 Förslag till Lag om ändring i tulltaxan (1971:920)

Härigenom föreskrives att 22 kap. tulltaxan (1971:920) skall ha nedan angivna lydelse. —

22 kap. Drycker, sprit och ättika¹

22.03 Maltdrycker:

med en alkoholhalt:

A. ej överstigande 1,8 viktprocent (lättöl)	100 l 10:—
B. överstigande 1,8 men ej 2,8 viktprocent (öl)	100 l 12:—
C. överstigande 2,8 viktprocent (starköl)	100 l 14:—

Anm. För spritdrycker eller viner, vilka införes i den ordning som anges i 12 § 4 mom. c) *rusdrycksförsäljningslagen* (1954:521), utgår, om tullfrihet ej åtnjutes, tull med följande belopp, räknat för helbutelj om 75 centiliter:

Cognac	72:—
Armagnac, brandy, cau-de-vie och whisky	64:—
Andra spritdrycker, ej hänförliga till tulltaxenr 22.08	55:—

Vin:

musserande:

champagne	29:—
annat	20:—

andra slag med en alkoholhalt:

överstigande 14 volymprocent	21:—
ej överstigande 14 volymprocent	10:—

För spritdrycker eller viner, vilka införes i den ordning som anges i 12 § 4 mom. h) *rusdrycksförsäljningslagen*, utgår tull med av partihandelsbolaget för rusdrycker fastställt belopp, motsvarande:

1. tull enligt vad i 22 kap. sägs;
2. omsättningsskatt enligt 2 § 1 mom. lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin; samt
3. mervärdeskatt enligt lagen (1968:430) om sådan skatt.

För starköl som införes enligt första och andra styckena utgår tull med 5 kronor *per* liter.

Denna lag träder i kraft såvitt avser Anm. den 1 maj 1977 och i övrigt den 1 juli 1977.

¹ Senaste lydelse 1975:143.

8 Förslag till Lag om dryckesskatt

Härigenom föreskrives följande.

1 § Skatt (dryckesskatt) erlägges till staten enligt denna lag vid omsättning inom landet och vid införsel av spritdrycker, vin samt malt- och läskedrycker.

Beteckning i denna lag har samma betydelse som i lagen (1977:000) om tillverkning av drycker m. m.

2 § Under tid då riksmöte ej pågår kan riksdagens finans- och skatteutskott på förslag av regeringen bestämma om skattesats eller besluta att skatt enligt denna lag skall börja eller upphöra att utgå.

3 § Riksskatteverket är beskattningsmyndighet för dryckesskatt som skall erläggas vid omsättning inom landet.

Om skatt vid införsel föreskrives i 15 §.

4 § Skattskyldig är

1. i fråga om spritdrycker och vin, det i lagen (1977:000) om handel med drycker angivna partihandelsbolaget,

2. i fråga om malt- och läskedrycker, den som inom landet yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga drycker.

Skattskyldig är vidare den som blivit registrerad som skattskyldig importör enligt 8 §.

5 § Delägare i enkelt bolag är skattskyldig i förhållande till sin andel i bolaget. Efter ansökan av samtliga delägare kan riksskatteverket besluta att den av delägarna som dessa föreslår, tills vidare skall anses som ensam skattskyldig för bolagets hela skattepliktiga verksamhet.

I fråga om kommanditbolag eller annat handelsbolag är bolaget skattskyldigt. Har skattskyldig avlidit, är dödsboet skattskyldigt. Har skattskyldig försatts i konkurs, är konkursboet skattskyldigt.

6 § Den som inom landet yrkesmässigt bedriver verksamhet som medför skattskyldighet enligt 4 § första stycket skall anmäla sig för registrering hos riksskatteverket senast två veckor innan verksamheten påbörjas eller övertages. Ändras förhållande som uppgivits i anmälan skall riksskatteverket underrättas inom två veckor efter ändringen.

Om verkställd registrering utfärdar riksskatteverket bevis som sändes till den skattskyldige.

För att avgöra om skattskyldighet föreligger kan riksskatteverket infordra uppgift från näringsidkare som ej har anmält sig för registrering.

7 § Underlåter någon att göra anmälan eller lämna underrättelse eller uppgift enligt 6 §, kan riksskatteverket förelägga honom att vid vite fullgöra sin skyldighet. Försuttet vite utdömes av verket.

8 § Den som ämnar yrkesmässigt till landet införa skattepliktig malt- eller läskedryck för försäljning till återförsäljare kan efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Ändras förhållande som har uppgivits i ansökningshandling äger 6 och 7 §§ motsvarande tillämpning.

Om verkställd registrering utfärdar riksskatteverket bevis som sändes till den skattskyldige.

9 § Skattskyldighet för partihandelsbolaget vid omsättning av spritdrycker och vin inträder när betalning erhålles från det i lagen (1977:000) om handel med drycker angivna detaljhandelsbolaget.

Skattskyldighet för tillverkare och registrerad importör vid omsättning av malt- och läskedrycker inträder när skattepliktig dryck levereras till köpare eller tages i anspråk för annat ändamål än försäljning eller, vid avregistrering, finns i lager.

10 § Skatten på spritdrycker och vin utgår med en grundavgift och en procentavgift.

Grundavgiften utgör per liter i fråga om

1. spritdrycker 65,5 öre för varje hel volymprocent alkohol,
2. starkvin 7 kronor 75 öre,
3. lättvin 2 kronor 80 öre.

Procentavgiften utgör för spritdrycker 50 procent och för vin 36 procent av detaljhandelspriset.

Med detaljhandelspriset förstås det pris som detaljhandelsbolaget tillämpar vid försäljning över disk, exklusive beloppet av skatt enligt lagen (1968:430) om mervärdesskatt.

11 § Skatten på malt- och läskedrycker utgår per liter med

- 45 öre för lagrat lättöl,
- 1 krona 35 öre för öl,
- 3 kronor 40 öre för starköl,
- 60 öre för kolsyrad läskedryck,
- 37 öre för annan läskedryck.

12 § Skattskyldig enligt 4 § skall utan anmaning lämna deklARATION avseende drycker för vilka skattskyldighet har inträtt. Deklaration skall lämnas för varje kalendermånad och inges till riksskatteverket senast femte dagen i andra månaden efter utgången av den månad deklARATIONEN avser.

13 § I deklARATION för skatt på malt- och läskedrycker får särskilt för varje varuslag avdrag göras för myckenhet, som

1. har utförts ur landet eller har förts till svensk frihamn för annat ändamål än att förbrukas där eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller lagts upp på tullager som inrättats för förvaring av proviant,
2. har försålts till den som enligt 7 § tullförordningen (1973:979) åtnjuter tullfrihet vid införsel av varor,
3. har förvärvats för återförsäljning och för vilken skattskyldighet tidigare inträtt,
4. har tagits i anspråk för provning,
5. har återtagits i samband med återgång av köp,
6. har försålts med förlust för den skattskyldige, i den mån förlusten hänförs till bristande betalning från köpare.

14 § Lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning gäller för dryckesskatt vid omsättning inom landet.

15 § Införes skattepliktig dryck till landet av annan än den som har blivit registrerad som importör enligt 8 § skall dryckesskatt erläggas till tullmyndighet. Tullagen (1973:670) gäller i fråga om skatten. Därjämte gäller 46 § lagen (1959:92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Skatt utgår inte vid införsel av spritdrycker och vin av partihandelsbolaget eller för bolagets räkning eller vid införsel av skattepliktiga drycker i den ordning som avses i 18 § lagen (1977:000) om handel med drycker.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978. Genom lagen upphäves lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin.

I samband med ikraftträdandet iakttages följande.

1. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förhållande som hänförs sig till tiden före ikraftträdandet.
2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.
3. Importör som önskar bli registrerad hos riksskatteverket enligt 8 § med verkan från och med den 1 januari 1978 skall göra ansökan härom senast den 15 december 1977.

9 Förslag till Lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69)

Härigenom föreskrives att 1 § skattebrottslagen (1971:69) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag gäller i fråga om skatt eller avgift enligt

1. lagen (1908:128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927:321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928:370), förordningen (1933:395) om ersättningskatt, lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958:295) om sjömansskatt, förordningen (1970:99) om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten,

2. lagen (1941:251) om särskild varuskatt, förordningen (1943:477) om skatt å vissa pälsvaror, förordningen (1948:85) om försäljningskatt, förordningen (1953:396) om accis å fettemulsion m. m., lagen (1953:397) om avgift för fettvaror som användas för framställning av fettemulsion m. m., lagen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon, lagen (1957:262) om allmän energiskatt, lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor, lagen (1961:372) om bensinskatt, lagen (1961:394) om tobaksskatt, förordningen (1961:653) om brännolja-skatt, stämpelskattelagen (1964:308), förordningen (1964:352) om gasolskatt, förordningen (1966:21) om särskild skatt på motorbränslen, lagen (1968:430) om mervärdeskatt, förordningen (1971:170) om annons-

2. lagen (1941:251) om särskild varuskatt, förordningen (1943:477) om skatt å vissa pälsvaror, förordningen (1948:85) om försäljningskatt, förordningen (1953:396) om accis å fettemulsion m. m., lagen (1953:397) om avgift för fettvaror som användas för framställning av fettemulsion m. m., lagen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon, lagen (1957:262) om allmän energiskatt, lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor, lagen (1961:372) om bensinskatt, lagen (1961:394) om tobaksskatt, förordningen (1961:653) om brännolja-skatt, stämpelskattelagen (1964:308), förordningen (1964:352) om gasolskatt, förordningen (1966:21) om särskild skatt på motorbränslen, lagen (1968:430) om mervärdeskatt, förordningen (1971:170) om annons-

¹ Senaste lydelse 1975:1180.

Nuvarande lydelse

skatt, lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, lagen (1973:37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973:601), *förordningen* (1973:602) om särskild vägtrafikskatt, lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter, bilskrotningslagen (1975:343),

Föreslagen lydelse

skatt, lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, lagen (1973:37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973:601), *lagen* (1973:602) om särskild vägtrafikskatt, lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter, bilskrotningslagen (1975:343), *lagen* (1977:000) om dryckesskatt,

3. lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring i vad avser obligatorisk försäkring, lagen (1955:469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m., lagen (1960:77) om byggnadsforskningsavgift, lagen (1961:300) om redareavgift för sjöfolks pensionering, lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1962:398) om finansiering av folkpensioneringen, lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, lagen (1970:742) om lönegarantiavgift, lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift, lagen (1975:358) om vuxenutbildningsavgift, lagen (1975:335) om arbetsgivaravgift till arbetsmarknadsutbildningen.

Lagen gäller även preliminär skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt som avses i uppördslagen (1953:272).

Lagen tillämpas ej om skatten eller avgiften fastställs eller uppbäres i den ordning som gäller för tull och ej heller beträffande restavgift, skattetillägg eller liknande avgift.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Förmånsrätt enligt 11 § förmånsrättslagen (1970:979) följer med fordran på

1. skatt och avgift, som anges i 1 § första stycket uppbördslagen (1953:272), samt skatt enligt lagen (1908:128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, lagen (1958:295) om sjömansskatt och kupongskattelagen (1970:624),

2. skatt enligt förordningen (1959:507) om allmän varuskatt och lagen (1968:430) om mervärdeskatt,

3. skatt eller avgift enligt förordningen (1908:129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, lagen (1928:376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, lagen (1941:251) om särskild varuskatt, förordningen (1943:477) om skatt å vissa pälsvaror, förordningen (1948:85) om försäljningsskatt, förordningen (1953:396) om accis å fettemulsion m. m., lagen (1953:397) om avgift för fettvaror som användas för framställning av fettemulsion m. m., lagen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon, lagen (1957:262) om allmän energiskatt, lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor, lagen (1961:372) om bensinskatt, lagen (1961:394) om tobaksskatt, förordningen (1961:653) om brännoljeskatt, stämpelskattelagen (1964:308), förordningen

3. skatt eller avgift enligt förordningen (1908:129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, lagen (1928:376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, lagen (1941:251) om särskild varuskatt, förordningen (1943:477) om skatt å vissa pälsvaror, förordningen (1948:85) om försäljningsskatt, förordningen (1953:396) om accis å fettemulsion m. m., lagen (1953:397) om avgift för fettvaror som användas för framställning av fettemulsion m. m., lagen (1956:545) om omsättningsskatt på motorfordon, lagen (1957:262) om allmän energiskatt, lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor, lagen (1961:372) om bensinskatt, lagen (1961:394) om tobaksskatt, förordningen (1961:653) om brännoljeskatt, stämpelskattelagen (1964:308), förordningen

¹ Senaste lydelse 1975:1266.

Nuvarande lydelse

(1964:352) om gasolskatt, förordningen (1966:21) om särskild skatt på motorbränslen, förordningen (1971:170) om annonsskatt, lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, lagen (1973:37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter samt bilskrotningslagen (1975:343),

4. skatt enligt förordningen (1922:260) om automobilskatt, kungörelsen (1934:122) om skatt å motorfordon, som för tillfälligt brukande i riket från utlandet införts, kungörelsen (1951:750) om saluvagnsskatt, förordningen (1963:116) om trafikomläggningsskatt, kungörelsen (1964:43) om skatt å automobil, som av utomlands bosatt person för tillfälligt brukande i riket här förvärvats, traktorskatteförordningen (1969:297), vägtrafikskattelagen (1973:601), förordningen (1973:602) om särskild vägtrafikskatt samt kungörelsen (1973:781) om saluvagnsskatt,

5. tull samt avgift enligt kungörelsen (1960:235) om avgift för växtskyddskontroll vid införsel av växter och förordningen (1968:361) om avgift vid införsel av vissa bakverk,

6. avgift enligt lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område och lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område,

7. avgift, som uppbäres med tillämpning av lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m., i den mån avgiften icke omfattas av 1.

Förmånsrätten omfattar ej restavgift och liknande avgift som utgår vid försummelse att redovisa eller betala fordringen och ej heller skatte- eller avgiftstillägg och förseningsavgift.

Föreslagen lydelse

(1964:352) om gasolskatt, förordningen (1966:21) om särskild skatt på motorbränslen, förordningen (1971:170) om annonsskatt, lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972:820) om skatt på spel, lagen (1973:37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter, bilskrotningslagen (1975:343) samt lagen (1977:000) om dryckesskatt,

4. skatt enligt förordningen (1922:260) om automobilskatt, kungörelsen (1951:750) om saluvagnsskatt, förordningen (1963:116) om trafikomläggningsskatt, traktorskatteförordningen (1969:297), vägtrafikskattelagen (1973:601), lagen (1973:602) om särskild vägtrafikskatt, kungörelsen (1973:781) om saluvagnsskatt samt lagen (1976:339) om saluvagnsskatt,

11 Förslag till Lag om ändring i tulltaxan (1971:920)

Härigenom föreskrives att 22 kap. tulltaxan (1971:920) skall ha nedan angivna lydelse.

22 kap. Drycker, sprit och ättika¹

Anmärkningar

1. Detta kapitel omfattar ej:
 - a. havsvatten (nr 25.01);
 - b. destillerat vatten, ledningsförmågevatten och vatten av motsvarande renhetsgrad (nr 28.58);
 - c. utspädd ättiksyra, innehållande mer än 10 viktprocent ättiksyra (nr 29.14);
 - d. medikamenter enligt nr 30.03;
 - e. parfymer och toalettmedel (33 kap.).
2. För tillämpning av nr 22.08 och 22.09 gäller att alkoholstyrkan skall anses vara den som erhålles genom mätning med Gay-Lussacs alkoholometer vid en temperatur av + 15° C.
- 2:1 För tillämpning av underavdelningar av tulltaxenummer, där alkoholhalt uttryckes i volymprocent, gäller att halten skall beräknas vid + 15° C.

22.01	Vatten, inbegripet mineralvatten och kolsyrat vatten; is och snö	fri
22.02	Lemonad, aromatiserat mineralvatten, aromatiserat kolsyrat vatten och andra alkoholfria drycker, med undantag av fruktsaft och köksväxtsaft hänförliga till nr 20.07	fri
22.03	Maltdrycker: med en alkoholhalt:	
	A. ej överstigande 1,8 viktprocent (lättöl)	10:–
	B. överstigande 1,8 men ej 2,8 viktprocent (öl)	12:–
	C. överstigande 2,8 viktprocent (starköl)	14:–
22.04	Druvmust i jäsning, ävensom druvmust vars jäsning avbrutits på annat sätt än genom tillsats av alkohol:	
	A. på kärl rymmande högst 10 liter	25:–
	B. på andra kärl	10:–
22.05	Vin av färska druvor; druvmust vars jäsning avbrutits genom tillsats av alkohol:	
	A. musserande	100:–

¹ Senaste lydelse enligt författningsförslag nr 7.

	B. andra slag, med en alkoholhalt:		
	1. ej överstigande 15 volymprocent:		
	a. på kärl rymmande högst 10 liter ... 100 l	25:–	
	b. på andra kärl	100 l	10:–
	2. överstigande 15 volymprocent:		
	a. på kärl rymmande högst 10 liter ... 100 l	67:50	
	b. på andra kärl	100 l	50:–
22.06	Vermut och annat vin av färska druvor, smaksatt med aromatiska extrakter: med en alkoholhalt:		
	A. ej överstigande 15 volymprocent:		
	1. på kärl rymmande högst 10 liter	100 l	25:–
	2. på andra kärl	100 l	10:–
	B. överstigande 15 volymprocent:		
	1. på kärl rymmande högst 10 liter	100 l	67:50
	2. på andra kärl	100 l	50:–
22.07	Andra jästa drycker, t. ex. äppelvin (cider), päronvin och mjöd:		
	A. musserande, andra än äppel- och päronvin..	100 l	100:–
	B. andra slag, med en alkoholhalt:		
	1. ej överstigande 15 volymprocent:		
	a. på kärl rymmande högst 10 liter ... 100 l	25:–	
	b. på andra kärl	100 l	10:–
	2. överstigande 15 volymprocent:		
	a. på kärl rymmande högst 10 liter ... 100 l	67:50	
	b. på andra kärl	100 l	50:–
22.08	Etanol (etylalkohol) och finsprit, odenaturerade, med en styrka av 80° eller högre; denaturerad sprit (inbegripet etanol och finsprit), oavsett styrkan:		
	A. avsedda att användas uteslutande för kemisk omvandling		fri
	B. andra		6 %
22.09	Sprit (etanol, etylalkohol), ej hänförlig till nr 22.08; likör och andra <i>spridrycker</i> ; sammansatta alkoholhaltiga beredningar (s. k. koncentrerade extrakt) för framställning av drycker:		
	A. likör, bitter och liknande drycker	100 l	92:50
	B. andra drycker, inbegripet odenaturerad sprit med en styrka understigande 80°:		
	1. på kärl rymmande högst 10 liter	100 l	67:50
	2. på andra kärl	100 l av 50 % alkoholhalt vid + 15° C	17:50

	C. sammansatta alkoholhaltiga beredningar (s. k. koncentrerade extrakt) för framställning av drycker .	5 %
22.10	Ättika	6 %

Anm. För spritdrycker eller viner, vilka införes i den ordning som anges i 18 § 3. lagen (1977:000) om handel med drycker, utgår, om tullfrihet ej åtnjutes, tull med följande belopp, räknat för helbutelj om 75 centiliter:

Cognac	72:-
Armagnac, brandy, eau-de-vie och whisky	64:-
Andra spritdrycker, ej hänförliga till tulltaxenr 22.08	55:-

Vin:

musserande:

champagne	29:-
annat	20:-

andra slag med en alkoholhalt:

överstigande 15 volymprocent	21:-
ej överstigande 15 volymprocent	10:-

För spritdrycker eller viner, vilka införes i den ordning som anges i 18 § 4. lagen (1977:000) om handel med drycker, utgår tull med av partihandelsbolaget för *alkoholdrycker* fastställt belopp, motsvarande:

1. tull enligt vad i 22 kap. sägs;
2. skatt enligt 10 § lagen (1977:000) om dryckesskatt; samt
3. mervärdeskatt enligt lagen (1968:430) om sådan skatt.

För starköl som införes enligt första och andra styckena utgår tull med 5 kronor per liter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor

Härigenom föreskrives att 3 och 8 §§ lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

I fråga om skattskyldighet samt den tidpunkt då sådan skyldighet inträder äga, för inom riket tillverkat starköl, bestämmelserna i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker samt i övrigt bestämmelserna i lagen (1941:251) om särskild varuskatt motsvarande tillämpning. Skattskyldighet skall dock ej föreligga vid tillverkning i allenast ringa omfattning av varor som avses i 2 § b.

I fråga om skattskyldighet samt den tidpunkt då sådan skyldighet inträder äga, för inom riket tillverkat starköl, bestämmelserna i lagen (1977:000) om dryckesskatt samt i övrigt bestämmelserna i lagen (1941:251) om särskild varuskatt motsvarande tillämpning. Skattskyldighet skall dock ej föreligga vid tillverkning i allenast ringa omfattning av varor som avses i 2 § b.

8 §³

Deklaration till riksskatteverket skall lämnas för varje kalendermånad eller, där verket så medger, för varje kalenderkvartal, varunder skattskyldighet uppkommit.

Deklaration skall insändas inom en månad efter varje beskattningsperiods utgång. Riksskatteverket må, om särskilda skäl därtill äro, medgiva, att deklaration må insändas senare än nu sagts, dock inom två månader efter utgången av den beskattningsperiod deklarationen avser.

I deklaration skall lämnas uppgift om den myckenhet skattepliktiga varor som under beskattningsperioden levererats till köpare eller, beträffande starköl, utlämnats från tillverkningsställe eller där tillverkats och förtärts. Från denna myckenhet må avdrag göras för varor, vilka

I deklaration skall lämnas uppgift om den myckenhet skattepliktiga varor för vilka skattskyldighet har inträtt. Från denna myckenhet må avdrag göras för varor, vilka

a) använts vid tillverkning som deklarationen avser eller, beträffande

a) använts vid tillverkning som deklarationen avser och som visas

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:918.

² Med nuvarande lydelse avses 3 § enligt författningsförslag nr 6.

³ Med nuvarande lydelse avses 8 § enligt författningsförslag nr 6.

Nuvarande lydelse

starköl, utlämnats från tillverkningsställe och som visas hava tidigare blivit påförda utjämningskatt;

b) återtagits;

c) enligt bevis av tullmyndighet utförts ur riket eller förts till frihamn eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller lagts upp på tullager som inrättats för förvaring av proviant.

Föreslagen lydelse

hava tidigare blivit påförda utjämningskatt;

b) återtagits;

c) enligt bevis av tullmyndighet utförts ur riket eller förts till frihamn eller, såvitt avser starköl, levererats för försäljning i exportbutik eller lagts upp på tullager som inrättats för förvaring av proviant.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

Utdrag
UTBILDNINGSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-24

Föredragande: statsrådet Wikström

Anmälan till proposition om alkoholpolitiken

1 Inledning

Alkoholpolitiska utredningen (APU) avlämnade i december 1974 sitt slutbetänkande (SOU 1974:90–93) Alkoholpolitik. Sedan betänkandet remissbehandlats tillsattes en beredningsgrupp med uppgift att på grundval av betänkandet och remissyttrandena redovisa ett samlat underlag för regeringens ställningstagande till de alkoholpolitiska frågorna. Beredningsgruppen har i januari 1977 redovisat uppdraget i en rapport (Ds S 1977:1). Jag vill nu ta upp frågor som rör forskning, organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

2 Forskning

Såväl alkoholpolitiska utredningen (APU) som samtliga remissinstanser framhåller att forskningen kring alkoholproblemen är otillräcklig. Detta gäller särskilt de samhällsvetenskapliga områdena av denna forskning. APU:s förslag till förstärkning av olika forskningsresurser liksom remissinstansernas yttranden har behandlats av beredningsgruppen för frågor avseende alkoholpolitiken. Beredningsgruppen har härvid framhållit att det innebär avsevärda organisatoriska svårigheter att med ens inrätta ett så stort antal nya tjänster (13 st.) som APU föreslår. Med åberopande av bl. a. de skäl som beredningsgruppen har anfört föreslår jag att två samhällsvetenskapligt inriktade tjänster och en vårdinriktad tjänst inrättas. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) bör få i uppdrag att inom en ram av 750 000 kr. bl. a. lämna förslag i fråga om dessa tjänsters närmare inriktning och placering. UHÄ bör härvid beakta den forskning som bedrivs vid de båda institutionerna för alkoholforskning vid karolinska institutet. Beredningsgruppen för-

ordade även att UIIÄ i sina årliga anslagsframställningar skulle lämna förslag om en fortsatt utbyggnad av forskarorganisationen i syfte att successivt genomföra den av APU föreslagna förstärkningen av forskningsresurserna. Jag delar beredningsgruppens uppfattning att forskningen kring alkoholproblemen är av utomordentligt stor betydelse.

Av anslagstekniska skäl finner jag det lämpligt att dessa medel nu tillförs anslaget Extra utgifter vid universiteten m. m. och att medlen ställs till regeringens disposition.

Förslag om medel för s. k. uppdragsforskning i alkoholfrågan har framförts av APU och godtagits av remissinstanserna. Beredningsgruppen föreslår därtför att årliga anslag avsätts till denna form av forskning. Jag delar beredningsgruppens uppfattning och föreslår att 250 000 kr. anslås för sådan forskning och att socialstyrelsen får disponera dessa medel. Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet.

Vid framställning om anslag för uppdragsforskning för budgetåret 1977/78 har jag beaktat att den i denna prop. föreslagna organisationen hos socialstyrelsen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978.

Den verksamhet som bedrivs av tvärvetenskapliga seminariet i alkoholfrågan (TSA) är värdefull ur alkoholpolitisk synvinkel. Jag räknar med att dess verksamhet skall kunna stödjas av forskningsrådsnämnden. Denna skall enligt vad jag anfört i förslaget till denna nämnd (prop. 1976/77:100 bil. 12, s. 362) handha uppgifter av tvärvetenskaplig natur.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

- att utöver vad som tidigare (prop. 1976/77:59) föreslagits till *Extra utgifter vid universiteten m. m.* under nionde huvudtiteln för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kr.
- att till *Uppdragsforskning i alkoholfrågan* under femte huvudtiteln för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kr.

3 Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl.

I prop. 1976/77:100 (bil. 12, s. 187) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition, till Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. för budgetåret 1977/78 beräkna ett reservationsanslag av 6 000 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp denna fråga.

Riksdagen beslutade år 1976 (prop. 1975/76:161, KrU 1975/76:40, rskr 1975/76:357) om ändrade regler för det statliga stödet till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. Tidigare detaljregler för bidragsgivningen avskaffades. Stödet utgår till organisationernas centrala verksamhet. Organisationerna avgör själva på vilket sätt medlen skall användas för att bäst främja resp. organisations syften och verksamhet. Förändringen av bidragsgivningen innebär att stödet till dessa organisationer anpassades till den utveckling av olika organisationsbidrag som hade skett under 1970-talet.

Innan förslag om förändringar av bidragsgivningen till de aktuella organisationerna förelades riksdagen hade överläggningar förekommit mellan företrädare för organisationerna och utbildningsdepartementet. Vid dessa hade organisationsrepresentanterna förklarat sig intresserade av att medverka till att förenkla bidragsgivningen. Från berörda organisationers sida uttalades önskemål om att komma fram till en ordning som innebar att de själva skulle ansvara för fördelningen av bidraget. Det var emellertid inte möjligt att då finna en definitiv lösning av frågan hur fördelningen skulle ske. För innevarande budgetår har de bidrag som utgår från anslaget Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. fördelats av regeringen efter samråd med berörda organisationer.

Under år 1976 har ytterligare överläggningar förekommit mellan företrädare för organisationerna och utbildningsdepartementet. Därvid har bl. a. de framtida formerna för fördelningen av bidraget och frågan om bidragets storlek för budgetåret 1977/78 diskuterats. Organisationerna föreslår att en särskild samarbetsnämnd skapas som får ansvaret för fördelningen av anvisade medel mellan berörda organisationer. Samarbetsnämnden bör enligt organisationerna bestå av sju ledamöter med personliga ersättare för var och en av ledamöterna. Mandattiden för ledamöter och ersättare bör vara tre år. Nämnden bör inom sig utse ordförande och vice ordförande samt besluta om sekreterare och annat arbetsbiträde.

Ledamöter och ersättare i samarbetsnämnden bör utses av fyra valkorporationer. I de olika valkorporationerna ingår de organisationer som budgetåret 1976/77 erhöll bidrag ut anslaget Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. enligt följande:

Fyra ledamöter och lika många ersättare utses gemensamt av de organisationer som bygger på enskilt medlemskap dvs. Förbundet mot droger, IOGT-NTO-rörelsen, Järnvägsmännens helnykterhetsförbund, MHF-rörelsen, Verdandi-arbetsrörelsens nykterhetsförbund, Sveriges akademikers nykterhetsförbund, Sveriges blåbandsrörelse, Sveriges lärares nykterhetsförbund, Sveriges polismäns helnykterhetsförbund, Svenska frisksportförbundet och Vita bandet. En ledamot och en ersättare utses av De kristna samfundens nykterhetsrörelse. En ledamot och en ersättare utses gemensamt av de organisationer som främst organiserar alkoholproblematiker dvs. Alkoholproblematikernas riksorganisation, Länkens kamratförbund och Sällskapet länkarnas riksförbund. En ledamot och en ersättare utses av samsamarbetsorganisationerna Kvinnoföreningarnas samsamarbetskommitté för nykterhetsfrågor, Riksförbundet mot alkoholmissbruk och Samsamarbetskommittén för alkoholfrågor.

Bidraget bör enligt organisationernas mening i första hand utgå till de organisationer som innevarande budgetår erhåller bidrag under anslaget Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. Stödet till organisationerna bör få formen av grundbidrag och rörligt bidrag.

Den förändring av bidragsgivningen till nykterhetsorganisationer m. fl.

som riksdagen beslutade om år 1976 var ett första steg i en förändring av bidragsgivningen till organisationerna. Tidigare gällande bestämmelser infördes år 1955 (prop. 1954:151, SäU 1954:1, rskr 1954:310). Av redogörelsen för organisationernas förslag beträffande den fortsatta bidragsgivningen framgår att de själva önskar ta ett ansvar för fördelningen av de statliga bidragen och att de också är villiga att bilda det representativa organ som skall få ansvaret för medelfördelningen. Jag finner detta tillfredsställande och föreslår att bidragen till här omnämnda organisationer i framtiden bör fördelas enligt de riktlinjer och av ett organ med sammansättning som har föreslagits.

Jag anser det angeläget att samarbetsnämnden redan från början har ett fast sekretariat som kan biträda med administrativa uppgifter och dit organisationerna kan vända sig för att nå kontakt med samarbetsnämnden. Enligt min mening bör samarbetsnämndens kansli knytas till Nykterhetsrörelsens landsförbund. Landsförbundet har förklarat sig berett att biträda med denna servicefunktion. För sina arbetsinsatser bör landsförbundet erhålla ersättning i särskild ordning ur anslaget Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. Det bör ankomma på regeringen att fastställa ersättningens storlek.

Organisationerna själva föreslår att statsbidraget bör utgå som grundbidrag och rörligt bidrag. Detta kan enligt min mening vara en lämplig form för bidragsfördelning. Nämnden bör emellertid även kunna pröva andra stödformer. Till grund för samarbetsnämndens beslut om bidragsfördelning bör ligga bidragsframställningar från organisationerna.

Innevarande budgetår är 130 000 kr. avsatta till instruktörsbidrag inom vissa organisationer som står utanför nykterhetsrörelsen. Medlen utbetalas till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning som fördelar dem till Centerns ungdomsförbund, KFUK-KFUM:s scoutförbund, Svenska scoutförbundet, Sveriges Riksidrottsförbund och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Dessa medel bör även för budgetåret 1977/78 utgå under detta anslag men bör därefter upphöra.

Anslaget Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. är i statsbudgeten för innevarande budgetår uppfört med 6 milj. kr. I en särskild framställning till regeringen har organisationerna föreslagit att anslaget för budgetåret 1977/78 bör höjas med 10 milj. kr. till 16 milj. kr. Skolöverstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning att organisationsstödet skall utgå med oförändrat 6 milj. kr.

Beredningsgruppen anser att organisationernas möjlighet att verka på det alkoholpolitiska området bör ökas ytterligare och föreslår därför att anslaget räknas upp med 2 milj. kr. till 8 milj. kr.

Jag vill erinra om att anslaget för innevarande budgetår ökade med nära 3,2 milj. kr. vilket var mer än en fördubbling av tidigare utgående bidrag.

Anslaget till nykterhetsorganisationerna har emellertid varit oförändrat

under en lång följd av år bl. a. med motiveringen att APU:s förslag skulle inväntas. Därför finns det inom nykterhetsorganisationerna ett uppdämt behov av ytterligare medel. Jag anser det därför befogat att även i år göra en kraftig uppräknig av Organisationsstödet till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. Anslagsökningen bör enligt min mening bli 4 milj. kr. vilket innebär att anslaget blir totalt 10 milj. kr. Medlen bör fördelas bland de organisationer som innevarande budgetår fått del av bidraget till organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade allmänna riktlinjerna för fördelning av anslaget Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl.,
2. till Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

4 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

I prop. 1976/77:100 (bil. 12 s. 187) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1977/78 beräkna ett reservationsanslag av 2 321 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp denna fråga.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har sedan länge spelat en central roll i upplysnings- och informationsarbetet på alkohol- och narkotikaområdet. Till en början var CAN ett samarbetsorgan på informationsområdet för enbart nykterhetsorganisationer. På senare år har en rad andra organisationer anslutit sig till förbundet, bl. a. LO, TCO, KF, Sveriges riksdrottsförbund, Riksförbundet Hem och skola samt ett antal klientorganisationer. Härigenom har förbundet kommit att omspänna stora delar av folkrörelsesverige.

APU framhåller att utbildnings- och informationsinsatserna på det alkoholpolitiska området hittills har varit alltför splittrade. För att åstadkomma en bättre samordning och ge ökad kraft åt upplysningsarbetet föreslog utredningen att ett centralt alkoholpolitiskt råd inrättas. Enligt APU:s förslag bör CAN fortsätta sin verksamhet som informationskanal för folkrörelserna. CAN:s bibliotek föreslås bli sammanfört med biblioteket hos Institutet för teoretisk alkoholforskning till en informationscentral för folkrörelserna.

Chefen för socialdepartementet har tidigare idag föreslagit att socialstyrelsen i framtiden under socialdepartementet på central verksamhetsnivå får an-

svaret för alkoholpolitiken. Till socialstyrelsen föreslås knutet ett särskilt organ, socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor, i vilket ingår företrädare för bl. a. arbetsmarknadens organisationer, idrottsrörelsen, folkbildningen, statens ungdomsråd, de båda kommunförbunden och nykterhetsrörelsen. I nämndens arbetsuppgifter föreslås ingå bl. a. att förbereda socialstyrelsens ställningstaganden i olika alkoholpolitiska frågor samt att besluta om fördelningen av vissa bidrag. Den samordning av alkoholpolitiken som chefen för socialdepartementet har förordat innebär inte någon förändring av nuvarande ansvarsfördelning utan de särskilda uppgifter, som vissa andra myndigheter och organisationer f. n. har, kommer att ligga kvar hos dessa. För informationsverksamhetens del är det en fördel om den går ut från ett stort antal instanser. Genom att informationen sprids på de vägar som är naturliga för annan kontaktverksamhet ökar möjligheterna att nå ut med informationen. Olika folkrörelser och föreningars aktiva medverkan i det alkoholpolitiska arbetet är av stort värde inte minst genom att upplysnings- och opinionsbildningsarbetet kan bedrivas med utgångspunkt i de medverkande organisationernas egna värderingar och rörelsernas särart.

Den medlemsstruktur som CAN har idag underlättar en medverkan i det alkoholpolitiska arbete som regeringen vill främja. Jag är övertygad om att en rad åtgärder – bl. a. informationsarbetet och andra förebyggande insatser – får den bästa effekten om de genomförs i ett naturligt sammanhang, t. ex. på arbetsplatser där LO och TCO har sitt kontaktnät uppbyggt, eller inom fritidssektorn där idrotts- och ungdomsrörelserna har en omfattande verksamhet. Jag tolkar också den vidgade samverkan inom CAN som ett tecken på att man inom de olika folkrörelserna är intresserade av de alkoholpolitiska frågorna och beredd att göra insatser på området.

Enligt min mening bör CAN även fortsättningsvis kunna spela en aktiv och central roll i det alkoholpolitiska arbetet. Genom nära kontakt med den forskning som bedrivs på alkohol- och drogområdet bör förbundet kunna förmedla nya kunskaper och rön. CAN bör vidare kunna medverka vid framställning av läromedel och informationsmaterial. På så sätt kan förbundet ge service i alkohol- och narkotikafrågor åt skolväsendet och annan utbildning samt till folkrörelserna. De närmare detaljerna för centralförbundets verksamhet bör självfallet utformas av förbundets ledning i samverkan med berörda intressenter.

Jag är inte beredd att förorda någon sammanslagning mellan biblioteken hos CAN och Institutet för teoretisk alkoholforskning.

Den förändring som har skett av centralförbundets medlemsstruktur ger anledning att ompröva frågan om statens representation i förbundets styrelse. Styrelsen består för närvarande av tolv ledamöter. Regeringen tillsätter ordföranden, skolöverstyrelsen utser fem ledamöter och förbundets årsmöte väljer sex ledamöter.

Med hänsyn till de uppgifter som CAN har på det alkoholpolitiska området är det viktigt, att förbundets styrelse har en bred förankring genom att

i den ingår företrädare för både medlemsorganisationerna och skilda områden av samhällslivet. Vid överläggningar mellan företrädare för utbildningsdepartementet och CAN:s styrelse har man från styrelsens sida förklarat sig beredd att verka för en allsidig sammansättning av styrelsen. Med hänsyn härtill anser jag det vara angeläget att medlemsorganisationernas inflytande i CAN:s styrelse ökar och att de statliga ledamöternas antal minskar i motsvarande omfattning. Enligt min mening bör regeringen även fortsättningsvis tillsätta ordföranden i CAN. Dessutom bör en företrädare från vardera skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet samt socialstyrelsen ingå i CAN:s styrelse. Härigenom blir undervisning, forskning och den centrala alkoholpolitiska myndigheten företrädd i förbundets ledning. Övriga åtta ledamöter skall utses av förbundets årsmöte och kommer således att representera medlemsorganisationerna. Även personalen bör vara företrädd i förbundets ledning. Centralförbundet bör även fortsättningsvis stå under överinseende av skolöverstyrelsen som utfärdar erforderliga föreskrifter beträffande förbundets verksamhet.

APU fäste uppmärksamheten på nackdelarna för CAN av att förbundet som en icke statlig institution inte garanteras kompensation för lönehöjningar och andra kostnadsökningar utan tvingas täcka sådana utgiftsökningar med bidrag som är avsedda för utåtriktad verksamhet. Förbundet har också själv i sina anslagsframställningar pekat på att de generella kostnadsökningarna inneburit att det ekonomiska utrymmet för upplysningsinsatser minskat.

Jag har förståelse för att nu existerande förhållanden kan skapa problem när det gäller att planera förbundets verksamhet. Därför förordar jag, i likhet med beredningsgruppen att CAN:s fast anställda personal från och med budgetåret 1977/78 uppförs på skolöverstyrelsens personalförteckning och därmed får tjänster hos skolöverstyrelsen med placering vid CAN:s kansli.

Jag beräknar en ökning av anslaget till CAN med 700 000 kr. Härigenom får förbundet kompensation för vissa generella kostnadsökningar samt möjligheter till en viss förstärkning av bl. a. biblioteks- och dokumentationsverksamheten. Det totala bidraget till centralförbundets verksamhet kommer därmed att för budgetåret 1977/78 uppgå till 3 021 000 kr. Jag avser att senare återkomma i frågan om hur stor del av centralförbundets anslag som för nästa budgetår skall överföras till skolöverstyrelsen för täckning av styrelsens ökade kostnader genom den föreslagna överföringen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen besluta att

1. godkänna de av mig förordade förändringarna av villkoren för bidrags-

givningen till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

2. till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 3 021 000 kr.

Utdrag
UTBILDNINGSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-02-24

Föredragande: statsrådet Mogård

Anmälan till proposition om alkoholpolitiken

1 Inledning

Alkoholpolitiska utredningen (APU) avlämnade i december 1974 sitt slutbetänkande (SOU 1974:90-93) Alkoholpolitik. Sedan betänkandet remissbehandlats tillsattes en beredningsgrupp med uppgift att på grundval av betänkandet och remissyttrandena redovisa ett samlat underlag för regeringens ställningstagande till de alkoholpolitiska frågorna. Beredningsgruppen har i januari 1977 redovisat uppdraget i en rapport (Ds S 1977:1). Jag vill nu ta upp frågor som rör skolan.

2 Skolan och alkoholfrågan

2.1 Undervisningens utformning och omfattning

Den undervisning som bedrivs i fråga om alkohol, narkotika och tobak är obligatorisk på samtliga stadier i grundskolan. Riktlinjerna för undervisningen i dessa frågor innebär att eleverna rekommenderas att helt avstå bruket av bl. a. alkohol under uppväxtåren. En sådan hållning är enligt min mening befogad även i framtiden när skolan meddelar grundläggande faktainformation om alkohol och övriga beroendeframkallande medel, såsom thinner och läkemedel.

I likhet med APU och flera remissinstanser har beredningsgruppen framfört att undervisning om alkohol och andra beroendeframkallande medel bör vara obligatorisk även i gymnasieskolan. Med hänsyn till att gymnasieskolan numera är dimensionerad för att ta emot större delen av de ungdomar som avslutar grundskolan, finner jag det befogad att större vikt läggs vid information i dessa frågor även i gymnasieskolan. Utredningen (U 1976:10) om den gymnasiala utbildningen har bl. a. till uppgift att se över innehållet i all undervisning i gymnasieskolan. Jag anser dock att insatser

bör göras redan nu för att stärka skolans roll i detta avseende. Skolöverstyrelsen (SÖ) bör därför få i uppdrag att utforma och pröva olika former av information i alkoholfrågan i gymnasieskolan. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Vid sidan av uppgiften att meddela nödvändiga baskunskaper har genom de senaste årtiondenas skolpolitiska reformer skolans sociala roll kommit att uppmärksammas allt mer. Beslutet om reformering av skolans inre arbete (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr 1975/76:367) innebär att skolan får större möjligheter att ta ansvar för elevernas allsidiga utveckling. Detta kan ske genom att i skolarbetet knyta an till samhället i övrigt och bygga på en förankring i verkligheten av de frågor som bearbetas från olika praktiska och teoretiska utgångspunkter.

Jag vill i samband med nämnda beslut erinra om den samlade skoldagens betydelse för att ge eleverna ökade möjligheter till kontakt med det lokala fritids- och kulturlivet. Alla delar av skoldagen, även de som inte utgörs av traditionellt lektionsarbete, bör utformas så att elevernas kunskaps- och personlighetsutveckling stimuleras. Undervisning och annan verksamhet bör varvas och knyta an till varandra. De lokala föreningarna kommer att få medverka i skolan och på sina egna villkor ta ansvar för fritidsverksamhet under och efter skoldagen. Med de arbetsformer som sålunda har fastställts för skolans verksamhet finner jag, i likhet med beredningsgruppen att goda förutsättningar finns för att sätta in informationen om alkohol och andra missbruksproblem i sitt allmänna och sociala sammanhang och ge eleverna en vidgad syn på dessa frågor.

SÖ har i sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78 föreslagit en utökning av medlen till expertis vid länskolnämnderna. En sådan medelsförstärkning skulle göra det möjligt att understödja och utvidga den verksamhet som bedrivs av s. k. ANT (alkohol-narkotika-tobak)-kontaktpersoner vid länskolnämnderna. Beredningsgruppen har tillstyrkt SÖ:s förslag. Även jag förordar att medel beräknas för en sådan förstärkning.

2.2 Utbildning och fortbildning av skolans personal

För att skolan skall kunna ge undervisningen om alkohol och andra beroendeframkallande medel den utformning och omfattning som jag har förordat i det föregående fordras att lärare och övrig personal i skolan har god grundutbildning på området och att nya rön och erfarenheter beaktas genom fortbildning. Jag har ovan betonat vikten av att alkoholfrågan och angränsande frågor i skolan sätts in i sitt naturliga, vidare sammanhang. Mot den bakgrunden är det enligt min mening viktigt att lärarutbildningen i detta avseende omfattar inte endast ämne-teori utan även elevvårdsaspekter och metodikfrågor.

Frågor som rör lärarutbildningens mål, struktur och innehåll utreds för

närvarande av 1974 års lärarutbildningsutredning (U 1974:04). Det hör således till denna utrednings arbetsuppgifter att även inordna frågor om alkohol och narkotika i grundutbildningen av lärare.

Fortbildning för att bl. a. sprida kunskaper om norm- och attitydbildning bör enligt min mening anordnas så att den når samtliga personalgrupper som är verksamma i skolan, förutom olika kategorier av lärare även t. ex. kuratorer, skolsköterskor och fritidsledare. Med hänsyn till att flertalet elever i gymnasieskolan återfinns på de mer yrkesinriktade linjerna är det önskvärt att även lärare i yrkestekniska ämnen får delta i fortbildningen. Jag förordar att fortbildningen sker i form av studieledarutbildning. Kursen bör omfatta 30–35 timmars undervisning. Jag räknar med att fortbildningen sträcker sig över en femårsperiod. Jag beräknar medel fr. o. m. budgetåret 1977/78 för en sådan utbildning, anordnad i studielag bestående av tre personer från varje rektorsområde, representerande olika personalkategorier (720 000 kr.).

Även lärarutbildare bör få tillfälle att delta i fortbildning kring alkoholfrågor. Jag beräknar 30 000 kr. för sådan fortbildning budgetåret 1977/78 under anslaget Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildning, m. m. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

Jag hemställer att regeringen utöver vad som tidigare (prop. 1976/77:100, bil. 12 samt prop. 1976/77:59) har föreslagits föreslår riksdagen

att till *Länsskolnämnderna* för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kr.

att till *Fortbildning m. m.* för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 720 000 kr. samt

att till *Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildning, m. m.* för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kr.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	1
Utdrag av protokollet vid regeringssammanträde den 24 februari 1977	3
Bilaga 1: Socialdepartementet	4
1 Inledning.....	4
2 Gällande rätt och utveckling av konsumtion och alkoholskador	6
2.1 Alkohollagstiftningen	6
2.1.1 Tillverkning av sprit och vin.....	7
2.1.2 Tillverkning av maltdrycker	7
2.1.3 Handel med rusdrycker	7
2.1.4 Handel med öl.....	10
2.1.5 Handel med alkoholfria drycker	11
2.1.6 Teknisk sprit m. m.	11
2.2 Konsumtionsutvecklingen	12
2.3 Ungdomars alkoholvanor.....	13
2.4 Alkoholskadeutvecklingen	14
3 Föredraganden	16
3.1 Allmänna överväganden	16
3.2 Information.....	22
3.3 Aktivitetsstöd m. m.....	27
3.3.1 Stöd åt fritidsaktiviteter	27
3.3.2 Alkoholfria restauranger.....	28
3.4 Alkoholfrågan i arbetslivet	30
3.5 Den centrala organisationen	32
3.6 Försäljning av alkoholdrycker	37
3.6.1 Den lokala och regionala tillsynsorganisationen....	37
3.6.2 Detaljhandel med alkoholdrycker	40
3.6.3 Servering av alkoholdrycker	44
3.7 Teknisk sprit m. m.....	51
3.8 Kostnader och ikraftträdande.....	53
4 Upprättade lagförslag	55
5 Specialmotivering till lagtexten.....	55
5.1 Förslaget till lag om tillverkning av drycker m. m.....	55
5.2 Förslaget till lag om handel med drycker	62
5.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.....	96
6 Hemställan	96
Bilaga 1:1 Socialdepartementets lagförslag.....	98
Förslag till	
1. lag om tillverkning av drycker, m. m.....	98

Prop. 1976/77:108	181
2. lag om handel med drycker.....	105
3. lag om ändring i lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat.....	118
4. lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207).....	124
5. lag om ändring i lagen (1954:579) om nykterhetsvård.....	126
6. lag om ändring i lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.....	127
Bilaga 2: Budgetdepartementet.....	129
1 Inledning.....	129
2 Parti- och detaljhandelsorganisationen.....	129
2.1 Gällande ordning.....	129
2.2 Föredraganden.....	130
3 Beskattningen av drycker.....	130
3.1 Gällande bestämmelser m. m.....	130
3.2 Föredraganden.....	131
3.2.1 Allmänna överväganden.....	131
3.2.2 Dryckesbeskattningens avvägning.....	135
4 Övriga frågor.....	138
5 Hemställan.....	140
Bilaga 2:I Budgetdepartementets lagförslag.....	141
Förslag till	
1. lag om ändring i lagen (1957:209) om skatt på sprit och vin.....	141
2. lag om ändring i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker.....	142
3. lag om ändring i lagen (1960:253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker.....	143
4. lag om ändring i ölförsäljningslagen (1961:159).....	147
5. lag om ändring i rusdrycksförsäljningslagen (1954:521).....	149
6. lag om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor.....	153
7. lag om ändring i tulltaxan (1971:920).....	156
8. lag om dryckesskatt.....	157
9. lag om ändring i skattebrottslagen (1971:69).....	160
10. lag om ändring i lagen (1971:1072) om förmånsberättigade skattefordringar m. m.....	162
11. lag om ändring i tulltaxan (1971:920).....	164
12. lag om ändring i lagen (1960:258) om utjämningskatt på vissa varor.....	167
Bilaga 3: Utbildningsdepartementet (statsrådet Wikström).....	169
1 Inledning.....	169
2 Forskning.....	169
3 Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m. fl.....	170
4 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.....	173

Bilaga 4: Utbildningsdepartementet (statsrådet Mogård).....	177
1 Inledning.....	177
2 Skolan och alkoholfrågan.....	177
2.1 Undervisningens utformning och omfattning.....	177
2.2 Utbildning och fortbildning av skolans personal.....	178